

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
YENİ TÜRK EDEBİYATI TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TÜRK TARİH ENCÜMENİ MECMUASI
(İNCELEME-TAHLİLİ FİHRİST-SEÇİLİ
YAZILAR)**

**MERVE ARAS
16723005**

**TEZ DANIŞMANI
Dr. Öğretim Üyesi ALİ YILDIZ**

**İSTANBUL
2020**

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
YENİ TÜRK EDEBİYATI TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TÜRK TARİH ENCÜMENİ MECMUASI
(İNCELEME-TAHLİLİ FİHRİST-SEÇİLİ
YAZILAR)**

**MERVE ARAS
16723005
ORCID NO: 0000-0001-7585-8771**

**TEZ DANIŞMANI
Dr. Öğretim Üyesi ALİ YILDIZ**

**İSTANBUL
2020**

T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
YENİ TÜRK EDEBİYATI TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRK TARİH ENCÜMENİ MECMUASI
(İNCELEME-TAHLİLİ FİHRİST-SEÇİLİ
YAZILAR)

MERVE ARAS
16723005

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih: 07.08.2020

Tezin Savunulduğu Tarih: 14.07.2020

Tez Oy Birliği ile Başarılı Bulunmuştur

	Unvan Ad Soyad	İmza
Tez Danışmanı	: Dr. Öğr. Üyesi Ali Yıldız	
Jüri Üyeleri	: Prof.Dr Nihayet Arslan	
	Dr. Öğr. Üyesi Fırat Karagülle	

İSTANBUL
TEMMUZ 2020

ÖZ

TÜRK TARİH ENCÜMENİ MECMUASI (İNCELEME-TAHLİLİ FİHRİST-SEÇİLİ YAZILAR)

Merve Aras
Temmuz, 2020

Türk Tarih Encümeni Mecmuası 1910 (Rumî 1 Nisan 1326) tarihinde çıkarılmaya başlanan ve 1927 tarihine kadar yayın hayatını sürdüren bir tarih dergisidir. Bu tez çalışmasında 1910 ve 1927 tarihleri arasında yayımlanan 96 sayının incelemesi yapılmış; yazar, konu, resim, fotoğraf ve harita fihristi çıkarılmıştır.

Söz konusu mecmuanın Latin harfleriyle baskısı bulunmaması sebebiyle bu kaynak, çalışmalarda göz ardı edilmektedir. Çalışmamızda amaçlanan; bu kaynaktan oluşabilecek bir boşluğu doldurabilmek ve mecmuadaki metinlerin neler olduğu, metinlerde nelerden söz edildiğini açığa çıkarmaktır. Çalışma yapılırken Hakkı Tarık Us ve Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nin online arşivinden yararlanılmış, derginin içeriğinin yanı sıra şekil özelliklerine de yer verilmiştir. Bu çalışmanın edebiyat ve tarih sahasından daha geniş bir alana ışık tutacağı düşünülmektedir.

Bu amaç doğrultusunda hazırlanan çalışma beş ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde gazetenin ülkemizdeki tarihiyle alakalı genel bilgi verilmektedir. İkinci bölüm *Türk Tarih Encümeni Mecmuası* 'nın 1910-1927 yılları arasında yayımlanan doksan altı sayısının şekil ve içerik bakımından incelenmesi ve yazar kadrosuna dair detayları içermekte; üçüncü bölümde mecmuanın yazar adlarına, konularına göre fihristi ile resim/fotoğraf ve harita fihristi yer almaktadır. Dördüncü bölümde seçilmiş metinler mevcuttur. Son bölüm ise sonuç ve kaynakçadan oluşmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Gazete, Mecmua, Târih-i Osmânî Encümeni Mecmuası, Türk Tarih Encümeni Mecmuası.

ABSTRACT

INVESTIGATIONS OF THE MAGAZINE “TÜRK TARİH ENCÜMENİ MECMUASI” (ANALYSING, INDEX, SELECTED TEXTS)

Merve Aras

July, 2020

Türk Tarih Encümeni Mecmuası is a history magazine which was published on 1910 (Rumî April 1, 1326) and continued to be published until 1927. In this thesis, 96 issues published between 1910 and 1927 were examined; author, subject, pictures, photographs and map indexes were published.

The source, which should not be printed in Latin letters, is considered in the studies. In our study; to reveal what the texts are and what they are talking about. During this study, the online archives of Hakkı Tarık Us and Bayezid state library were used. The content and shape features of the magazine are also included. It is thought that this study will be useful outside the field of literature and history.

The study prepared for this purpose consists of five main sections. In the first part, general information about the history of the newspaper in our country is given. The second part includes the examination of the ninety-six issues of the *Türk Tarih Encümeni Mecmuası* published between 1910 and 1927 in terms of shape and content and details of the writers. In the third part, the directory of the author according to the author's names and subjects, and the picture / photo and map index are included. Selected texts are available in the fourth section. The last part consists of conclusion and bibliography.

Key Words: Newspaper, magazine, Târih-i Osmânî Encümeni Mecmuası, Türk Tarih Encümeni Mecmuası, Turkish History Council Journal.

ÖN SÖZ

Tarih ve edebiyat bilimleri açısından önemli bir yere sahip olan *Türk Tarih Encümeni Mecmuası* Sultan Mehmed Reşad döneminde iki ayda bir yayımlanmaya başlanmıştır. Tarihi belgeleri bir araya toplaması ve tarafsız bir tarih yazma fikriyle ortaya çıkması açısından önemini yayım dönemi boyunca korumuştur. Zengin bir yazar kadrosu olmasının yanı sıra bu yazarların encümen âzâsı olmaları ve neredeyse hepsinin tarih yazma fikrine olan yaklaşımları mecmuayı sadece Osmanlı'da değil Avrupa'da da önemli bir konuma getirmiştir.

1910-1927 yılları arasında 96 sayı olarak yayımlanan bu mecmua incelenirken öncelikle dönem özellikleri hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra mecmuaya dair detaylar ele alınmış, fihristlerde karşılaşılabilecek konu başlıklarına dair genel bilgiler verilmiş, yazar kadrosu biyografileri ve fihristler eklenmiştir.

Yazar adına göre fihristte yazar isimleri alfabetik, her yazarın makaleleri de kronolojik sıralanmıştır. Konularına göre fihristte ise mecmuadaki makaleler içeriklerine göre sınıflandırılmış; yazar adı, metin künyesi ve metinlerle alakalı kısa açıklamalar belirtilmiştir.

Dördüncü bölümde *Türk Tarih Encümeni Mecmuası*'ndan seçilmiş metinler bulunmaktadır. Sonuç bölümünde de mecmua ve çalışmayla alakalı genel bir değerlendirme yapılmıştır.

Tezin yazılış sürecinde mecmua sayılarına Hakkı Tarık Us ve Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nden ulaşılmıştır.

Son olarak, çalışma süresince yardımını eksik etmeyen, hatalarıma rağmen her zaman destek olan kıymetli hocam ve danışmanım Dr. Öğretim Üyesi Ali Yıldız'a şükranlarımı arz ederim. Bana bu zorlu çalışmada maddî ve manevî destek olan ailem ve sevgili eşim Gencer Gençoğlu'na teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca İstanbul-Aydın arasında geçen dört yılın en büyük destekçisi, ailem bildiğim kıymetli arkadaşlarıma da teşekkürü borç bilirim.

İstanbul; Temmuz, 2020

Merve Aras

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
ÖN SÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
KISALTMALAR	xii
1. GİRİŞ	1
2. TÜRK TARİH ENCÜMENİ MECMUASI	5
2.1. Yayınlanma Tarihi ve Sermuharriri	6
2.2. Yayın Periyodu	7
2.3. Basım Yeri, İdarehanesi, Fiyatı ve Abonelik Şartları	10
2.4. Mecmuanın Şekil Özellikleri	11
2.4.1. Ebat, Sayfa Sayısı ve Düzeni	11
2.4.2. Serlevhaları	12
2.5. Mecmuanın İçerik Özellikleri.....	13
2.5.1. Türk Siyasi Tarihi.....	14
2.5.1.1. Anadolu Türk Beylikleri Tarihi.....	14
2.5.1.2. Osmanlı Tarihi.....	15
2.5.2. Türk Askeri Tarihi.....	16
2.5.3. Türk Denizcilik Tarihi.....	16
2.5.4. Türk İdari Tarihi.....	17
2.5.5. Türk İktisat Tarihi	17
2.5.6. Türk Edebiyatı Tarihi	18
2.5.7. Türk Şehircilik Tarihi	18
2.5.8. Türk Bilimi ve Teknoloji Tarihi.....	18
2.5.9. Türk Toplumsal Hayatı.....	19
2.5.10. İslâm Tarihi	19
2.5.11. Avrupa Tarihi	19
2.5.12. Ermeni Tarihi	20
2.5.13. Biyografi	20
2.5.14. Hâtırât	22

2.5.15. Seyâhatnâme	22
2.5.16. Mektup.....	23
2.5.17. Tarihi Vesîkalar	23
2.5.18. Kitâbeler.....	23
2.5.19. Tarihi Mekânlar	24
2.5.20. Türk Tarih Yazıcılığı	25
2.5.21. Mütenevvîa.....	25
2.5.22. Kitap Tanıtımı	26
2.5.23. Harita, Resim, Fotoğraf	27
2.5.24. Vefeyât.....	27
2.5.25. Açıklama	27
2.5.26. Türk Tarih Encümeni Mecmuası Ekleri	28
2.6. Yazar Kadrosu	28
3. FİHRİST	40
3.1. Yazar Adına Göre Fihrist	40
3.1.1. Abdûllatif Subhî Paşa	40
3.1.2. Abdurrahman Şeref	40
3.1.3. Ahmed Efendi	41
3.1.4. Ahmed Hikmet	41
3.1.5. Ahmed Muhtar	41
3.1.6. Ahmed Refik	41
3.1.7. Ahmed Tevhid.....	44
3.1.8. Âlî	46
3.1.9. Âlî Emirî	47
3.1.10. Ali Fuad	47
3.1.11. Amasyalı Hüseyin Hüsameddin	47
3.1.12. Ârifi	48
3.1.13. Avram Galanti	48
3.1.14. Diran Kelekyan	48
3.1.15. Doktor Karaçun	48
3.1.16. Efdaleddin	49
3.1.17. Friedrich von Krealitz	49
3.1.18. Hafız Kadri.....	49
3.1.19. Halil Edhem	50
3.1.20. Hamdizâde Abdülkadir	51
3.1.21. İbnülemin Mahmud Kemâl	51
3.1.22. İmzasız	52

3.1.23. İstoyan Cansezof	53
3.1.24. Keçecizâde Reşad Fuad	53
3.1.25. Kırımı El-Hac Abdülgağfar	53
3.1.26. Mehmed Ârif	54
3.1.27. Mehmed Galib	54
3.1.28. Mehmed Halife	55
3.1.29. Mehmed Nüzhet	55
3.1.30. Mehmed Refi Efendi	55
3.1.31. Mehmed Refik	55
3.1.32. Mehmed Zeki	55
3.1.33. Musa Kazım	56
3.1.34. Mükrimin Halil	56
3.1.35. Necib Âsım	56
3.1.36. Osman Ferid	57
3.1.37. Profesör Mystakidis	58
3.1.38. Remzi	58
3.1.39. Rum Bey Oğlu Fahreddin	58
3.1.40. Saffet	58
3.1.41. Şerif Mehmed (Encümenden)	59
3.1.42. Tâcizâde Tuğrâyî Ca'fer Çelebi	59
3.1.43. Tursun Bey	59
3.1.44. Yanko İskender Hoçi	59
3.1.45. Yusuf Akçuraoglu	60
3.1.46. Yusuf Ziya - Ahmed Tevhid	60
3.2. Konularına Göre Fihrist	60
3.2.1. Türk Siyasi Tarihi	60
3.2.1.1. Anadolu Türk Beylikleri Tarihi	60
3.2.1.2. Osmanlı Tarihi	67
3.2.2. Türk Askeri Tarihi	74
3.2.3. Türk Denizcilik Tarihi	75
3.2.4. Türk İdârî Tarihi	78
3.2.5. Türk İktisat Tarihi	82
3.2.6. Türk Edebiyatı Tarihi	86
3.2.7. Türk Şehircilik Tarihi	89
3.2.8. Türk Bilimi ve Teknoloji Tarihi	89
3.2.9. Türk Toplumsal Hayatı	91
3.2.10. İslâm Tarihi	92

3.2.11. Avrupa Tarihi	92
3.2.12. Ermeni Tarihi	94
3.2.13. Biyografi	94
3.2.14. Hâtırât	108
3.2.15. Seyâhatnâme	112
3.2.16. Mektup	113
3.2.17. Tarihi Vesîkalar	115
3.2.18. Kitâbeler	120
3.2.19. Tarihi Mekânlar	124
3.2.20. Türk Tarih Yazıcılığı	129
3.2.21. Mütenevvia	131
3.2.22. Kitap Tanıtımı	134
3.2.23. Harita	139
3.2.24. Resim – Fotoğraf	140
3.2.25. Vefeyât	145
3.2.26. Açıklama	148
3.2.27. Mecmua Ekleri	149
4. SEÇİLİ YAZILAR	154
5. SONUÇ	191
KAYNAKÇA	193
ÖZ GEÇMİŞ	198

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1:	Türk Tarih Encümeni Mecmuası Yayın Periyodu7
-----------------	--

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Mecmua Kapağı Örneği.....	13
Şekil 2: Şahane Fıkra-1 Târihiyye ve Edebiyye Metnindeki Arapça Alıntı.....	160
Şekil 3: Şahane Fıkra-1 Târihiyye ve Edebiyye Metnindeki Sûret.....	161

KISALTMALAR

TOEM	: Târîh-i Osmânî Encümeni Mecmuası
TTEM	: Türk Tarih Encümeni Mecmuası
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
bkz.	: Bakınız
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
c.	: Cilt
bs.	: Baskı / Basım
haz.	: Hazırlayan
ed.	: Editör
yay.	: Yayınevi
der.	: Derleyen

1. GİRİŞ

Dünyadaki olayların geniş kitlelere bildirilmesi ve bu geniş kitlelerin de düşünsel, siyasal, ekonomik alanlardaki gelişimini sürdürmesi için gerekli bilgi aktarımının kıstas alındığı gazetenin (Gezgin, 2003, 12), süreli yayınlarla hayatımıza girmesi -her ne kadar Avrupa'ya kıyasla bizde geç olsa da- endüstrileşme sürecinin ve dolayısıyla ülkeler arasındaki etkileşimin de bağlamıyla hızlı bir şekilde gerçekleşmiştir. Bu gelişmeyle birlikte insanlar bilmedikleri coğrafyalara daha kolay bir şekilde ulaşmak istemiş, sonunda bunu başarmış; posta ve dağıtım sistemleri gelişmiş, okur-yazarlık ve gelir düzeyi artmıştır. Şehirleşmenin derinleşmesi ve dünyanın küreselleşmesi de tüm bu çevrelemeye yönelik yeni bir yaşam tarzını insanlara sunmaya başlamıştır. Ülkemizdeki yenileşme sürecinin -elbette benzeri olmasa da- öncülü Batı'da 16. yüzyıl başlarından itibaren yaşanmaya başlanmış ve kilise ya da devlet yöneticileri tarafından yasaklanan kitaplar tamamen ortadan kalkmasa da gazetelere yerini bırakmıştır. Örneğin 1543'te Katolik Kilisesi, kendi onayladıkları dışında tüm kitapları yasaklamış ve 1559'da ilk *Yasak Kitaplar Endeksi*'ni yayımlamıştı.

Bizde Avrupa'dan yaklaşık üç yüz yıl sonra ele alınan gazete, 19. yüzyılın önemli bir getirisi olarak günümüzde varlığını sürdürmektedir. İlber Ortaylı, Batılı toplumlarda olduğu gibi bizde de *Resmi Gazete* aracılığıyla gazetenin “bilinir” olmasının, 19. yüzyıl reformlarının önemli bir özelliği olduğunu belirtir (Ortaylı, 1990, 487). Buradan hareketle Türk toplumu da gazeteyle ilk kez, bir resmi gazete olan ve 1 Kasım 1831 yılında yayımlanmaya başlanan *Takvîm-i Vekâyi* ile tanışmıştır. Bu ve sonraki Tanzimat gazeteleri çoğu kez, tıpkı Tanzimat birinci dönem romanlarında da rahatlıkla görülebileceği üzere, toplumu yönlendirme ve eğitime amacı gütmüştür. Nitekim ilk Türkçe resmi gazetemiz olan *Takvîm-i Vekâyi* de, Tanzimat'ı hazırlayan yenilikçi Sultan II. Mahmud'un saltanatı sırasında çıkarılmaya başlanmıştır. Öyle ki günümüz Türkçesine: “Olayların Takvimi” olarak çevrilebilecek bu yayın organının adını yine dönemin padişahı koymuş, gazete II. Mahmud sonrası padişah olan Sultan Abdülmecid döneminde de, 1839 yılında ilan edilen Tanzimat'ın “sesi” olarak yayın hayatına devam etmiştir (Öner, 2007, 151). Zira gazetenin haber kaynakları, ülkenin

dört bir yanında görev yapan memurlardır ve memurların derleyerek İstanbul'a ilettiği bilgiler ve belgeler *Takvîm-i Vekâyi* 'de haber olarak kullanılmıştır. Türkçe nüshanın neşrinden dört gün sonra 5 Kasım 1831'de gazetenin, devrin diplomasi dili olan Fransızca nüshası *Le Moniteur Ottoman* ismiyle; 1832'den itibaren de, Memâlik-i Mahrûse'de (Osmanlı Devleti'nde/Ülkesi'nde) konuşulan diğer diller; başta Arapça olmak üzere, Rumca, Ermenice ve Farsça nüshaları da yayımlanmış (Beyhan, 2018, XVIII), böylelikle devlet politikasının halka aktarılma işlevi yerine getirilmeye çalışılmıştır.

Kısaca değinecek olursak *Takvîm-i Vekâyi* 'yi takip eden önemli gazetelerimizin isimleri de şunlardır:

Ceride-i Havadis, yarı resmi gazetedir. İngiliz Churchill tarafından 1840 yılında çıkarılmaya başlanmıştır.

Tercüman-ı Ahval, ilk özel gazetemiz olarak Şinasi ve Agâh Efendi ortaklığında 1860 yılında yayımlanmaya başlamıştır.

Tasvir-i Efkâr, ikinci özel gazetemiz olarak, ilk özel gazetemiz gibi Şinasi tarafından 1862 yılında yayımlanmaya başlanmıştır ve başyazarı Tanzimat'ın en önemli ediplerinden olan Namık Kemal'dir.

Muhbir gazetesi, 1866 yılında yayımlanmıştır. Kurucusu Ali Suavi'dir.

İbret gazetesi, 1870 yılında Ahmet Mithat Efendi tarafından yayımlanmıştır.

Namık Kemal ve Ziya Paşa, yurtdışında çıkarılan ilk özel gazetemiz olan *Hürriyet*'i 1868 yılında Londra'da çıkarmışlardır, gazetenin yayımlanmasına Ziya Paşa Cenevre'de devam etmiştir.

Tercüman-ı Hakikat, 1878'de Ahmet Mithat Efendi tarafından çıkarılmıştır. Ondan önce yine Ahmet Mithat Efendi'nin 1872'de, kullandığı “şiddetli dil” yüzünden kapatılacak olan *Devir* gazetesi bir sayı, *Bedir* gazetesi ise on üç sayı yayımlanmıştır (Öztürk, 2012, 174).

Tüm bu tarihlere dikkat edilirse daha önce de belirttiğimiz üzere Osmanlı İmparatorluğu'nda gazetenin gelişimi hızlı olmuş ancak ülkeye gelişi Avrupa'dan geç olmuştur. Çünkü gazetelerin öncüleri olan haber mektupları ilk olarak 13. yüzyılda ortaya çıkmaya başlamış, önceleri elle yazılarak çoğaltılan bu gazeteler zamanla matbaanın icat edilmesiyle yaygınlaşmıştır. Tacirlere, bankerlere ve gemicilere haber sağlayan bir araç olan ve özellikle onların bu anlamdaki

gereksinimlerini karşılamak amacıyla ortaya çıkan haber mektupları, gazeteciliğin doğuşunda ve 17. yüzyıla birlikte görülmeye başlayan gazetelerin gelişiminde de çok önemli bir rol oynamıştır. İlk gazetelere yönelik bilgiler farklı olmasına karşın birçok kaynakta, Antwerp'te 1605'te ticari bültenden doğduğu düşünülen bir haftalık gazete olan *Nieuwe Tijdingen* ile Bremen yakınlarındaki Augusburg'da 1609'da yayımlanan *Avis Relation Oder Zeitung* gazetelerinin adları, ilk gazeteler olarak kabul edilmektedir (Tokgöz, 2006'dan aktaran Özçağlayan, 2008, 133- 134).

Sultan Mehmet Reşat'ın, hükümdarı olduğu devletin tarihinin yazılması amacıyla kuruluşuna öncülük ettiği *Tarih-i Osmani*, Türkiye'deki modern tarihçilik anlayışı için önemli bir ivmedir. Zira son Vakanüvis Abdurrahman Şeref Efendi'nin başında bulunduğu bu değerli encümen, on altı sene boyunca yayımladığı *Tarih-i Osmani Encümeni Mecmuası* ile yenilikçi bir tarih görüşünün de öncüsü olmuştur.

Derginin kuruluşu Sultan Mehmet Reşat'ın; “mecrûhîn-i guzât-ı Osmaniyyeyi taltifen Etfal Hastahanesi'ni teşriflerinde arabada” yanında oturan Salih Paşa'ya söylediği şu sözlerle atılmıştır:

“Şehzadeliğimde günde üç saat tarih okudum. Çünkü medar-ı iştigal olacak başka bir şeyim yok idi. Bu münasebetle Osmanlı Tarihlerini kâmilten okudum. Bu tarihlerdeki noksan pek ziyade mütebâriz olduğu gibi tekmil vekayii cem‘ ve edvârı muhtevi bir tarih bulunmadığını da maa-t-teessüf gördüm. Müellifât-ı makbule-i Osmaniye meyanında güzel ve şerait-i lâzime ile müdellel bir Tarih-i Osmani mevcut olduğunu arzu ederim. Böyle bir tarihin ez-her cihet mükemmel olması matlûb olduğundan Bâb-ı âli'den bulundurulacak vak'anüvis ve memurinden maada zabitanın da malumat sahibi olanlardan birkaç zattan mürekkep bir komisyon teşkilini sadrazam paşaya söyleyeceğim, zabitanımızın vekayi-i askeriyyeyi daha iyi yazacakları bedihîdir. Böyle bir tarih telif edildiği takdirde masarifini ben kendi kesemden tesviye edeceğim.” (Demiryürek, 2013, 120).

Bu düşüncenin neticesinde Sadrazam Hilmi Paşa'nın teklifi ve Sultan Mehmet Reşat'ın iradesiyle 27 Kasım 1909 tarihinde bir kurul oluşturulmuştur. Kurulan bu encümenin amacı, teşkilat şeması ve üye görevlendirmeleri Necip Asım tarafından hazırlanan tüzükte yazılmış olup, asıl gayenin; vakanüvis tarihlerinin birer salname mahiyetinde olması, mevcut muhtasar tarihlerin ise sübjektif nitelik taşıması sebebiyle hala ilmi ölçülere göre yazılamamış bir Osmanlı tarihinin kaleme alınmasının olduğu belirtilmiş, bununla birlikte halka tarih bilgisi ve vatan şuuru kazandırmanın da amaçlandığı kaydedilmiştir.

Mecmuanın ilk cildinde Osmanlılar 'ın Anadolu'ya gelişi ve devletin ortaya çıkışının nasıl olduğu konusunun yanında Selçuklu ve Doğu Roma hakkında da bilgi verilmesi kararlaştırılmıştır. Encümenin Yönetim Kurulu kitap ve dergi basımından sorumludur ve padişahın özel hazinesinden yıllık 10.000 kuruşluk tahsisatı bulunan encümenin diğer gelir kaynakları kitap satışından gelecek meblağ ve yapılacak bağışlardan ibarettir. Yazılması kararlaştırılan Osmanlı tarihinin telifinde görev alanlara her forma için 300 kuruş ikramiye verilmesi, eserin telifi tamamlandıktan sonra hazîne-i hâssadan 10.000 kuruş daha tahsis edilmesi tüzükte yer almıştır. (Özcan, 2011, 83-85). Adı geçen bu ilk baskı nüvesi için Târîh-i Osmânî Encümeni'nin ilk başkanı Vak'anüvis Abdurrahman Şeref Bey'in yanında Ahmed Tevhid, Ahmed Refik, Ahmed Midhat Efendi, İskender Yanko Hoçi, Efdaleddin, Ali Seydi Bey, Diran Kelekyan, Zühdü Bey, Mehmed Ârif Bey ve Necip Âsım gibi önemli isimler de çalışmaya katkı sağlamıştır. Hatta yardımcı üyelerin arasında Ali Emirî Efendi, Halil Edhem, Süleyman Nazif, Şükrü Bey, Saffet Bey gibi isimler de yer almaktadır. 1925'te Abdurrahman Şeref Bey'in ölümüyle yerine Ahmed Refik başkan olmuştur. Târîh-i Osmânî Encümeni üyeleri çeşitli vesilelerle rütbe, nişan ve madalyalarla ödüllendirilmiş, Osmanlı döneminde sadrazamlığa tâbi olan encümen; Cumhuriyet devrinde "Türk Tarih Encümeni" adını almıştır. Encümenin 1927'de Maarif Vekâleti bünyesinde yeniden teşkilinden sonra Mehmet Fuat Köprülü başkanlığa, Ali Canip, Yusuf Akçura, Ahmed Hamid ve Ramazan beyler de yönetim kuruluna seçilmiştir.

2. TÜRK TARİH ENCÜMENİ MECMUASI

Osmanlı Devleti'nin yeni bir devlet olarak ortaya çıktığı dönem olarak görüldüğü II. Meşrutiyet döneminde millî şuurun halka aşılınması, vatan sevgisinin pekiştirilmesi amacıyla çeşitli faaliyetler yürütülmüştür. Mecmualar bu faaliyetler için çok etkili araçlardır fakat bizim incelediğimiz mecmua aslında bir 'mecmua' oluşturma fikriyle ortaya çıkmamıştır. Sultan Mehmed Reşad 'ın tarihe olan merakı ve ilgisi, Sadrazam Hüseyin Hilmi Paşa'nın teklifiyle "mükemmel" ve objektif bir Osmanlı tarihi yazma amacıyla bir encümen oluşturulmuştur. Baskı masrafları bizzat Sultan Mehmed Reşad tarafından karşılanacak yayınlar için kaynak bulmak ile başlayan süreç zorlu aşamalardan sonra asıl amacına ulaşamamış ise de *Tarih-i Osmânî Encümeni Mecmuası* gibi önemli bir mecmuanın ortaya çıkmasına vesile olmuştur. Bu çalışmada, mecmuanın 1910-1927 yılları arasında çıkan 96 sayısı incelenmiştir.

Encümenin ilk toplantısı Bâb-ı Âlî Sadâret Dairesi altındaki vak'a-nüvîslük odasında Abdurrahman Şeref'in başkanlığında 9 Şubat 1910 tarihinde yapılmıştır. Osmanlı tarihi yazma amacıyla toplanan heyet yoğun bir kaynak arayışına odaklanmış; vilayetlere haber göndererek halkın elindeki belgelerin suretlerini, tarihî yerlerin fotoğraflarını istemiştir. Bu süreçte sadece Osmanlı dönemi değil Osmanlı öncesi döneme ait de belgeler ele geçirilmiştir. Encümen, kaynakları toplama ve tasnif aşamasında düşündüklerinden fazla zorlukla karşılaşınca toplanan belgelerin yayımlanması amacıyla mecmua çıkarmaya karar vermiştir. İlk sayısı 14 Nisan 1910 tarihinde yayımlanan derginin iki ayda bir, seksen sayfa olarak neşredilmesi öngörülmüştür. 207x145 mm boyunda dört forma ve bir ek forma şeklinde çıkarılmıştır. Sekiz yıl aralıksız çıkan mecmuanın neşri Mondros Mütarekesi zamanında sekteye uğramıştır. Mecmuanın 9 ve 10. seneleri 1921 yılında bir cüz; 10, 11 ve 12. seneleri de 1923 yılında bir cüz olarak yayımlanmıştır. Bu sayı sonrası encümenin ve mecmuanın ismi *Türk Tarih Encümeni Mecmuası* olarak değiştirilmiş; 78.sayıdan itibaren mecmua yeniden numaralandırılıp, eski numaraları da devam ettirilmiştir. Bu yayım evresi üç sene sürmüştür. Mecmuada bu süre boyunca elliye

yaklaşık müellifin 280 kadar makalesi neşredilmiştir. Makalelerin büyük çoğunluğu encümenin üyeleri tarafından yazılmıştır.

2.1. Yayınlanma Tarihi ve Sermuharriri

Târîh-i Osmânî Encümeni Mecmuası, 14 Nisan 1910, 1918 tarihleri arasında 48 sayı yayımlanmıştır.

1 Nisan 1919 - 1 Kasım 1925 arasında 14 sayı yayımlanmış fakat bu sayılardan 49-62 ve 62-77 sayıları birer cüz olarak yayımlanmıştır.

1 Kânun-ı Sâni 1926 – 1927 (Miladî) yılları arasında da 7 sayı yayımlanmıştır.

Mecmuanın üç yayım evresi vardır. İlk sekiz yıl mecmua düzenli yayımlanmış, Mondros Mütarekesi sebebiyle neşri aksamış; 49-62 sayıları bir cüz olarak 1921’de, 62-77. sayıları da bir cüz olarak 1923’te yayımlanmıştır. 78.sayısından itibaren encümenin adı Türk Tarih Encümeni olarak değiştirilmiş ve bu yayım evresi de üç yıl sürmüştür. Bu isim değişikliği sebebiyle mecmua yeniden numaralandırılmaya başlanmış fakat bunun yanısıra aynı mecmua olduğunu belli ettirmek için de eski sayılar devam ettirilmiştir. 78. sayıdan itibaren karşımıza çıkan ikili numaralandırmanın sebebi budur.

Târîh-i Osmânî Encümeni Mecmuası’nda yer alan tarihler Rumî ve Miladî olarak belirtilmiş, bazı sayılarda Hicrî tarihler de ayrıca yazılmıştır.

Biri başkan olmak üzere on iki uzmandan oluşan Târîh-i Osmânî Encümeni üyeleri hükümet tarafından seçilecek, yeni üyeler gerektiğinde bunları encümen alacaktı. Bu üyelerden başka Osmanlı hânedanından bir fahrî üye ile yardımcı ve muhabir üyeler de bulunacaktı. Encümen haftada bir defa olağan, bir defa da olağanüstü toplanacak; bir encümen kütüphanesi kurularak buranın kitap ve belgelerle zenginleştirilmesi sağlanacaktı. Yönetim kurulundaki üç üye, idarî ve malî işlerden başka kitapların basımına da nezaret edecekti. Başkan ve üyeler maaş almayacak, encümenin padişahın özel hazinesinden yıllık 10.000 kuruşluk tahsisatı bulunacaktı. Kitap satışı ve bağışlardan gelecek gelir de encümenin olacaktı. Yazılmasına karar verilen ilmî Osmanlı tarihinde görev alanlara her forma için 300 kuruş ikramiye verilecek, eser tamamlanınca hazîne-i hâssadan 10.000 kuruş daha tahsis edilecekti. *Târîh-i Osmânî Encümeni*’nin ilk sermuharri Vak‘anüvis Abdurrahman Şeref Bey, üyeler Ahmed Tevhid, Ahmed Refik, Ahmed Midhat Efendi, İskender Yanko Hoçi,

Efdaleddin, Ali Seydi Bey, Diran Kelekyan, Zühdü Bey, Mehmed Ârif Bey ve Necip Âsım'dı. Yardımcı üyeler Bağdatlı İsmâil Paşa, Ali Emirî Efendi, Halil Edhem, Süleyman Nazif, Şükrü Bey, Saffet Bey, Fâik Reşad, Hüseyin Hüsameddin ve Mehmed Galib'di. Daha sonra Ahmed Muhtar Paşa, Ahmed Râsim ve İbnülemin Mahmud Kemal gibi isimler de üye seçilmiştir. Abdurrahman Şeref Bey'in 1925'te ölümünden sonra sermuharrir Ahmed Refik olmuştur. Ahmed Refik başkanlığındaki yeni üyeler Ali Seydi, Ali Bey, Mehmed Ziyâ, Niyazi ve Behçet beylerdi.

2.2. Yayın Periyodu

Tabloda *Târîh-i Osmânî Encümeni Mecmuası*'nın yayın periyodu verilmiştir. Dergi kapağında gün / ay / yıl şeklinde yazılı Rumî tarihler gözönüne alınarak Miladi takvime çevirmek için Türk Tarih Kurumu'nun çevrimiçi hizmeti olan "Tarih Çevirme Kılavuzu" kullanılmış, dergi üzerinde yazılı olmayan çıkış günleri de bu kılavuzdaki günler esas alınarak tabloya eklenmiştir.

Tablo 1: Türk Tarih Encümeni Mecmuası Yayın Periyodu

Sayı	Rumî	Miladi	Gün
1	1 Nisan 1326	14 Nisan 1910	Perşembe
2	1 Haziran 1326	14 Haziran 1910	Salı
3	1 Ağustos 1326	14 Ağustos 1910	Pazar
4	1 Teşrîn-i evvel 1326	14 Ekim 1910	Cuma
5	1 Kânûn-ı evvel 1326	14 Aralık 1910	Çarşamba
6	1 Şubat 1326	14 Şubat 1911	Salı
7	1 Nisan 1327	14 Nisan 1911	Cuma
8	1 Haziran 1327	14 Haziran 1911	Çarşamba
9	1 Ağustos 1327	14 Ağustos 1911	Pazartesi
10	1 Teşrîn-i evvel 1327	14 Ekim 1911	Cumartesi
11	1 Kânûn-ı evvel 1327	14 Aralık 1911	Perşembe
12	1 Şubat 1327	14 Şubat 1912	Çarşamba
13	1 Nisan 1328	14 Nisan 1912	Pazar

14	1 Haziran 1328	14 Haziran 1912	Cuma
15	1 Ağustos 1328	14 Ağustos 1912	Çarşamba
16	1 Teşrîn-i evvel 1328	14 Ekim 1912	Pazartesi
17	1 Kânûn-ı evvel 1328	14 Aralık 1912	Cumartesi
18	1 Şubat 1328	14 Şubat 1913	Cuma
19	1 Nisan 1329	14 Nisan 1913	Pazartesi
20	1 Haziran 1329	14 Haziran 1913	Cumartesi
21	1 Ağustos 1329	14 Ağustos 1913	Perşembe
22	1 Teşrîn-i evvel 1329	14 Ekim 1913	Salı
23	1 Kânûn-ı evvel 1329	14 Aralık 1913	Pazar
24	1 Şubat 1329	14 Şubat 1914	Cumartesi
25	1 Nisan 1330	14 Nisan 1914	Salı
26	1 Haziran 1330	14 Haziran 1914	Pazar
27	1 Ağustos 1330	14 Ağustos 1914	Cuma
28	1 Teşrîn-i evvel 1330	14 Ekim 1914	Çarşamba
29	1 Kânûn-ı evvel 1330	14 Aralık 1914	Pazartesi
30	1 Şubat 1330	14 Şubat 1915	Pazar
31	1 Nisan 1331	14 Nisan 1915	Çarşamba
32	1 Haziran 1331	14 Haziran 1915	Pazartesi
33	1 Ağustos 1331	14 Ağustos 1915	Cumartesi
34	1 Teşrîn-i evvel 1331	14 Ekim 1915	Perşembe
35	1 Kânûn-ı evvel 1331	14 Aralık 1915	Salı
36	1 Şubat 1331	14 Şubat 1916	Pazartesi
37	1 Nisan 1332	14 Nisan 1916	Cuma
38	1 Haziran 1332	14 Haziran 1916	Çarşamba
39	1 Ağustos 1332	14 Ağustos 1916	Pazartesi
40	1 Teşrîn-i evvel 1332	14 Ekim 1916	Cumartesi
41	1 Kânûn-ı evvel 1332	14 Aralık 1916	Perşembe
42	1 Şubat 1332	14 Şubat 1917	Çarşamba
43	1 Nisan 1333	1 Nisan 1917	Pazar

44	1 Haziran 1333	1 Haziran 1917	Cuma
45	1 Ağustos 1333	1 Ağustos 1917	Çarşamba
46	1 Teşrin-i evvel 1333	1 Ekim 1917	Pazartesi
47	1 Kânûn-ı evvel 1333	1 Aralık 1917	Cumartesi
48	1 Şubat 1333	1918	Rumi takvimin 1333 senesinin son iki ayı Miladi takvime uyum için atılmıştır.
49-62	1 Nisan 1335 – 1 Haziran 1337	1 Nisan 1919 - 1 Haziran 1921	Salı- Çarşamba
62-77	1 Ağustos 1336 – 1 Teşrin-i Sâni 1339	1 Ağustos 1920 - 1 Kasım 1923	Pazar – Perşembe
78	1 Kânûn-ı sâni 1340	1 Ocak 1924	Salı
79	1 Mart 1340	1 Mart 1924	Cumartesi
80	1 Mayıs 1340	1 Mayıs 1924	Perşembe
81	1 Temmuz 1340	1 Temmuz 1924	Salı
82	1 Eylül 1340	1 Eylül 1924	Pazartesi
83	1 Teşrin-i sâni 1340	1 Kasım 1924	Cumartesi
84	1 Kânun-i sâni 1341	1 Ocak 1925	Perşembe
85	1 Mart 1341	1 Mart 1925	Pazar
86	1 Mayıs 1341	1 Mayıs 1925	Cuma
87	1 Temmuz 1341	1 Temmuz 1925	Çarşamba
88	1 Eylül 1341	1 Eylül 1925	Salı
89	1 Teşrin-i sâni 1341	1 Kasım 1925	Pazar
90		1 Kânun-ı sâni 1926	
91		1 Mart 1926	
92		1 Mayıs 1926	
93		1 Temmuz 1926	
94		1 Eylül 1926	
95		1 Teşrin-i sâni	

		1926	
96		1927	

2.3. Basım Yeri, İdarehanesi, Fiyatı ve Abonelik Şartları

Târîh-i Osmânî Encümeni Mecmuası Ahmed İhsan ve Şürekâsı Matbaacılık Osmanlı Şirketi, Hilal Matbaası, Cağaloğlunda Matbaa-i Orhaniye, Matbaa-i Âmire ve Devlet Matbaası olmak üzere farklı matbaalarda basılmıştır. Ahmed İhsan ve Şürekâsı Matbaacılık Osmanlı Şirketi'nden basılan sayılarda matbaanın adı kapak sayfanın alt-orta kısmında; tarih ve yıl arasında sülüs yazı ile belirtilmiştir. (21-22 ve 23. sayılarda rika yazı stili ile yazılmıştır.) Diğer matbaalarda basılan sayılarda ise matbaanın isminin yazıldığı yer değişmemiş fakat matbaa adı matbu yazı ile yazılmıştır. Sayılara sırayla bakıldığında ilk 36 sayının Ahmed İhsan ve Şürekâsı Matbaacılık Osmanlı Şirketi'nde, 37-43 sayıları arasındaki sayıların Hilal Matbaası'nda, 44-77 sayıları arasındaki sayıların Cağaloğlunda Matbaa-i Orhaniye'de, 78-91 sayıları arasındaki sayıların Matbaa-i Âmire 'de, 92. sayının Milli Matbaa 'da, 93. sayının Matbaa-i Bahriye'de ve 96. sayının Devlet Matbaası'nda basıldığı mecmua kapaklarında belirtilmiştir. 94 ve 95. sayıların kapakları elimizdeki nüshalarda mevcut olmadığından matbaa adını zikretmemiz doğru olmayacaktır.

Mecmuanın idarehanesi, Abdurrahman Şeref Efendi'nin Bâb-ı Âli Sadaret Dairesi altında bulunan vak'a-nüvîslik odasıdır.

Mecmuanın ilk sayısından 47. sayısına kadar fiyatı kapağın orta kısmında 5 kuruş olarak belirtilmiştir. 47-84. sayıları arasında fiyatının ne olduğuna dair bir bilgiye yer verilmemiştir. 84. sayının kapağında ise mecmua fiyatı sağ alt köşede 20 kuruş olarak yeniden karşımıza çıkmaktadır. Elimizdeki bu verilerle fiyat değişiminin zamanını net olarak belirtmemiz doğru olmayacaktır böylece.

Mecmuanın ilk 16 sayısında abonelikle alakalı bir bilgi verilmemiş; 17. sayıda kapağa “Abone kaydı için encümene müracaat olunur.” ifadesi eklenmiştir. 39.sayıdan itibaren bu ifadenin yanına bir de ilk sayıdan itibaren abone olanlar için, geçmiş bütün sayıların ücretsiz verilebileceği ifadesi eklenmiştir.

2.4. Mecmuanın Şekil Özellikleri

2.4.1. Ebat, Sayfa Sayısı ve Düzeni

Mecmua karton kapaklı olup 1.hamur kâğıda basılmıştır. 207x145 mm boyutunda; dört forma ve bir ek forma şeklinde çıkarılmıştır.

Mecmuanın çıkarılma kararıyla beraber sayfa sayısının da 80 olacağı ifade edilmiştir. İncelenen nüshalarda bu sayfa sayısının sabit olmadığı, genelde metin kısmının 63 sayfa olduğu ama kimi sayılardaki ekler ve kapak sayfalarıyla beraber sayfa sayının arttığı görülmüştür. Ayrıca mecmua dokuz kez 1'den başlanarak yeniden numaralandırılmıştır. 49.sayı ile başlayan numaralandırma Mondros Mütarekesi'ne denk gelen yıl; 78.sayı mecmua adı değişmesi; 90.sayı ise Miladi takvime geçilmesi ile alakalıdır fakat aradaki diğer yeniden numaralandırmaların sebebi belirtilmemiştir.

Metin başlıkları koyu harflerle yazılmış, her metin yeni sayfanın ilk satırından başlamıştır. Metin sonlarında varsa yazarın adı, tefrika metinlerde de hem “mâ-ba'dı var” ifadesi hem de yazar adı yazılıdır. Özellikle ilk sayılarda metinlerin son bulunduğu yerde çeşitli ufak motiflere rastlanmaktadır.

Mecmuanın her sayısında olmayan fakat özellikle belirtmeyi uygun gördüğümüz bazı hususlara değinecek olursak; mecmuanın 1. sayısında dış kapak sonrası bir de iç kapak kullanılmış olduğu göze çarpar. Bu kapakta dış kapaktaki bilgilerden farklı bir bilgi verilmemektedir. İç kapak sonrasında “Fihrist, Hata-Sevab Cedveli, Târîh-i Osmânî Kütüphanesine Bazı Muharrirîn ve Zevat Tarafından İhdâ ve Teberru Olunan Âsar” başlıkları vardır. Aynı şekilde iç kapak ve benzer başlıklara 12.sayının sonunda da rastlanmaktadır. 30 ve 42. sayıların sonunda da “Târîh-i Osmânî Kütüphanesine Bazı Muharrirîn ve Zevat Tarafından İhdâ ve Teberru Olunan Âsar” başlığı altında bilgilendirme mevcuttur. 39. sayıdan itibaren karton kapak arkasında “Târîh-i Osmânî Encümeni Külliyyatı” ve “Osmanlı Tarihi” başlıkları altında kısa bilgilendirme yapılmaya başlanmıştır, bu bilgilendirme 47. sayıya kadar devam etmiştir. 89. sayıda karton kapak arkasında “Târîh-i Osmânî Encümeni Külliyyatı” ve “Lamartine” başlıklarında bilgilendirme yapılmış bu bilgilendirme de 91. sayıda son bulmuştur. 92 ve 93. sayılarda “Târîh-i Osmânî Encümeni Külliyyatı” ve “Türkiye’de Milletçiler Meselesi” başlıkları mevcuttur. 96. sayıda ise diğer karton kapaklardan

farklı olarak fihrist iç kapakta verilmiş, karton kapak fihristsiz yayınlanmıştır. Teze konu olan bu son sayı sonuna “Hata-Sevab Cedveli” eklenmiştir.

2.4.2. Serlevhaları

Mecmuanın düzenli çıktığı ilk sekiz yıl, kırmızı karton kapakta göze çarpan ilk detay ta’lik yazıyla yazılan *Târîh-i Osmânî Encümeni Mecmuası* yazısıdır. Târîh-i Osmânî Encümeni tamlaması üstte, mecmuası kelimesi de hemen altında yazar. Bu yazının sağ üst köşesinde dergi sayısı, sol üst köşesinde ise derginin basım tarihi Rumî olarak yazılmıştır. Yazının altında sırası ile neşrolunma periyodu ve dergi fiyatı yazılıdır. Daha sonra bir çerçeve içerisinde “mündericât” bölümü bulunur. Yazı isimleri ve yazarları belirtilmiş fakat sayfa sayıları belirtilmemiştir. Çerçeveden sonra sırayla ve alt alta “İstanbul, Matbaa adı (sülüs yazıyla) ve 1328” tarihi yazılıdır. Matbaa adının değişmesiyle yazı stili de değişmiş ve matbu olarak yazılmıştır.

Mecmuanın fiyatı ilerleyen sayılarda önce mündericat kısmının altına; son sayılarda ise kapağın sol alt köşesine yazılmıştır.

Tarih-i Osmânî Encümeni Mecmuası yazarları nesnel bir tarih yazma düşüncesiyle yola çıkmış olsalar da zamanla siyasi ve toplumsal konuların dışında edebî ve fennî konuları da ele almaya başlamışlardır. Yazarları buna iten sebep toplanan belgelerin sayı ve türüne göre sınıflandırılmasının gittikçe zorlaşmış olmasıdır.

Mecmuadaki resim, fotoğraf ve haritaların nerelerden elde edildiği veya kim tarafından çekilip/çizildiği bilgisi mevcut değildir. Bu sebeple görseller yer aldığı yazı ve yazıyı yazan adına fihriste eklenmiştir.

2.5.1. Türk Siyasi Tarihi

Mecmuadaki siyasi tarih konulu metinler Anadolu Türk Beylikleri tarihi ve Osmanlı tarihi olmak üzere iki başlık altında ele alınmıştır.

2.5.1.1. Anadolu Türk Beylikleri Tarihi

Anadolu Türk Beylikleri tarihi başlığında 8 yazarın metinleri el alınmıştır. Bu metinler Selçuklu 'nun yıkılışı ve Osmanlı'nın kuruluşu arasındaki tarihi aydınlatmak açısından önem arz etmektedir.

Ahmed Tevhid imzalı yazılar sayıca en fazla olmakla beraber Selçuklu 'nun yıkılışıyla ortaya çıkan beyliklerin nasıl ortaya çıktığından, bu beyliklerin beylerinin şecerelerinden söz edilmektedir. Siyasi münasebetlere de yer verilen metinlerde olaylar, detaylara çok yer verilmeden, ana hatlarıyla ele alınmaktadır. Sinop, Kastamonu, Kütahya, Karahisar, Balıkesir, Aydın, Manisa, Muğla, Denizli, Ankara, Sivas ve Kayseri illeri civarında kurulan beyliklere dair bilgiler bu imza ile ele alınmıştır.

Ali imzalı 4 metin Eşrefoğulları, Candaroğulları, Teke ve İnanoğulları'na dair bilgileri aktarmaktadır.

Ali Emiri'nin Hısnkeyf Eyyûbiye Hükümetini anlattığı metin de bu başlıkta ele alınmıştır.

Ârifi, Maraş ve Elbistan'daki Dulkadiroğulları Hükümeti'ne dair yazısını 8 sayıda (30,31,32,33,34,35,36,38) tefrika olarak yayınlamıştır.

Hafız Kadri'nin Menteşelilere dair yazısında da hem beyliğe dair bilgiler hem de o dönemden kalan İslam eserlerine ve bunların korunmasına dair önemden söz edilmektedir.

Mehmed Ârif, Hamidoğulları; Mehmed Nüzhet de Ramazanoğulları hakkında bilgiler vermiştir ve bu başlık altında son ele alınan isim de Mükrimin Halil'dir ki kendisi Maraş Emirlerini anlatmaktadır.

2.5.1.2. Osmanlı Tarihi

Osmanlı tarihi başlığında 10 yazarın metinleri ele alınmaktadır. Metinler ele alınırken kronolojik olarak değil yazar adına göre alfabetik olarak sıralanmıştır.

Abdurrahman Şeref imzalı metinde Sultan Abdülaziz'in ölümünün intihar mı katli mi olduğuna dair şüphelerin varlığından ve bunların sebeplerinden, Sultanın ölümünden söz edilmektedir.

Ahmed Muhtar imzalı yazıda Rus kaynaklarına göre Baltacı Mehmed Paşa'nın Prut Seferi ele alınmakta ve Osmanlı kaynaklarından farklı olan bilgiler özellikle öne çıkarılmaktadır.

Ahmed Refik imzalı metinler tefrika olmayıp farklı konuların ele alındığı metinlerdir. Sokullu Mehmed Paşa'nın Lehistan İntihâbâtı, Konya Muharebesi'nden sonra Sultan Bâyezid'in İran'a Firarı, Pasarofça Sonrası Viyana'ya Sefir İ'zâmı, Türkiye'de Islahat Fermanı, Lehistan'da Türk Hâkimiyeti, Türkiye'de Katolik Propagandası, Osmanlı İmparatorluğu'nda Fener Patrikhanesi ve Bulgar Kilisesi, 1284 Bulgar İhtilâli, Mülteciler Meselesine Dair: Fuad Efendi'nin Çar I.Nikola ile Mülakatı, 1253'te Kavalalı Mehmed Ali Paşa ile Bir Mülakat başlıklı metinler yazarın bu konu altında ele alınan yazılarıdır.

Avram Galanti, Viyana Muhâsarası'ndan Sonra Türklere Karşı Mukaddes İttifak başlıklı bir metin kaleme almıştır.

Efdaleddin de Osmanlı'nın kuruluşuna dair önemli fikir ve kişilerle ilgili detayları kaynaklara dayanarak kaleme aldığı bir metin meydana getirmiştir.

İmzasız olan iki metinde Sultan Bâyezid'in cülusuna dair bir tashih ve Mısır meselesine dair bir takrîr kaleme alınmıştır.

İstoyan Cansezo Balkan yarımadasındaki Türklere dair ele aldığı metinde Türker'in buraya nasıl geldiğini ve kimliklerini korumak için neler yaptıklarını anlatmaktadır.

Mehmed Ârif 4 sayı yayınladığı tefrika metinde Osmanlı kaynaklarında zabt edilmeyen 1142 senesi hadisesine, bunun neden zabt edilmediğine değinmiştir. Ayrıca İkinci Viyana Seferi hakkında da 2 sayı yayınladığı tefrika mevcuttur.

Necib Asım imzasıyla yayınlanmış metin Pir Mehmed Efendi Muhtırasıdır. Bender Kalesinin muhasarası anlatılmaktadır.

Yusuf Akçuraoglu 'nun "Osmanlı Devleti Umûmi Harb'de Bîtaraf Kalabilir Miydi?" sorusuyla kaleme aldığı metin de son sayıda ve bu başlık altında ele alınan son metindir.

2.5.2. Türk Askeri Tarihi

Bu başlık altında ele aldığımız metinlerden ilki, Ali'nin Sancağıımız ve Ay-Yıldızlı Nakşı başlığıyla, üç sayı yayınlanmış tefrika metindir. Ay-yıldız figürünün ortaya çıkması ve kullanılmasına dair bilgiler yer almaktadır metinde.

Mehmed Zeki imzasıyla yazılan Akınlar ve Akıncılar metninde de ordunun bu kolunun görevleri anlatılmaktadır.

2.5.3. Türk Denizcilik Tarihi

Türk Denizcilik Tarihi başlığında ele alınan metinler, askerî tarih başlığında da zikredilmesi gereken metinlerdir fakat metinlere dair detayları tekrarlamamak açısından metinler bu başlık altında ele alınmıştır.

Ahmed Refik imzasıyla yayınlanan iki metin Ejderhan Seferi ve Azak Muhasarasını detaylarıyla okuyucuya sunmaktadır.

Avram Galanti 'nin yazdığı metin İnebahtı Muharebesinin ayrıntılarını ve Osmanlı kaynakları dışında bu muharebenin nasıl ele alındığını aktarmaktadır.

Bu başlık altında büyük önem arz eden son yazar da miralay rütbesine sahip Saffet Bey'dir. Mecmuanın 11 sayısında denizcilik tarihiyle alakalı metinler yazmıştır. Bu metinler; İkinci Cerbe Harbi Üzerine Vesikalar, Koyun Adaları Önündeki Deniz Harbi ve Sakız'ın Kurtarılışı, Sıngın Donanma Harbi Üzerine Bazı Vesikalar, Bir Osmanlı Filosunun Sumatra Seferi, Hazar Denizinde Osmanlı Sancağı, Karadeniz: İzmit Körfezi Kanalı, 1205'te Donanmamız, Nakşa Dukalığı, Kiklad Adaları ve Şark Levendleri'dir. Metinler hem belgelerle desteklenmesi hem de bu alandaki yetkin kimsenin kaleminden çıkmış olması sebebiyle oldukça önem arz etmektedir. Konu fihristleri başlığında metinlerin içeriklerine dair detaylı bilgiler mevcuttur.

2.5.4. Türk İdari Tarihi

İdari tarih başlığı altında tuğra, müesseseler, uyarılar ve uygulanacak yaptırımlar, teşrifât ve devlet nizamı gibi konular yer almaktadır.

Ali üç sayıda tamamladığı metninde Osmanlı'da tuğraların ortaya çıkmasından, şekil ve öneminden, nerelerde ve nasıl kullanılıp ne anlamlara geldiğinden söz etmektedir.

İbnülemin Mahmud Kemâl'in bu başlık altında aldığımız yazısı da arpalıkların taksiminden, devlet ve verilen kişiler için neden önemli olduğundan söz etmektedir.

İmzasız yayınlanan metinlerin ilki dilencilere dair yayınlanmış yaptırımlardan söz etmektedir. Bir diğer metin de üç sayıda tamamlanan ve Tatarcık Abdullah'ın Sultan Selim-i Sâlis Devrinde Nizâm-ı Devlet Hakkında Mütâlaât'ıdır. Divân-ı Hümâyuna Aid Teşrifat ve Tanzimat'tan Sonra Türkiye'de Maarif Teşkilâtı da imzasız yayınlanmış ve bu başlık altında ele aldığımız metinlerdir.

Mehmed Galib imzalı metinlerin ilki III. Selim dönemi emirlerini içeren metindir ve evâmir metni de metine ek olarak verilmiştir, ikinci metin iki sayıda tamamlanmış ihtisâb ağalığının ortaya çıkışı, Osmanlı'da işleyişini konu edinmiştir.

Mehmed Zeki defterdarlık müessesesini anlattığı yazısını iki sayıda tamamlamış ve defterdarlığın devlet için önemini, defterdarların görev ve rütbelerini, devletin teşkilatlanmasındaki yerini anlatmıştır.

Musa Kâzım imzalı metinde de Armaş ve Antakya Rum Patriği ve bunlara bağlı topluluklardan söz edilmektedir.

Encümenden Şerif Mehmed'in imzasıyla yazılmış yazıda ise III. Selim döneminin devlet nizamından söz edilmektedir.

2.5.5. Türk İktisat Tarihi

Ahmed Refik, Ali ve Musa Kâzım imzalarını göreceğimiz bu başlıkta da şehirlerin maliyesinden, sikkelerden ve darbhânededen söz edilmektedir.

Ahmed Refik'in metinleri Sultan Süleyman dönemi ticareti, Fatih döneminde bazı şehirlerin mâli durumları ve Osmanlı'nın VIII-XII. asır meskûkâtına dair bilgileri göreceğimiz metinlerdir.

Ali ise isimsiz ve tarihsiz sikkeler- sade nakışlı sikkelerden söz ettiği metinlerini 11 sayıda tamamlamıştır. Ayrıca Osmanlı'nın ilk sikke ve akçelerinden söz ettiği başka bir metin kaleme almıştır. 8 sayıda da Fatih, I.Murad, Yıldırım Bâyezid, Emir

Süleyman Han, İsa Çelebi, Mustafa Çelebi, Çelebi Sultan Mehmed ve Murad-ı Sâni sikkelerinden söz etmiştir. Bu yazılarında sıkça çizimlerden yararlanmıştır. Mecmuada en fazla görselin kullanıldığı metinler Ali'nin sikkeler üzerine kaleme aldığı bu metinlerdir.

Musa Kâzım da Darphâne'yi anlattığı metninde bu kurumun tüm bölümlerini ve üretimdeki görevlerini açıklamaktadır.

2.5.6. Türk Edebiyatı Tarihi

Mecmuada edebiyat tarihiyle alakalı 8 metinden söz edilmektedir. Ahmed Refik imzalı metinde Şinasi'nin Paris'e gitme isteğini hükümete bildirdiği vesikalar kaleme alınmıştır. Ali Emirî iki sayı yayınladığı” Şahane Bir Fıkra-ı Tarihiyye ve Edebiyye” başlıklı ilk yazısında Sultan IV. Mehmed'in Afife kadınla arasında geçtiği varsayılan konuşmaları anlatmaktadır ve karşılıklı yazışmaya metinde yer verilmiştir. Aynı başlıkla yazılan ikinci metinde ise Yıldırım Hünkâr'ın oğlu Emir Süleyman'ı okula yazdırması ve onun iyi terbiye edilmesi için hocası ile arasında geçen bir olaydan söz edilmektedir. Efdaleddin, Ebu Buka künyesi ile yazılmış ve Endülüs halkından söz edilen bir kasideden söz etmiş, bu kasidenin tercümesine yer vermiştir. İbnülemin Mahmud Kemal'in yazmış olduğu Nefiye Dair metninde de Nefi'nin bir kasidesi ele alınmıştır. Necib Asım, Mesîhî Divanı'ndan ve divanlardan nasıl istifade edilebileceğinden söz ettiği bir metnin yanısıra Sultan III. Selim'in şehzadelik döneminde yazdığı divanından söz ettiği ikinci metni kaleme almıştır. Bu başlıkta ele aldığımız son metin de Saffet Bey'e aittir ve Efdaleddin'in kaleme aldığı makaleye zeyldir.

2.5.7. Türk Şehircilik Tarihi

Abdurrahman Şeref'in Bâb-ı Âlî Harîkleri ve Ahmed Refik'in Damad İbrahim Paşa zamanında Ürgüp ve Nevşehir'i anlattığı iki metin de bu başlık altında ele alınmıştır. Abdurrahman Şeref metninde bu yangınların sebeplerine ve yangınlar sonrası şehrin tahribatlarına dair detaylara yer vermiştir. Ahmed Refik de metinlerinde kitabelerden yararlanarak bu şehrin öneminden söz etmektedir.

2.5.8. Türk Bilimi ve Teknoloji Tarihi

Bu başlık altında ele alınan metinlerin ilki Efdaleddin'e ait olup Osmanlı'da kitap basma işinin tarihinden söz edilmektedir. Yazar, İbrahim Müteferrika'dan önce de

Osmanlı'da kitap basıldığına dair bir takım rivâyetlerden söz etse de bu kitapların Arapça ve Farsça lisanlarında olduğundan ve Osmanlı'da basılmış olduğuna dair net bir ifadenin herhangi bir kaynakta geçmediğinden, bu sebeple de İbrahim Müteferrika'yı ilk kabul etmek gerektiğinden söz eder.

İmzasız yayınlanan yazıda kâğıdın yapılışına dair kısaca bilgi verilmektedir.

Necib Asım'ın balonu anlattığı yazısında da İstanbul'a balonun nasıl geldiğinden ve balonla kaçan bir adamın hikâyesinden söz edilmektedir.

Profesör Mystakidis ise iki sayıda tamamladığı yazısında 1726'da İbrahim Müteferrika tarafından kurulan matbaayı, kuruluş sürecindeki zorlukları, bu matbaada basılan kitapları kaleme almıştır.

2.5.9. Türk Toplumsal Hayatı

Toplumsal hayat başlığında karşımıza çıkan tek yazar Mehmed Zeki olacaktır. Yazarın bayram tebrikâtı ile ilgili yazısında geçmiş bayramlaşma adetlerinden söz edilmekte; Serpuş başlıklı yazısında ise serpuşun ne olduğundan, zaman içerisinde değişiminden, hangi meslek grubunun veya kimselerin hangi serpuşları taktığından söz edilmektedir. Burada ele almadığımız Yine Serpuş başlıklı yazısı da aslında bu metnin devamıdır fakat mecmuada mütenevvia başlığı altında özellikle belirtildiği için ikinci serpuş yazısı orada ele alınmıştır.

2.5.10. İslâm Tarihi

Abdûlâtif Subhi Paşa'nın elindeki bir mührün Resulullah'a ait olduğunu söylediği ve bu mühürle alakalı hadis, siyer ve tarih kitaplarından yararlandığı yazısı bu başlık altında ele alınmıştır.

2.5.11. Avrupa Tarihi

Bu başlık altında ele alınan beş metne bakılacak olursa Ahmed Hikmet'in Macaristan'ın yeni kralı Karol'un tahta çıkışını anlattığı metin ilk sırada yer almaktadır Ahmed Tevhid 'in Sisam Beyleri'ni anlattığı metin, Musa Kâzım'ın Aynaroz ve Taşoz Tarihçeleri, Saffet'in Ragusa Cumhuriyeti da bu başlık altındaki diğer metinlerdir. İlk metin dışındaki metinler hem mekân hem de siyasi tarih içermektedir.

2.5.12. Ermeni Tarihi

Musa Kâzım'ın Van Gölü'nde bulunan Akdamar adasındaki Ermeni kilisesini anlattığı metinde kilisenin Ermeniler için önemine değinilmektedir.

2.5.13. Biyografi

Mecmuada bu tür altında ele alınan metinler sayıca en fazla olanlardır. Devlet adamları, vâlide sultanlar, Osmanlı toplumuna faydası dokunan kimseler, şair ve yazarlar, Yusuf Nasi gibi hayalî olduğu düşünülen kahramanların hayatlarına dair detaylar bu metinlerle okuyucuya aktarılmaktadır. Bu detaylar aktarılırken hem tarihi belgelerden hem de rivâyetlerden ve bu rivâyetlerin neden ortaya atılmış olabileceğinden söz edilmektedir.

Ahmed Midhat Efendi, Öztimuroğlu Osman Paşa, Sokullu Mehmed Paşa ve Viyana Sefiri Sâbık Hüseyin Hilmi Paşa'nın biyografileri Abdurrahman Şeref tarafından kaleme alınmıştır. Bunlardan Öztimuroğlu Osman Paşa metni oldukça uzun olup, 5 sayıda yayınlanmıştır.

Ahmed Refik imzalı metin Mahmud-ı Sâni'nin Vâlidesi 'ni, Ahmed Tevhid imzalı metin ise Çelebi Mehmed'in kızı Selçuk Hâtun Sultan'ı konu edinmektedir. Ahmed Tevhid 'in ayrıca Ahmed Aziz Paşa, Kadı Burhaneddin Ahmed, Sahib Ata Oğullarından Ahmed, Hasırcızâde Hafız Mehmed Ağa biyografileri ve Şeyhi'nin Zeyli neşri vardır.

Ali Fuad'ın Mısır Valisi Mehmed Ali Paşa ve Amasyalı Hüseyin Hüsameddin'in de Koca Mehmed Paşa biyografileri yine bu başlık altında karşımıza çıkacaktır.

Avram Galanti 'nin saraydaki etkisinden bahsettiği Ester Kira ve Diran Kelekyan 'ın iyiliklerinden söz ettiği Kazzaz Artvin'in hayat hikâyeleri de burada ele alınmaktadır.

Doktor Karaçun'un İbrahim Müteferrika'nın hayatını ve matbaacılık tarihini anlattığı metin, Efdaleddin 'in Alemdâr Mustafa Paşa biyografisi bu başlık altında yerini alır.

Hüseyin Hüsameddin; Osman Bey'in oğlu Alâaddin Bey'in, Sultan Altunbaş ve Molla Fenâri'nin biyografilerini kaleme almıştır.

İbnülemin Mahmud Kemâl'in biyografi başlığında 4 metni vardır ve bunlar: Sultan Abdülaziz'e Dair, Mehmed Hakkı Paşa, Meşâhir-i Mechûle'dir. Meşâhir-i Mechûle metninde değerleri genelde yaşadıkları dönemde değil de vefatından sonradan

anlaşılan şairlerle alakalı genel bir fikir belirtilmiş; Âlî Efendi örneğiyle anlatılmak istenen somutlaştırılmıştır.

İmzasız yayınlanan iki metinden ilki Paşa'nın ölümü ve mezarına dair kısaca bilgi veren Alemdâr Mustafa Paşa Hakkında Birkaç Söz metnidir. İkinci metin ise Devhatü'l-Mehâmid Fî Tercemeti'l-Vâlid - Keçecizâde İzzet Molla'nın babası Salih Efendi'nin tercüme-i hâlidir.

Keçecizâde Reşad Fuad babası ve ünlü şair Keçecizâde İzzet Molla'nın hayatına dair bilgileri aktarmıştır.

Mehmed Ârif 3 sayıda neşrettiği yazısı ile Humbaracıbaşı Ahmed Paşa (Bonneval)'nın hayatını anlatmış, diğer metninde de Öztimuroğlu Osman Paşa makalesine zeyl yazmıştır. Bu zeylde Öztimuroğlu Osman Paşa'nın 1578-1585 yılları arasında İran cephesindeki faaliyetleri anlatılmaktadır. Mecmuanın tüm sayıları dikkate alındığı vakit en çok görselin bu metinde kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Mehmed Galib, Şehid Ali Paşa (Ta'lîmât-ı Şehid Ali Paşa) metninde Ali Paşa'nın sadrazam oluncaya dek yaşadığı zorlu süreci anlatmış, Paşa'nın Avusturya ile yapılan Varadin Muharebesi'nde şehit olduğunu belirtmiştir. Metne son olarak Ali Paşa'nın sadrazamlık dönemindeki talîmâtlarını içeren Ta'lîmât-ı Ali Paşa'yı eklemiştir.

Mehmed Zeki, İdris-i Bitlisi'nin oğlu olan Ebülfazl Mehmed Efendi'nin hayatından ve devlet için öneminden söz etmektedir. Diğer iki metni de Köse Mihal ve Mihal Gazi Aynı Adam Mıdır? ve Pîrî Mehmed Paşa'dır.

Necib Asım, Doktor Karaçun İmre'nin ve Hoca Tahsin'in hayatını kaleme almıştır.

Saffet, Yusuf Nasi metninde çocukluğunda dinlediği bir kahramanı anlatmaktadır. Masala göre içkiye çok düşkün olan II. Selim en çok Kıbrıs şarabını sevmektedir ve bunun için Kıbrıs'ı fethetmesi gerekir, Yusuf Nasi de padişahı Kıbrıs'ın fethi için ikna eden Portekizli bir kişidir.

Yanko İskender Hoçi'nin iki sayı ele aldığı Şehzade Halil'in de hayatı bu başlık altında karşımıza çıkmaktadır. Kaynaklarda Orhan Bey'in üç oğlu olduğu aktarılmış olsa da iki Rum müverrih, kaynaklarında Süleyman, Murad ve Kasım dışında bir de Halil isminde bir oğlunun varlığından ve bu oğlunun maceralarından söz ederler. Bu şehzade korsanlar tarafından kaçırılmış daha sonra İstanbul'a getirilmiş ve Bizans

İmparatoruna damat olmuştur, Yanko İskender Hoçi makalesinde bunu detaylarıyla ele almaktadır.

Son olarak Yusuf Ziya ve Ahmed Tevhid'in birlikte kaleme aldığı Harezmsâhândan Celâleddin Mengüberti'nin hayatına dair detaylar verilmektedir. Bu biyografi de 9 sayı neşredilerek detaylıca ele alınmıştır.

2.5.14. Hâtırât

Hatıratlar başlığı altında Abdurrahman Şeref'in kaleme aldığı Manzum Bir Sefâretnâme metni Zıştovili Hacı Ali Ağa'nın III. Osman devrinde Lehistan'a göreve gönderilmesi sonucu yazdığı rapordur.

Ahmed Refik, Moralı Ali Efendi'nin Paris Sefâreti 'ni 6 sayıda tamamlamış, ayrıca bu türde bir de Sultan Abdülmecid Han'ın Sarayında Doktor Spitzer'in Hâtırâtı'nı kaleme almıştır.

İbnülemin Mahmud Kemâl'in Hatıra-i Âtîf adlı metni bu başlık altında oldukça önemli bir metindir çünkü yazar, bu hatıratın yazımında teşvik edici olmuş ve hatıratın kaleme alınmasına da yardımcı olmuştur. XIX. asrın siyasi olaylarına ışık tutan eser bir devlet görevlisi tarafından ele alınmış, onun gözünden değerlendirmeler yapılmıştır. Yazarın bir diğer metni de üç sayıda tamamladığı Abdülhâmid-i Sâni'nin Notları 'dır.

Mehmed Galib de Âlî ve Fuad Paşaların Vasiyyetnâmeleri 'ni kaleme almış, bu vasiyetnamelere dair çıkan söylenti ve haberleri de metninde değerlendirmiştir.

Necib Asım'ın, Gazavât-ı Hayreddin Paşa ve Müverrih Asım Efendi'nin Metrûkât-ı Tarihiyyesinden Birkaç Parça isimli makaleleri de yine hatırat başlığı altında ele alınarak detaylandırılmıştır.

Bu türde karşımıza son olarak Yanko İskender Hoçi 'nin Sadrazam Said Mehmed Paşa'nın Stockholm'e Sefâreti makalesi çıkmaktadır. Metinde İsveç Kralı'nın İran'a karşı yardım isteği ve İsveç-Rus ilişkilerinin detayları da yer almaktadır.

2.5.15. Seyâhatnâme

Necib Asım'ın kaleme aldığı Sultan Abdülaziz'in Avrupa Seyâhatnâmesi bu türde karşımıza çıkan tek metindir. Osmanlı sultanlarından biri ilk defa seyahat düzenlemiştir, o zamana dek sultanlar sadece sefer amacıyla kendi toprakları dışına çıkmıştır. 47 gün süren bu Avrupa ziyaretinin sebepleri, ziyaret sırasında gerçekleşen

hadiseler, bu ziyaretin Osmanlı ve diğer ülkeler arasında nasıl etkiler yarattığı kaleme alınmıştır. Seyâhatnâme Halîmî Efendi'nin eseridir ve önemli bir belge olması sebebiyle bu mecmuada yerini almıştır.

2.5.16. Mektup

Mecmuada mektup türünde 4 yazarın eserleri karşımıza çıkmaktadır. Abdurrahman Şeref, Öztimuroğlu Osman Paşa'nın Bir Mektubu'nu; Ahmed Refik, Ahmed-i Sâlis Devrine Dair Madam Montegû'nun Mektubu'nu; Keçecizâde Reşad Fuad Paşa, Mısır'ın İdaresi Hakkında Hidiv İsmail Paşa'ya Mektub-i Sâmi'yi ve Saffet, Üçüncü Sultan Murad'ın İngiltere Kraliçesi Elizabeth'e Bir Nâmesi'ni kaleme almışlardır. Ahmed-i Sâlis Devrine Dair Madam Montegû'nun Mektupları 10 sayıda tamamlanmış olup oldukça detaylı mektuplardır. Bu mektuplar Osmanlı günlük yaşamına dair önemli birer kaynak görevi görmektedir.

2.5.17. Tarihi Vesîkalar

Mecmuada Abdurrahman Şeref, Ahmed Refik, Avram Galanti, Friedrich von Krealitz, Halil Edhem, Hüseyin Hüsameddin, Mehmed Arif, Mehmed Galib, Mükrimin Halil, Necib Asım, Osman Ferid ve Saffet beyler tarafından incelenmiş pek çok vesîka kaleme alınmıştır. Siyasî meselelere ve sosyal hayata dair vesîkalar, devlet evrakı, beratlar, beyânnâmeler, telgraflar ve tezkireler bu başlıkta ele alınmıştır. Encümenin toplanma amaçları içerisinde tarihi vesîkaların toplanması olduğu bilinmektedir, bu metinler de toplanan vesikaların sınıflandırılması ve kaleme alınmasıyla ortaya çıkmıştır.

2.5.18. Kitâbeler

Kitâbeler başlığında 4 yazarın metinleri mevcuttur. Bu metinler kitâbelerin nerelerde bulunduğunu, şekil ve içerik bilgilerini içermekte ve kitâbe üzerinde yazılanlar hatta varsa kitâbenin resmi de metne eklenmektedir. Ahmed Tevhid, Hafız Kadri, Halil Edhem imzalı 29 metin, imzasız da bir metin mevcuttur. Kitâbeler başlığında en dikkat çekici olan ise Halil Edhem tarafından kaleme alınan ve Sultan II. Osman'ın atı için dikilen mezar taşı kitâbesidir.

2.5.19. Tarihi Mekânlar

Bu başlıkta metinleri incelenen ilk yazar Abdurrahman Şeref'tir. Yazarın ilk metni Fuad Paşa Konağı Nasıl Maliye Dairesi Oldu başlığıyla yazılan ve bu sorunun cevabını kronolojik olarak okuyucuya anlatan metindir. Yazarın ikinci metni de Topkapı Sarây-ı Hümayûn'dur ve "Topkapı Sarây-ı Hümayûn'un müstemilât, kusûr (köşk), devâir (dâire), mebânî (yapı) i'dâdîsi hakkında ma'lûmat-ı mühimme-i i'tâ ve her dâire ve koğuştâ ve kapu ve çeşme bâlâlarındaki kitâbeler bilâ-istisnâ nakl ve kayd olunmuştur." bilgisi ile mecmuanın 8 sayısında neşredilmiştir.

Ahmed Tevhid de iki sayı yayımladığı İlk Altı Padişahımızın Bursa'da Kâin Türbeler'i metninde bu türbelere dair detaylı bilgileri sunmuştur. Bir diğer metni de Akşehir'de Rumeli Fatihi Şehzade Süleyman Paşa'nın Kerimesi Mezarı'dır.

Avram Galanti, Türkiye'de İlk Katolik Kapusen Manastırları başlığıyla ele aldığı metinde bu manastırların kuruluşundan ve fizikî durumundan söz etmektedir.

Hafız Kadri, Menteşe'de Menteşelilerden Sonraki Âsâr metninde Menteşelilerden kalma türbe ve camiiler, kitâbeler ve yapılara dair detayları anlatmaktadır.

Hamdizâde Abdülkadir, Alâaddin Câmi-i Şerifi - Karatay Medresesi'ne dair bilgiler vermektedir.

İmzasız yayımlanan Saraybosna'da Ebniye-yi Hayriyye'nin Musavver Tarihi Hünkâr Câmi-i Şerîfi metninde İshak Bey ve oğlu tarafından yapılan camiden söz edilmektedir. Câmi bölgedeki ilk Müslüman yerleşim alanlarıyla beraber inşa edilmiştir, câminin mimari özellikleri ve eklenip büyüyen yapılarından söz edilmektedir.

Mehmed Refik makalelerinde Enderûn-ı Humâyun Devâir-i Âliyyesinden: Arz Odası, Enderûn-ı Humâyun Kütüphanesi ve Topkapı Saray-ı Humâyunu'nda Sofa – Mustafa Paşa Köşkü'nü kaleme almıştır.

Remzi, Belgrad'da bulunan Damad Ali Paşa Türbesi'ne dair detayları aktarmıştır.

Rum Bey Oğlu Fahreddin, Gül Baba metninde Budin şehrinde bulunan Gül Baba türbesini ve Gül Babanın kim olduğunu kaleme almıştır. Macaristan'da Bazı Âsar-ı Osmaniye metninde ise Zigetvar Şehri ve Kanuni Sultan Süleyman Hazretlerinin Türbesi, Pecs Şehri ve Mohaç'taki taşınmaz Osmanlı eserlerinden söz etmektedir.

2.5.20. Türk Tarih Yazıcılığı

Mecmua nesnel bir tarih yazımı amacıyla toplanan encümenin yazdıklarını yayımlamasıyla ortaya çıkmıştır. Bu amaç kendinden önce yazılmış olan her şeye şüphe ile yaklaşılmasına sebebiyet verecektir haliyle. Bu başlık altında ele alınan metinlerde tarih yazımına dair nelere dikkat edilmesi gerektiği öne çıkarılmıştır. Kaynakların kullanımı ve yazımı konusunda neşredilen metinlere bakacak olursak ilk olarak Abdurrahman Şeref'in arşivcilikten söz ettiği metni ile karşılaşacağız. Mecmuanın ilk sayısı için kaleme aldığı Evrâk-ı Atîka ve Vesâik-i Târihiyyemiz makalesinde Osmanlı'daki kayıt usulünden ve diğer ülkelerdeki arşivcilikten söz edilir. Kayıt tutma konusunda farklı ülkeleri ele alır ve Osmanlı'daki kayıt tutulma ile kıyaslayınca, Osmanlı'da arşivciliğin henüz iyi yapılmadığı fikrini öne sürer.

Halil Edhem de Kitâbeler Nasıl Kayd ve Zabt Olunmalıdır? başlığıyla ele aldığı yazısında kitâbelerin öneminden, hangi devletlerin kitâbeleri nasıl yazdığı ve Osmanlı'daki yazım aşamalarından söz etmiştir. Bu yazımlarda kullanılan yazı çeşitlerine değinilmiştir. Kayıt altına almanın üç farklı yönteminden söz edilmiştir: kopyalama, fotoğraf çekme ve estampaj alma. Bu yöntemlerin de incelik ve kuralları verilmiştir metinde.

Musa Kazım'ın Vesâik-i Târihiyyemiz metni Abdurrahman Şeref'in 'Evrâk-ı Atîka ve Vesâik-i Târihiyyemiz' makalesine zeyldir. Sûretler verilerek bu alandaki soru işaretleri giderilmeye çalışılmıştır.

Necib Asım 3 sayı yayınladığı metninde osmanlı târihnüvisleri ve müverrihlerinden söz etmektedir.

Bahreyn'de Bir Vak'a yazarı olan Saffet Bey de Portekizliler ve Osmanlılar arasında geçen bir savaşın her iki devletin kayıtlarında nasıl anlatıldığına değinmektedir. Olayın siyasi boyutundan çok kayıt tutma noktasına odaklanılmıştır.

2.5.21. Mütenevvia

Mecmuada diğer türler için hiçbir genel başlık belirtilmemiş olup bu türler metinlerin içeriğine göre ortaya çıkmıştır fakat bu başlık altında ele alınan metinler, metinlerin başlığından önce "Mütenevvia" diye belirtilmiştir. Mecmuadaki diğer yazılara kıyasla daha kısa metinlerdir.

Ahmed Tevhid'in kaleme aldığı metinde Bâyezid döneminde Mısır'a gönderilen elçinin vefatından söz edilmektedir.

İmzasız ve alt başlık olmadan sadece “mütenevvia” başlığıyla yayımlanan bir diğer yazıda ise Bursa’daki Çandarlı Ali Paşa’nın mezar taşı kitâbesinden söz edilmektedir.

Mehmed Arif’in Bursa’da Veled-i Yaniç Camii ve Edirne Şehrine Dair Sultan Selim Han-ı Evvel ile İbn Kemâl’in Musâhabesi adlı iki metni mevcuttur.

Mehmed Zeki’nin daha önce yazdığı Serpuş makalesinin devamı olan Yine Serpuş metni de bu başlık altında kaleme alınmıştır.

Osman Ferid’in Kanuni Sultan Süleyman’ın Vasiyetnâmesi- Murad-ı Sâlis’in Mührü; Saffet’in Minorka’nın Fethi, Dona Grasya Mendes, Umûr-ı Bahriyye Nezareti ve Yanko İskender Hoçi’nin Galata’nın Osmanlılara Teslimi adlı metinleri de yine mütenevvia başlığı altında karşımıza çıkmıştır.

2.5.22. Kitap Tanıtımı

Bu bölümde yazarlar tanıtmak istedikleri kitapların içerik ve özelliklerine yer vermişlerdir.

Ahmed Refik, Bibliyografya: Dr.Fredrich Kraelitz; Bibliyografya: Fatih’in Kanunnâmeleri ve Tevârih-i Âl-i Osman adlı üç metin kaleme almıştır.

Ahmed Tevhid’in bu bölümde ele aldığımız metni Hünernâmedir. Eserin içeriğine dair detaylar metninde yer almaktadır.

Avram Galanti’nin Kitâbiyat: Bahr-ı Sefid’de Türkler adlı makalesi; Halil Edhem’in Âmidâ isimli bir, yabancı eserleri ele aldığı Bibliyografya başlıklı beş makalesi mevcuttur.

İbnülemin Mahmud Kemâl’in Metâli-i Âliye Fi Gurreti'l-Galiye adlı esere dair kaleme aldığı metni yine bu bölümde yer almaktadır.

Encümen tarafından imzasız olarak yayımlanan, 11 sayıda neşredilen önemli bir diğer eser de Cevdet Paşa’nın Maruzâtı’dır. Eser 1839-1876 yılları arasındaki Osmanlı Devleti’ni her açıdan ele almış olması sebebiyle önemlidir.

Mükrimin Halil’in 4 sayıda neşrettiği bibliyografya metni de Feridun Bey Münşeâtı’dır. Mükrimin Halil bu metinde eseri tanıtmaktan ziyade eleştiren bir üslup izlemiştir. Padişah’a sunulan bu metnin daha önceki eserlerden esinlenilerek dilinin değiştirildiğini delillerle açıklamaya çalışmıştır. Yazar, tez olarak da olayların

içeriklerinin, o zaman yaşanmış olaylara benzemediğini ileri sürmektedir. Dil ve üslup olarak da eserin dönemin etkisinden uzak olduğunu savunmaktadır.

Necib Asım'ın bu konu başlığında Fevâid-i Gazâ- On Birinci Asırda Bizde Hayat-ı Cündiyâne; Bibliyografya: Seydi Ali Reis, Muhit; Kitâbiyat: Karesi'ye Mûte'allik İki Mühim Eser ve Kitâbiyat: Divan-ı Türki-i Sultan Veledi başlıklı 4 metni mevcuttur.

2.5.23. Harita, Resim, Fotoğraf

Mecmuadaki harita, resim ve fotoğrafların kim tarafından çizildiği veya resmedildiği hakkında bilgi verilmemiştir. Toplamda 7 harita/plan, 33 de resim/fotoğraf mevcuttur. Bu görsellerin hangi metinlere ait olduğu, varsa detaylı açıklamalar fihristte belirtilmiştir.

2.5.24. Vefeyât

Mecmuada encümen a'zâlarının vefatlarından sonra kendilerinin kısaca biyografilerinin verildiği ve bu biyografilere resimlerinin eklendiği vefeyât yazıları mevcuttur. Mecmuanın 96 sayısı boyunca İsmail Zühdü Bey, İskender Hoçi Efendi, Reşad Fuad Bey, Tevfik Paşa, Ali Emirî Efendi, Faik Reşad Bey, Ârifi Paşa, Abdurrahman Şeref Efendi, Saffet Bey, Mehmed Ârif Bey ve Şükrü Bey'in vefat ettikleri ve haklarında vefeyât yazıları yazıldığı tespit edilebilmektedir.

2.5.25. Açıklama

Mecmuanın ilk sayısında iki, son sayısında bir adet açıklama metni mevcuttur. İlk sayıda encümen tarafından gazetenin yazılış amacı, yazarları ve yapılması hedeflenenler İfâde-i Merâm başlığıyla okuyucuya sunulmuş, hemen ardındaki ikinci açıklama metninde de encümenin teşkilât, vazife, amaç ve maliyesine dair detaylar verilmiştir. Son sayıdaki açıklama metni ise o dönem dergi başkanı olan Ahmed Refik tarafından kaleme alınmış Encümen Raporu başlıklı metindir. Bu metinde de Ahmed Refik'in başkan seçildiği günden 1927 yılındaki sayısına kadar yapılan çalışmalar özetlenmiş, mecmuanın sadece Türkiye'de değil Avrupa'da da önemli olduğu vurgulanmış ve bulunduğu başkanlık görevinden memnun olduğu belirtilmiştir.

2.5.26. Türk Tarih Encümeni Mecmuası Ekleri

Mecmuada 9 adet ek vardır. Bu eklerden ilki Mehmed Ârif tarafından mecmuanın 13-19. sayıları arasında parça parça neşredilen Kanunnâme-i Âli Osman'dır.

İkinci ek mecmuanın 20 ve 21. sayılarında neşri yapılan Mahruse-i İstanbul Fetihnâmesidir ve bu metinde İstanbul'un fethi anlatılmaktadır.

Yine Mehmed Ârif tarafından neşredilen Vakiât-ı Sultan Cem'de 22,23 ve 25. sayılara üçüncü ek olarak verilmiştir. Metin Cem Sultan'ı konu edinmektedir.

Dördüncü ek Fatih Sultan Mehmed'in gaza ve fetihlerinin anlatıldığı Tarih-i Ebu'l Feth metnidir. Tursun Beyin yazmış olduğu bu metin, mecmuanın 26-38. sayıları arasında oldukça hacimli sayılacak bir ek olarak neşredilmiştir.

Mecmuanın 39,41 ve 42. sayılarında neşredilen beşinci ek, askeri yenilenme ve askeri eğitimin önemine değinilen, bu yenilenme ve eğitimde Batı usulünün önemine yer verilmiş olan Hulâsatü'l-Kelâm Fî Reddi'l Avâm (Koca Sekbanbaşı Risâlesi)dir.

Mehmed Refî Efendi'nin yazmış olduğu İran Sefaretnâmesi 43. sayıda altıncı ek, Ahmed Efendi'nin yazdığı Tarih-i Camii Şerif-i Nur-î Osmani de 49-62. sayıda yedinci ek olarak okuyucuya sunulmuştur.

Mehmed Halife'nin Tarih-i Gılmani'si mecmuanın sekizinci ekidir ve 79-84. sayılar arasında parça parça neşredilmiştir. Metinde IV. Murat, Sultan İbrahim ve IV. Mehmet devirlerine değinilmektedir. Sultan İbrahim'in tahttan indirilmesi ve öldürülmesi, Çınar Vak'ası, Köprülü Mehmet Paşa'nın Boğaz Seferi, Serdar Ali Paşa'nın Varat Seferi, Köprülü Fazıl Ahmet Paşa'nın Uyvar Seferi gibi konular işlenmektedir. Ayrıca 1660 yılında İstanbul'da yaşanan yangından ve Enderun teşkilatından da bahsedilmektedir.

Derginin dokuzuncu son eki de Necib Asım'ın neşrettiği, Kırımı El-Hac Abdülgaftar'ın yazdığı Umdetü't Tevarih'tir. 85-95. sayılara ek olarak verilmiştir.

2.6. Yazar Kadrosu

Mecmuada 46 imzalı bir de imzasız olmak üzere 47 yazar tespit edilmiş, "İmzasız" metinlerin encümen tarafından yayımlandığı belirtilmiştir. Biyografik bilgilerine ulaşılabilen yazarların biyografileri alfabetik olarak sıralanmıştır:

Abdûllatif Subhi Paşa

Abdûllatif Subhi Paşa, 1818 yılının 11 Kasım'ında Mora'ya bağlı Trapoliçe kasabasında dünyaya gelmiştir ve babası Osmanlı Devleti'nin ilk Eğitim Bakanı Abdurrahman Sami Paşa olup (Akyıldız, 2009, 450), kardeşi Tanzimat'ın önemli isimlerinden Samipaşazade Sezaioğlu ise Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatımızın önemli isimlerinden Hamdullah Suphi Tanrıöver'dir. (Kocamemi, 2010, 51)

Devletin birçok kademesinde önemli görevlerde bulunduktan sonra, 1883 yılının Ocak ayında devletin ilk ticaret meslek lisesini “Mekteb-i Ticaret-i Hamid-i Nâm-i Âlisi” ismiyle kurmuştur. (Kocamemi, 2010, 53- 54)

Altmış sekiz yaşında ölmeden önce edebiyat ve kültür hayatımıza dört önemli eser katmıştır. Bunlardan ilki olan “Miftahu'l-İber” aslında bir İbn-i Haldun'unun yedi ciltlik Kitâbu'l-İber eserinin ikinci ve üçüncü cildinin çevirisi olup, tarih kitabı hüviyetindedir. İkinci kitap “Tekmiletü'l-İber” yine İbn-i Haldun'un tarihinden parçaların çevrilmesi ve bazı eklemelerle oluşturulmuştur. Üçüncü kitap “Hakaiku'l-Kelam fi Tarihi'l-İslam” eseri ise İslamiyet'in doğuşundan Hz. Ali dönemine kadarki süreci anlatmaktadır. Dördüncü kitabı “Risale-i Subhiyye” ise Paşa'nın Osmanlı maliyesi hakkında Sultan Abdülaziz'e sunduğu bir rapordur. (Akyıldız, 2009, 450-452)

Abdurrahman Şeref

1853 yılında doğmuş olup, “Osmanlı Devleti'nin son resmi tarih yazıcısı” olarak bilinmektedir. Hem bugünkü Galatasaray Lisesi'nde hem de Mülkiye Mektebi'nde tarih öğretmenini olarak çalışmıştır. İlk yazdığı eserler okuttuğu derslerin notları şeklindedir ancak Abdurrahman Şeref Efendi daha çok bir biyografi yazarı olarak öne çıkmıştır. (Demiryürek, 2003, 49- 52) Yazdığı makaleler 1909- 1922 yılları arasında Sabah, Vakit, Servet-i Fünun, Tarih-i Osmani Encümeni Mecmuası, Düşünce Mecmuası gibi yayın organlarında yer bulmuştur. “Musahabe-i Tarihiye” eseri özellikle Sabah ve Vakit mecmualarında yayımlanmış yazılarından oluşmaktadır. Makalelerin önemli bir kısmı da biyografi yazılarıdır. Biyografilerini yazdığı kişiler arasında Sultan Abdülhamid, Mehmet Emin Rauf Paşa, Koca Hüsrev Paşa, Mustafa Reşit Paşa, Mehmet Emin Ali Paşa, Tevfik Fikret, Sultan Abdülaziz gibi önemli isimler bulunmaktadır.

1912 yılında gelindiğinde bir yıl süreyle yaptığı Maarif Nazırlığı Tarih-i Osmani Encümeni Başkanlığı ve Ayan Heyeti ikinci başkanlığı gibi görevlere gelmiştir. I. Dünya Savaşı sonrası Kızılay’da da başkanlık görevinde bulunmuştur. (Tekiner, 2009, 256- 257)

Ahmed Muhtar

1839 yılında doğan Ahmed Muhtar Paşa, Osmanlı Devletinin son dönemlerinde yetişmiş bürokrasiye ilgili bir devlet adamı olup daha çok askeri eğitimle ilgilenmiştir. II. Abdülhamid döneminde askeri eğitim hakkında bilgi alması amacıyla Avrupa’ya gönderilmiştir. Meşrutiyet’in ilanından sonra da “Askeri Müze”nin kurucusu olmuştur. Malumat ’ta da özellikle askeri eğitimle alakalı makaleleri çıkan Paşa, “Kırım Harbinde Silistre Müdafaası, 1853- 1854 Tuna Seferi” isimli eseriyle de döneminde ön plana çıkmıştır. (Uğuz, Çaparlar, 2019, 338- 340)

“Riyâzü’l-Muhtâr Mir’âtü’l-mîkât ve’l-edvâr maa Mecmûati’l-eşkâl” eseri astronomiyle ilgili olup, “İslâhu’t-takvîm” eseri takvimlerin açıklamalarını, hicri ve miladi takvimin karşılaştırılmasını içerir. “Takvîm-i Sâl” ve “Takvîmü’s-sinîn” eserleri de yine aynı içeriği ele almaktadır. (Uçarol, 1996, 446) Darüşşafaka’nın da kurucuları arasında yer alan Paşa, uluslararası saat sistemi ve milâdî takvimin Osmanlı topraklarında da kullanılmasını önermiş isimlerden biridir. (Evren, 2018, 103)

Ali Emirî

Diyarbakır’da 1857 yılında doğan yazar ve tezkirecidir. Özel eğitimler almıştır. Muhasebeci, maliye müfettişliği ve defterdar olarak görev yapmıştır. 1908 yılında emekli olmuş ve İstanbul’da yaşamaya başlamıştır. Fatih’te Millet Kütüphanesini kurmuştur. 1920’de Osmanlı Tarih ve Edebiyat Mecmuası’nı 32 sayı yayımlamıştır. Şiirleri divan geleneğine uygundur. 23 Ocak 1924’te vefat etmiştir. Basılan eseri Tezkire-i Şuarâ-yı Âmid (Diyarbakır Şairleri Tezkiresi,1912)dir.(Kurdakul, 1985, 55-56)

Avram Galanti

4 Ocak 1873 yılında Seferad kökenli bir ailenin çocuğu olarak Bodrum’da dünyaya gelmiş ve Soyadı Kanunu sonrasında da doğduğu yerin adını soyadı olarak kullanmıştır.

İlkokulu Yahudi ailelerinin çocuklarının gönderildiği ve zaman içinde Kuzguncuk, Balat, Ortaköy ve Kadıköy gibi ilçeleri dolaşan ancak günümüzde halen Şişli ve Adalar'da faaliyetini sürdüren (Şalom gazetesi, 2013) Talmut Tora okulunda okuyan Galanti, eğitimine daha sonra Bodrum Rüştüyesi, Terakki ve İzmir İdadilerinde devam etmiş, 1902 yılına gelindiğindeyse İzmir'de öğretmenlik ve 1904- 1908 yıllarında Kahire'de kendisinin kurduğu "La Vara" gazetesinde yöneticilik görevlerinde bulunmuştur. Yine "Tiferet İsrail" isimli okulun da kurucusu olarak hem yayın hem de eğitim alanında çalışmalarda bulunmuştur. (Nassi, 1995, 14) Eğitim ve yayın hayatına meyletmesinin başlıca sebepleri arasında "Türkçülük" düşüncesi gelmektedir. Zira Fransızca öğretim yapan Alliance İsrailite Okullarında Türkçe öğretilmemesine karşı çıkarak, Yahudi cemaatinin Türkçeyi ana dilleri olarak kabul etmesi için de bir kampanya başlatmış ve kendi kurduğu okulda da eğitim verdiği diller arasında Fransızca ve İbranice'nin yanında Türkçeye yer vermiştir. (Güleryüz, 1986, 7)

Galanti'nin eserleri ağırlıklı olarak Türkiye'de yaşayan Yahudiler ve onların tarihi üzerine olsa da, Türklük ve Türk dili üzerine yaptığı çalışmalarla da öne çıkmıştır. Nitekim "Vatandaş Türkçe Konuş!" başlıklı çalışmasında: "Türkçenin Türk olmanın gereği olduğunun altını çizerek, eğitimin Türkçe olması, okulların millileştirilmesi ve tek dilde eğitimle Türk ulusunun birliğinden söz edilebileceğini" konu edinmiştir. (Galante, 1928, 8).

Galanti siyasetle ilgilenerek Niğde'den milletvekili de olmuş ancak daha çok tarih, sosyoloji ve dil alanlarında verdiği eserlerle öne çıkmıştır. Ömrünün son yıllarını Kınalıada'da geçirmiş ve 1961 yılında vefat etmiştir.

Diran Kelekyan

Diran Kelekyan 1862 yılında Kayseri'de doğmuştur. Yükseköğrenimine Marsilya'da başlamış ve ilk olarak öğrencilik yıllarında yazdığı yazılar Manzume-i Efkâr gazetesinde yayımlanmış, yurda döndüğünde de Ermeni harfleriyle ancak Türkçe olmakla Cihan gazetesini çıkarmıştır. 1894 Osmanlı Bankası baskını olayından sonra yeniden Marsilya'ya gitmiştir. Jön Türk hareketine üyedir. 1908 yılındaki Meşrutiyet ilanından sonra yurda dönmüş ve Mekteb-i Mülkiye'de "Siyaset Tarihi" dersine öğretmen olarak atanmıştır. Bu derslerini iki kısımlık "Tarih-i Siyasi-i Umumi" eseriyle kitaplaştırmıştır. (Hanilçe, 2014, 445)

Marsel Yahud Yeni Paris İsyarı ve Hayat eserlerinin yanında Şemseddin Sami'nin Türkçe- Fransızca sözlüğünü de geliştirme yoluna gitmiş ve “Musavver Türkçeden Fransızcaya Lugat” eserini yayımlamıştır. (Toprak, 1989, 40)

Efdaleddin Tekiner

1868 İstanbul Cerrahpaşa doğumlu olan Efdaleddin Tekiner, Mülkiye Mektebi'ni bitirdikten sonra memur olmuş, 1911 yılından itibaren Donanma Cemiyeti Komiserliği, Tarihi Osmani Encümeni Daimi Üyesi ve Darülfünun Üyesi olarak da görevler almıştır. (Çoker, 1983, 500) Efdaleddin Bey, Babıali Kütüphanesini düzenlemek için oluşturulan Vesaik-i Tarihiyye Tasnif Encümeni'nde Ali Emiri Efendi ile birlikte çalışmıştır. (T. C. Cumhurbaşkanlığı, 2000, 77) Darülfünun Edebiyat Fakültesinde coğrafya öğretmenliği yapmasının yanı sıra, Evkaf Okulunda Osmanlı tarihi derslerine girmiş ve yine 1928 yılındaki emekliliğinden itibaren de Darüşşafaka'da tarih öğretmenliği görevlerini sürdürmüştür. (Baş, 2005, 170)

Haluk Şehsuvaroğlu'na göre, Tekiner sadece eski eserlerden anlayan ve bunların korunmasında görev alan bir kimse değildir. Aynı zamanda yaşadığı İstanbul'la asırlar boyunca süregelen İstanbul'un her halini, artık yerinde olmayan eserleri, abideleri, mimarlarını ve mimari tarzlarını da bilen bir İstanbulludur. (Şehsuvaroğlu, 1957, 5)

Eserlerini öğretici bir üslupla kaleme alan Efdaleddin Tekiner, “Türk Osmanlı” tabirini sıklıkla kullanmış, tarihimizin eksik kısımlarının vesikalar ve belgelerle tamamlanabileceğine inanmış ve özellikle arşiv muhafazası konusuna çok önem vererek, Osmanlı arşivlerinin Türk Tarih Kurumu muhafazasına bırakılması gerektiğini belirtmiştir. (Baş, 2005, 201-202)

Efdaleddin Tekiner, eski yazmaları ve eserleri korumaya adanmış ömrünü 13 Ağustos 1957 yılında tüketmiştir.

Halil Edhem

1861 yılında doğmuştur. Babası İbrahim Edhem Paşa, II. Abdülhamid dönemi sadrazamlarındandır. Zürih Üniversitesi ve Viyana Politeknik okulunda tabiat bilimleri üzerine eğitim almıştır. 1885'te Türkiye'ye dönmüş ve uzun bir süre Harbiye ve müzelerde çalışmıştır. (Göde, 2011, 7-8) Müzecilik ve tarih alanında yaptığı çalışmalarla öne çıkmış olup özellikle nümizmatik ve sanat tarihi dallarında kendisini göstermiştir. 1913 yılında Tarih-i Osmani Encümeni üyesi olmuş ve Cumhuriyet'in ilanından sonra da encümen ile bağıını koparmamıştır. Türk Tarih

Kurumunun üyesi de olan Halil Edhem, “Türk Tarihinin Ana Hatları” kitabına da katkıda bulunmuştur ve I. Türk Tarih Kongresi’ne katılmıştır. (Alican, 2019, 451-452)

İlm-i Tabakatü’l-Arz, onun ilk eseri olup Jeoloji üzerinedir. Topkapı Sarayı, Yedikule, Camilerimiz gibi eserleri 1930’ların başında yayınlanmıştır. Düvel-i İslamiyye, İslam devletlerini anlatan eseridir. “Fihrist-i Umûmî” Türk Tarih Encümeni’nde çıkan çalışmaları konu etmektedir. Mısır’ın Son Memlûklü Sultanı Melik Tomanbay ve Âsâr-ı Âtika Müzesinde Meskûkât Koleksiyonları son eserleri arasındadır. (Göde, 2011, 10)

1978 yılları sonlarında Türkiye Nümizmatik Derneği tarafından anısına bir hatıra madalyonu da basılmıştır. (Fişekçioğlu, 1984, 7)

Hamdizâde Abdülkadir

Hamdizade Abdülkadir, 1909’da Konya İdadisinde başladığı Türkçe öğretmenliği görevinden itibaren uzun yıllar Konya’da, din eğitimi, İslam tarihi, Farsça derslerini vermek gibi başka görevlerde de bulunmuş ve 1932 yılına gelindiğinde Türk ve İslam Eserleri Müzesine İbnülemin Mahmud Kemal’in yardımcısı olarak getirilmiştir. (Eyice, 1995, 288)

Abdülkadir Erdoğan, Konya’da bulunduğu süre boyunca “Türk Sözü” gazetesinde Selçuklu ve Osmanlı tarihi araştırmalarında bulunmuş, önemli kişiler ve yapılar hakkında yazılar yazmıştır. (Çelik, 2013, 47) Yine 1914 yılında Konya’nın ilk yerel tarihi incelemelerini “Babalık” gazetesinde yazdığı on altı makaleyle başlatan ilk isim de Abdülkadir Erdoğan’dır. İstanbul’da ise “Müze Müdürlüğü” görevindeyken dokuz Kuran’ı Kerim tercümesini bir araya getirerek yaptığı “Kur’an Tercümelerinin Dil Bakımından Değerleri” çalışmasıyla da öne çıkmıştır. (Eyice, 1995, 288)

Hüseyin Hüsameddin

Amasya doğumlu olan Hüseyin Hüsameddin hakkındaki bilgiler daha ziyade kaleme aldığı Amasya Tarihi eserinin birinci cildinde yer alan otobiyografiden elde edilmektedir. Bu ilk cilt 1912 yılında tamamlanmış olup, ikinci cilt bundan iki yıl sonra yazılmış ve Maarif Nezareti ondan eserini satın alarak, kendisine de bir “Maarif Nişanı” vermiştir. (Serbestoğlu, Açık, 2014, 157) Eser, Hüseyin Hüsameddin’in en kapsamlı çalışması olup toplamda on iki cildir.

Türk Dil Kurumu kurulduktan sonra “Türk Fiilleri, Türk İsimleri, Türk Sıfatları, Temel, Paşa Armağanı” gibi çalışmaları da Mustafa Kemal Atatürk’e sunmuş olup, Dîvânü Lügâti’t-Türk neşri için hazırlanmış indeks çalışması olan “Divan Anahtarı” eseri de yaptığı diğer önemli çalışmadır. (Çimen, 2013, 140)

İbnülemin Mahmud Kemâl

Edebiyat tarihçisi, araştırmacı ve devlet adamıdır. 1871 yılında İstanbul’da dünyaya gelmiş olup, Mehmed Akif’in babası İpekli Tahir Efendi’nin de öğrencisidir. Tanpınar, İbnülemin Mahmud Kemâl’in Son Sadrazamlar eserine yazdığı ön sözde onu; “çağı olmayan insan” olarak tanımlamasının yanı sıra onun için, etrafla ve kendisiyle bir yığın anlaşmazlıklar içinde yaşayan ancak bu anlaşmazlıklar içinde yarattığı uyumla ve yaşadığı zamanı sürekli sürekli olarak inkâr etmesiyle ve unutulmuş şeyleri tekrar hatırlatmasıyla hatırlanacak olan bir adamdır (Tanpınar, 1982, 14-23) tabirini kullanmıştır.

33 yıl süren bürokrasi ve memuriyet hayatı ona aynı zamanda Yıldız Evrâkına ulaşımı sağlamış ve böylece İbnülemin Mahmud Kemâl araştırma yapacağı kaynağa da ulaşmış olmuştur. II. Abdülhamid’in tahttan indirilmesinden sonra Yıldız Sarayı arşivini tasnif etmiş(Akün, 2000, 249-262) bir arşivci olmasının yanında biyografi yazıcılığıyla da öne çıkmıştır. Bu arşiv çalışmaları esnasında hat sanatının da ihmal edildiğini fark etmiş ve bu sanatı, bu sanatla bağlantılı tezhip ve klasik cilt sanatlarını canlandırmak için de çalışmalar yapmıştır. Devlette en üst rütbedeki görevi Dîvân-ı Hümâyûn beylikçiliği olmuştur. İlmî çalışmalarını da bir yandan Türk Tarih Encümeninde sürdüren İbnülemin Mahmud Kemâl, encümenin 1931’de Türk Tarih Cemiyeti’ne dönüşmesiyle üyelik dışında kalmıştır. 24 Mayıs 1957’de vefat ettiğinde ardında çok büyük bir nâm bırakmıştır.

Hakkında, yakın dostu Hüseyin Vassâf’ın 1926’da kaleme aldığı ve ona dair en ciddi çalışma kabul edilen Kemâlî’l-Kemâl ile Dursun Gürlek’in kaleme aldığı İbnülemin Mahmud Kemâl İnal: Cumhuriyet Devrinde Bir Osmanlı Efendisi adlı iki biyografi kitabı mevcuttur(Arslan, 2018, 186-188).

İmzasız

Mecmuada imzasız olarak yayımlanan metinler encümen tarafından kaleme alınmıştır.

Keçecizâde Reşad Fuad

II. Mahmud döneminin öne çıkan şairlerinden olan İzzet Molla'nın oğlu olarak 1815 tarihinde doğmuştur. Yılmaz Öztuna, Keçecizade Reşad Fuad'ın, Tıbbiye Mektebinin ilk öğrencilerinden olduğunu belirtmektedir. (Öztuna, 2006, 157- 158) Buradan askeri doktor olarak Trablusgarp'a gitmiş, aldığı eğitim ve bulunduğu konumlar vesilesiyle kusursuzlaşan Fransızcasıyla "tercüme odası"na girmiş ve burada "baş tercüman" olmuştur. (İnal, 1982, 150)

Önemli bir devlet adamı olan Reşad Fuad Paşa, beş kere sadarete getirilmiş ve sadrazamlık görevinde bulunmuştur. Köprülü'ye göre, döneminin diğer önemli ismi Mehmet Ali Paşa İngiliz, Reşad Fuat Paşa Fransız yanlısıdır. Yine tarihsiz olan ancak Köprülü tarafından 1867 yılında yazıldığı tahmin edilen "Osmanlı Devleti'nin bekası için gerekli bilgileri içerdiği belirtilen tezkiresi" önemli çalışmalarından biri olarak öne çıkmaktadır. (Köprülü, 1996, 204- 205)

Kırımı El-Hac Abdülgaffar

18. yüzyıl Kırım Hanlığında çeşitli görevlerde bulunan önemli ulemalardandır. Soyu Cengiz Han'a ve Altın Orda Hanlığına dayandığından dolayı da hanedanlığa yakın olmuştur. "Umdetü'l Ahbâr" eseri, Kırım Hanlığının yönetim şemasını içermekte olup, Cengiz Han'dan da detaylıca bahsetmesiyle "Cengizname" özelliği taşır. Hadis-i Erbâ'in Şerhi, Şir'atü-l-İslâm Tercümesi ve Mecmûa diğer önemli eserleridir. (Paşaoğlu, 2015, 1)

Mehmed Galib

1863 yılında İstanbul'da doğmuş olup, devlet kademelerinde kâtiplik, Fransızca öğretmenliği gibi görevlerinde bulunmuş, Dâhiliye Nezaretinde çalışmıştır. "Sâdullah Paşa yahut Mezardan Nidâ" eseri Sadullah Paşa hakkında genel bilgiler içermekte olup, "Evlâd-ı Vatana" eseri dönemin Fransız Cumhurbaşkanı'nın gençlere yönelik bir eserinden tercümedir. "Geçen Asırda Devlet Adamlarımız" eserini ise 1919- 1921 yıllarında kaleme almış olup, onun en önemli eseridir. (Birinci, 2003, 486- 488)

Mehmed Nüzhet

1809 doğumludur. Özellikle yenileşme hareketleri içinde bulunmuş, birinci Tanzimat neslinden olmasıyla halkla temas kurmak istemiş, dilde sadeleşme eğilimine girmiş

ancak o günün okuyucu anlayışından dolayı bu isteklerini gereğince gerçekleştirememiştir.

Mehmet Tahir, onun Kırım asıllı olduğunu söylemiştir. (Tahir, 1990, 22). Daha önce de belirttiğimiz gibi Mehmet Nüzhet Tanzimat'ın toplumu eğitici havasında rol almak istemiş ve kısmi bir modernleşme taraftarı olmuş, eski nesir ile yeniye kaynaştırmak istemiş ve eserlerini bu anlayıştan yola çıkarak ortaya koymuştur. Muğni'l-Küttâb, Muhtasar Münşeât, Muaddilü'l-İmlâ ve Mükemmilü'l-İnşâ, Kirli Çıkı, Letâifü'l- Muhadarât gibi telif eserleri ve Tercüme-i İzhârü'l-Hak ve Phedre Tercümesi gibi tercüme eserleri bulunmaktadır. Özellikle Muğni'l-Küttâb isimli eser, içeriğinde edebiyat kurallarının anlatıldığı bir eserdir ve Mehmed Nüzhet 'in Mahrec-i Aklam (memur yetiştirmek için kurulan okul) öğrencilerine ders verirken tuttuğu ders notlarından oluşmaktadır. (Belen, 2014, 108)

Mehmed Zeki Pakalın

1886 yılında Ohri'de doğmuş olan Mehmed Zeki Pakalın, Osmanlı tarihi üzerine biyografik ve ansiklopedik çalışmalarıyla bilinmektedir. Uzun süreli memuriyet hayatı boyunca 6953 cilt eser toplamış ve bu eserleri 1982'de kızı Sevim Özek Âtîf Efendi Kütüphanesine bağışlamıştır. Mehmed Zeki Pakalın'ın başlıca eserleri arasında Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, Maktul Şehzadeler, Tarih Boyunca Kadın- Erkek Dedikoduları, Maliye Teşkilatı Tarihi, Sicil-i Osmani Zeyli gibi çok geniş konularda yapılmış başlıklar yer almaktadır. (Uçan, 2012, 315; Birinci, 2007, 145)

Musa Kâzım

1861 doğumlu Musa Kazım, devletin üst kademelerinde şeyhülislamlık gibi görevlerde de bulunmuş ancak daha çok ilmi ve hoca kişiliğiyle tanınan bir isimdir. İslamcılık akımının en önemli temsilcilerinden biridir. Materyalizm ve pozitivism anlayışlarına karşı olarak “yeni kelim hareketinin” oluşmasında başı çekmiştir. (Akman, 2017, 864-866) Rehber-i Tedris ve Terbiye eseri iki cilt olup, öğretmen okullarında okutulmuştur. (Bölükbaş, Yakupoğlu, 2019, 443) Bununla birlikte; İslâm'da Usûl-i Meşveret ve Hürriyet, İslâm'da Cihad, Sûre-i İhlâs ve Alak Tefsirleri gibi dini eserleri de bulunmaktadır. Külliyyât-ı Şeyhülislâm Mûsâ Kâzım eseri onun yazılarının ve konferanslarının yer aldığı bir toplu eser olarak öne çıkmaktadır. (Koca, 2006, 221- 222)

Mükrimin Halil

1900 yılında dünyaya gelmiştir. Modern tarih yazımının öncü isimlerinden biridir. İlk araştırmalarını İslam tarihi kaynakları üzerinden gerçekleştirmiştir. Anadolu Mecmuası ve Târîh-i Osmânî Encümeni Mecmûası'nda ilk yazıları neşredilmiş ve bu yazılarında Anadolu'nun Türkleşmesini konu almıştır. (Yıldız, 1971, 189- 190) Turancı Türklük görüşüne karşılık Anadolucu Türklük görüşünü savunan Memleketçi hareket içinde yer almıştır. (Oral, 2015, 197- 198)

Karamânî Nişancı Mehmed Paşa'ya ait Tevârîhu's-selâîni'l-'Osmâniyye adlı eserini tercüme etmiş, Enverî'nin Düstûrnâme'sini, Türkiye Tarihi, Selçuklular Devri ve Anadolu'nun Fethi eserlerini de yayımlamıştır. (Başar, 2013, 550)

Necib Âsım

Necib Asım 1861'de Kilis'te dünyaya gelmiştir. 1889'da Ahmet Mithat Efendi'yle tanıştıktan sonra Tercüman-ı Hakikat gazetesinde ilk yazılarını kaleme almıştır. (Akçura, 2009, 373) Maarif Mecmuası'nda ve İkdâm Gazetesi'nde de Türk dili üzerine yazılar yazması yine Ahmet Mithat Efendi'nin teşvikiyle olmuştur. Necib Asım özellikle bu iki gazetede yer alan yazılarıyla Türkçülüğün önde gelen isimlerinden biri olarak kendini göstermeye başlamıştır. (Parlak, 1989, 551) 1895 yılından itibaren İkdâm gazetesinde Türk dil, tarih ve kültürü üzerine yazılarına devam etmiştir. Yazılarıyla Avrupa bilim çevrelerinde de tanınmaya başlamış, La Soci  t   Asiatique yani Fransız Şarkiyat Cemiyetine de kabul edilmiştir. Avrupa'da başta Fransa ve Macaristan gibi birçok ülkede yazıları çeşitli dergilerde yayımlanmıştır. (Sarıay, 2019, 386)

Necib Asım, Türk Derneği kurucuları arasındadır ve İstanbul Dar  lf  n  nunda ilk ‘‘Türk Dili Tarihi Profesörü’’ olarak yer almıştır. (Oral, 2002, 93) 21 Haziran 1921'de kendisine Maarif Nişanı takdim edilmiş, Türkiye Büyük Millet Meclisinde milletvekili olarak da bulunmuştur. (Sarıay, 2019, 388)

Osman Ferid

Osman Ferid Paşa 1876 yılında İstanbul'da doğmuştur. Osmanlı ve Cumhuriyet döneminde devlet kademelerinde görev almış ve hayatının sonlarında Türk Tarih Kurumu üyeliğinde de bulunmuştur. Osmanlı Hanedanının Medfun Olduğu Türbeler adlı eseri Osmanlı Hanedanının yirmi dört türbesini ve bu türbeler içinde yatanları ele almaktadır. II. Sultan Mahmud, Abdülmecid, Abdülaziz, V. Murad, II. Abdülhamid adlı çalışmasında ismi geçen sultanlar ve onların çocukları hakkında

bilgiler bulunmaktadır. Osmanlı Hanedanı başlıklı çalışmasında tüm Osmanlı sultanları ve onların aileleri hakkında bilgi verilmektedir. Silsile-i Âlî Osman eseri yine daha önceki çalışmalarıyla benzer içerikte olmakla birlikte, Mektuplar eseri ilmi ve siyasi bazı mektupları bir araya getirilerek oluşturulmuştur. (Ünal, 2008, 88- 98)

Rum Bey Oğlu Fahreddin

Taranan kaynaklarda hakkında sonuç olarak Uşi Antlaşmasını imzalayan heyetin içinde olduğu, Sevr Antlaşmasını da imzalayan son Osmanlı hükümetinde bulunduğu (Erim, 1953, 451) ve 1920 yılının Nisan-Temmuz ayları arasında Maarif Nazırı olarak görev yaptığı zaman diliminde okul kitaplarından “Türk” sözcüğünü çıkarttırdığı belirtilmektedir. (Özakman, 2006; Bulut, 2010; Aşık, 2013)

Saffet

Miralay rütbesine sahip Saffet Bey, 1870 yılında Çanakkale’de dünyaya gelmiştir. William A. Thompson’ın müellifi olduğu Türkçe, İngilizce, İtalyanca ve Fransızca denizcilik kelimelerini içeren Istılâhât-ı Bahriyye adlı sözlüğün tamamlanmasına yardımcı olmuştur. Bununla birlikte kaymakamlık ve padişah yaverliği olmak üzere devletin önemli kademelerinde görev almıştır. Türk Derneğinin kuruluşunda görev almış, Türkçü fikirlerle öne çıkmıştır. 1908’deki Turfan kazılarında çıkan neticeleri Türk Yurdu dergisinde neşretmiştir. Tarih-i Osmanî Encümeninin kuruluşunda yer almıştır. Özellikle Ceride-i Bahriyye ve Tarih-i Osmani Encümeni mecmualarındaki makaleleriyle öne çıkmıştır. (Gencer, 2008, 466- 467)

Yanko İskender Hoçi

İskender Hoçi 1857 yılında Yanya’da doğmuş olup, bugünkü Galatasaray Lisesinde eğitim aldıktan sonra Fransa’ya giderek orada şark bilimleri ve hukuk eğitimini tamamlamıştır. Onu kültür dünyamıza tanıtan en önemli eser, Kasım Hızlı ’ya göre yakın arkadaşı Ali Emirî Efendi’den dahi sakladığı Kıvamî’nin Fetihnâme’si olmuştur. (Hızlı, 2017, 67) Bununla birlikte Fatih Sultan Mehmed’in “Ahidname”si olarak bilinen eser Türkçe haliyle ilk kez İskender Hoçi tarafından yayınlanmış olup Fatih Sultan Mehmed’in, Galata eşrafına verdiği sözleri içermektedir. (Bulunur, 2010, 60)

Yusuf Akçuraoglu

Yusuf Akçura'nın doğum tarihi kesin olmamakla birlikte kaynakların genelinde 1876 yılı geçmektedir. Türkçülüğün Tarihi eserinde belirttiğine göre “bilinçli Türkçülüğü” Harbiye yıllarında idrak etmeye başlamıştır. (Akçura, 2001, 123)

1899 yılında Paris'e geçerek “siyaset” okumaya başlayan Akçura, burada bulunan Jön Türk hareketinin havasından etkilenmiştir. 1903 yılında bitirme tezi, Osmanlı Devleti'ndeki milliyetçilik meselelerini konu alan Osmanlı Saltanatı Müesseseleri Tarihine Dair Bir Tecrübe çalışmasıdır. (Şenoğlu, 2008, 5) Yusuf Akçura çalışmasında, İslam kültürünün yanında İslam öncesi Türk kültürüne de değinmiş ve bu iki kültür mirasının sürekliliğini anlatmaya çalışmıştır. Üç Tarz-ı Siyaset eserini 1904 yılında yazmıştır. Bu eser Osmanlı Devleti'ne yeniden güç kazandırmak için üç siyasi akımı öne çıkarmaktadır. Bunların ilki “Osmanlı milleti” anlayışı, ikincisi bütün İslamları tek bir hükümet altında toplamak, üçüncüsü ırka dayalı bir Türk milleti ortaya çıkarmaktır. (Akçura, 1976, 19)

II. Meşrutiyet döneminde her üç görüş de örgütlenme olanağı bulmuş, kurucuları arasında Akçura'nın da bulunduğu “Türk Derneği”, “Türk Yurdu” ve “Halka Doğru” gibi dernekler ve bunların dergileri inşa edilmeye başlanmıştır. Muâsır Avrupa'da Siyasî ve İçtimaî Fikirler ve Fikrî Cereyanlar ve Siyâset ve İktisat Hakkında Birkaç Hitabe ve Makale eserleriyle de Avrupa siyasi ve ekonomik temelli görüşler çerçevesinde fikirlerini ortaya koymuştur. (Yüce, 1989, 228) 1921 yılına gelindiğinde Mehmet Emin Yurdakul'la birlikte “Bağımsızlık Hareketine” katılmıştır. (Şenoğlu, 2008, 15) Akçura, 1935 yılının 11 Mart'ında vefat etmiştir.

3. FİHRİST

3.1. Yazar Adına Göre Fihrist

A

3.1.1. Abdûllatif Subhi Paşa

Hâtem-i Şerif - Hâtem-i Nübüvvet S.42, 1 Şubat 1332, s.372-377

3.1.2. Abdurrahman Şeref

Evrâk-ı Atîka ve Vesâik-i Târihiyyemiz S.1, 1 Nisan 1326, s.9-19

Fuad Paşa Konağı Nasıl Maliye Dairesi Oldu S.3, 1 Ağustos 1326, s.129-136

Topkapı Sarây-ı Hümayûn S.5, 1 Kânûn-i Evvel 1326, s. 265-299

Topkapı Sarây-ı Hümayûn S.6, 1 Şubat 1326, s.329-364

Topkapı Sarây-ı Hümayûn S.7, 1 Nisan 1327, s.393-421

Bâb-ı Âlî Harîkleri S.7, 1 Nisan 1327, s.446-450

Topkapı Sarây-ı Hümayûn (Harem-i Hümayûn Dairesi) S.8, 1 Haziran 1327, s.457-483

Topkapı Sarây-ı Hümayûn (Harem-i Hümayûn Dairesi) S.9, 1 Ağustos 1327, s.521-527

Topkapı Sarây-ı Hümayûn S.10, 1 Teşrin-i Evvel 1327, s.585-594

Topkapı Sarây-ı Hümayûn S.11, 1 Kânun-i Evvel 1327, s.649-657

Topkapı Sarây-ı Hümayûn S.12, 1 Şubat 1327, s.713-730

Manzum Bir Sefâretnâme S.13, 1 Nisan 1328, s.777-795

Vefeyât – İsmail Zühdü Bey S.14, 1 Haziran 1328, s.862-864

Ahmed Midhat Efendi S.18, 1 Şubat 1328, s.1113-1119

Bir Nâme-i İmparatoride Kudüs Krallığı ve Malta Şövalyeleri Başbuğluğu Elkâb-ı Resmîyelerinin Hükümet-i Seniyye Cânibinden İtiraza Uğradığına Dair Vesâik S.20, 1 Haziran 1329, s.1225-1231

Öztemiroğlu Osman Paşa	S.21, 1 Ağustos 1329, s.1289-1303
Öztimuroğlu Osman Paşa	S.22, 1 Teşrin-i Evvel 1329, s.1353-1369
Öztimuroğlu Osman Paşa	S.23, 1 Kânun-i Evvel 1329, s.1417-1443
Öztimuroğlu Osman Paşa	S.24, 1 Şubat 1329, s.1481-1516
Öztimuroğlu Osman Paşa	S.25, 1 Nisan 1330, s.1-12
Sokullu Mehmed Paşa'nın Evâil-i Ahvali ve Ailesi Hakkında Bazı Malumat - Cevâhirül Menakıb	S.29, 1 Kânun-ı Evvel 1330, s.257-265
Ecanibden İlk İstikraz Teşebbüsümüze Aid Birkaç Vesika	S.30, 1 Şubat 1330, s.321-337
İstanbul'da Su Muzâyakası - 1179 Senesine Âid Birkaç Vesika	S.38, 1 Haziran 1332, s.65-73
İstanbul'da Me'kulât Muzâyakası - 1179 Senesine Âid Bazı Vesâik	S.40, 1 Teşrin-i Evvel 1332, s.193-204
Öztimuroğlu Osman Paşa'nın Bir Mektubu	S.43, 1 Nisan 1333, s.35-41
Berlin Hazine-i Evrakında Vasâik-i Kadime-i Osmaniyye	S.44, 1 Haziran 1333, s.65-92
Vefeyât – İskender Hoçi Efendi	S.45, 1 Ağustos 1333, s. 186-188
Viyana Sefiri Sâbık-ı Hüseyin Hilmi Paşa	S.49-62, 1 Nisan 1335-1 Haziran 1337, s.63-74
Reşad Fuad Bey	S.49-62, 1 Nisan 1335-1 Haziran 1337, s.126-128
Sultan Abdülaziz'in Vefatı - İntihar Mı Katl Mi?	S.83, 1 Teşrin-i Sâni 1340, s.321-325
3.1.3. Ahmed Efendi	
Mecmua Eki:7 - Tarih-i Camii Şerif-i Nur-î Osmani	S.49-62, 1 Nisan 1335- 1 Haziran 1337
3.1.4. Ahmed Hikmet	
Macaristan Tâc-ı Hükümdarisi	S.42, 1 Şubat 1332, s.347-353
3.1.5. Ahmed Muhtar	
Rus Menâbiine Göre Baltacı Mehmed Paşa'nın Prut Seferi (H.1123 - M.1711)	S.45, 1 Ağustos 1333, s.160-185
Rus Menâbiine Göre Baltacı Mehmed Paşa'nın Prut Seferi (H.1123 - M.1711)	S.46, 1 Teşrin-i Evvel 1333, s.238-256
3.1.6. Ahmed Refik	
Moralı Ali Efendi'nin Paris Sefâreti (1797-1802)	S.18, 1 Şubat 1328, s.1120-1138
Ahmed-i Sâlis Devrine Dair Madam Montegû'nun Mektupları	S.19, 1 Nisan 1329, s.1205-1219

Moralî es-Seyyid Ali Efendi'nin Sefâretnâmesi	S.20, 1 Haziran 1329, s.1246-1259
Ahmed-i Sâlis Devrine Dair Madam Montegû'nun Mektubları	S.20, 1 Haziran 1329, s.1273-1281
Moralî es-Seyyid Ali Efendi'nin Sefâretnâmesi	S.21, 1 Ağustos 1329, s.1333-1343
Ahmed-i Sâlis Devrine Dair Madam Montegû'nun Mektubları	S.21, 1 Ağustos 1329, s.1344-1349
Moralî es-Seyyid Ali Efendi'nin Sefâretnâmesi	S.22, 1 Teşrin-i Evvel 1329, s.1378-1390
Ahmed-i Sâlis Devrine Dair Madam Montegû'nun Mektubları	S.22, 1 Teşrin-i Evvel 1329, s.1401-1405
Moralî es-Seyyid Ali Efendi'nin Sefâretnâmesi	S.23, 1 Kânun-i Evvel 1329, s.1458-1466
Ahmed-i Sâlis Devrine Dair Madam Montegû'nun Mektubları	S.23, 1 Kânun-i Evvel 1329, s.1467-1480
Ahmed-i Sâlis Devrine Dair Madam Montegû'nun Mektubları	S.24, 1 Şubat 1329, s.1541-1547
Moralî es-Seyyid Ali Efendi'nin Sefâretnâmesi	S.24, 1 Şubat 1329, s.1548-1560
Ahmed-i Sâlis Devrine Dair Madam Montegû'nun Mektubları	S.25, 1 Nisan 1330, s.23-35
Ahmed-i Sâlis Devrine Dair Madam Montegû'nun Mektubları	S.27, 1 Ağustos 1330, s.183-191
Ahmed-i Sâlis Devrine Dair Madam Montegû'nun Mektubları	S.31, 1 Nisan 1331, s.410-418
Ahmed-i Sâlis Devrine Dair Madam Montegû'nun Mektubları	S.32, 1 Haziran 1331, s.479-499
Vefeyât – Tefîk Paşa	S.33, 1 Ağustos 1331, s.564-569
Sultan Abdülmecid Han'ın Sarayında Doktor Spitser'in Hatıratı	S.34, 1 Teşrin-i Evvel 1331, s.599-622
Sokullu Mehmed Paşa ve Lehistan İntihâbatı	S.35, 1 Kânun-ı Evvel 1331, s.663-687
Konya Muharebesinden Sonra Şehzade Sultan Bâyezid'in İran'a Firarı	S.36, 1 Şubat 1331, s.705-727
Sultan Süleyman Kanuni'nin Son Dönemlerinde İstanbul'un Usul-û İaşe ve Ahval-i Ticariyesi	S.37, 1 Nisan 1332, s.23-42
Sultan Murad-ı Râbî'nin Hatt-ı Humâyunları	S.39, 1 Ağustos 1332, s.129-141
Pasarofça Muâhedesinden Sonra Viyana'ya Sefir İ'zâmı	S.40, 1 Teşrin-i Evvel 1332, s.211-227
Bahr-ı Hazar - Karadeniz Kanalı ve Ejderhan Seferi	S.43, 1 Nisan 1333, s.1-14
Vak'anûvis Cevdet Paşa'nın Evrakı	S.44, 1 Haziran 1333, s.93-105
Vak'anûvis Cevdet Paşa'nın Evrakı	S.45, 1 Ağustos 1333, s.140-159

Vak'anûvis Cevdet Paşa'nın Evrakı	S.46, 1 Teşrin-i Evvel 1333, s.215-237
Vak'anûvis Cevdet Paşa'nın Evrakı	S.47, 1 Kânun-ı Evvel 1333, s.266-285
Fatih Devrine Aid Vesikalar	S.49-62, 1 Nisan 1335-1 Haziran 1337, s.1-58
Fatih Zamanında Kocaeli	S.78, 1 Kânun-ı Sâni 1340, s.25-36
Vefeyât- Ali Emirî Efendi. 1274-1342, Hayat ve Âsârı	S.78, 1 Kânun-ı Sâni 1340, s.47-51
Fatih Zamanında Tekeeli	S.79, 1 Mart 1340, s.65-76
Bibliyografya: Dr.Fredrich Kraelitz	S.79, 1 Mart 1340, s.121-124
Fatih Zamanında Sultan Öyüğü	S.80, 1 Mayıs 1340, s.129-141
Damad İbrahim Paşa Zamanında Ürgüp ve Nevşehir (Anadolu Şehirleri)	S.80, 1 Mayıs 1340, s.156-185
Türkiye'de Islahat Fermanı	S.81, 1 Temmuz 1340, s.193-215
Lehistan'da Türk Hâkimiyeti	S.81, 1 Temmuz 1340, s.227-243
Türkiye'de Katolik Propagandası	S.82, 1 Eylül 1340, s.257-276
Bibliyografya: Fatih'in Kanunnâmeleri	S.82, 1 Eylül 1340, s.319-320
Osmanlı İmparatorluğu'nda Meskûkât (VIII-XII. Asır)	S.83, 1 Teşrin-i Sâni 1340, s.358-379
Osmanlı İmparatorluğu'nda Meskûkât (VIII-XII. Asır)	S.84, 1 Kânuni Sâni 1341, s.1-39
Osmanlı İmparatorluğu'nda Fener Patrikhanesi ve Bulgar Kilisesi	S.85, 1 Mart 1341, s.73-84
Osmanlı İmparatorluğu'nda Meskûkât (VIII-XII. Asır)	S.85, 1 Mart 1341, s.107-127
1284 Bulgar İhtilâli	S.86, 1 Mayıs 1341, s.137-164
Şinasi'nin Beray-ı Tahsil Paris'e Gitmesi	S.86, 1 Mayıs 1341, s.215-216
Mahmud-ı Sâni'nin Vâlidesi	S.87, 1 Temmuz 1341, s.217-224
Osmanlı İmparatorluğu'nda Meskûkât (VIII-XII. Asır)	S.87, 1 Temmuz 1341, s.227-254
Mülteciler Meselesine Dair: Fuad Efendi'nin Çar I.Nikola ile Mülâkatı	S.89, 1 Teşrin-i Sâni 1341, s.361-386
Mülteciler Meselesine Dair: Fuad Efendi'nin Çar I.Nikola ile Mülâkatı	S.90, 1 Kânun-ı Sâni 1926, s.1-41
Tevârih-i Âl-i Osman	S.91, 1 Mart 1926, s.69-78

1253'te Kavalalı Mehmed Ali Paşa ile Bir Mülakat	S.92, 1 Mayıs 1926, s.133-151
Onuncu Asırda Açık Deniz Meselesi ve Azak Muhasarası	S.94, 1 Eylül 1926, s.261-275
Encümen Raporu	S.96, 1927, s.161-165

3.1.7. Ahmed Tevhid

Rum Selçukî Devleti'nin İnkırazıyla Teşekkül Eden Tavâif-i Mülûk Hünernâme	S.1, 1 Nisan 1326, s.35-40 S.2, 1 Haziran 1326, s.103-111
Rum Selçukî Devleti'nin İnkırazıyla Teşekkül Eden Tavâif-i Mülûk	S.3, 1 Ağustos 1326, s.191-199
Rum Selçukî Devleti'nin İnkırazıyla Teşekkül Eden Tavâif-i Mülûk'den Sinop'ta Pervâne-zâdeler	S.4, 1 Teşrin-i Evvel 1326, s.253-257
Rum Selçukî Devleti'nin İnkırazıyla Teşekkül Eden Tavâif-i Mülûk - Sinop'da Gazi Çelebi, Kastamonu'da Hüsameddin Çoban Bey Ailesi	S.5, 1 Kânûn-i Evvel 1326, s.317-321
Kastamonu ve Sinop'da İsfendi-yaroğulları veyahut Kızıl Ahmedliler	S.6, 1 Şubat 1326, s.383-392
Gazi Çelebi	S.7, 1 Nisan 1327, s.422-424
Rum Selçukî Devleti'nin İnkırazıyla Teşekkül Eden Tavâif-i Mülûk - Kütahya'da Germiyan Beyleri	S.8, 1 Haziran 1327, s.505-513
Rum Selçukî Devleti'nin İnkırazıyla Teşekkül Eden Tavâif-i Mülûkden Karahisar-ı Sahib'de Sahib-Ataogulları, Balıkesir'de Karesioğulları	S.9, 1 Ağustos 1327, s.563-568
Saruhanogulları – Aydınoğulları	S.10, 1 Teşrin-i Evvel 1327, s.615-625
Menteşeoğulları	S.12, 1 Şubat 1327, s.761-768
Denizli (Lâdik) Emareti	S.13, 1 Nisan 1328, s.809-813
Sisam Beyleri	S.13, 1 Nisan 1328, s.837-840
Bursa'da Umur Bey Camii Kitabesi	S.14, 1 Haziran 1328, s.865-872
Selçuk Hâtûn Sultân	S.15, 1 Ağustos 1328, s.957-961
İlk Altı Padişahımızın Bursa'da Kâin Türbeleri	S.16, 1 Teşrin-i Evvel 1328, s.977-981
Yıldırım Sultân Bâyezid Han-ı Evvel Devrinde Mısır'a Sefâretle Gönderilen Sefer Şah'ın Vefâtı	S.16, 1 Teşrin-i Evvel 1328, 1031-1032

İlk Altı Padişahımızın Bursa'da Kâin Türbeleri	S.17, 1 Kânun-ı Evvel 1328, s.1047-1060
Menteşeoğullarından Ahmed Gazi Bey'in Hayrâtı Kitâbeleri	S.18, 1 Şubat 1328, s.1146-1152
Ankara'da Ahîler Hükümeti	S.19, 1 Nisan 1329, s.1200-1204
Ahmed Aziz Paşa	S.21, 1 Ağustos 1329, s.1328-1332
Benî Ertena	S.25, 1 Nisan 1330, s.13-22
Kadı Burhaneddin Ahmed	S.21 Haziran 1330, s.106-109
Kadı Burhaneddin Ahmed	S.27, 1 Ağustos 1330, s.178-182
Kadı Burhaneddin Ahmed	S.28, 1 Teşrin-i Evvel 1330, s.234-241
Kadı Burhaneddin Ahmed	S.29, 1 Kânun-ı Evvel 1330, s.296-307
Bursa'da En Eski Kitâbe	S.29, 1 Kânun-ı Evvel 1330, s.318-320
Kadı Burhaneddin Ahmed	S.30, 1 Şubat 1330, s.346-357
Kadı Burhaneddin Ahmed	S.31, 1 Nisan 1331, s.405-409
Kadı Burhaneddin Ahmed	S.32, 1 Haziran 1331, s.468-478
Bursa'da Çelebi Sultan Mehmed Han-ı Evvel Hazretlerinin Kerimelerinden Hafsa Sultan Namına Bir Kitâbe	S.39, 1 Ağustos 1332, s.187-189
Akşehir'de Rumeli Fatihi Şehzade Süleyman Paşa'nın Kerimesi Mezarı	S.44, 1 Haziran 1333, s.106-108
Hünernâme	S.49-62, 1 Nisan 1335 - 1 Haziran 1337, s.85-89
Antalya Kitâbelerine Dair: Zincir Kıran Türbesi, Sultan Korkud'un Validesi Türbesi, Burdur'da Sultan Korkud Namına Bir Kitâbe	S.83, 1 Teşrin-i Sâni 1340, s.336-339
Antalya Surları Kitâbeleri	S.86, 1 Mayıs 1341, s.165-176
Konya Müzesi'nde İki Kitâbe	S.87, 1 Temmuz 1341, s.225-226
Sahib Ata Oğullarından Ahmed	S.88, 1 Eylül 1341, s.357-360
Şeyhi'nin Zeyli (Tekmiletü's-Şakaik)	S.89, 1 Teşrin-i Sâni 1341, s.391-394
Tekmiletü's-Şakaik Fi Hakk-ı Ehli'l-Hakaik (Şeyhi'nin Zeyli)	S.90, 1 Kânun-ı Sâni 1926, s.50-59
Tekmiletü's-Şakaik Fi Hakk-ı Ehli'l-Hakaik (Şeyhi'nin Zeyli)	S.91, 1 Mart 1926, s.103-116

Tekmiletü's-Şakaik Fi Hakk-ı Ehli'l-Hakaik (Şeyhî'nin Zeyli)	S.92, 1 Mayıs 1926, s.160-164
Hasırcızâde Hafız Mehmed Ağa	S.93, 1 Temmuz 1926, s.211-219
3.1.8. Âlî	
Eşrefoğulları Hakkında Birkaç Söz	S.28, 1 Teşrin-i Evvel 1330, s.251-256
İsimsiz ve Tarihsiz Sikkeler – Sade Nakışlı Sikkeler	S.30, 1 Şubat 1330, s.378-384
İsimsiz ve Tarihsiz Sikkeler – Sade Nakışlı Sikkeler	S.31, 1 Nisan 1331, s.439-447
İsimsiz ve Tarihsiz Sikkeler – Sade Nakışlı Sikkeler	S.32, 1 Haziran 1331, s.500-508
İsimsiz ve Tarihsiz Sikkeler – Sade Nakışlı Sikkeler	S.33, 1 Ağustos 1331, s.570-576
İsimsiz ve Tarihsiz Sikkeler – Sade Nakışlı Sikkeler	S.34, 1 Teşrin-i Evvel 1331, s.630-640
İsimsiz ve Tarihsiz Sikkeler – Sade Nakışlı Sikkeler	S.35, 1 Kânun-ı Evvel 1331, s.698-704
İsimsiz ve Tarihsiz Sikkeler – Sade Nakışlı Sikkeler	S.37, 1 Nisan 1332, s.60-64
İsimsiz ve Tarihsiz Sikkeler – Sade Nakışlı Sikkeler	S.38, 1 Haziran 1332, s.97-109
İsimsiz ve Tarihsiz Sikkeler – Sade Nakışlı Sikkeler	S.39, 1 Ağustos 1332, s.150-160
Sade Nakışlı Sikkeler	S.41, 1 Kânun-ı Evvel 1332, s.298-311
Sade Nakışlı Sikkeler	S.42, 1 Şubat 1332, s.365-371
Tuğra-yı Humayun	S.43, 1 Nisan 1333, s.53-58
Tuğra-yı Humayun	S.44, 1 Haziran 1333, s.109-125
Sancağımız ve Ay-yıldızlı Nakşı	S.46, 1 Teşrin-i Evvel 1333, s.193-208
Sancağımız ve Ay-yıldızlı Nakşı	S.47, 1 Kânun-ı Evvel 1333, s.257-265
Osmanlı İmparatorluğu'nun İlk Sikkesi ve İlk Akçeleri	S.48, 1 Şubat 1333, s.355-375
Sancağımız ve Ay-Yıldızlı Nakşı	S.48, 1 Şubat 1333, s.376-390
Fatih Zamanında Akçe Ne İdi?	S.49-62, 1 Nisan 1335-1 Haziran 1337, s.59-62
Tuğ-ı Humayûn	S.49-62, 1 Nisan 1335-1 Haziran 1337, s.75-84
Candaroğulları Hükümeti	S.78, 1 Kânun-ı Sâni 1340, s.1-24

Teke Emâreti	S.79, 1 Mart 1340, s.77-84
Birinci Murad'ın Sikkeleri	S.81, 1 Temmuz 1340, s.244-256
Yıldırım Bâyezid'in Sikkeleri	S.82, 1 Eylül 1340, s.277-282
Emir Süleyman Han Sikkeleri	S.83, 1 Teşrin-i Sâni 1340, s.353-357
İsa Çelebi Sikkeleri	S.85, 1 Mart 1341, s.101-106
İnançoğulları	S.87, 1 Temmuz 1341, s.255-264
Mustafa Çelebi Akçeleri	S.89, 1 Teşrin-i Sâni 1341, s.387-390
Çelebi Sultan Mehmed'in Sikkeleri	S.90, 1 Kânun-ı Sâni 1926, s.42-49
Murad-ı Sâni Sikkeleri	S.91, 1 Mart 1926, s.79-88
3.1.9. Âlî Emirî	
Hıskeyf Eyyûbiyye Hükümeti	S.26, 1 Haziran 1330, s.65-83
Şahane Bir Fıkra-ı Tarihiyye ve Edebiyye	S.27, 1 Ağustos 1330, s.129-134
Hıskeyf Eyyûbiyye Hükümeti	S.28, 1 Teşrin-i Evvel 1330, s.223-233
Şahane Bir Fıkra-ı Tarihiyye ve Edebiyye	S.29, 1 Kânun-ı Evvel 1330, s.266-271
3.1.10. Ali Fuad	
Mısır Valisi Mehmed Ali Paşa	S.96, 1927, s.64-147
3.1.11. Amasyalı Hüseyin Hüsameddin	
Koca Mehmed Paşa	S.37, 1 Nisan 1332, s.43-49
Koca Mehmed Paşa	S.38, 1 Haziran 1332, s.117-122
Alâaddin Bey	S.82, 1 Eylül 1340, s.307-318
Alâaddin Bey	S.83, 1 Teşrin-i Sâni 1340, s.380-384
Alâaddin Bey	S.85, 1 Mart 1341, s.128-133
Alâaddin Bey	S.86, 1 Mayıs 1341, s.200-210
Sultan Altunbaş	S.88, 1 Eylül 1341, s.305-326
Orhan Bey'in Vakfiyesi	S.94, 1 Eylül 1926, s.284-301

Molla Fenârî S.95, 1 Teşrin-i Sâni 1926, s.368-383

Molla Fenârî S.96, 1927, s.148-158

3.1.12. Ârifî

Elbistan ve Maraş'da Dulkadiroğulları S.30, 1 Şubat 1330, s.358-377
Hükümeti

Maraş ve Elbistan'da Dulkadiroğulları S.31, 1 Nisan 1331, s.419-431
Hükümeti

Maraş ve Elbistan'da Dulkadiroğulları S.32, 1 Haziran 1331, s.509-512
Hükümeti

Maraş ve Elbistan'da Dulkadiroğulları S.33, 1 Ağustos 1331, s.535-552
Hükümeti

Maraş ve Elbistan'da Dulkadiroğulları S.34, 1 Teşrin-i Evvel 1331, s.623-629
Hükümeti

Maraş ve Elbistan'da Dulkadiroğulları S.35, 1 Kânun-ı Evvel 1331, s.692-697
Hükümeti

Maraş ve Elbistan'da Dulkadiroğulları S.36, 1 Şubat 1331 s.767-768
Hükümeti

Maraş ve Elbistan'da Dulkadiroğulları S.38, 1 Haziran 1332, s.89-96
Hükümeti

3.1.13. Avram Galanti

Kitâbiyat: Bahr-ı Sefid'de Türkler S.62-77, 1 Ağustos 1336- 1 Teşrin-i Sâni 1339 s.186-190

Lepant (İnebahtı) Muharebe-i Bahriyyesi S.78, 1 Kânun-ı Sâni 1340, s.58-64

Türkiye'de İlk Katolik Kapusen Manastırları S.79, 1 Mart 1340, s.125-128

Trafalgar Burnu'nda Türk ve İspanyol S.85, 1 Mart 1341, s.134-136
Gemileri Arasında Muhârebe-i Bahriye
(Ecnebi Vesikaları)

Viyana Muhârası'ndan Sonra Türklere Karşı S.87, 1 Temmuz 1341, s.265-268
Mukaddes İttifak

Ester Kira S.94, 1 Eylül 1926, s.318-324

D

3.1.14. Diran Kelekyan

Kazzaz Artin S.26, 1 Haziran 1330, s.84-105

Kazzaz Artin S.27, 1 Ağustos 1330, s.159-177

3.1.15. Doktor Karaçun

İbrahim Müteferrika S.3, 1 Ağustos 1326, s.178-185

E

3.1.16. Efdaleddin

Bir Vesîka-i Müellim	S.4, 1 Teşrin-i Evvel 1326, s.201-210
Alemdâr Mustafa Paşa	S.10, 1 Teşrin-i Evvel 1327, s.595-603
Alemdâr Mustafa Paşa	S.11, 1 Kânun-i Evvel 1327, s.684-696
Alemdâr Mustafa Paşa	S.12, 1 Şubat 1327, s.731-740
Alemdâr Mustafa Paşa	S.13, 1 Nisan 1328, s.796-808
Alemdâr Mustafa Paşa	S.14, 1 Haziran 1328, s.841-856
Alemdâr Mustafa Paşa	S.15, 1 Ağustos 1328, s.905-923
Alemdâr Mustafa Paşa	S.16, 1 Teşrin-i Evvel 1328, s.969-976
Alemdâr Mustafa Paşa	S.17, 1 Kânun-ı Evvel 1328, s.1033-1046
Alemdâr Mustafa Paşa	S.18, 1 Şubat 1328, s.1097-1112
Alemdâr Mustafa Paşa	S.19, 1 Nisan 1329, s.1161-1176
Alemdâr Mustafa Paşa	S.20, 1 Haziran 1329, s.1232-1245
Alemdâr Mustafa Paşa	S.21, 1 Ağustos 1329, s.1304-1327
İstiklal-i Osmanî Tarih ve Günü Hakkında Tadmikât	S.25, 1 Nisan 1330, s.36-48
Memâlik-i Osmaniyyede Tıbbatın Kıdemi	S.40, 1 Teşrin-i Evvel 1332, s.242-249

F

3.1.17. Friedrich von Krealitz

İlk Osmanlı Padişahlarının Isdar Etmiş Oldukları Bazı Beratlar	S.28, 1 Teşrin-i Evvel 1330, s.242-250
--	--

H

3.1.18. Hafız Kadri

Menteşeoğullarından İbrahim Bey'in Muğla'da Kâin Camii Kitâbesi	S.21, 1 Ağustos 1329, s.1352
Menteşe Emâretine Aid Âsâr-ı Kadîme	S.25, 1 Nisan 1330, s.57-60
Bodrum'da Timurleng'in Hafidelerinden Şaz Melik'e Âid Kelâm-ı Kadim	S.26, 1 Haziran 1330, s.127-128
Menteşe'de Menteşelilerden Sonraki Âsâr	S.29, 1 Kânun-ı Evvel 1330, s.308-317

3.1.19. Halil Edhem

Âl-i Germiyân Kitâbeleri	S.2, 1 Haziran 1326, s.112-128
Sultan Osmân-ı Sâni'nin Leh Seferine Dair Türkçe Bir Kitâbesi	S.4, 1 Teşrin-i Evvel 1326, s.223-232
Bibliyografya / Âmidâ	S.6, 1 Şubat 1326, s.365-377
İstanbul'da En Eski Osmanlı Kitâbesi	S.8, 1 Haziran 1327, s.484-497
Yörgüç Paşa ve Evlâdına Âid Birkaç Kitâbe	S.9, 1 Ağustos 1327, s.530-541
Kitâbeler Nasıl Kayd ve Zabt Olunmalıdır?	S.10, 1 Teşrin-i Evvel 1327, s.626-639
Karamanoğulları Hakkında Vesâik-i Mahkuke	S.11, 1 Kânun-i Evvel 1327, s.697-712
Karamanoğulları Hakkında Vesâik-i Mahkuke	S.12, 1 Şubat 1327, s.741-760
Karamanoğulları Hakkında Vesâik-i Mahkuke	S.13, 1 Nisan 1328, s.821-836
Karamanoğulları Hakkında Vesâik-i Mahkuke	S.14, 1 Haziran 1328, s.873-881
Kara Mustafa Paşa'nın Şopron Şehri Ahâlîsine Beyânnâmesi	S.15, 1 Ağustos 1328, s.924-937
Sivas Sultânı Kadı Burhaneddin Nâmına Kayseriyye'de Bir Kitâbe	S.16, 1 Teşrin-i Evvel 1328, 1017-1023
Bibliyografya: L.Bouvat, Les Barmecides, d'apres les historiens arabes et persans, Paris, E. Leroux, 1912.	S.25, 1 Nisan 1330, s.61-64
Salih Munir Pacha, Louis XVI et le Sultan Selim III. Extrait de la Revue d'Histoire diplomatique, Paris, 1912.	
W.Bachman, Kirchen und Moscheen in Armenien und Kurdistan, Leipzig, 1913.	
Bibliyografya: Aloyse Hauszmann. Beschreibung Der Reisen Des Reinhold Lubena U. J.H.Mordtmann, Hadji Khalifa. Anadolu'da İslami Kitâbeler	S.26, 1 Haziran 1330, s.118-126
Hersekoğlu Ahmed Paşa'nın Esaretine Dair Kahire'de Bir Kitâbe	S.27, 1 Ağustos 1330, s.135-158
Hersekoğlu Ahmed Paşa'nın Esâretine Dair Kahire'de Bir Kitâbe	S.28, 1 Teşrin-i Evvel 1330, s.200-222
Anadolu'da İslami Kitabeler	S.29, 1 Kânun-ı Evvel 1330, s.272-295
	S.32, 1 Haziran 1331, s.449-467
Anadolu'da İslami Kitabeler	S.33, 1 Ağustos 1331, s.513-523

Anadolu'da İslami Kitabeler	S.34, 1 Teşrin-i Evvel 1331, s.577-591
Anadolu'da İslami Kitabeler	S.35, 1 Kânun-ı Evvel 1331, s.641-662
Anadolu'da İslami Kitabeler	S.36, 1 Şubat 1331, s.728-753
Bibliyografya: Strzygowski, Altai-Iran und Völkerwanderung	S.38, 1 Haziran 1332, s.126-128
Gegbûze'de (Gebze) 787 Tarihli Bir Osmanlı Kitâbesi	S.40, 1 Teşrin-i Evvel 1332, s.228-235
Ankara Ahîlerine Âid İki Kitâbe	S.41, 1 Kânun-ı Evvel 1332, s.312-315
Merzifon'da Pervane Muînüddin Süleyman Namına Bir Kitâbe	S.43, 1 Nisan 1333, s.42-52
Sultan Kayıtbay Nâmına Bir Top	S.45, 1 Ağustos 1333, s.129-139
Trabzon'da Osmanlı Kitâbeleri	S.48, 1 Şubat 1333, s.321-354
Bir Atın Mezar Taşı Kitâbesi	S.86, 1 Mayıs 1341, s.196-199
Kârgıayi'den Han Ahmed'in İstanbul'a İlticası Hakkında Bir Vesika	S.88, 1 Eylül 1341, s.297-304
Bibliyografya: İslam Tarih-i Umûmisine Dair Bir Eser-i Mühim, Hannovre	S.95, 1 Teşrin-i Sâni 1926, s.386-388
Mısır Fethi Mukeddemâtına Aid Mühim Bir Vesika	S.96, 1927, s.30-36
3.1.20. Hamdizâde Abdülkadir	
Alâaddin Câmi-i Şerifi - Karatay Medresesi	S.33, 1 Ağustos 1331, s.524-534
İ	
3.1.21. İbnülemin Mahmud Kemâl	
Hatıra-i Âtîf	S.84, 1 Kânuni Sâni 1341, s.40-54
Sultan Abdülaziz'e Dair	S.86, 1 Mayıs 1341, s.177-195
Abdülhâmid-i Sâni'nin Notları	S.90, 1 Kânun-ı Sâni 1926, s.60-68
Abdülhâmid-i Sâni'nin Notları	S.91, 1 Mart 1926, s.89-95
Abdülhâmid-i Sâni'nin Notları	S.92, 1 Mayıs 1926, s.152-159
Metâli-i Âliye Fi Gurreti'l-Galiye	S.93, 1 Temmuz 1926, s.197-210
Arpalık	S.94, 1 Eylül 1926, s.276-283
Mehmed Hakkı Paşa	S.95, 1 Teşrin-i Sâni 1926, s.351-367

Meşâhir-i Mechûle	S.96, 1927, s.37-56
Nef'îye Dair	S.96, 1927, s.159-160
3.1.22. İmzasız	
İfâde-i Merâm	S.1, 1 Nisan 1326, s.1-3
Târih-i Osmânî Encümeni Hakkında Ta'limât Sûreti	S.1, 1 Nisan 1326, s. 4-8
Zeyl (Kâğıt Yapımına Dair)	S.3, 1 Ağustos 1326, s.186-190
Bir Vesîka-i Kadime (Dilencilere Dair)	S.8, 1 Haziran 1327, s.514-515
Alemdâr Mustafa Paşa Hakkında Birkaç Söz	S.9, 1 Ağustos 1327, s.528-529
Saraybosna'da Ebniye-yi Hayriyye'nin Musavver Tarihi Hünkâr Câmi-i Şerîfi	S.12, 1 Şubat 1327, s.774-776
Mütenevvîa	S.27, 1 Ağustos 1330, s.192
Tarih-i Osmani Encümeni A'zâ-yı Muâvenesinden Faik Reşad Bey Merhumun Tercüme-i Hâli	S.30, 1 Şubat 1330, s.338-345
Bir Vesîka	S.35, 1 Kânun-ı Evvel 1331, s.688-691
Devhatü'l-Mehâmid Fî Tercemeti'l-Vâlid - Keçecizâde İzzet Molla'nın Babası Salih Efendi'nin Tercüme-i Hâli	S.37, 1 Nisan 1332, s.1-22
Sultan Selim-i Sâlis Devrinde Nizâm-ı Devlet Hakkında Mütâlaât (Tatarcık Abdullah'ın)	S.41, 1 Kânun-ı Evvel 1332, s.257-284
Sultan Selim-i Sâlis Devrinde Nizâm-ı Devlet Hakkında Mütâlaât (Tatarcık Abdullah'ın)	S.42, 1 Şubat 1332, s.321-346
Sultan Selim-i Sâlis Devrinde Nizâm-ı Devlet Hakkında Mütâlaât (Tatarcık Abdullah'ın)	S.43, 1 Nisan 1333, s.15-34
Moskoflar'ın Edirne İstilâsına Dair Bir Vesâik: Kumandan Namık Paşazâde Cemil Paşa'nın Takriri – Kendisine Gönderilen Telgrafnâme(TOE)	S.47, 1 Kânun-ı Evvel 1333, s.306-315
Sadrâzam Reşid Paşa'dan Maliye Nâzırı Nafiz Paşa'ya Tezkire-i Sâmiye (Keçecizâde Reşad Fuad Bey'in Evrakından)(TOE)	S.47, 1 Kânun-ı Evvel 1333, s.316-320
Bursa'daki Türbelerimizde Gayr-ı Mektûb Kitâbeler	S.62-77, 1 Ağustos 1336- 1 Teşrin-i Sâni 1339, s.129-133
Cevdet Paşa'nın Maruzâtı (TOE)	S.78, 1 Kânun-ı Sani 1340, s.52-57
Cevdet Paşa'nın Maruzâtı (TOE)	S.79, 1 Mart 1340, s.105-120
Cevdet Paşa'nın Maruzâtı	S.80, 1 Mayıs 1340, s.186-192

Cevdet Paşa'nın Maruzâtı	S.82, 1 Eylül 1340, s.300-306
Cevdet Paşa'nın Maruzâtı	S.84, 1 Kânuni Sâni 1341, s.55-72
Cevdet Paşa'nın Maruzâtı	S.87, 1 Temmuz 1341, s.269-292
Cevdet Paşa Maruzâtı	S.88, 1 Eylül 1341, s.336-356
Cevdet Paşa'nın Maruzâtı	S.89, 1 Teşrin-i Sâni 1341, s.402-416
Cevdet Paşa'nın Maruzâtı	S.91, 1 Mart 1926, s.117-132
Cevdet Paşa'nın Maruzâtı	S.92, 1 Mayıs 1926, s.165-190
Cevdet Paşa'nın Maruzâtı	S.93, 1 Temmuz 1926, s.220-233
Mısır Meselesine Dair Bir Takrîr	S.93, 1 Temmuz 1926, s.245-249
Divan-ı Humayuna Aid Teşrifât: Naili Abdullah Paşa	S.93, 1 Temmuz 1926, s.250-260
Tanzimat'tan Sonra Türkiye'de Maarif Teşkilâtı 1267-1287 Arası (Vak'anüvis Lütfi'den)	S.94, 1 Eylül 1926, s.302-317
Mecmua Eki:5- Hulâsatü'l-Kelâm Fî Reddi'l Avâm	S.39, 1 Ağustos 1332
(Koca Sekbanbaşı Risâlesi)	S.41, 1 Kânun-ı Evvel 1332
3.1.23. İstoyan Cansezof	S.42, 1 Şubat 1332
Balkan Şibh-i Ceziresinde Türkler	S.17, 1 Kânun-ı Evvel 1328, s.1076-1096

K

3.1.24. Keçecizâde Reşad Fuad

Keçecizâde İzzet Molla	S.41, 1 Kânun-ı Evvel 1332, s.285-297
------------------------	---------------------------------------

Mısır'ın İdaresi Hakkında Hidiv İsmail Paşa'ya Mektub-ı Sâmi	S.42, 1 Şubat 1332, s.354-364
--	-------------------------------

3.1.25. Kırımı El-Hac Abdülgaflar

Mecmua Eki:9 - Umdetü't Tevarih	S.85, 1 Mart 1341
	S.86, 1 Mayıs 1341
	S.87, 1 Temmuz 1341
	S.88, 1 Eylül 1341
	S.89, 1 Teşrin-i Sâni 1341
	S.90, 1 Kânun-ı Sâni 1926
	S.91, 1 Mart 1926
	S.92, 1 Mayıs 1926
	S.93, 1 Temmuz 1926
	S.94, 1 Eylül 1926
	S.95, 1 Teşrin-i Sâni 1926

M

3.1.26. Mehmed Ârif

Silsile-i Vukuât Devlet-i Âliyye'de Zabt Edilmeyen 1142 Senesi Hâdisâtı	S.1, 1 Nisan 1326, s.53-64
Silsile-i Vukuât Devlet-i Âliyye'de Zabt Edilmeyen 1142 Senesi Hâdisâtı	S.4, 1 Teşrin-i Evvel 1326, s.258-264
Silsile-i Vukuât Devlet-i Âliyye'de Zabt Edilmeyen 1142 Senesi Hâdisâtı	S.5, 1 Kânûn-i Evvel 1326, s.309-316
Rusya ile 1244 ve 1245 Senelerinde Vuku Bulan Harbe Dair Bir Vesika	S.14, 1 Haziran 1328, s.882-904
Anadolu Tarihinden: Hamîdoğulları	S.15, 1 Ağustos 1328, s.938-947
Bursa'da Veled-i Yaniç Camii	S.15, 1 Ağustos 1328, s.967-968
İkinci Viyana Seferi Hakkında	S.16, 1 Teşrin-i Evvel 1328, 994-1016
Silsile-i Vukuât Devlet-i Âliyye'de Zabt Edilmeyen 1142 Senesi Hâdisâtı	S.16, 1 Teşrin-i Evvel 1328, s.1024-1030
İkinci Viyana Seferi Hakkında	S.17, 1 Kânun-ı Evvel 1328, s.1071-1075
Humbaracıbaşı Ahmed Paşa (Bonneval)	S.18, 1 Şubat 1328, s.1153-1157
Humbaracıbaşı Ahmed Paşa (Bonneval)	S.19, 1 Nisan 1329, s.1220-1224
Humbaracıbaşı Ahmed Paşa (Bonneval)	S.20, 1 Haziran 1329, s.1282-1286
Mütenevvia - Edirne Şehrine Dair Sultan Selim Han-ı Evvel ile İbn Kemâl'in Musâhabesi	S.22, 1 Teşrin-i Evvel 1329, s.1411-1416
Öztimuroğlu Osman Paşa Makalesine Zeyl: Şecaatname	S.26, 1 Haziran 1330, s.110-117
Vesâik-i Tarihiyye ve Siyasiyyeden: Belgrad Kalesinin Sırpluya Terki Hakkında bir Vesika	S.31, 1 Nisan 1331, s.385-399
Vefeyât- Arifî Paşa	S.31, 1 Nisan 1331, s.400-404
Mecmua Eki:1 - Kanunnâme-i Âli Osman (Neşreden: Mehmed Ârif)	S.13, 1 Nisan 1328 S.14, 1 Haziran 1328 S.15, 1 Ağustos 1328 S.16, 1 Teşrin-i Evvel 1328 S.17, 1 Kânun-ı Evvel 1328 S.18, 1 Şubat 1328 S.19, 1 Nisan 1329
Mecmua Eki:3 - Vakıât-ı Sultan Cem (Neşreden: Mehmed Ârif)	S.22, 1 Teşrin-i Evvel 1329 S.23, 1 Kânun-i Evvel 1329 S.25, 1 Nisan 1330
3.1.27. Mehmed Galib	
Tarihten Bir Sahife: Âlî Ve Fuad Paşaların Vasiyyetnâmeleri	S.2, 1 Haziran 1326, s.70-84

Şehid Ali Paşa (Ta'limât-ı Şehid Ali Paşa)	S.3, 1 Ağustos 1326, s.137-149
Vak'anüvis Teşrifâtî Edib Efendi – Selim Sâlis'in Bazı Evâmir-i Mühimmesi	S.8, 1 Haziran 1327, s.500-504
İhtisâb Ağalığı	S.9, 1 Ağustos 1327, s.569-584
İhtisâb Ağalığı	S.10, 1 Teşrin-i Evvel 1327, 640-648
Romanya'ya Dair Bir Vesîka-i Siyasiyye	S.39, 1 Ağustos 1332, s.142-149

3.1.28. Mehmed Halife

Mecmua Eki:8 - Tarih-i Gılmani	S.78, 1 Kânun-ı Sâni 1340
	S.79, 1 Mart 1340
	S.80, 1 Mayıs 1340
	S.81, 1 Temmuz 1340
	S.82, 1 Eylül 1340
	S.83, 1 Teşrin-i Sâni 1340
	S.84, 1 Kânuni Sâni 1341

3.1.29. Mehmed Nüzhet

Ramazanoğulları	S.12, 1 Şubat 1327, s.769-773
-----------------	-------------------------------

3.1.30. Mehmed Refi Efendi

Mecmua Ek:6- İran Sefaretnâmesi	S:43, 1 Nisan 1333
---------------------------------	--------------------

3.1.31. Mehmed Refik

Enderûn-ı Humâyûn Devâir-i Âliyyesinden: Arz Odası	S.38, 1 Haziran 1332, s.110-116
Enderûn-ı Humâyûn Kütüphanesi	S.40, 1 Teşrin-i Evvel 1332, s.236-241

Topkapı Saray-ı Humayunu'nda Sofa – Mustafa Paşa Köşkü	S.46, 1 Teşrin-i Evvel 1333, s.209-214
--	--

3.1.32. Mehmed Zeki

Eslâfda Bayram Tebrikâtı	S.36. 1 Şubat 1331, s.754-766
Akınlar ve Akıncılar	S.47, 1 Kânun-ı Evvel 1333, s.286-305
Serpuş	S.49-62, 1 Nisan 1335-1 Haziran 1337, s.103-121
Ebülfazl Mehmed Efendi	S.62-77, 1 Ağustos 1336- 1 Teşrin-i Sâni 1339, s.169-180
Yine Serpuş	S.62-77, 1 Ağustos 1336- 1 Teşrin-i Sâni 1339, s.181-185
Köse Mihal ve Mihal Gazi Aynı Adam Mıdır?	S.88, 1 Eylül 1341, s.327-335

Teşkilât-ı Atîka'da Defterdar	S.91, 1 Mart 1926, s.96-102
Teşkilât-ı Atîka'da Defterdar	S.93, 1 Temmuz 1926, s.234-244
Pîrî Mehmed Paşa	S.95, 1 Teşrin-i Sâni 1926, s.325-350
3.1.33. Musa Kazım	
Vesâik-i Târihiyyemiz	S.2, 1 Haziran 1326, s.65-69
Darbhâne'nin Ahvâl-i Dâhiliyyesi	S.9, 1 Ağustos 1327, s.551-557
Aynaroz Tarihçesi	S.19, 1 Nisan 1329, s.1194-1199
Taşoz Tarihçesi	S.20, 1 Haziran 1329, s.1260-1272
Memâlik-i Osmaniyyedeki Müessesât-ı Mezhebiyye Hakkında Malumât-ı Muhtasara Ahtimar Katogiosluğu	S.22, 1 Teşrin-i Evvel 1329, s.1406-1410 S.25, 1 Nisan 1330, s.54-56
3.1.34. Mükrimin Halil	
Feridun Bey Münşeâtı	S.62-77, 1 Ağustos 1336- 1 Teşrin-i Sâni 1339, s.161-168
Feridun Bey Münşeâtı	S.78, 1 Kânun-ı Sâni 1340, s.37-46
Milli Tarihimize Dair Eski Bir Vesika	S.79, 1 Mart 1340, s.85-94
Feridun Bey Münşeâtı	S.79, 1 Mart 1340, s.95-104
Milli Tarihimize Dair Eski Bir Vesika	S.80, 1 Mayıs 1340, s.142-155
Feridun Bey Münşeâtı	S.81, 1 Temmuz 1340, s.216-226
Maraş Emirleri	S.82, 1 Eylül 1340, s.283-299
Maraş Emirleri	S.83, 1 Teşrin-i Sâni 1340, s.340-352
Maraş Emirleri	S.85, 1 Mart 1341, s.85-100
Abdurrahman Şeref Efendi	S.86, 1 Mayıs 1341, s.211-214
N	
3.1.35. Necib Âsım	
Osmanlı Târîhnüvisleri ve Müverrihleri	S.1, 1 Nisan 1326, s.41-52
Gazavât-ı Hayreddin Paşa	S.4, 1 Teşrin-i Evvel 1326, s.233-238

Mesîhî Dîvânı - Dîvânlarımızdan Tarihçe Nasıl İstifade Edilir?	S.5, 1 Kânûn-i Evvel 1326, s.300-308
Osmanlı Târîhnüvisleri ve Müverrihleri	S.7, 1 Nisan 1327, s.425-435
Osmanlı Târîhnüvisleri ve Müverrihleri	S.8, 1 Haziran 1327, s.498-499
Doktor Karaçun İmre	S.8, 1 Haziran 1327, s.516-520
Fevâid-i Gazâ	S.9, 1 Ağustos 1327, s.542-550
On Birinci Asırda Bizde Hayat-ı Cündiyâne Saffet Bey	S.24, 1 Şubat 1329, s.1517-1520
Vatanperverliğin Temâsil-i Şâhânesi	S.28, 1 Teşrin-i Evvel 1330, s.193-199
Müverrih Asım Efendi'nin Metrûkât-ı Tarihiyyesinden Birkaç Parça	S.33, 1 Ağustos 1331, s.553-563
Müverrih Asım Efendi'nin Metrûkât-ı Tarihiyyesinden Birkaç Parça	S.34, 1 Teşrin-i Evvel 1331, s.592-598
Müverrih Asım Efendi'nin Metrûkât-ı Tarihiyyesinden Birkaç Parça	S.39, 1 Ağustos 1332, s.168-186
Müverrih Asım Efendi'nin Metrûkât-ı Tarihiyyesinden Birkaç Parça	S.40, 1 Teşrin-i Evvel 1332, s.205-210
Cennetmekân Firdevs-i Âşiyân Sultan Abdülaziz Han Hazretlerinin Avrupa Seyahatnâmesidir Ârif (Mehmed) Bey	S.49-62, 1 Nisan 1335-1 Haziran 1337, s.90-102
Pir Mehmed Efendi Muhtırası	S.49-62, 1 Nisan 1335-1 Haziran 1337, s.122-125
Bibliyografya: Seydi Ali Reis, Muhit	S.62-77, 1 Ağustos 1336- 1 Teşrin-i Sâni 1339, s.134-160
Üçüncü Selim Devrine Aid Vesikalar	S.87, 1 Temmuz 1341, s.293-296
Kitâbiyat: Karesi'ye Mûte'allik İki Mühim Eser	S.89, 1 Teşrin-i Sâni 1341, s.395-401
Kitâbiyat: Divan-ı Türki-i Sultan Veledi	S.89, 1 Teşrin-i Sâni 1341, s.417-418
İstanbul'da Balon	S.92, 1 Mayıs 1926, s.191-196
Hoca Tahsin	S.95, 1 Teşrin-i Sâni 1926, s.384-385
	S.96, 1927, s.57-63

O

3.1.36. Osman Ferid

Mütenevvîa / Süleyman-ı Kanunî'nin Vasiyetnâmesi - Murad'ın Sâlis'in Mührü	S.20, 1 Haziran 1329, 1287-1288
Evrenos Bey Hanedanına Aid Temliknâme-i Humâyûn	S.31, 1 Nisan 1331, s.432-438

P

3.1.37. Profesör Mystakidis

Hükümet-i Osmâniyye Tarafından İlk Tesis
Olunan Matbaa ve Bunun Neşriyyâtı
Hükümet-i Osmâniyye Tarafından İlk Tesis
Olunan Matbaa ve Bunun Neşriyyâtı

S.5, 1 Kânûn-i Evvel 1326, s.322-328

S.7, 1 Nisan 1327, s.451-456

R

3.1.38. Remzi

Belgrad'da Damad Ali Paşa Türbesi

S.39, 1 Ağustos 1332, s.189-192

3.1.39. Rum Bey Oğlu Fahreddin

Gül Baba

S.15, 1 Ağustos 1328, s.962-965

Macaristan'da Bazı Âsar-ı Osmaniye

S.22, 1 Teşrin-i Evvel 1329, s.1391-1400

S

3.1.40. Saffet

İkinci Cerbe Harbi Üzerine Vesikalar (1)

S.1, 1 Nisan 1326, s.20-34

İkinci Cerbe Harbi Üzerine Vesikalar (2)

S.2, 1 Haziran 1326, s.85-102

Koyun Adaları Önündeki Deniz Harbi ve
Sakız'ın Kurtuluşu
Zeyl

S.3, 1 Ağustos 1326, s.150-177

S.4, 1 Teşrin-i Evvel 1326, s.211-222

Vefeyât / Merhum Şükrü Bey

S.6, 1 Şubat 1326, s.378-382

Sığın Donanma Harbi Üzerine Bazı
Vesikalar

S.9, 1 Ağustos 1327, s.558-562

Bir Osmanlı Filosunun Sumatra Seferi

S.10, 1 Teşrin-i Evvel 1327, s.604-614

Bir Osmanlı Filosunun Sumatra Seferi

S.11, 1 Kânun-i Evvel 1327, s.678-683

Üçüncü Sultan Murad'ın İngiltere Kraliçesi
Elizabeth'e Bir Nâmesi

S.13, 1 Nisan 1328, s.814-820

Hazar Denizi'nde Osmanlı Sancağı

S.14, 1 Haziran 1328, s.857-861

Karadeniz: İzmit Körfezi Kanalı

S.15, 1 Ağustos 1328, s.948-956

Mütenevvia- Minorka'nın Fethi

S.15, 1 Ağustos 1328, s.966

Yusuf Nasi

S.16, 1 Teşrin-i Evvel 1328, s.982-993

Raguza (Dubrovnik) Cumhurluğu

S.17, 1 Kânun-ı Evvel 1328, s.1061-1070

Bahreyn'de Bir Vak'a

S.18, 1 Şubat 1328, s.1139-1145

Mütenevvîa- Dona Grasya Mendes	S.18, 1 Şubat 1328, s.1158-1160
Kıbrıs Fethi Üzerine Vesikalar	S.19, 1 Nisan 1329, s.1177-1193
Mütenevvîa - Umûr-ı Bahriyye Nezareti	S.21, 1 Ağustos 1329, s.1350-1351
1205'te Donanmamız	S.22, 1 Teşrin-i Evvel 1329, s.1370-1377
Nakşa (Naksos) Dukalığı, Kiklad Adaları	S.23, 1 Kânun-i Evvel 1329, s.1444-1457
Şark Levendleri	S.24, 1 Şubat 1329, s.1521-1540

Ş

3.1.41. Şerif Mehmed (Encümenden)

Sultan-ı Selim Han-ı Sâlis Devrinde Nizâm-ı Devlet Hakkında Mütâlaât	S.38, 1 Haziran 1332, s.74-88
--	-------------------------------

T

3.1.42. Tâcizâde Tuğrâyî Ca'fer Çelebi

Mecmua Eki:2 - Mahruse-i İstanbul	S.20, 1 Haziran 1329
Fetihnâmesi	S.21, 1 Ağustos 1329

3.1.43. Tursun Bey

Mecmua Eki:4 - Tarih-i Ebu'l Feth	S.26, 1 Haziran 1330
	S.27, 1 Ağustos 1330
	S.28, 1 Teşrin-i Evvel 1330
	S.29, 1 Kânun-ı Evvel 1330
	S.30, 1 Şubat 1330
	S.31, 1 Nisan 1331
	S.32, 1 Haziran 1331
	S.33, 1 Ağustos 1331
	S.34, 1 Teşrin-i Evvel 1331
	S.35, 1 Kânun-ı Evvel 1331
	S.36, 1 Şubat 1331
	S.37, 1 Nisan 1332
	S.38, 1 Haziran 1332

Y

3.1.44. Yanko İskender Hoçi

Şehzâde Halil'in Sergüzeşti	S.4, 1 Teşrin-i Evvel 1326, s.239-252
Şehzâde Halil'in Sergüzeşti	S.7, 1 Nisan 1327, s.436-445
Sadrazam Said Mehmed Paşa Merhumun Hâcegân-ı Dîvân-ı Hümâyûn'da İken Stockholm'e Vuku' Bulan Sefâreti Mütenevvîa / Galata'nın Osmanlılara Teslimi	S.10, 1 Kânun-i Evvel 1327, s.658-677
	S.25, 1 Nisan 1330, s.49-53

3.1.45. Yusuf Akçuraoğlu

Osmanlı Devleti Umûmi Harb'de Bîtaraf Kalabilir Miydi? S.96, 1927, s.1-29

3.1.46. Yusuf Ziya - Ahmed Tevhid

Harezmsâhândan Celâleddin Mengüberti S.37, 1 Nisan 1332, s.50-59

Harezmsâhândan Celâleddin Mengüberti S.38, 1 Haziran 1332, s.123-125

Harezmsâhândan Celâleddin Mengüberti S.39, 1 Ağustos 1332, s.161-167

Harezmsâhândan Celâleddin Mengüberti S.40, 1 Teşrin-i Evvel 1332, s.250-256

Harezmsâhândan Celâleddin Mengüberti S.41, 1 Kânun-ı Evvel 1332, s.316-320

Harezmsâhândan Celâleddin Mengüberti S.42, 1 Şubat 1332, s.378-384

Harezmsâhândan Celâleddin Mengüberti S.43, 1 Nisan 1333, s.59-64

Harezmsâhândan Celâleddin Mengüberti S.44, 1 Haziran 1333, s.126-128

Harezmsâhândan Celâleddin Mengüberti S.45, 1 Ağustos 1333, s.189-192

3.2. Konularına Göre Fihrist

3.2.1. Türk Siyasi Tarihi

3.2.1.1. Anadolu Türk Beylikleri Tarihi

A

Ahmed Tevhid

Rum Selçukî Devleti'nin İnkırazıyla Teşekkül Eden Tavâif-i Mülûk S.1, 1 Nisan 1326, s.35-40

Selçukluların yıkılışından sonra Anadolu Türk Beyliklerinin ortaya nasıl çıktığından söz edilmektedir. İlerleyen sayılarda bu beyliklerin isimleri ve tarihlerine dair detaylar yer almaktadır.

Rum Selçukî Devleti'nin İnkırazıyla Teşekkül Eden Tavâif-i Mülûk S.3, 1 Ağustos 1326, s.191-199

Selçukluların yıkılışından sonra Anadolu Türk Beyliklerinin ortaya nasıl çıktığından söz edilmektedir. İlerleyen sayılarda bu beyliklerin isimleri ve tarihlerine dair detaylar yer almaktadır.

Rum Selçukî Devleti'nin İnkırazıyla
Teşekkül Eden Tavâif-i Mülûk'den
Sinop'ta Pervâne-zâdeler

S.4, 1 Teşrin-i Evvel 1326, s.253-257

Beylik yöneticilerinin şeceresi verilerek önemli siyasi münasebetlerine değinilmiştir.

Rum Selçukî Devleti'nin İnkırazıyla
Teşekkül Eden Tavâif-i Mülûk - Sinop'da
Gazi Çelebi

S.5, 1 Kânûn-i Evvel 1326, s.317-321

Kastamonu'da Hüsameddin Çoban Bey
Ailesi

Beylik yöneticilerinin şeceresi verilerek önemli siyasi münasebetlerine değinilmektedir.

Kastamonu ve Sinop'da
İsfendi-yaroğulları veyahut Kızıl
Ahmedliler

S.6, 1 Şubat 1326, s.383-392

İsfendi-yaroğulları yöneticilerinin şeceresi verilmiştir. Metinde beyliğin siyasi münasebetlerine değinilmemiştir.

Rum Selçukî Devleti'nin İnkırazıyla
Teşekkül Eden Tavâif-i Mülûk -
Kütahya'da Germiyan Beyleri

S.8, 1 Haziran 1327, s.505-513

Germiyan beyleri şeceresi eklenmiş, beyliğin siyasi münasebetlerine dair

genel bilgilere yer verilmiştir.

Rum Selçukî Devleti'nin İnkırazıyla S.9, 1 Ağustos 1327, s.563-568
Teşekkül Eden Tavâif-i Mülûkden
Karahisar-ı Sahib'de Sahib-Ataoğulları,
Balıkesir'de Karesioğulları

Her iki ailenin şecereleeri verilmiştir.

Saruhanogulları – Aydınoğulları S.10, 1 Teşrin-i Evvel 1327, s.615-625

Manisa merkezli Saruhanogulları ve
Aydın merkezli Aydınoğulları
beylerinin şeceresi verilmektedir.

Menteşeoğulları S.12, 1 Şubat 1327, s.761-768

Muğla merkezli kurulan beyliğe dair
genel bilgiler; yönetici şeceresi,
kitâbeleri, meskûkât başlıklarıyla
detaylandırılmıştır.

Denizli (Ladik) Emareti S.13, 1 Nisan 1328, s.809-813

Denizli'de kurulan beyliğin beylerinin
şeceresi ve önemli siyasi münasebetlerine
değinilmiştir.

Ankara'da Ahîler Hükümeti S.19, 1 Nisan 1329, s.1200-1204

Selçuklular 'ın yıkılışından sonra
Türkmen beyleri bağımsızlıklarını ilan
etmişler ve bulundukları bölgelerde
hükümetler kurmuşlardır. Ankara'da da
başlarında bir Ahî reisi bulunan Ahîler
hükümet kurmuşlardır. Osmanlılar eline
geçen şehir Karamanoğulları'nın
kışkırtması ile tekrar Ahîler eline geçse
de şehrin anahtarı Murad Hüdavendigâr'a

bizzat Ahîler tarafından verilmiştir.

Benî Eretna

S.25, 1 Nisan 1330, s.13-22

Devletin kurucusundan başlanarak sıra ile hükümdarlar ve dönemlerindeki önemli siyasi gelişmelere değinilmektedir.

Âfî

Eşrefoğulları Hakkında Birkaç Söz

S.28, 1 Teşrin-i Evvel 1330, s.251-256

Konya’da bulunan bir türbenin kitâbesinden hareketle Eşrefoğulları şeceresi hakkında detaylı bilgiye ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu kitâbede adı geçen büyüklerin kimler olduğu belirtilmiştir.

Candaroğulları Hükümeti

S.78, 1 Kânun-ı Sâni 1340, s.1-24

Kastamonu ve çevresinde kurulan Candaroğulları’nın şeceresi verilen makalede, beyliğin siyasi münasebetleri, ticaret yaptığı beylik ve devletlerle ilişkilerine, beyliğin Sinop’ta kurdukları tersanenin önemine değinilmektedir.

Teke Emâreti

S.79, 1 Mart 1340, s.77-84

Merkezi Antalya olan bu beyliğin nasıl kurulduğu, beyleri, siyasi münasebetleri ve Osmanlı’ya tabi olması anlatılmaktadır.

İnançoğulları

S.87, 1 Temmuz 1341, s.255-264

Denizli ve çevresinde kurulan beyliğin tarihi, beylerinin şecereleleri ve siyasi münasebetleri anlatılmaktadır.

Ali Emiri

Hısnıkeyf Eyyûbiyye Hükümeti

S.26, 1 Haziran 1330, s.65-83

Eyyubiler 'in Hısnıkeyf 'i ele geçirmesi ile Artuklular'ın siyasi varlığı son bulmuştur. Buradaki Eyyubi hükümeti Eyyubilere bağlı bir siyaset izlemiş, Moğolların bölgeyi istilasını ile hem bölge geri dönülemez şekilde tahrip olmuş hem de buradaki emirlik son bulmuştur. Metinde emirliğin başındaki emirler ve dönemlerindeki siyasi olaylara değinilmektedir.

Hısnıkeyf Eyyûbiyye Hükümeti

S.28, 1 Teşrin-i Evvel 1330, s.223-233

Eyyubiler 'in Hısnıkeyf 'i ele geçirmesi ile Artuklular'ın siyasi varlığı son bulmuştur. Buradaki Eyyubi hükümeti Eyyubilere bağlı bir siyaset izlemiş, Moğolların bölgeyi istilasını ile hem bölge geri dönülemez şekilde tahrip olmuş hem de buradaki emirlik son bulmuştur. Metinde emirliğin başındaki emirler ve dönemlerindeki siyasi olaylara değinilmektedir.

Ârifi

Elbistan ve Maraş'da Dulkadiroğulları Hükümeti

S.30, 1 Şubat 1330, s.358-377

Geniş bir coğrafyada ve uzun bir süre varlık gösteren beyliğin yöneticilerinin hayatları, her yöneticinin döneminde gerçekleşen siyasi olaylar, devlet teşkilatı, ekonomik ve sanatsal faaliyetleri, onlardan geriye kalan eserler, kitâbeler anlatılmaktadır.

Maraş ve Elbistan'da Dulkadiroğulları Hükümeti	S.31, 1 Nisan 1331, s.419-431
Maraş ve Elbistan'da Dulkadiroğulları Hükümeti	S.32, 1 Haziran 1331, s.509-512
Maraş ve Elbistan'da Dulkadiroğulları Hükümeti	S.33, 1 Ağustos 1331, s.535-552
Maraş ve Elbistan'da Dulkadiroğulları Hükümeti	S.34, 1 Teşrin-i Evvel 1331, s.623-629
Maraş ve Elbistan'da Dulkadiroğulları Hükümeti	S.35, 1 Kânun-ı Evvel 1331, s.692-697
Maraş ve Elbistan'da Dulkadiroğulları Hükümeti	S.36, 1 Şubat 1331 s.767-768
Maraş ve Elbistan'da Dulkadiroğulları Hükümeti	S.38, 1 Haziran 1332, s.89-96

H

Hafız Kadri

Menteşe Emâretine Aid Âsâr-ı Kadîme	S.25, 1 Nisan 1330, s.57-60
-------------------------------------	-----------------------------

Selçuklu 'nun yıkılışından sonra Konya civarındaki İslam eserlerinin varlığında ve korunmasında Mentешеoğulları 'nın öneminden söz edilmektedir.

M

Mehmed Ârif

Anadolu Tarihinden: Hamîdoğulları

S.15, 1 Ağustos 1328, s.938-947

Isparta, Burdur ve Konya'nın bir kısmında kurulan beyliğin kronolojik olarak yöneticileri ve dönemlerindeki siyasi münasebetleri ele alınmıştır.

Mehmed Nüzhet

Ramazanoğulları

S.12, 1 Şubat 1327, s.769-773

Adana'da kurulan beyliğe dair genel bilgiler ve yönetici şeceresi verilmiştir. Anamur'da Mamure Kalesi bilgileri metin sonunda yer almaktadır.

Mükrimin Halil

Maraş Emirleri

S.82, 1 Eylül 1340, s.283-299

VII-XVI. asırlarda varlıklarını sürdüren Maraş emirlerinin hayat ve siyasi münasebetlerine dair bilgiler verilmektedir.

Maraş Emirleri

S.83, 1 Teşrin-i Sâni 1340, s.340-352

Maraş Emirleri

S.85, 1 Mart 1341, s.85-100

3.2.1.2. Osmanlı Tarihi

A

Abdurrahman Şeref

Sultan Abdülaziz'in Vefatı - İntihar Mı
Katl Mi?

S.83, 1 Teşrin-i Sâni 1340, s.321-325

Sultan'ın ansızın vefat etmesi onun ölümüyle ilgili şüpheler oluşmasına sebep olmuştur. Abdurrahman Şeref bu konudaki rivayetleri ve tahttan indirilmesinden ölümüne kadar yaşadığı hayatı aktarmıştır.

Ahmed Muhtar

Rus Menâbiine Göre Baltacı Mehmed
Paşa'nın Prut Seferi (H.1123 - M.1711)

S.45, 1 Ağustos 1333, s.160-185

Seferin sebepleri, sefer hazırlıkları, harb sahneleri, Rusların Boğdan'a girmesi, Ruslarla çarpışmalar ve seferin neticeleri anlatılmıştır.

Rus Menâbiine Göre Baltacı Mehmed
Paşa'nın Prut Seferi (H.1123 - M.1711)

S.46, 1 Teşrin-i Evvel 1333, s.238-256

Seferin sebepleri, sefer hazırlıkları, harb sahneleri, Rusların Boğdan'a girmesi, Ruslarla çarpışmalar ve seferin neticeleri anlatılmıştır.

Ahmed Refik

Sokullu Mehmed Paşa ve Lehistan S.35, 1 Kânun-ı Evvel 1331, s.663-687
İntihâbâtı

Sokullu'nun Lehistan politikası ve zafer kazanana dek bu politikadan caymamış olması anlatılmaktadır. Bütün çabaları sonucunda Lehistan'ın başına kendisiyle anlaşabilecek birinin çıkması zaferini elde etmiştir.

Konya Muharebesinden Sonra Şehzade S.36, 1 Şubat 1331, s.705-727
Sultan Bâyezid'in İran'a Firarı

Selim ve Bâyezid'in taht kavgaları sonucunda Bâyezid'in yenilerek İran'a kaçmasını ve onun teslimi için gönderilen hükümler hakkında bilgi verilmektedir.

Pasarofça Muâhede'sinden Sonra Viyana'ya S.40, 1 Teşrin-i Evvel 1332, s.211-227
Sefir İ'zâmı

Pasarofça'nın ağır şartlarına rağmen devletin gücünü göstermek için gönderilen sefire dair detaylar anlatılmaktadır. Bu metne İbrahim Paşa'nın sefaret raporu da derc edilmiştir.

Türkiye'de Islahat Fermanı S.81, 1 Temmuz 1340, s.193-215

Fermanın kabul edilmesi, okunması, etkileri ve maddeleri belirtilmektedir.

Lehistan'da Türk Hâkimiyeti S.81, 1 Temmuz 1340, s.227-243

Sokullu döneminde Fransa ile çekişme sonucu Lehistan'da sağlanan hâkimiyetten ve bunun nasıl sağlandığından söz edilmektedir.

Türkiye’de Katolik Propagandası

S.82, 1 Eylül 1340, s.257-276

14.Louis Türkiye’de din konusunda söz sahibi olmak ister ve kendilerine karşı gösterilen hoşgörüyü arkasına alarak bir takım propagandalar yapar. Türkiye’de bu propagandaları nerelerde ve nasıl yapmak istediğine dair bilgiler verilmektedir.

Osmanlı İmparatorluğu'nda Fener Patrikhanesi ve Bulgar Kilisesi

S.85, 1 Mart 1341, s.73-84

Bulgar Katoliklerin Fener Patrikliğinden kopma süreci konu edilmektedir.

1284 Bulgar İhtilâli

S.86, 1 Mayıs 1341, s.137-164

Tuna Vilayetinden İlk Telgrafnâmeler, İhtilâl Çetelerinin Mahiyeti, Tuna Vilayetine Midhat Paşa’nın İzamı, Tuna Vilayetinde Midhat Paşa, İhtilâlin Teskininden Sonra alt başlıklarıyla ihtilâlin detayları anlatılmaktadır.

Mülteciler Meselesine Dair: Fuad Efendi'nin Çar I.Nikola ile Mülâkatı

S.89, 1 Teşrin-i Sâni 1341, s.361-386

Macar ve Leh mültecilerin Osmanlı’ya sığınması karşısında Rus elçisi bunların verilmesini talep etmiştir. Fuat Paşa ile görüşmelerin ve mülteciler meselesinin detayları mevcuttur.

Mülteciler Meselesine Dair: Fuad
Efendi'nin Çar I.Nikola ile Mülakatı

S.90, 1 Kânun-ı Sâni 1926, s.1-41

1253'te Kavalalı Mehmed Ali Paşa ile Bir
Mülakat

S.92, 1 Mayıs 1926, s.133-151

1253 senesinde Mısır Valisi Mehmed Ali
Paşa'nın emel ve maksadını anlamak için
Mısır'a gönderilen Sarım Bey'in
mülakatına dair bir metindir.

Avram Galanti

Viyana Muhârası'ndan Sonra Türklere
Karşı Mukaddes İttifak

S.87, 1 Temmuz 1341, s.265-268

Viyana Muhasarası sonrası Türklere
karşı oluşturulan ittifakla alakalı
İspanyolca bir metnin tercümesi
verilmektedir. Tercüme metinde
muhasara detayları ve Türklere karşı
nasıl davranılması gerektiği
aktarılmaktadır.

E

Efdaleddin

İstiklal-i Osmanî Tarih ve Günü
Hakkında Tadmikât

S.25, 1 Nisan 1330, s.36-48

Osmanlı'nın kuruluşuna dair önemli
kişilerin fikirlerine ve kaynaklarda
yazılanlara yer verilmiştir.

İ

İmzasız

Tashih

S.31, 1 Nisan 1331, s.448

Sultan Bâyezid Han'ın cülusuna dair bir düzeltme metnidir.

Mısır Meselesine Dair Bir Takrîr

S.93, 1 Temmuz 1926, s.245-249

Mısır meselesi ve Kavalalı Mehmed Ali Paşa'nın harekâtına dair bir vesika derc edilmiştir. Burada Paşa'nın tutumu, beklentileri ve bu amaçla nasıl hareket ettiği belirtilmektedir.

İstoyan Cansezof

Balkan Şibh-i Ceziresinde Türkler

S.17, 1 Kânun-ı Evvel 1328, s.1076-1096

Balkan yarımadasındaki Türklerin Asya'dan buraya gelmeleri ve sonrasında buradaki varlıklarını nasıl devam ettirdikleri, kimliklerini nasıl korumaya çalıştıkları anlatılmaktadır. Osmanlı döneminden önce ve sonraki durumları belirtilmiştir. Metinde Vardarlı Türkler, Peçenek Türkleri, Kuman yani Oğuz Türkleri, Selçuk Türklerine dair detaylı bilgiler de mevcuttur.

M

Mehmed Ârif

Silsile-i Vukuât Devlet-i Âliyye'de Zabt S.1, 1 Nisan 1326, s.53-64

Edilmeyen 1142 Senesi Hâdisâtı

1.Zabt edilmemesi hakkında tedkikat

2.Vak'anın tafsîlâtı

Osmanlı'da resmi tarih yazımı önemlidir. Resmi tarih yazımından önce bu kayıtları tutanlara "şeyhnâmecî", resmi tarih yazımından sonra da "vak'a-nüvîs" adı verilmiştir. Devlet-i Âliyye'nin tesis olduğu tarihten XVII. yüzyılda yaşamış ve ilk resmi vak'a-nüvîs olarak bilinen Nâima'nın kayda başladığı tarihe kadar geçen zaman, Hoca Sâdeddin Efendi'nin "Tâcü't-Tevârih" adlı eserinden veya Peçevî tarihinden tamamlanır.

Bu yazımlarda önemine bakılmaksızın her konu zabt edilir fakat işte bu makalede zabt edilmeyen önemli bir olaydan söz edilir. Bu olayın, iki vak'a-nüvîsin (Çelebizade İsmail Âsım Bey ve Sami Bey) görev değişim zamanına denk geldiği için atlandığı belirtilir ve bunun sebepleri verilirken iki vak'a-nüvîsin birbirleriyle pek de anlaşılamadığı da sebeplerden biri olarak gösterilir. Zabt edilmeyen bu tarihi dilim Patrona Halil İsyanı'nın hazırlanıp patlak verdiği yıllardır ve zabt edilmemesi aslında Osmanlı siyasi tarihi açısından büyük eksiklik kabul edilir.

Silsile-i Vukuât Devlet-i Âliyye'de Zabt Edilmeyen 1142 Senesi Hâdisâtı S.4, 1 Teşrin-i Evvel 1326, s.258-264

Silsile-i Vukuât Devlet-i Âliyye'de Zabt Edilmeyen 1142 Senesi Hâdisâtı S.5, 1 Kânûn-i Evvel 1326, s.309-316

İkinci Viyana Seferi Hakkında S.16, 1 Teşrin-i Evvel 1328, 994-1016

Merzifonlu Kara Mustafa Paşanın hataları ele alınmak kaydıyla seferin başarısızlıkla

sonuçlanmasının bütün sebepleri
açıklanmaya çalışılmaktadır.

Silsile-i Vukuât Devlet-i Âliyye'de Zabt
Edilmeyen 1142 Senesi Hâdisâtı

S.16, 1 Teşrin-i Evvel 1328, s.1024-1030

İkinci Viyana Seferi Hakkında

S.17, 1 Kânun-ı Evvel 1328, s.1071-
1075

Merzifonlu Kara Mustafa Paşanın
hataları ele alınmak kaydıyla seferin
başarısızlıkla sonuçlanmasının bütün
sebepleri açıklanmaya çalışılmaktadır.

N

Necib Asım

Pir Mehmed Efendi Muhtırası

S.62-77, 1 Ağustos 1336- 1 Teşrin-i Sâni
1339, s.134-160

“Bender Kalesinin Muhasara ve
İstilasının Tarihidir Nakil ve Beyan
Olunur.” ifadesi ile başlamaktadır. Bu
açıklama metnin içeriğine dair detayları
içerir. Kalenin muhasarasına dair
detaylara değinilmiştir.

Y

Yusuf Akçuraoğlu

Osmanlı Devleti Umûmi Harb'de Bîtaraf
Kalabilir Miydi?

S.96, 1927, s.1-29

Yazar, Osmanlı Devleti'nin savaş
dönemindeki durumunu ve savaşla ilgili
alabileceği üç seçeneği söylemiştir.
Devletin içinde bulunduğu durumu ve
devleti tehdit eden unsurları oldukça
açıklığıyla anlatmıştır. Tehditlerin neler
olduğunu Rus belgeleri ile desteklemiştir.

Osmanlı Devleti'nin bu savaşta tarafsız kalamayacağını fakat savaşa girme zamanının yanlış olduğunu ifade etmiştir.

3.2.2. Türk Askeri Tarihi

A

Âf

Sancağımız ve Ay-yıldızlı Nakşı

S.46, 1 Teşrin-i Evvel 1333, s.193-208

Ayyıldız imgesinin ne zamandan beri Osmanlı'nın simgesi olduğu kesin olarak bilinmemekte fakat pek çok devlette Ay'ın Hilal şeklinin kullanıldığına raslanmaktadır. Bu makalelerde Orhan Bey döneminden beri kullanılan sancaklar ele alınmış ve bugün devletin resmî alâmeti olan bu simgenin nasıl ortaya çıktığı anlatılmaktadır.

Sancağımız ve Ay-yıldızlı Nakşı

S.47, 1 Kânun-ı Evvel 1333, s.257-265

Sancağımız ve Ay-yıldızlı Nakşı

S.48, 1 Şubat 1333, s.376-390

M

Mehmed Zeki

Akınlr ve Akıncılar

S.47, 1 Kânun-ı Evvel 1333, s.286-305

Ordunun bir kolu olan akıncıların görevleri ve rütbeleri anlatılmakta, seferlerdeki başarılarına değinilmektedir.

3.2.3. Türk Denizcilik Tarihi

A

Ahmed Refik

Bahr-ı Hazar - Karadeniz Kanalı ve
Ejderhan Seferi

S.43, 1 Nisan 1333, s.1-14

Kanuni Sultan Süleyman'ın son dönemlerinde Rusların güney bölgelerini taciz ettiği anlaşılmaktadır. Fakat buna karşı harekât Batı siyasetindeki meseleler sebebiyle ertelenmiş ancak II. Selim döneminde Don ile Volga nehirleri arasına bir kanal yapma ve buradan Ejderhan'a ulaşma fikri fiile geçirilmiştir. Böylece Rus tehdidinin kırılacağı düşünülmüştür. Bu makalede kanalın açılması için yapılan hazırlıklar, bölgede geçen zorlu süreç ve seferin nasıl başarısızlıkla sonuçlandığı detaylandırılmıştır.

Onuncu Asırda Açık Deniz Meselesi ve
Azak Muhasarası

S.94, 1 Eylül 1926, s.261-275

Rus-Osmanlı çatışmaları sonucunda Azak Kalesi'nin nasıl Ruslar'a verildiği konu edinilmiştir. Ayrıca bu meseleye ait hâzine-i evrak vesikaları metne eklenmiştir.

Avram Galanti

Lepant (İnebahtı) Muharebe-i Bahriyyesi

S.78, 1 Kânun-ı Sâni 1340, s.58-64

Osmanlı Devleti'nin denizlerdeki en büyük yenilgisi olan bu muharebeye ait belgelerin az olduğu vurgulanmış ve bu metinde muharebeye ait bilgiler İspanyolca kaynak kullanılarak

detaylandırılmıştır.

S

Saffet

İkinci Cerbe Harbi Üzerine Vesikalar (1) S.1, 1 Nisan 1326, s.20-34

Kuzey Afrika'daki Cerbe adası için yapılan ve iki sene sonunda Osmanlı'nın galib geldiği bu harbe dair çok fazla vesika olmasına rağmen bunların tarih sayfalarında yer almıyor olmasına değinilmiştir. Harbin detayları vesikaların neşri ile aktarılmaya çalışılmıştır.

İkinci Cerbe Harbi Üzerine Vesikalar (2) S.2, 1 Haziran 1326, s.85-102

Bu harb üzerine bulunan 28 vesikadan söz edilmiştir.

Koyun Adaları Önündeki Deniz Harbi ve Sakız'ın Kurtarılışı

S.3, 1 Ağustos 1326, s.150-177

Viyana'nın fethinin başarısızlığından sonra Osmanlı'nın siyasi bakımdan daha kötüye giden durumundan söz edilir, başa gelen padişahların da başarısız olması halkta huzursuzluğu arttırır ama tüm olumsuzluklardan sonra Sakız Adası'nın kurtarılışı bu huzursuzluğu bir süre durdurabilir. Bu metinde Sakız'ın kurtarılması için yapılan hazırlık ve adanın kurtarılışı anlatılmaktadır.

Sığın Donanma Harbi Üzerine Bazı Vesikalar

S.9, 1 Ağustos 1327, s.558-562

Osmanlı tarihinde hem yenilgiyle sonuçlanan hem de donanma kaybedilen

İnebahtı Savaşı'dır söz konusu harb. Henüz Kıbrıs alınmadan yapılan bu harbin detaylarına; Venedik, İspanya ve papalık ile yapılan anlaşma ve mücadelelere dair detaylar vesikalarla anlatılmaktadır.

Bir Osmanlı Filosunun Sumatra Seferi

S.10, 1 Teşrin-i Evvel 1327, s.604-614

Kitaplarda yok denilecek kadar az olan bu sefer için elliye yakın vesîkanın varlığından söz edilir. Avrupalıların ellerindeki eksik ve yanlış vesîkalarla bizdekiler karşılaştırılarak bu sefere dair bilgiler gün yüzüne çıkarılacaktır. Sefer Açe Seferi olarak da bilinir; Portekizliler karşısında zor durumda kalan Müslümanların Osmanlı'dan yardım istediği ve Osmanlı'nın yardım çağrısına cevap verdiği bir seferdir. Kanuni Sultan Süleyman ve II. Selim dönemlerindeki ilişkiler ele alınmıştır bu metinde.

Bir Osmanlı Filosunun Sumatra Seferi

S.11, 1 Kânûn-i Evvel 1327, s.678-683

Hazar Denizi'nde Osmanlı Sancağı

S.14, 1 Haziran 1328, s.857-861

Tarihçilerimizin bundan söz etmediğinden sadece Peçevî tarihinde kısaca değinildiğinden söz edilir. Şirvan serdarı Özdemiroğlu Osman Paşa İstanbul'a Hazar Denizinde bir donanma yapmanın faydalı olacağını bildirir ve Sadrazam Sokullu Mehmed Paşa bu teklifi değerlendirmek için ayrıntılı bilgi istediği bir mektup gönderir paşaya. Metinde bu mektubun detayları yer almaktadır.

Karadeniz: İzmit Körfezi Kanalı

S.15, 1 Ağustos 1328, s.948-956

Karadeniz'e bu ismi verenlerin Osmanlılar olduğu ve bu ismin

verilmesinin sebepleri anlatılmaktadır. İzmit körfezi kanalının Osmanlı donanmasına hammadde ve geçişler için sağladığı öneme değinilmektedir.

1205'te Donanmamız

S.22, 1 Teşrin-i Evvel 1329, s.1370-1377

Saffet Bey'in elinde olan 1205'te donanmanın muhasebesine dair bir defterden hareketle donanmanın söz edilen tarihteki detayları anlatılmaktadır. Gemiler, mürettebat, esirler, donanmaya dair detaylar oldukça açık bir dille ifade edilmektedir.

Nakşa (Naksos) Dukalığı, Kiklad Adaları

S.23, 1 Kânun-i Evvel 1329,

s.1444-1457

Yunanistan'ın doğu kıyılarındaki adalardan söz edilmektedir. Bu adalarla ilgili kayıtların azlığından söz eden yazar, adaların Osmanlı'ya geçişi ve o zamanlardaki durumundan söz etmektedir.

Şark Levendleri

S.24, 1 Şubat 1329, s.1521-1540

Sumatra Seferi üzerine ele geçirilen vesikalar mevcuttur. Bu vesikalarda levendlerin görevleri, seferlerdeki önemlerinden söz edilmektedir.

3.2.4. Türk İdârî Tarihi

A

Âli

Tuğra-yı Humayun

S.43, 1 Nisan 1333, s.53-58

Tuğraların ortaya çıkışı, şekil ve anlamları, hangi belgelerde ve kimler tarafından kullanıldığı anlatılmaktadır.

Tuğra-yı Humayun

S.44, 1 Haziran 1333, s.109-125

Tuğ-ı Humayûn

S.49-62, 1 Nisan 1335-1 Haziran 1337, s.75-84

İ

İbnülemin Mahmud Kemâl

Arpalık

S.94, 1 Eylül 1926, s.276-283

Arpalıkların taksiminden, devlet ve verilen kişiler için neden önemli olduğundan söz edilmektedir.

İmzasız

Bir Vesîka-i Kadime (Dilencilere Dair)

S.8, 1 Haziran 1327, s.514-515

İstanbul'daki dilencilere uygulanacak yaptırımlardan söz edilir.

Sultan Selim-i Sâlis Devrinde Nizâm-ı Devlet Hakkında Mütâlaât (Tatarcık Abdullah'ın)

S.41, 1 Kânun-ı Evvel 1332, s.257-284

Tatarcık Abdullah'ın III. Selim'e sunduğu layihada askerî, ilmî, idarî ve malî konularda yapılan tesbitler söz konusudur. Geçmişteki padişahların bu konulardaki uygulamaları, bu uygulamaların ne zaman ve nasıl bozulduğu anlatılmaktadır. Avrupa ve diğer devletlerin askerî ve ilmî açıdan

takibi, nasıl önlemler alınması gerektiği, bu önlemler için eğitimin nasıl yapılacağı da belirtilmektedir. Avrupa'daki eserlerin tercüme edilmesi gerektiği konusunda önemle durulmaktadır.

Sultan Selim-i Sâlis Devrinde Nizâm-ı Devlet Hakkında Mütâlaât (Tatarcık Abdullah'ın)

S.42, 1 Şubat 1332, s.321-346

Sultan Selim-i Sâlis Devrinde Nizâm-ı Devlet Hakkında Mütâlaât (Tatarcık Abdullah'ın)

S.43, 1 Nisan 1333, s.15-34

Divan-ı Humayuna Aid Teşrifât: Naili Abdullah Paşa

S.93, 1 Temmuz 1926, s.250-260

Osmanlı teşrifat kuralları kaleme alınmıştır. Zamanla bu kuralların unutulduğunu, görevli kimselerin ellerinde bakabilecekleri toplu bir kaynak olmadığını, bu eserin açığı kapatacağını dile getirmektedir. Osmanlı Devleti'nde çeşitli vesilelerle yapılan merasimler, tarihleriyle birlikte ayrıntılı olarak verilmektedir.

Tanzimat'tan Sonra Türkiye'de Maarif Teşkilâtı 1267-1287 Arası (Vak'anüvis Lütfi'den)

S.94, 1 Eylül 1926, s.302-317

Encümen-i Daniş, Maarif Nezareti ve maarife dair çeşitli kurum ve kuruluşların teşkilinden söz edilmektedir.

M

Mehmed Galib

Vak'a-nüvîs Teşrifâtî Edib Efendi –
Selim Sâlis'in Bazı Evâmir-i Mühimmesi

S.8, 1 Haziran 1327, s.500-504

III. Selim'in cülûsundan itibaren İstanbul'da olan olayları kaydetmekle görevli Teşrifâtî Edib Efendi I. Abdülhamid devrine dair olayları da kayd etmiştir. III. Selim'in evâmir metni aynen makaleye eklenmiştir.

İhtisâb Ağalığı

S.9, 1 Ağustos 1327, s.569-584

İhtisâb ağalığının ortaya çıkışı ve şehremini müessesesi ile alakası ele alınmıştır. 1242 senesinin Muharrem'inin evâhirinde neşr olunmuş el yazması bir ihtisâb nizamnâmesi metni de makaleye eklenmiştir. Toplumsal hayatın nasıl düzenli işlemesi gerektiğine dair kurallar yer almaktadır bu nizamnâmede.

İhtisâb Ağalığı

S.10, 1 Teşrin-i Evvel 1327, 640-648

Mehmed Zeki

Teşkilât-ı Atîka'da Defterdar

S.91, 1 Mart 1926, s.96-102

Defterdarlık müessesesinin ortaya çıkışı, görevleri ve devlet için öneminden söz edilmektedir.

Teşkilât-ı Atîka'da Defterdar

S.93, 1 Temmuz 1926, s.234-244

Musa Kâzım

Memâlik-i Osmaniyyedeki Müessesât-ı
Mezhebiyye Hakkında Malumât-ı
Muhtasara

S.22, 1 Teşrin-i Evvel 1329, s.1406-1410

Armaş ve Antakya Rum Patriği ve
bunlara bağlı topluluklara kısaca
değinilmiştir.

Ş

Şerif Mehmed (Encümeden)

Sultan-ı Selim Han-ı Sâlis Devrinde
Nizâm-ı Devlet Hakkında Mütâlaât

S.38, 1 Haziran 1332, s.74-88

Sultan-ı Selim Han-ı Sâlis devrinde
devlet adamlarına dönemle ilgili fikirleri
yazdırılmış ve uygun görülen fikirler
birer birer incelenip, uygulanabilir
getirilip uygulamaya konulmuştur. Bu
metinde özellikle ordu ile ilgili fikir,
öneri ve yeniliklere yer verilmiştir.

3.2.5. Türk İktisat Tarihi

A

Ahmed Refik

Sultan Süleyman Kanuni'nin Son
Dönemlerinde İstanbul'un Usul-û İaşe ve
Ahval-i Ticariyesi

S.37, 1 Nisan 1332, s.23-42

İstanbul yönetiminden sorumlu İstanbul
Kadısının 27 hüküm örneği verilmiştir.
Bu hükümlerle nasıl hizmet edildiğinin
ayrıntıları anlatılmaktadır.

Fatih Zamanında Kocaeli

S.78, 1 Kânun-ı Sâni 1340, s.25-36

Fatih döneminde şehrin mali durumu anlatılmaktadır. Bölgeye adını veren Akça Koca'nın kişiliğinden söz edilmektedir. Şehrin, önemini Bizanslılardan beri koruduğu ve bu önemin gittikçe arttığı bu şehre harcanana yatırımlarla kıyaslanmaktadır. Bu dönemde müderris ve imamlara verilen maaşlar da kaleme alınmıştır. Hazine evrakları makaleye eklenmiştir.

Fatih Zamanında Tekeeli

S.79, 1 Mart 1340, s.65-76

Fatih döneminde önemi daha da artan Teke-ili ve merkezi Antalya'dan söz edilmektedir. Seyyah İbni Batuta'nın yazdıkları eklenmiştir metne. Osmanlı dönemi öncesi Teke-ili ile ilişkiler ve Osmanlı sınırlarına alındıktan sonraki durumla alakalı detaylar da verilmiştir.

Fatih Zamanında Sultan Öyüğü

S.80, 1 Mayıs 1340, s.129-141

Selçuklu 'nun dağılışıdan sonra Osman Bey'in Türk birliğini sağlamaya çalıştığı yer olması sebebiyle önemlidir Sultanöyüğü. Fatih zamanına dek buranın jeopolitik ve tarihi öneminden, Fatih döneminde ise şehrin ekonomisinden söz edilmektedir.

Osmanlı İmparatorluğu'nda Meskûkât
(VIII-XII. Asır)

S.83, 1 Teşrin-i Sâni 1340, s.358-379

Para, bütçe, gelir, isyanlar, hazine yüzünden sıkıntı yaşayan hatta ölüme sürüklenen padişahlardan söz edilmektedir. Osmanlı maliyesi tarihidir metin.

Osmanlı İmparatorluğu'nda Meskûkât (VIII-XII. Asır) S.84, 1 Kânuni Sâni 1341, s.1-39

Osmanlı İmparatorluğu'nda Meskûkât (VIII-XII. Asır) S.85, 1 Mart 1341, s.107-127

Osmanlı İmparatorluğu'nda Meskûkât (VIII-XII. Asır) S.87, 1 Temmuz 1341, s.227-254

Âli

İsimsiz ve Tarihsiz Sikkeler – Sade Nakışlı Sikkeler S.30, 1 Şubat 1330, s.378-384

İsimsiz ve tarihsiz sikkeler metinlerinde çizimleri verilen sikkelerin hangi döneme ait olabileceği, üzerlerindeki çizimlerin anlamları hatta bazılarının padişahların çocukluklarında çizilen resimler olduğu anlatılmaktadır.

İsimsiz ve Tarihsiz Sikkeler – Sade Nakışlı Sikkeler S.31, 1 Nisan 1331, s.439-447

İsimsiz ve Tarihsiz Sikkeler – Sade Nakışlı Sikkeler S.32, 1 Haziran 1331, s.500-508

İsimsiz ve Tarihsiz Sikkeler - Sade Nakışlı Sikkeler S.33, 1 Ağustos 1331, s.570-576

İsimsiz ve Tarihsiz Sikkeler - Sade Nakışlı Sikkeler S.34, 1 Teşrin-i Evvel 1331, s.630-640

İsimsiz ve Tarihsiz Sikkeler - Sade Nakışlı Sikkeler S.35, 1 Kânun-ı Evvel 1331, s.698-704

İsimsiz ve Tarihsiz Sikkeler - Sade Nakışlı Sikkeler	S.37, 1 Nisan 1332, s.60-64
İsimsiz ve Tarihsiz Sikkeler - Sade Nakışlı Sikkeler	S.38, 1 Haziran 1332, s.97-109
İsimsiz ve Tarihsiz Sikkeler - Sade Nakışlı Sikkeler	S.39, 1 Ağustos 1332, s.150-160
Sade Nakışlı Sikkeler	S.41, 1 Kânun-ı Evvel 1332, s.298-311
Sade Nakışlı Sikkeler	S.42, 1 Şubat 1332, s.365-371
Osmanlı İmparatorluğu'nun İlk Sikkesi ve İlk Akçeleri	S.48, 1 Şubat 1333, s.355-375
	Osmanlı'nın ilk sikkeleri, nasıl basıldığı, ekonomik olarak ne anlattığı detaylandırılmıştır.
Fatih Zamanında Akçe Ne İdi?	S.49-62, 1 Nisan 1335-1 Haziran 1337, s.59-62
	Fatih dönemindeki akçeden, bunun malî yönden ne anlama geldiğinden söz edilmektedir.
Birinci Murad'ın Sikkeleri	S.81, 1 Temmuz 1340, s.244-256
Yıldırım Bâyezid'in Sikkeleri	S.82, 1 Eylül 1340, s.277-282
Emir Süleyman Han Sikkeleri	S.83, 1 Teşrin-i Sâni 1340, s.353-357
İsa Çelebi Sikkeleri	S.85, 1 Mart 1341, s.101-106

Mustafa Çelebi Akçeleri S.89, 1 Teşrin-i Sâni 1341, s.387-390

Çelebi Sultan Mehmed'in Sikkeleri S.90, 1 Kânun-ı Sâni 1926, s.42-49

Murad-ı Sâni Sikkeleri S.91, 1 Mart 1926, s.79-88

M

Musa Kâzım

Darbhâne'nin Ahvâl-i Dâhiliyyesi S.9, 1 Ağustos 1327, s.551-557

Darbhâne bölümlerinin isim ve üretimdeki görevleri açıklanmıştır.

3.2.6. Türk Edebiyatı Tarihi

A

Ahmed Refik

Şinasi'nin Beray-ı Tahsil Paris'e Gitmesi S.86, 1 Mayıs 1341, s.215-216

Şinasi'nin Paris'e gitme isteği ve bu istekle alakalı Fethi Paşa'ya takdim ettiği dilekçe verilmiştir. Meclis-i Vükelânın bu istekle alakalı kararı değerlendirilmiştir. Şinasi'nin Paris'e gitmesi hakkındaki sunuş yazısı da metinde neşredilmiştir.

Ali Emirî

Şahane Bir Fıkra-ı Tarihiyye ve Edebiyye S.27, 1 Ağustos 1330, s.129-134

Sultan Mehmed Han Râbi' ve onun kadınlarından Afife kadın arasında geçtiği varsayılan konuşmalar üzerine bir metindir. Karşılıklı yazışmaları metin içerisinde mevcuttur.

Şahane Bir Fıkra-ı Tarihiyye ve Edebiyye

S.29, 1 Kânun-ı Evvel 1330, s.266-271

Yıldırım Hünkâr'ın oğlu Emir Süleyman'ı okula yazdırması ve onun iyi terbiye edilmesi için hocası ile arasında geçen bir olaydan söz edilmektedir.

İ

İbnülemin Mahmud Kemal

Nef'iye Dair

S.96, 1927, s.159-160

Nefinin bir kasidesi neşredilmiştir.

E

Efdaleddin

Bir Vesîka-i Müellim

S.4, 1 Teşrin-i Evvel 1326, s.201-210

Ebu Buka künyesiyle yazılmış bir kasidedir. Metinde kasidenin tercümesine de yer verilmiştir. Endülüs halkı ile ilgili ipuçları vermektedir. (Hicri onuncu asırda Akdeniz'deki kanlı savaşla alakalı yazarın yorumları yer almaktadır.)

N

Necib Asım

Mesîhî Dîvânı - Dîvânlarımızdan Tarihçe S.5, 1 Kânûn-i Evvel 1326, s.300-308
Nasıl İstifade Edilir?

Divan oldukça sade ve güzel bir Türkçe ile yazılmış, ama kimi şiirlerinden anlaşılacağı gibi Farsça ve Arapçası da oldukça iyidir. Beyitlerinden örnekler seçilerek bunlarla alakalı yorum yapılmış ve bu beyitlerin aslında dönemin tarihi ile ilgili açık bilgiler olduğu vurgulanmıştır.

Vatanperverliğin Temâsil-i Şâhânesi S.28, 1 Teşrin-i Evvel 1330, s.193-199

Sultan III. Selim'in henüz şehzadelik döneminde yazdığı divandan alınan örneklerle kendisinin nasıl vatanperver olduğuna, kafeste olduğu dönemlerden itibaren vatanın durumuyla ne kadar ilgili olduğuna değinilmektedir.

S

Saffet

Zeyl S.4, 1 Teşrin-i Evvel 1326, s.211-222

Efdaleddin Bey'in «Bir Vesîka-i Müellim» adlı makalesinde eksik kalan veya bulunmayan, Avrupa tarihlerinde rast gelinen bazı haber ve vesikalarla yazılmıştır. İçerikte Avrupa'daki ehl-i İslâm'a dair bilgilere rastlanır.

3.2.7. Türk Şehircilik Tarihi

A

Abdurrahman Şeref

Bâb-ı Âlî Harîkleri

S.7, 1 Nisan 1327, s.446-450

Bâb-ı Âlî; Rûmî 1168, 1223, 1241, 1254 yıllarında tamamen ve Rûmî 1295, 1329 yıllarında kısmen yanmıştır. Metinde bu yangınların sebeplerine ve yangın sonrası tahribatlara dair detaylar yer almaktadır.

Ahmed Refik

Damad İbrahim Paşa Zamanında Ürgüp ve Nevşehir

S.80, 1 Mayıs 1340, s.156-185

Pasarofça Anlaşması sonrası Üçüncü Ahmed'in sadrazamı Nevşehirli Damat İbrahim Paşa zamanında Ürgüp ve Nevşehir'in Anadolu'daki yeri ve önemi. Burada yapılan işler ve bir kısım önemli olaylara yer verilmektedir.

3.2.8. Türk Bilimi ve Teknoloji Tarihi

E

Efdaleddin

Memâlik-i Osmaniyyede Tıbbâtın Kıdemi

S.40, 1 Teşrin-i Evvel 1332, s.242-249

Osmanlı'da kitap basma işinin tarihinden söz edilmektedir. Yazar, İbrahim Müteferrika'dan önce de Osmanlı'da kitap basıldığına dair bir takım

rivâyetlerden söz etse de bu kitapların Arapça ve Farsça lisanlarında olduğundan ve Osmanlı'da basılmış olduğuna dair net bir ifadenin herhangi bir kaynakta geçmediğinden, bu sebeple de İbrahim Müteferrika'yı ilk kabul etmek gerektiğinden söz eder.

İ

İmzasız

Zeyl

S.3, 1 Ağustos 1326, s.186-190

Kâğıdın yapılışına dair kısa bir bilgi verilmiştir.

N

Necib Asım

İstanbul'da Balon

S.95, 1 Teşrin-i Sâni 1926, s.384-385

İstanbul'a balonun nasıl geldiğinden ve İstanbul'dan balonla kaçan bir adamın hikâyesinden söz edilir.

P

Profesör Mystakidis

Hükümet-i Osmâniyye Tarafından İlk Tesis Olunan Matbaa ve Bunun Neşriyyâtı

S.5, 1 Kânûn-i Evvel 1326, s.322-328

Makalede, Osmanlı Hükümetinin desteği ve himayesiyle 1726 yılında İbrahim Müteferrika tarafından kurulmuş olan ilk Türk matbaası anlatılmıştır. Makale, çoğunlukla yabancı kaynaklara dayanılarak hazırlanmıştır. Mystakidis Osmanlı Devleti'nde matbaa kurmanın zorluğundan bahsetmiş, İbrahim

Müteferrika'nın zorluk ve engellemelere rağmen matbaasını nasıl kurduğunu, kurarken gerekli olan alet ve harfleri nasıl elde ettiğini ve nasıl faaliyete geçirdiğini anlatmıştır. Bununla birlikte Müteferrika matbaasında basılan eserlere ilişkin bilgiler de mevcuttur.

Hükümet-i Osmâniyye Tarafından İlk
Tesis Olunan Matbaa ve Bunun
Neşriyyâtı

S.7, 1 Nisan 1327, s.451-456

Beşinci sayıda yayınlanan makalenin devamı olan bu makalenin son sayfasında Mystakidis adına bir tebrik yazısı vardır.

3.2.9. Türk Toplumsal Hayatı

M

Mehmed Zeki

Eslâfda Bayram Tebrikâtı

S.36. 1 Şubat 1331, s.754-766

Geçmişteki bayramlaşma
merasimlerinden söz edilmektedir.

Serpuş

S.49-62, 1 Nisan 1335-1 Haziran 1337,
s.103-121

Sultan II. Mahmud'un zamanına ve Yeniçerilerin kaldırılmasına kadar resmi ve hususi herkesin başına giydiği kavuk ve imame gibi şeylere serpuş adı verilir. Bu metinde serpuşun tarihi, kimlerin nasıl serpuşlar giyindiği, bunların ne anlamlara geldikleri anlatılmaktadır.

3.2.10. İslâm Tarihi

A

Abdûllatif Subhi Paşa

Hâtem-i Şerif - Hâtem-i Nübüvvet

S.42, 1 Şubat 1332, s.372-377

Abdûllatif Subhi Paşa, hâtem-i nübüvvetle alakalı hadis, siyer ve tarih kitaplarındaki rivayetlere değinmektedir. Sahib olduğu bir mührün Resulullah'a ait olduğunu söyler ve elindeki bu mühürle alakalı detayları bahsettiği rivayetlerle destekler.

3.2.11. Avrupa Tarihi

A

Ahmed Hikmet

Macaristan Tâc-ı Hükümdarisi

S.42, 1 Şubat 1332, s.347-353

Macaristan'ın yeni kralı yeni Karol hazretlerinin tahta çıkışı anlatılmaktadır.

Ahmed Tevhid

Sisam Beyleri

S.13, 1 Nisan 1328, s.837-840

Sisam Yunanistan'ın bağımsızlık kazanmasından önce Osmanlı'ya bağlı özerk bölgelerinden biridir. Rodos, Midilli, Sakız'dan sonra dördüncü büyük adadır. Bu makalede bölgenin beyleri ele alınmıştır.

M

Musa Kâzım

Aynaroz Tarihçesi

S.19, 1 Nisan 1329, s.1194-1199

Aynaroz 'un coğrafi konumundan başlayarak Osmanlı toprağı oluşuna dek geçen süreç anlatılır. Burada hâkimiyet kuranlar ve yaşayanlarla alakalı detaylar verilir. Manastırlarıyla ünlü Aynaroz 'un Osmanlı dönemindeki yönetimine dair fermanlardan da örnekler mevcuttur.

Taşoz Tarihçesi

S.20, 1 Haziran 1329, s.1260-1272

Coğrafi konumu ve bilgileri, halkı, kanunnâmesi, Mısırlılar devri ve Sultan Mahmud'un Fermanı başlıklarıyla adanın tarihi detaylıca ele alınmıştır.

S

Saffet

Raguza (Dubrovnik) Cumhuriyeti

S.17, 1 Kânun-ı Evvel 1328, s.1061-1070

“Adı, Tarihinden Bir İki Söz” alt başlıklarıyla yazılmıştır. Araplar ve Osmanlılar zamanlarında bu cumhuriyetin durumundan ve Osmanlılar ile dost olduklarından, deniz ticaretindeki başarılarından söz edilir.

3.2.12. Ermeni Tarihi

M

Musa Kâzım

Ahtimar Katogikosluğu

S.25, 1 Nisan 1330, s.54-56

Van Gölü'nde bulunan Akdamar adasındaki kilisenin Ermeni tarihi açısından önemine değinilmektedir.

3.2.13. Biyografi

A

Abdurrahman Şeref

Ahmed Midhat Efendi

S.18, 1 Şubat 1328, s.1113-1119

Ahmed Midhat'ın vefâtı dolayısıyla yazılmıştır metin. Ahmed Midhat'ın bütün hayatı boyunca nasıl çalışkan olduğuna ve yazın hayatında hem kendi önemine hem de dönemini nasıl etkilediğine değinilmiştir.

Öztimuroğlu Osman Paşa

S.21, 1 Ağustos 1329, s.1289-1303

Osman Paşa küçük yaşta devlet hizmetine girmiş ve ömrünün kırk altı yılını savaş meydanlarında geçirmiştir. Savaşçı yönüyle tanıdığımız Paşa'nın bir de resmî görevlerdeki sorumluluğu vardır ki oldukça başarılı bir siyasetçi olduğu söylenir. Bu makalelerde Paşa'nın hem savaş meydanlarındaki hem de resmî makamlardaki görevlerine değinilmektedir.

Öztimuroğlu Osman Paşa

S.22, 1 Teşrin-i Evvel 1329, s.1353-1369

Öztimuroğlu Osman Paşa S.23, 1 Kânun-i Evvel 1329, s.1417-1443

Öztimuroğlu Osman Paşa S.24, 1 Şubat 1329, s.1481-1516

Öztimuroğlu Osman Paşa S.25, 1 Nisan 1330, s.1-12

Sokullu Mehmed Paşa'nın Evâil-i Ahvali ve Ailesi Hakkında Bazı Malumat - Cevâhirül Menâkıb S.29, 1 Kânun-ı Evvel 1330, s.257-265

Sokullu Mehmed Paşa'nın ailesi ve soyuyla alakalı detaylı bilgiler verilmektedir. Paşa'nın ailesinde din büyüklerinin olması ve kendisinin de dinî görevlerde bulunması sebebiyle bu konuda da ailesindeki önemli kişilerle ilgili bilgiler aktarılmaktadır

Viyana Sefiri Sâbık-ı Hüseyin Hilmi Paşa S.49-62, 1 Nisan 1335-1 Haziran 1337, s.63-74

Memuriyette başarılı olan fakat siyasette başarılı olamadığı düşünülen Hüseyin Hilmi Paşa'dan söz edilmektedir. Paşa'nın yaşamı bpyunca bulunduğu görevlerden ve Viyana sefaretinden söz edilerek yaşam öyküsü detaylandırılmıştır.

Ahmed Refik

Mahmud-ı Sâni'nin Vâlidesi S.87, 1 Temmuz 1341, s.217-224

Metinde II. Mahmud'un annesinin Fransız olduğu iddiaları vardır ve bu iddialar belgeler ışığında anlatılmaktadır.

Ahmed Tevhid

Selçuk Hâtûn Sultân

S.15, 1 Ağustos 1328, s.957-961

Selçuk Hâtûn Sultân, Çelebi Mehmet'in kızıdır ve Candaroğlu İbrahim ile evlenmiş, onun vefatından sonra Bursa'ya gelerek buradaki emirlerden Mahmut Bey ile evlenmiştir. Cem-Bâyezid çatışmasında Cem, Bursa'yı alınca kız kardeşi Selçuk Hâtûn'u Bâyezid'e elçi göndermiştir. Bâyezid ülkeyi ikiye bölme teklifini uygun görmemiş ve Cem'in teklifini reddetmiştir. Bu olaylardan dört sene sonra vefat eden sultân, babasının ayakucuna gömülmüştür. Metinde hayrâtlarından ve mezar taşı kitabesinden de söz edilmiştir.

Ahmed Aziz Paşa

S.21, 1 Ağustos 1329, s.1328-1332

Mezarı Bursa'da Yeşi Türbe yanında bulunan Paşa'nın hayatına dair bilgi verilmektedir. Paşa'nın Karadeniz- İzmit Körfezi için düşündüğü birleştirme çalışmalarından ve döneminde yaptığı bakım onarımlardan da söz edilmektedir.

Kadı Burhaneddin Ahmed

S.26, 1 Haziran 1330, s.106-109

Kadı Burhaneddin'in hayatına dair kısaca bir bilgi verilmiş daha sonra Selçuklular ile siyasi münasebetleri aktarılmıştır. Kendi adıyla kurduğu devletin faaliyetleri ve diğer devletlerle ilişkileri detaylıca anlatılmıştır.

Kadı Burhaneddin Ahmed

S.27, 1 Ağustos 1330, s.178-182

Kadı Burhaneddin Ahmed S.28, 1 Teşrin-i Evvel 1330, s.234-241

Kadı Burhaneddin Ahmed S.29, 1 Kânun-ı Evvel 1330, s.296-307

Kadı Burhaneddin Ahmed S.30, 1 Şubat 1330, s.346-357

Kadı Burhaneddin Ahmed S.31, 1 Nisan 1331, s.405-409

Kadı Burhaneddin Ahmed S.32, 1 Haziran 1331, s.468-478

Sahib Ata Oğullarından Ahmed S.88, 1 Eylül 1341, s.357-360

Afyon civarında kurulan beyliğin yöneticilerinden olan Ahmed'in hayatı ve siyasî münasebetleri anlatılmaktadır.

Şeyhî'nin Zeyli (Tekmiletü's-Şakaik) S.89, 1 Teşrin-i Sâni 1341, s.391-394

Merhum İsmet Efendi Şeyhî'ye zeyl olmak üzere 1143'ten 1314 senesine kadar bir eser meydana getirmiştir. Bu eser Fındıklı'da çıkan yangında müellifin diğer eserleriyle beraber yanmıştır. Müellif, yangın sonrası hatırladığı tercüme-i hâlleri tekrar yazmış fakat bunlar eksik olduğu için kitap olarak neşri mümkün olmamıştır. Mecmuada "Tekmiletü's-Şakaik Fi Hakk-ı Ehli'l-Hakaik (Şeyhî'nin Zeyli)" başlığı altında bu parça parça kısımlar neşredilecektir açıklaması ile altmış beş biyografiye yer verilmiştir.

Bu makalede:

1143 Senesinde Yetişen Ulemâ-yı A'lâm

Şeyh Ali, Şeyh Mehmed, Abdülhadi Efendi, Ahmed Nedim Efendi, Ahmed Nedim Efendi'nin biyografileri

mevcuttur.

Tekmiletü's-Şakaik Fi Hakk-ı Ehli'l-Hakaik (Şeyhî'nin Zeyli)

S.90, 1 Kânun-ı Sâni 1926, s.50-59

Bu makalede de Mehmed Esad Efendi, Şeyh Sadık, Şeyh Ali, Şeyh Abdüllatif, Es-seid İsmail Belîğ Efendi, Şeyh Mustafa, Mehmed Remzi Efendi, Seyid Mustafa Efendi, Mehmed Efendi, Mustafa Efendi, Mehmed Efendi, Abdülhalim Efendi, Ebubekir Bey, Mehmed Salih Efendi, Şeyh Ebubekir, Şeyh Carallah, Şeyh Mustafa, Mehmed Salih Efendilerin biyografileri mevcuttur.

Tekmiletü's-Şakaik Fi Hakk-ı Ehli'l-Hakaik (Şeyhî'nin Zeyli)

S.91, 1 Mart 1926, s.103-116

Şeyh Abdurrahman, Şeyh Sâid, Mustafa Efendi, Şey Halil, Şeyh Mehmed, Şeyh Mehmed Efendi, Şeyh Ali, Es-seyd Abdullah Efendi, Şeyh Mehmed, Şeyh Mehmed Tabiât, Şeyh Abdülcilil, Hasan Efendi, Yusuf Efendi, Süleyman İsmet Efendi, Mehmed Efendi, Abdulfettah Efendi, Mehmed El-Raşid Efendi, Mehmed Zekeriyya Efendi, Hasan Efendi, Ahmed Senâî Efendi, Mehmed Efendi, Ali Efendi, Mehmed Efendi, Seyyid Mehmed Sadreddin Efendi, Halil Efendi, Abdurrahman Efendi, Ahmed Efendi, Abdülbâki Efendi, Mustafa Zeki Efendi, Hattat Osman Efendi ve Osman Efendi'nin biyografileri mevcuttur.

Tekmiletü's-Şakaik Fi Hakk-ı Ehli'l-Hakaik (Şeyhî'nin Zeyli)

S.92, 1 Mayıs 1926, s.160-164

Şeyh Ahmed Efendi, Şeyh Ahmed, Şeyh Ahmed, Şeyh Esad, Şeyh Ramazan, Es-seid Mehmed Ebu Said Efendi, Şeyh Said, Şeyh Ali, Şeyh Mehmed, Şeyh Ömer ve Şeyh Abdüsselam'ın biyografileri mevcuttur.

Hasırcızâde Hafız Mehmed Ağa

S.93, 1 Temmuz 1926, s.211-219

19.yüzyıl divan şairlerinden olan Antepli Hasırcızâde Hafız Mehmed Ağa'nın tercüme-i halidir.

Ali Fuad

Mısır Valisi Mehmed Ali Paşa

S.96, 1927, s.64-147

Paşa'nın Mısır'daki konumu, yönetimde kuralları, Mısır'da valilik yaptığı zamanlardaki tüm siyasi hamleleri ile alakalı genel bir değerlendirme yazısıdır. Mecmuada kendisi hakkında birden fazla yazı yazılmış olup bu metin de tüm bu bilgilerin genel bir değerlendirmesi mahiyetindedir. Metinde Paşa ve Bab-ı Âlî arasındaki yazışma metinleri de vardır.

Amasyalı Hüseyin Hüsameddin

Koca Mehmed Paşa

S.37, 1 Nisan 1332, s.43-49

I.Mehmed Amasya'da iken Anadolu Beylerbeyi olan Paşa'nın hayatı ele alınmaktadır. II. Murad döneminde veziriazam olan Paşa 1440 yılında vefat etmiştir. Bu süreçte önemli olan faaliyetleri ele alınmaktadır.

Koca Mehmed Paşa

S.38, 1 Haziran 1332, s.117-122

Avram Galanti

Ester Kira

S.94, 1 Eylül 1926, s.318-324

Haremle dış dünya arasında bir bağlantı olan Ester Kira'nın harem için önemi anlatılmaktadır. Dışarıdan saraya mal getiren Ester Kira sadece bir satıcı değil aynı zamanda kadınlar arasında bir elçi görevi görmektedir. Bu metinde Ester Kira'nın önemi ve saraydaki rolü anlatılmaktadır.

D

Diran Kelekyan

Kazzaz Artin

S.26, 1 Haziran 1330, s.84-105

Ermeni Kazzaz Artin'in hayatından ve insanlar için yaptığı iyiliklerden söz edilmektedir.

Kazzaz Artin

S.27, 1 Ağustos 1330, s.159-177

Doktor Karaçun

İbrahim Müteferrika

S.3, 1 Ağustos 1326, s.178-185

Osmanlı tarihinde iki önemli kişiden söz edilir, biri İstanbul'un fethine katılan topçu diğeri de matbaayı Osmanlı'ya getiren adamdır. Bu metinde Osmanlı Devleti'nde İbrahim Müteferrika ile başlayan matbaacılıktan, matbaacılık tarihinden ve bu önemli gelişimin mimarı

olan Mütferrika'nın hayatından söz
edilmektedir.

E

Efdaleddin

Alemdâr Mustafa Paşa

S.10, 1 Teşrin-i Evvel 1327, s.595-603

Ruşuk yeniçerilerinden Hacı Hasan Ağa'nın oğlu olan Mustafa Paşa'nın Yeniçeri Ocağı'na girip daha sonra devletteki hızlı yükselişi anlatılmıştır. On yedi yaşında Rusya'daki bir muharebede göze çarpan delikanlı Mustafa'nın hayatı ve devlet için yapmış olduğu faydalı işler, başarıları ele alınmıştır.

Alemdâr Mustafa Paşa

S.11, 1 Kânûn-i Evvel 1327, s.684-696

Alemdâr Mustafa Paşa

S.12, 1 Şubat 1327, s.731-740

Alemdâr Mustafa Paşa

S.13, 1 Nisan 1328, s.796-808

Alemdâr Mustafa Paşa

S.14, 1 Haziran 1328, s.841-856

Alemdâr Mustafa Paşa

S.15, 1 Ağustos 1328, s.905-923

Alemdâr Mustafa Paşa

S.16, 1 Teşrin-i Evvel 1328, s.969-976

Alemdâr Mustafa Paşa

S.17, 1 Kânun-ı Evvel 1328, s.1033-1046

Alemdâr Mustafa Paşa

S.18, 1 Şubat 1328, s.1097-1112

Alemdâr Mustafa Paşa

S.19, 1 Nisan 1329, s.1161-1176

Alemdâr Mustafa Paşa

S.20, 1 Haziran 1329, s.1232-1245

Alemdâr Mustafa Paşa

S.21, 1 Ağustos 1329, s.1304-1327

H

Hüseyin Hüsameddin

Alâaddin Bey

S.82, 1 Eylül 1340, s.307-318

Osman Bey'in oğlu, Orhan Bey'in kardeşidir. İlk vezir olduğuyula alakalı söylentiler vardır. Metinde onun hayatına dair detaylar ele alınmaktadır. Tahtı kardeşine kendi isteğiyle ıraktığı anlaşılmaktadır.

Alâaddin Bey

S.83, 1 Teşrin-i Sâni 1340, s.380-384

Alâaddin Bey

S.85, 1 Mart 1341, s.128-133

Alâaddin Bey

S.86, 1 Mayıs 1341, s.200-210

Sultan Altunbaş

S.88, 1 Eylül 1341, s.305-326

Anadolu'nun son Selçuklu sultanı olan Altunbaş'ın hayatı ve siyasi münasebetleri ele alınmaktadır.

Molla Fenârî

S.95, 1 Teşrin-i Sâni 1926, s.368-383

Tasavvuf ilmi denilince öne çıkan Molla Fenârî'nin hayatına dair detaylar aktarılmaktadır. Yazar onun ölümüyle ilgili vakıf kayıtları ve kitabelere dayanarak bilgiler sunma amacındadır.

Molla Fenârî

S.96, 1927, s.148-158

İ

İbnülemin Mahmud Kemâl

Sultan Abdülaziz'e Dair

S.86, 1 Mayıs 1341, s.177-195

Sultanın olumlu özelliklerinden söz eden yazı biyografiden çok bir değerlendirme yazısı mahiyetindedir.

Mehmed Hakkı Paşa

S.95, 1 Teşrin-i Sâni 1926, s.351-367

Vüzeredan Ahmed Kamil Paşa'nın oğlu olan Mehmed Hakkı Paşa'nın hayatı hakkında bilgi verilmektedir. Hakkı Paşa'nın Tepedelenli Ali Paşa'ya yazdığı mektup da eklenmiştir.

Meşâhir-i Mechûle

S.96, 1927, s.37-56

Değerleri genelde yaşadıkları dönemde değil de vefatından sonradan anlaşılan şairlerle alakalı genel bir fikir belirtilmiş; Âlî Efendi örneğiyle anlatılmak istenen somutlaştırılmıştır.

İmzasız

Alemdâr Mustafa Paşa Hakkında Birkaç Söz

S.9, 1 Ağustos 1327, s.528-529

Paşa'nın ölümü ve mezarına dair kısaca bilgi verilmiştir.

Devhatü'l-Mehâmid Fî Tercemeti'l-Vâlid S.37, 1 Nisan 1332, s.1-22
- Keçecizâde İzzet Molla'nın Babası Salih
Efendi'nin Tercüme-i Hâli

İzzet Molla'nın tercüme-i halidir.

K

Keçecizâde Reşad Fuad

Keçecizâde İzzet Molla S.41, 1 Kânun-ı Evvel 1332, s.285-297

İzzet Molla'nın hayatı ve edebi
kişiliğinden söz edilmektedir.

M

Mehmed Ârif

Humbaracıbaşı Ahmed Paşa (Bonneval) S.18, 1 Şubat 1328, s.1153-1157

Humbaracı Ahmed Paşa'nın hayatından
söz edilmekte, daha sonra Paşa'nın
Avrupa devletleri hakkında yazmış
olduğu raporlardan söz edilmektedir. Bu
raporların amacı Avrupa'daki
gelişmelerden Osmanlı'nın haberdar
edilmiş olmasıdır.

Humbaracıbaşı Ahmed Paşa (Bonneval) S.19, 1 Nisan 1329, s.1220-1224

Humbaracıbaşı Ahmed Paşa (Bonneval) S.20, 1 Haziran 1329, s.1282-1286

Öztimuroğlu Osman Paşa Makalesine S.26, 1 Haziran 1330, s.110-117
Zeyl: Şecaatname

Öztimuroğlu Osman Paşa'nın 1578-1585
yılları arasında İran cephesindeki
faaliyetleri anlatılmaktadır. Gazetede ki

diğer yazılardan en büyük farkı oldukça görselin kullanılmasıdır. Metin minyatürlerle zenginleştirilmiştir.

Mehmed Galib

Şehid Ali Paşa (Ta'limât-ı Şehid Ali Paşa)

S.3, 1 Ağustos 1326, s.137-149

Metinde Ali Paşa'nın sadrazam oluncaya dek yaşadığı zorlu süreç anlatılır. Paşanın Avusturya ile yapılan Varadin Muharebesi'nde şehit olduğu belirtilir. Aynı yazının alt başlığı olarak da Ta'limât-ı Ali Paşa verilir. Bu metin Ali Paşa'nın sadrazamlık dönemindeki talimâtlarını içermektedir. Memurların şeriata uygun davranması, eşitliğe önem vermesi, rüşvet ve israf konusunda dikkatli davranmaları; her işin ehline verilmesi gerektiği, asker maaşlarının düzenli ödenmesi, sık sık kontrollerin yapılması, tebdil gezmenin ve haftada bir gün tatilin önemi, casus kullanmanın faydaları ve herkesin bu kurallara uyması gerektiği belirtilmiştir.

Mehmed Zeki

Ebülfazl Mehmed Efendi

S.62-77, 1 Ağustos 1336- 1 Teşrin-i Sâni 1339, s.169-180

İdris-i Bitlisi'nin oğludur, burada hayatından ve devlet için öneminden söz edilmektedir.

Köse Mihal ve Mihal Gazi Aynı Adam Mıdır?

S.88, 1 Eylül 1341, s.327-335

Köse Mihal'in hayatına dair detaylar anlatılarak onun Gazi Mihal ile neden karıştırıldığı anlatılmaktadır. Mehmed

Zeki ikisinin aynı kişi olduğunu belirterek yazısını kaleme almıştır.

Pîrî Mehmed Paşa

S.95, 1 Teşrin-i Sâni 1926, s.325-350

Hayatı, Devlet Adamı, Şair ve Hâmî-i Şuara, Hayrat ve Hasenatı, Evladı ve Ahfadı alt başlıklarıyla paşanın hayatına dair detaylar anlatılmaktadır.

N

Necib Asım

Doktor Karaçun İmre

S.8, 1 Haziran 1327, s.516-520

Macarca tercümeler yapan, Türkler'i sevip onlara değer veren bir nesil yetiştirme amaç ve vasiyeti olan Doktor Karaçun'un hayatı ve öneminden söz edilmektedir.

Hoca Tahsin

S.96, 1927, s.57-63

Hoca Tahsin'in kim olduğu belirtilmiş daha sonra bazı eserlerinin başka dillere çevrilmesinin arzu edildiği anlatılmıştır. Bu eserler Arapça ve Farsça olup Cavaca'ya çevrilmek istenmektedir.

S

Saffet

Yusuf Nasi

S.16, 1 Teşrin-i Evvel 1328, s.982-993

Saffet Bey'in çocukluğunda dinlediği bir masalın kahramanıdır Yusuf Nasi. Masala göre içkiye çok düşkün olan II. Selim en çok Kıbrıs şarabını sevmektedir ve bunun için Kıbrıs'ı fethetmesi gerekir, Yusuf Nasi de padişahı Kıbrıs'ın fethi

için ikna eden Portekizli bir kişidir.

Y

Yanko İskender Hoçi

Şehzâde Halil'in Sergüzeşti

S.4, 1 Teşrin-i Evvel 1326, s.239-252

Kaynaklarda Orhan Bey'in üç oğlu olduğu aktarılmış olsa da iki Rum müverrih, kaynaklarında Süleyman, Murad ve Kasım dışında bir de Halil isminde bir oğlunun varlığından ve bu oğlunun maceralarından söz ederler. Bu şehzade korsanlar tarafından kaçırılmış daha sonra İstanbul'a getirilmiş ve Bizans İmparatoruna damat olmuştur.

Şehzâde Halil'in Sergüzeşti

S.7, 1 Nisan 1327, s.436-445

Daha önce yazılan makaleye Kantakuzenos'dan tercüme ilave edilmiştir bu sayıda.

Yusuf Ziya – Ahmed Tevhid

Harezmsâhândan Celâleddin Mengüberti

S.37, 1 Nisan 1332, s.50-59

Celâleddin Mengüberti'nin hayatı ve dönemindeki tüm siyasi münasebetleri ayrı başlıklar halinde, detaylıca ele alınmaktadır.

Harezmsâhândan Celâleddin Mengüberti

S.38, 1 Haziran 1332, s.123-125

Harezmsâhândan Celâleddin Mengüberti

S.39, 1 Ağustos 1332, s.161-167

Harezmsâhândan Celâleddin Mengüberti

S.40, 1 Teşrin-i Evvel 1332, s.250-256

Harezmşâhândan Celâleddin Mengüberti	S.41, 1 Kânun-ı Evvel 1332, s.316-320
Harezmşâhândan Celâleddin Mengüberti	S.42, 1 Şubat 1332, s.378-384
Harezmşâhândan Celâleddin Mengüberti	S.43, 1 Nisan 1333, s.59-64
Harezmşâhândan Celâleddin Mengüberti	S.44, 1 Haziran 1333, s.126-128
Harezmşâhândan Celâleddin Mengüberti	S.45, 1 Ağustos 1333, s.189-192

3.2.14. Hâtırât

A

Abdurrahman Şeref

Manzum Bir Sefâretnâme	S.13, 1 Nisan 1328, s.777-795
------------------------	-------------------------------

1168 tarihinde Sultan III. Osman'ın cülusunu Lehistan kralına bildirmek üzere Zıştovili Hacı Ali Ağa görevlendirilir. Metindeki sefâretnâme bu görevin sonunda yazılmış ve hem Lehistan hem de iki ülke arasındaki ilişkilerin detaylarına ulaşılacak rapordur.

Ahmed Refik

Moralı Ali Efendi'nin Paris Sefâreti	S.18, 1 Şubat 1328, s.1120-1138
--------------------------------------	---------------------------------

Osmanlı'nın III. Selim dönemine kadar Fransa'da daimî elçiliği yoktur ve siyasi meseleler heyetler vasıtasıyla çözülmektedir. Seyyid Ali Fransa'ya daimî gönderilen ilk elçidir. Bu metin Paris sefareti raporudur. Bu raporda Türk-Fransız anlaşmazlıkları, sefirler

üzerindeki baskılar, Paris'teki hayat ele alınmıştır. Moralı Ali Efendi'nin Paris'te giyim, kuşamıyla nasıl dikkat çektiği hatta onugörmek için milletin nasıl ikametine geldiği anlatılmaktadır. Ali Efendi adına balolar düzenlendiği hatta onun Paris'in kralı gibi görüldüğü aktarılmaktadır.

Moralı es-Seyyid Ali Efendi'nin
Sefâretnâmesi

S.20, 1 Haziran 1329, s.1246-1259

Moralı es-Seyyid Ali Efendi'nin
Sefâretnâmesi

S.21, 1 Ağustos 1329, s.1333-1343

Moralı es-Seyyid Ali Efendi'nin
Sefâretnâmesi

S.22, 1 Teşrin-i Evvel 1329, s.1378-1390

Moralı es-Seyyid Ali Efendi'nin
Sefâretnâmesi

S.23, 1 Kânun-i Evvel 1329, s.1458-1466

Moralı es-Seyyid Ali Efendi'nin
Sefâretnâmesi

S.24, 1 Şubat 1329, s.1548-1560

Sultan Abdülmecid Han'ın Sarayında
Doktor Spitzer'in Hatıratı

S.34, 1 Teşrin-i Evvel 1331, s.599-622

Abdülmecid'in özel doktoru olan
Spitzer'in ölümünden sonra ortaya çıkan
mektuplarda sarayın iç yaşantısı
anlatılmaktadır.

İ

İbnülemin Mahmud Kemâl

Hatıra-i Âtîf

S.84, 1 Kânuni Sâni 1341, s.40-54

On dokuzuncu asırda mâbeyn başkâtibi
olan Mehmed Âtîf Bey'in hatıratıdır

sözü edilen eser. Bazı görevlerde bulunduktan sonra görevden ayrılmış ve konağında bulunduğu dostlara görev zamanı şahit olduğu bazı konuları anlatmıştır. Daha sonra bu hatıraları dostlarının da isteğiyle yazıya geçirilmiştir. Bu yazma işine İbnülemin Mahmud Kemâl, babası ve kardeşi de yardımcı olmuşlardır. Hatıratta Sultan Abdülmecid Han döneminden itibaren gerçekleşen olaylar kaleme alınmıştır.

Abdülhâmid-i Sâni'nin Notları

S.90, 1 Kânun-ı Sâni 1926, s.60-68

Hatıra defteri ve devrine aid öenli gördüğü olayları kaleme alan padişahın notlarıdır.

Abdülhâmid-i Sâni'nin Notları

S.91, 1 Mart 1926, s.89-95

Abdülhâmid-i Sâni'nin Notları

S.92, 1 Mayıs 1926, s.152-159

M

Mehmed Galib

Tarihten Bir Sahife: Âlî Ve Fuad Paşaların Vasiyyetnâmeleri

S.2, 1 Haziran 1326, s.70-84

Âlî Paşanın 1871 senesinde vefatından sonra gazeteler onun vasiyyetnâmesi iddiasıyla bir metin neşrederler. Ondan üç sene evvel Fransa'nın Nis şehrinde vefat eden Fuad Paşa'nın da bir vasiyetnamesi neşredilir fakat bu iki vasiyyetnâmenin de orijinal olmadığı, İran ricalinden Melkum Han tarafından düzenlendiği söylentisi yaygındır. Melkum Han'ın bunu yapmasına sebep olarak da; Fuad Paşa ile çok yakın olması ve aralarındaki samimi muhabbetler gösterilmiştir. Mehmed Galib bu vasiyyetnâmelerin orijinal olmadığını

vurgulamıştır ki söz konusu metinlerin zaten Fransızcası mevcuttur. Makalenin sonunda bu vasiyyetnâmelerden örnek sayfalar bulunmaktadır.

N

Necib Asım

Gazavât-ı Hayreddin Paşa

S.4, 1 Teşrin-i Evvel 1326, s.233-238

Eser otobiyografik bir eserdir fakat içerikte hem Kanûnî Sultan Süleyman dönemine hem de Osmanlı'nın deniz politikasına dâir ipuçları barındırmaktadır. Gazavât-nâme'yi yazan Murâdî, eseri Paşa'nın ağzından, onun yanında bulunduğu süre boyunca yazmıştır. Bu eser iki bölümden oluşmakta olup ilk bölümün hem mensur hem de manzum şekli mevcuttur. Manzum şeklinin bir nüshası da Topkapı Sarayı Müzesi'nde bulunmaktadır. Bu metinde kütüphanedeki nüshadan örnek cümlelere yer verilmiştir.

Müverrih Asım Efendi'nin Metrûkât-ı Tarihiyyesinden Birkaç Parça

S.33, 1 Ağustos 1331, s.553-563

Müverrih Asım Efendi'nin Metrûkât-ı Tarihiyyesinden Birkaç Parça

S.34, 1 Teşrin-i Evvel 1331, s.592-598

Müverrih Asım Efendi'nin Metrûkât-ı Tarihiyyesinden Birkaç Parça

S.39, 1 Ağustos 1332, s.168-186

Müverrih Asım Efendi'nin Metrûkât-ı Tarihiyyesinden Birkaç Parça

S.40, 1 Teşrin-i Evvel 1332, s.205-210

Y

Yanko İskender Hoçi

Sadrazam Said Mehmed Paşa Merhumun Hâcegân-ı Dîvân-ı Hümâyûn'da İken Stockholm'e Vuku' Bulan Sefâreti S.10, 1 Kânûn-i Evvel 1327, s.658-677

İstanbul'dan yola çıkan Paşa kullandığı güzergâh ve detaylarını, konakladığı yerleri, kendisi ve heyeti için yapılan bütün merasimleri, Stockholm'de karşılanması ve orada bulunduğu süre içerisinde yaptığı tüm görüşmeleri kaydetmiştir. Siyasi açıdan da İsveç Kralı'nın İran'a karşı askeri yardım teklifini ve İsveç-Rus ilişkilerini detaylıca kaleme almıştır.

3.2.15. Seyâhatnâme

N

Necib Asım

Cennetmekân Firdevs-i Âşiyân Sultan Abdülaziz Han Hazretlerinin Avrupa Seyahatnâmesidir S.49-62, 1 Nisan 1335-1 Haziran 1337, s.90-102

Osmanlı sultanlarından biri ilk defa seyahat düzenlemiştir, o zamana dek sultanlar sadece sefer amacıyla kendi toprakları dışına çıkmıştır. 47 gün süren bu Avrupa ziyaretinin sebepleri, ziyaret sırasında gerçekleşen hadiseler, bu ziyaretin Osmanlı ve diğer ülkeler arasında nasıl etkiler yarattığı kaleme alınmıştır. Seyâhatnâme Halîmî Efendi'nin eseridir ve önemli bir belge olması sebebiyle bu mecmuada yerini almıştır.

3.2.16. Mektup

A

Abdurrahman Şeref

Öztimuroğlu Osman Paşa'nın Bir Mektubu

S.43, 1 Nisan 1333, s.35-41

Ahmed Refik

Ahmed-i Sâlis Devrine Dair Madam Montegû'nun Mektupları

S.19, 1 Nisan 1329, s.1205-1219

Montegû tanınmış bir yazardır. İngiliz devlet adamlarından Lord ile evlenir ve İngiltere elçisi olarak İstanbul'a gelir Montegû. Buradan kız kardeşine mektuplar yazmıştır. Bu mektuplar 1763'te yayınlanınca Osmanlı günlük yaşamına dair bir kaynak olarak anılmaya başlar. Mecmuada mektuplar da çevrilmiştir.

Ahmed-i Sâlis Devrine Dair Madam Montegû'nun Mektupları

S.20, 1 Haziran 1329, s.1273-1281

Ahmed-i Sâlis Devrine Dair Madam Montegû'nun Mektupları

S.21, 1 Ağustos 1329, s.1344-1349

Ahmed-i Sâlis Devrine Dair Madam Montegû'nun Mektupları

S.22, 1 Teşrin-i Evvel 1329, s.1401-1405

Ahmed-i Sâlis Devrine Dair Madam Montegû'nun Mektupları

S.23, 1 Kânun-i Evvel 1329,
s.1467-1480

Ahmed-i Sâlis Devrine Dair Madam

S.24, 1 Şubat 1329, s.1541-1547

Montegû'nun Mektubları

Ahmed-i Sâlis Devrine Dair Madam
Montegû'nun Mektubları

S.25, 1 Nisan 1330, s.23-35

Ahmed-i Sâlis Devrine Dair Madam
Montegû'nun Mektubları

S.27, 1 Ağustos 1330, s.183-191

Ahmed-i Sâlis Devrine Dair Madam
Montegû'nun Mektubları

S.31, 1 Nisan 1331, s.410-418

Ahmed-i Sâlis Devrine Dair Madam
Montegû'nun Mektubları

S.32, 1 Haziran 1331, s.479-499

K

Keçecizâde Reşad Fuad

Mısır'ın İdaresi Hakkında Hidiv İsmail
Paşa'ya Mektub-ı Sâmi

S.42, 1 Şubat 1332, s.354-364

S

Saffet

Üçüncü Sultan Murad'ın İngiltere
Kraliçesi Elizabeth'e Bir Nâmesi

S.13, 1 Nisan 1328, s.814-820

İngilizler ve İspanyollar arasında var olan gerginlikten dolayı İspanyol donanmasının gücünden çekinen Kraliçe Osmanlı'dan yardım ister, bunun üzerine Sultan Murad İngiltere'nin yanında olduğunu ve Osmanlılarla dost olan herkes gibi Elizabeth'e de saygı gösterilip himaye edileceğini belirtmiştir. Mektupta bu himayenin nasıl olacağının detayları yer almaktadır.

3.2.17. Tarihi Vesâkalar

A

Abdurrahman Şeref

Bir Nâme-i İmparatoride Kudüs Krallığı ve Malta Şövalyeleri Başbuğluğu Elkâb-ı Resmiyyelerinin Hükümet-i Seniyye Cânibinden İtiraza Uğradığına Dair Vesâik S.20, 1 Haziran 1329, s.1225-1231

Ecanibden İlk İstikraz Teşebbüsümüze Aid Birkaç Vesîka S.30, 1 Şubat 1330, s.321-337

İstanbul'da Su Muzâyakası - 1179 Senesine Âid Birkaç Vesîka S.38, 1 Haziran 1332, s.65-73

İstanbul'da Me'kulât Muzâyakası - 1179 Senesine Âid Bazı Vesâik S.40, 1 Teşrin-i Evvel 1332, s.193-204

Berlin Hazine-i Evrakında Vasâik-i Kadime-i Osmaniyye S.44, 1 Haziran 1333, s.65-92

Ahmed Refik

Sultan Murad-ı Râbi'nin Hatt-ı Humâyunları S.39, 1 Ağustos 1332, s.129-141

Hatt-ı hümayunlar dönemlerinin en önemli belgelerindendir. Dördüncü Murad karşısındakini itaat altına alabilen bir padişaktır ve tutumları ilkel olarak değerlendirilir. Hatt-ı hümayunlarından örneklerle bu tutumlara dair örnekler verilmektedir.

Vak'anûvis Cevdet Paşa'nın Evrakı S.44, 1 Haziran 1333, s.93-105

Paşa'nın vakanivüslüğü zamanında kaleme aldığı notlardan oluşmaktadır. Kendinden sonraki vakanüvis Ahmed Lütü Efendi'ye tezkireler halinde yollanmıştır. Bu tezkirelerin sonuncusunda kendi biyografisi yer almaktadır.

Vak'anüvis Cevdet Paşa'nın Evrakı

S.45, 1 Ağustos 1333, s.140-159

Vak'anüvis Cevdet Paşa'nın Evrakı

S.46, 1 Teşrin-i Evvel 1333, s.215-237

Vak'anüvis Cevdet Paşa'nın Evrakı

S.47, 1 Kânun-ı Evvel 1333, s.266-285

Fatih Devrine Aid Vesikâlar

S.49-62, 1 Nisan 1335-1 Haziran 1337, s.1-58

Hazine-i evrakta Fatih devrine ait belgelerin olmamasından söz edilmekte, son tasniflerde Sultan Murad ve Sultan Mehmed devrine ait belgelerin olduğundan söz edilerek; sarayın ve halkın yaşantısı, sosyal durumla alakalı bilgiler ve vesikalar verilmektedir.

Avram Galanti

Trafalgar Burnu'nda Türk ve İspanyol Gemileri Arasında Muhârebe-i Bahriye (Ecnebi Vesikaları)

S.85, 1 Mart 1341, s.134-136

F

Friedrich von Krealitz

İlk Osmanlı Padişahlarının İdar Etmiş Oldukları Bazı Beratlar

S.28, 1 Teşrin-i Evvel 1330, s.242-250

H

Halil Edhem

Karamanoğulları Hakkında Vesâik-i Mahkuke

S.11, 1 Kânûn-i Evvel 1327, s.697-712

Karamanoğullarının kökenlerine dair vesîkalar ele alınmış ve kökenlerine dair soru işaretleri giderilmeye çalışılmıştır.

Karamanoğulları Hakkında Vesâik-i Mahkuke

S.12, 1 Şubat 1327, s.741-760

Karamanoğulları Hakkında Vesâik-i Mahkûke

S.13, 1 Nisan 1328, s.821-836

Karamanoğullarının kökeni ile alakalı belgelerin tarih ve içeriklerine değinilmiştir. Kitâbeler eklenmiştir.

Karamanoğulları Hakkında Vesâik-i Mahkuke

S.14, 1 Haziran 1328, s.873-881

Kara Mustafa Paşa'nın Şopron Şehri Ahâlîsine Beyânnâmesi

S.15, 1 Ağustos 1328, s.924-937

Avusturya'daki Protestan Macarların yöneticisi olan Tökeli İmre, Kara Mustafa Paşa'dan yardım ister ve Osmanlı himayesine girme isteğini belirtir. Beyânnâmede Orta Macaristan'ın kralı olan Tökeli İmre'ye itaat edilmesi ve bunun karşılığında Osmanlı'nın vaatleri anlatılmaktadır. Viyana hezimetinden sonra Tökeli'nin kraliyet macerası son bulmuş, Kara Mustafa Paşa da idam edilmiştir.

Kârgiayi'den Han Ahmed'in İstanbul'a
İlticası Hakkında Bir Vesîka S.88, 1 Eylül 1341, s.297-304

Mısır Fethi Mukeddemâtına Aid Mühim
Bir Vesîka S.96, 1927, s.30-36

Hüseyin Hüsameddin

Orhan Bey'in Vakfiyesi S.94, 1 Eylül 1926, s.284-301

İ

İmzasız

Bir Vesîka S.35, 1 Kânun-ı Evvel 1331, s.688-691

Moskoflar'ın Edirne İstilâsına Dair Bir
Vesâik: S.47, 1 Kânun-ı Evvel 1333, s.306-315

Kumandan Namık Paşazâde Cemil
Paşa'nın Takriri – Kendisine Gönderilen
Telgrafnâme

Sadrazam Reşid Paşa'dan Maliye Nâzırı
Nafiz Paşa'ya Tezkire-i Sâmiye S.47, 1 Kânun-ı Evvel 1333, s.316-320

(Keçecizâde Reşad Fuad Bey'in
Evrakından)

M

Mehmed Arif

Rusya ile 1244 ve 1245 Senelerinde
Vuku' Bulan Harbe Dair Bir Vesîka S.14, 1 Haziran 1328, s.882-904

Şirvanlı Fâtih Efendi'nin Takrîr adlı eseri
kaynak gösterilerek bu harbe dair bilgiler
verilmektedir. Fâtih Efendi bu harb
sırasında Şark ordusu müşavirlik

görevindedir ve altı sayfalık dört bölümden oluşan bu risalesi savaşa dair, bu savaş sırasında İran'ın tutumuna dair bilgileri barındırmaktadır. Yazar bu defteri de makalesinde neşretmiştir.

Vesâik-i Tarihiyye ve Siyasiyyeden:
Belgrad Kalesinin Sırpluya Terki
Hakkında bir Vesika

S.31, 1 Nisan 1331, s.385-399

Mehmed Galib

Romanya'ya Dair Bir Vesîka-i Siyasiyye

S.39, 1 Ağustos 1332, s.142-149

Mükrimin Halil

Milli Tarihimize Dair Eski Bir Vesîka

S.79, 1 Mart 1340, s.85-94

Milli Tarihimize Dair Eski Bir Vesîka

S.80, 1 Mayıs 1340, s.142-155

N

Necib Asım

Üçüncü Selim Devrine Aid Vesîkalar

S.89, 1 Teşrin-i Sâni 1341, s.395-401

O

Osman Ferid

Evrenos Bey Hanedanına Aid
Temliknâme-i Humâyûn

S.31, 1 Nisan 1331, s.432-438

S

Saffet

Kıbrıs Fethi Üzerine Vesikâlar

S.19, 1 Nisan 1329, s.1177-1193

Kıbrıs Fethi'nin nasıl gerçekleştiği anlatılmaktadır.

3.2.18. Kitâbeler

A

Ahmed Tevhid

Gazi Çelebi

S.7, 1 Nisan 1327, s.422-424

Rum Selçuki Devleti'nin İnkiraziyle Teşekkül Eden Tevaif-i Mülük - Sinop'da Gazi Çelebi makalesinin devamıdır. Gazi Çelebi ve Sinop'ta İsfendiyaroğulları tarafından yapılan camii ile ilgili bilgiler kitâbelere dayandırılarak anlatılmıştır.

Bursa'da Umur Bey Cami Kitâbesi

S.14, 1 Haziran 1328, s.865-872

Timur Taşzâde Umur Bey'in Bursa'da yaptırdığı camiye eklettiği on üç satırlık kitâbeden ve kendisiyle alakalı farklı kitaplardan edinilmiş bilgilerden söz edilmektedir.

Menteşeoğullarından Ahmed Gazi Bey'in Hayrâtı Kitâbeleri

S.18, 1 Şubat 1328, s.1146-1152

Bursa'da En Eski Kitâbe

S.29, 1 Kânun-ı Evvel 1330, s.318-320

Emir Sultan Camii'ndeki kitâbeden söz edilmekte, kitabeye dair detaylar aktarılmaktadır.

Bursa'da Çelebi Sultan Mehmed Han-ı Evvel Hazretlerinin Kerimelerinden Hafsa Sultan Namına Bir Kitâbe

S.39, 1 Ağustos 1332, s.187-189

Antalya Kitâbelerine Dair: Zincir Kıran Türbesi, Sultan Korkud'un Validesi Türbesi, Burdur'da Sultan Korkud Namına Bir Kitâbe S.83, 1 Teşrin-i Sâni 1340, s.336-339

Antalya Surları Kitâbeleri S.86, 1 Mayıs 1341, s.165-176

Antalya'nın fethine dair bilgiler yer almaktadır kitabelerde.

Konya Müzesi'nde İki Kitâbe S.87, 1 Temmuz 1341, s.225-226

Erken Osmanlı ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

H

Hafız Kadri

Menteşeoğullarından İbrahim Bey'in Muğla'da Kâin Camii Kitâbesi S.21, 1 Ağustos 1329, s.1352

Bodrum'da Timurleng'in Hafidelerinden Şaz Melik'e Âid Kelâm-ı Kadim S.26, 1 Haziran 1330, s.127-128

Halil Edhem

Âlî Germiyan Kitâbeleri S.2, 1 Haziran 1326, s.112-128

Ahmed Tevhid'in yazdığı ‘‘Rum Selçukî Devleti'nin İnkırazıyla Teşekkül Eden Tavâif-i Mülûk’’ makalesinde söz edilen bu beyliklerden biri de Kütahya ve çevresinde kurulan Germiyanogulları'dır. Bu makalede onlara ait 9 kitabe neşredilmiştir. Bunlar Ankara'da Kızıl Bey Cami Minberi, Kütahya'da Kalâ-i Bâlâ Cami, Kütahya'da Yakub Çelebi Medresesi, Kütahya'da İshak Fakih

Çeşmesi, Kütahya'da Vacidiye Medresesi, Kütahya'da Kurşunlu Cami, Kütahya'da Balıklı Cami, Kütahya'da İshak Fakih Cami, Kütahya'da Germiyanoglu Yakub Bey Medresesi'nde bulunan kitabelerdir.

Sultan Osman-ı Sâni'nin Leh Seferine Dâir Türkçe Bir Kitâbesi S.4, 1 Teşrin-i Evvel 1326, s.223-232

Kitâbe, Germiyanogulları ile alakalıdır. Metinde kitâbenin şekli özelliklerine ve içeriğine dair detaylar yer almaktadır. Yazar Germiyanogullarına dâir kitâbelerin sayısının az olduğundan ve kitâbenin bu açıdan öneminden de söz etmiştir.

İstanbul'da En Eski Osmanlı Kitâbesi S.8, 1 Haziran 1327, s.484-497

Rumeli Hisarı'nın şimalinde bulunur. İstanbul'un fethini ve Zağanos Paşa'yı konu edinir. Anadolu Hisarı'nın karşısında fethi kolaylaştırmak için yapılan Rumeli Hisarı'nın hikâyesi anlatılır.

Yörgüç Paşa ve Evlâdına Âid Birkaç Kitâbe S.9, 1 Ağustos 1327, s.530-541

II. Murad devrinin Lala Yörgüç Paşası ve ailesine dair kitâbeler, bunların içerikleri ele alınmıştır.

Sivas Sultânı Kadı Burhaneddin Nâmına Kayseriyye'de Bir Kitâbe S.16, 1 Teşrin-i Evvel 1328, 1017-1023

Söz konusu kitâbe bir çeşmenin kitabesidir ve Kadı Burhaneddin'in Anadolu tarihi için ne denli önemli

olduğunu anlatır.

Anadolu'da İslami Kitâbeler	S.27, 1 Ağustos 1330, s.135-158
Hersekoğlu Ahmed Paşa'nın Esâretine Dair Kahire'de Bir Kitâbe	S.28, 1 Teşrin-i Evvel 1330, s.200-222
Hersekoğlu Ahmed Paşa'nın Esâretine Dair Kahire'de Bir Kitâbe	S.29, 1 Kânun-ı Evvel 1330, s.272-295
Anadolu'da İslami Kitâbeler	S.32, 1 Haziran 1331, s.449-467
Anadolu'da İslami Kitâbeler	S.33, 1 Ağustos 1331, s.513-523
Anadolu'da İslami Kitâbeler	S.34, 1 Teşrin-i Evvel 1331, s.577-591
Anadolu'da İslami Kitâbeler	S.35, 1 Kânun-ı Evvel 1331, s.641-662
Anadolu'da İslami Kitâbeler	S.36, 1 Şubat 1331, s.728-753
Gegbûze'de (Gebze) 787 Tarihli Bir Osmanlı Kitâbesi	S.40, 1 Teşrin-i Evvel 1332, s.228-235
Ankara Ahîlerine Âid İki Kitâbe	S.41, 1 Kânun-ı Evvel 1332, s.312-315
Merzifon'da Pervane Muînüddin Süleyman Namına Bir Kitâbe	S.43, 1 Nisan 1333, s.42-52
Sultan Kayıtbay Nâmına Bir Top	S.45, 1 Ağustos 1333, s.129-139
Trabzon'da Osmanlı Kitâbeleri	S.48, 1 Şubat 1333, s.321-354
Bir Atın Mezar Taşı Kitâbesi	S.86, 1 Mayıs 1341, s.196-199

Karaca Ahmet civarına gömülen Sultan II. Osman'ın atı için dikilen mezar taşı kitabesinden söz edilmektedir.

İ

İmzasız

Bursa'daki Türbelerimizde Gayr-ı Mektûb Kitâbeler

S.62-77, 1 Ağustos 1336- 1 Teşrin-i Sâni 1339, s.129-133

3.2.19. Tarihi Mekânlar

A

Abdurrahman Şeref

Fuad Paşa Konağı Nasıl Maliye Dairesi Oldu

S.3, 1 Ağustos 1326, s.129-136

Sultan Abdülaziz döneminde iki kez sadrazamlık ve on yıla yakın Hariciye Nazırlığı görevlerinde bulunan Fuad Paşa'nın hiç yaşamadığı bir konağın maliye dairesine nasıl geçtiği anlatılır. Paşa, Şehzade Cami karşısında ve ardından Sirkeci'de yanan iki konağından sonra Beyazıt'ta yaptırdığı bu konakta oturamadan vefat etmiş ve burası önce Maliye Dairesi daha sonra da Askerî Tıbbiye olarak kullanılmıştır. Bu metinde konağın neden farklı amaçlar için kullanıldığına değinilmektedir.

Topkapı Sarây-ı Hümayûn

S.5, 1 Kânûn-i Evvel 1326, s. 265-299

(Müştemilat hariciyesi beyanındadır.)

Topkapı Sarây-ı Hümayûn'un müştemilât, kusûr (köşk), devâir (dâire), mebânî (yapı) i'dâdîsi hakkında ma'lûmat-ı mühimme-i i'tâ ve her dâire

ve koğuşta ve kapu ve çeşme bâlâlarındaki kitâbeler bilâ-istisnâ nakl ve kayd olunmuştur.

Topkapı Sarây-ı Hümâyûn (İkinci Makale)

S.6, 1 Şubat 1326, s.329-364

(Dâire-i Haremeyn beyanındadır.)

Haremeyn dâiresini gösterir iki harita yer almaktadır. Metin içinde ve yazar bu haritaları detaylı anlatarak bu dâireye dair bilgileri kitabelerle de destekleyerek anlatmaktadır.

Topkapı Sarây-ı Hümâyûn

S.7, 1 Nisan 1327, s.393-421

(Nüsha-i sâbıkadaki makalenin mâbâdı)

Bâbüssaâde kısmı anlatılır. Bu makalede tuğralara değinilmiştir.

Topkapı Sarây-ı Hümâyûn

S.8, 1 Haziran 1327, s.457-483

(Harem-i Hümâyûn Dairesi)

Haremin konumuna, saraydaki yerinin anlam ve önemine, bu dairedeki bütün detaylara yer verilmiştir.

Topkapı Sarây-ı Hümâyûn

S.9, 1 Ağustos 1327, s.521-527

(Harem-i Hümâyûn Dairesi)

Haremin konumuna, saraydaki yerinin anlam ve önemine, bu dairedeki bütün detaylara yer verilmiştir.

Topkapı Sarây-ı Hümâyûn

S.10, 1 Teşrin-i Evvel 1327, s.585-594

Topkapı Sarây-ı Hümâyûn

S.11, 1 Kânûn-i Evvel 1327, s.649-657

Topkapı Sarây-ı Hümâyûn

S.12, 1 Şubat 1327, s.713-730

Ahmed Tevhid

İlk Altı Padişahımızın Bursa'da Kâin Türbeleri

S.16, 1 Teşrin-i Evvel 1328, s.977-981

Osman Gazi, Orhan Gazi'nin türbelerine ve türbelerde bulunan kitâbelere dair detaylar verilmektedir.

İlk Altı Padişahımızın Bursa'da Kâin Türbeleri

S.17, 1 Kânun-ı Evvel 1328, s.1047-1060

Sultân Murad, Yıldırım Bâyezid, Çelebi Sultân Mehmed, II. Murad, Sultân Mustafa b. Kanûni Sultân Süleyman Han, Şehzade Sultân Mahmud, Cem Sultân, Sultân Mustafa b. Sultân Mehmed Han-ı Sâni, Fatih'in Vâlidisi Türbeleri ve mezar taşlarında yazılanlara dair bilgiler yer almaktadır.

Akşehir'de Rumeli Fatihi Şehzade Süleyman Paşa'nın Kerimesi Mezarı

S.44, 1 Haziran 1333, s.106-108

Avram Galanti

Türkiye'de İlk Katolik Kapusen Manastırları

S.79, 1 Mart 1340, s.125-128

Manastırın Türkiye'de açılması, fiziki şartları, dini açıdan önemi ele alınmaktadır.

H

Hafız Kadrî

Menteşe’de Menteşelilerden Sonraki
Âsâr

S.29, 1 Kânun-ı Evvel 1330, s.308-317

Menteşelilerden kalma türbe ve camiiler,
kitâbeleri ve yapılara dair detaylar
anlatılmaktadır.

Hamdizâde Abdülkadir

Alâaddin Câmi-i Şerifi - Karatay
Medresesi

S.33, 1 Ağustos 1331, s.524-534

Cami ve medresenin yapımı, önemi ve
günümüze ulaşmış halinden söz
edilmektedir.

İ

İmzasız

Saraybosna'da Ebniye-yi Hayriyye'nin
Musavver Tarihi Hünkâr Câmi-i Şerîfi

S.12, 1 Şubat 1327, s.774-776

“Câmi-i Atîk, Ebülfeth ve’l Megâzî
Sultan Mehmed Han Camii” isimleriyle
de bilinen câmi Bosna sancak beyi olan
İshak Bey ve oğlu İsa tarafından
yaptırılmıştır. Bölgedeki ilk Müslüman
yerleşim alanlarıyla beraber inşa
edilmiştir. Kısaca mimari özellikleri ve
eklenip büyüyen yapılarından söz
edilmektedir metinde.

M

Mehmed Refik

Enderûn-ı Humâyûn Devâir-i
Âliyyesinden: Arz Odası

S.38, 1 Haziran 1332, s.110-116

Arz odasının düzeninden, burada kimlerin nasıl davranması gerektiğinden söz edilmektedir. Odanın detayları metinde ele alınmıştır.

Enderûn-ı Humâyûn Kütüphanesi

S.40, 1 Teşrin-i Evvel 1332, s.236-241

Kütüphanenin tanzimi, eserler, görevli ve sorumluları anlatılmaktadır.

Topkapı Saray-ı Humâyûnu'nda Sofa –
Mustafa Paşa Köşkü

S.46, 1 Teşrin-i Evvel 1333, s.209-214

Sofa Köşkü ile ilgili fiziki detaylar ele alınmış, buranın inşası ve saraydaki yerinden söz edilmiştir.

R

Remzi

Belgrad'da Damad Ali Paşa Türbesi

S.39, 1 Ağustos 1332, s.189-192

Paşa'nın türbesinin durumu, kitabeleri ve şimdiki durumu ele alınmıştır.

Rum Bey Oğlu Fahreddin

Gül Baba

S.15, 1 Ağustos 1328, s.962-965

Budin şehrindeki türbede Gül Baba'yı anlatan levhadan söz eder yazar. Gül Babanın kim olduğu ile alakalı birbirinden farklı üç rivayet de ele alınmıştır.

Macaristan'da Bazı Âsar-ı Osmaniye

S.22, 1 Teşrin-i Evvel 1329, s.1391-1400

Zigetvar Şehri ve Kanuni Sultan Süleyman Hazretlerinin Türbesi, Pecs Şehri ve Mohaç'taki taşınmaz Osmanlı eserlerinden söz edilmektedir.

3.2.20. Türk Tarih Yazıcılığı

A

Abdurrahman Şeref

Evrâk-ı Atîka ve Vesâik-i Târihiyyemiz

S.1, 1 Nisan 1326, s.9-19

Osmanlı'daki kayıt usulünden ve diğer ülkelerdeki arşivcilikten söz edilir. Kayıt tutma konusunda farklı ülkeler kıyaslanır ve Osmanlı'da arşivciliğin henüz iyi yapılmadığı kanaatiyle son bulur yazı.

H

Halil Edhem

Kitâbeler Nasıl Kayd ve Zabt Olunmalıdır?

S.10, 1 Teşrin-i Evvel 1327, s.626-639

Kitâbelerin öneminden, hangi devletlerin kitâbeleri nasıl yazdığı ve Osmanlı'daki yazım aşamalarından söz edilmiş, kullanılan yazı çeşitlerine değinilmiştir. Bunları kayıt altına almanın üç farklı yönteminden söz edilmiştir: kopyalama, fotoğraf çekme ve estampaj alma. Bu

yöntemlerin de incelik ve kuralları verilmiştir metinde.

M

Musa Kazım

Vesâik-i Târihiyyemiz

S.2, 1 Haziran 1326, s.65-69

Abdurrahman Şeref'in "Evrâk-ı Atîka ve Vesâik-i Târihiyyemiz" makalesine zeyldir. Sûretler verilerek bu alandaki soru işaretleri giderilmeye çalışılmıştır.

N

Necib Asım

Osmanlı Târîhnüvisleri ve Müverrihleri

S.1, 1 Nisan 1326, s.41-52

Medhal bölümünde Osmanlı tarih yazımının başlangıcından kısaca söz edilir ve kardeş olan Ahmedî ile Hamzavî'nin "İskendernâme" adlı eserlerinin önemine değinilir. Ahmedî'nin İskendernâme'sinin sonuna eklediği manzume Osmanlı tarihinin ilk yazılı belgesi kabul edilir ve bu manzume makalenin sonuna eklenmiştir. Osmanlı siyasi tarihinin kayıtlara nasıl geçtiğinin ilk örneğidir bu manzume.

Osmanlı Târîhnüvisleri ve Müverrihleri

S.7, 1 Nisan 1327, s.425-435

Fatih dönemine kadar ve sonrasında olayların nasıl kayıt altına alındığına kısaca değinilmiş, şeyhnâmeciler anlatılmıştır. Sırasıyla Şehdî, Ârif, Eflâtûn-i Şîrvânî, Seyyid Lokmân, Tâlikîzâde Kâtib Mehmed ve Hükmî Efendi'den söz edilmektedir.

Osmanlı Târîhnüvisleri ve Müverrihleri

S.8, 1 Haziran 1327, s.498-499

Nâdirî ve Mülhemî adlı iki şeyhnâmecî anlatılmıştır ve bir önceki makalenin devamıdır.

S

Saffet

Bahreyn’de Bir Vak’a

S.18, 1 Şubat 1328, s.1139-1145

Portekizliler ve Osmanlılar arasında geçen bir savaşın her iki devletin kayıtlarında nasıl anlatıldığına değinilmektedir. Olayın siyasi boyutundan çok kayıt tutma noktasına odaklanılmıştır.

3.2.21. Mütenevvia

A

Ahmed Tevhid

Yıldırım Sultân Bâyezid Han-ı Evvel
Devrinde Mısır'a Sefâretle Gönderilen
Sefer Şah'ın Vefâtı

S.16, 1 Teşrin-i Evvel 1328, 1031-1032

Sultan Orhan devrinden itibaren Mısır’a gönderilen elçilerden ve Bâyezid döneminde vefât eden elçiden kısaca söz edilmektedir. En son elçi Yavuz Sultan Selim döneminde Mısır’ın fethinden önce gönderilen elçidir.

i

İmzasız

Mütenevvia

S.27, 1 Ağustos 1330, s.192

Bursa'da Ali Paşa Mahallesi'nde Ali Paşa Camii yakınında bulunan Çandarlı Ali Paşa'nın mezar taşının metni verilmiştir.

M

Mehmed Ârif

Bursa'da Veled-i Yâniç Camii

S.15, 1 Ağustos 1328, s.967-968

Sultan II. Murad döneminde Hacı Mahmud Çelebioğlu Hacı Hayreddin oğlu Yâniç'in inşa ettirdiği caminin kitâbesinde yazılanlara göre caminin kime vakfedildiği belirtilmektedir.

Edirne Şehrine Dair Sultan Selim Han-ı Evvel ile İbn Kemâl'in Musâhabesi

S.22, 1 Teşrin-i Evvel 1329, s.1411-1416

Mehmed Zeki

Yine Serpuş

S.62-77, 1 Ağustos 1336- 1 Teşrin-i Sâni 1339, s.181-185

Sultan II. Mahmud devrine kadar hemen herkesin başına giydiği başlıkların tarihi, mana ve önemlerine değinilmektedir. İsimleri, bunların anlam ve ifade ettikleri açıklanmıştır.

O

Osman Ferid

Süleyman-ı Kanunî'nin Vasiyetnâmesi -
Murad-ı Sâlis'in Mührü

S.20, 1 Haziran 1329, 1287-1288

Kanunî Sultan Süleyman'ın vasiyetnamesi detaylıca anlatılmaktadır. Neden böyle bir vasiyet ettiği ve bu vasiyetle ne anlatmak istediğine de değinilmiştir. Murad-ı Sâlis'in mührünün nasıl önemli olduğu, bu mühür ayesinde göreve gelecek olan sadrazamın nasıl tayin edildiği anlatılmaktadır.

S

Saffet

Minorka'nın Fethi

S.15, 1 Ağustos 1328, s.966

Daha önce sadece imâ edilen Piyâle Paşa'nın İspanya kıyılarında dolaşması Minorka'nın fethi ile açığa çıkmıştır.

Dona Grasya Mendes

S.18, 1 Şubat 1328, s.1158-1160

On altıncı sayıda yazılan Yusuf Nasi makalesi yayımlandıktan sonra ele geçen iki vesika için bir ek sayılır bu metin. Dona Grasya Mendes adlı Yahudi kadının ticaret gemileriyle alakalı açılmış davalara ilişkin iki vesikadan söz edilmektedir.

Umûr-ı Bahriyye Nezareti

S.21, 1 Ağustos 1329, s.1350-1351

Bu nezaretin ne zaman ve nasıl kurulduğuna, devletin hangi alanlarında nasıl faaliyet göstereceğine dair yazılan kanunname dikkate alınarak hazırlanmış metindir.

Y

Yanko İskender Hoçi

Galata'nın Osmanlılara Teslimi

S.25, 1 Nisan 1330, s.49-53

II. Mehmed'in fethettiği İstanbul'da Galata'nın durumu ve nasıl Osmanlı'ya teslim edildiği, Osmanlıların burayı nasıl kullandığı ile ilgili bilgi verilmektedir.

3.2.22. Kitap Tanıtımı

A

Ahmed Refik

Bibliyografya: Dr.Fredrich Kraelitz

S.79, 1 Mart 1340, s.121-124

Bibliyografya: Fatih'in Kanunnâmeleri

S.82, 1 Eylül 1340, s.319-320

Kanunnameler sûretleri ile birlikte ele alınmış, gerekli görülen yerlerde açıklama yapılmıştır.

Tevârih-i Âl-i Osman

S.91, 1 Mart 1926, s.69-78

Birçok anonim Osmanlı Tarihi vardır. Bunlardan Giese'nin esas aldığı Osmanlı Tarihi'nden daha ayrıntılı olduğu iddia edilen bir nüshanın encümenin kütüphanesinde olduğu belirtilir ve bu nüshanın ayrıntıları verilir.

Ahmed Tevhid

Hünernâme

S.2, 1 Haziran 1326, s.103-111

Şehnâmecî Fethullah b. Ârif'in başladığı, vefatından sonra Şirvanlı Eflâtun'un devam ettiği bu eserin tamamlanması şehnâmecî Seyyid Lokmân b. Hüseyin el-Âşûrî el-Urmevî'ye kalmıştır. Seyyid Lokmân, Şirvanlı Eflâtun'un on bölüm olarak tasarlayıp sadece üç bölümünü yazabildiği eserin gözden geçirilerek yeniden düzenlenmesi gerektiğini söylemiş, bunun üzerine III. Murad bir hükümle bu görevi kendisine vermiştir. Osman Gazi - I. Selim devirlerinin anlatıldığı eser yazılırken Oğuznâme, Rûhî'nin Târih, Hoca Sâdeddin'in Tâcü't-tevârih, Neşrî'nin Cihannümâ ve İdrîs-i Bitlisî'nin Heşt Bihişt'inden faydalanılmıştır. Nakkaş Osman da bu eseri 45 minyatürle zenginleştirmiştir. Bu metinde yazar genel hatlarıyla eserin biçim ve içerik özelliklerine değinmiş, bir de eserin yazarı olan Seyyid Lokman'ın biyografisine değinmek istediğini fakat bunun için yeterli kaynak bulamadığını ifade etmiştir.

Hünernâme

S.49-62, 1 Nisan 1335-1 Haziran 1337,

s.85-89

Hünernâmede yer alan “Kanuni Sultan Süleyman Han'ın Şehzadeliği Devri” anlatılmaktadır.

Avram Galanti

Kitâbiyat: Bahr-ı Sefid'de Türkler

S.62-77, 1 Ağustos 1336- 1 Teşrin-i Sâni 1339 s.186-190

H

Halil Edhem

Âmidâ

S.6, 1 Şubat 1326, s.365-377

Dört kısımdan oluşan eserin her kısmı farklı bir müellife aittir ve eser Almanca, Fransızca ve İngilizce olmak üzere üç lisanda yazılmıştır. Eserde erken Hristiyanlık dönemi dini yapıları, Ortaçağ Hristiyan ve İslam eserleri, Diyarbakır'ın kale ve kapıları, kitâbeler, Kuzey Mezopotamya ve Suriye'deki eserler anlatılmaktadır.

Bibliyografya

S.25, 1 Nisan 1330, s.61-64

Bibliyografya: L.Bouvat, Les Barmecides, d'apres les historiens arabes et persans, Paris, E. Leroux, 1912.

Salih Munir Pacha, Louis XVI et le Sultan Selim III. Extrait de la Revue d'Histoire diplomatique, Paris, 1912.

W.Bachman, Kirchen und Moscheen in Armenien und Kurdistan, Leipzig, 1913.

Bibliyografya

S.26, 1 Haziran 1330, s.118-126

Bibliyografya:

Aloyse Hauszmann.

Beschreibung Der Reisen Des Reinhold Lubena U.

J.H.Mordtmann, Hadji Khalifa.

Bibliyografya

S.38, 1 Haziran 1332, s.126-128

Bibliyografya:

Strzygowski, Altai-Iran und
Völkerwanderung

Bibliyografya: İslam Tarih-i Umûmisine
Dair Bir Eser-i Mühim, Hannovre

S.95, 1 Teşrin-i Sâni 1926, s.386-388

İ

İbnülemin Mahmud Kemâl

Metâli-i Âliye Fi Gurreti'l-Galiye

S.93, 1 Temmuz 1926, s.197-210

Sadrazam Hekimoğlu Ali Paşa'nın eseri
tanıtılmaktadır.

İmzasız (TOE)

Cevdet Paşa'nın Maruzâtı

S.78, 1 Kânun-ı Sâni 1340, s.52-57

Maruzât beş cüzdan olarak kaleme
alınmış ve dönemin tarihine tanıklık
etmesi sebebiyle oldukça önemli bir
eserdir. Eser 1839-1876 yılları arasındaki
Osmanlı Devleti'ni her konuda ele alan
bir eserdir. "Birinci cüzdan kayıptır,
ikinci cüzdan Ahmed Refik tarafından
neşredilmiştir. Üçüncü ve dördüncü
cüzdan da neşredilecektir"
açıklamasından sonra sözü edilen üçüncü
cüzdan neşredilmiştir.

Cevdet Paşa'nın Maruzâtı

S.79, 1 Mart 1340, s.105-120

Cevdet Paşa'nın Maruzâtı

S.80, 1 Mayıs 1340, s.186-192

Cevdet Paşa'nın Maruzâtı	S.82, 1 Eylül 1340, s.300-306
Cevdet Paşa'nın Maruzâtı	S.84, 1 Kânuni Sâni 1341, s.55-72
Cevdet Paşa'nın Maruzâtı	S.87, 1 Temmuz 1341, s.269-292
Cevdet Paşa'nın Maruzâtı	S.88, 1 Eylül 1341, s.336-356
Cevdet Paşa'nın Maruzâtı	S.89, 1 Teşrin-i Sâni 1341, s.402-416
Cevdet Paşa'nın Maruzâtı	S.91, 1 Mart 1926, s.117-132
Cevdet Paşa'nın Maruzâtı	S.92, 1 Mayıs 1926, s.165-190
Cevdet Paşa'nın Maruzâtı	S.93, 1 Temmuz 1926, s.220-233

M

Mükrimin Halil

Feridun Bey Münşeâtı	S.62-77, 1 Ağustos 1336- 1 Teşrin-i Sâni 1339, s.161-168
	Hükümdar mektupları, beratlar, ferman ve fetihnamelerin bulunduğu eserin tanıtımı yapılmaktadır.
Feridun Bey Münşeâtı	S.78, 1 Kânun-ı Sâni 1340, s.37-46
Feridun Bey Münşeâtı	S.79, 1 Mart 1340, s.95-104
Feridun Bey Münşeâtı	S.81, 1 Temmuz 1340, s.216-226

N

Necib Asım

Fevâid-i Gazâ

S.9, 1 Ağustos 1327, s.542-550

On Birinci Asırda Bizde Hayat-ı
Cündiyâne

Mustafa Ağa el-Müteferrika'nın eseri Necib Asım'ın eline geçmiştir ve eserin hem şekil hem içerik özellikleri, döneminin hayatına dair ipuçları alıntılar yapılarak anlatılmaktadır. Atlı okçuluğa dair detaylar öne çıkmaktadır eserde.

Bibliyografya: Seydi Ali Reis, Muhit

S.87, 1 Temmuz 1341, s.293-296

Kitâbiyat: Karesi'ye Müte'allik İki
Mühim Eser

S.89, 1 Teşrin-i Sâni 1341, s.417-418

Kitâbiyat: Divan-ı Türki-i Sultan Veledi

S.92, 1 Mayıs 1926, s.191-196

3.2.23. Harita

A

Abdurrahman Şeref

Topkapı Sarây-ı Hümayûn (İkinci
Makale)

S.6, 1 Şubat 1326, s.344

Topkapı Sarây-ı Hümayûna Aid Harita

Manzum Bir Sefaretnâme

S.13, 1 Nisan 1328, s.77

1168 tarihinde Lehistan kralı nezdine tain olunan Zıştovili Ali Ağa'nın Hotin'den itibaren Lehistan dâhilinde takip eylediği târiki gösterir haritadır.

Ahmed Muhtar

Rus Menâbiine Göre Baltacı Mehmed Paşa'nın Prut Seferi (H.1123 - M.1711)

S.45, 1 Ağustos 1333, s.163 / 169 / 183

XV. Asra Ait bir Uzakdoğu Haritası /

Prut Seferi Haritası /

Sefer Haritası

H

Halil Edhem

Hersekoğlu Ahmed Paşa'nın Esâretine Dair Kahire'de Bir Kitâbe

S.28, 1 Teşrin-i Evvel 1330, s.209

Adana ve Tarsus bölgesini gösteren bir harita

Trabzon'da Osmanlı Kitâbeleri

S.48, 1 Şubat 1333, s.354

Trabzon şehrinin plan krokisi

3.2.24. Resim – Fotoğraf

A

Abdurrahman Şeref

Vefayat - İsmail Zühdü Bey

S.14, 1 Haziran 1328, s.862.

İsmail Zühdü Bey'in portresi

Öztimuroğlu Osman Paşa

S.25, 1 Nisan 1330, s.8

Diyarbakir'de Öztimiroğlu Osman Paşa'nın kabrinin fotoğrafı

Vefayat - İskender Hoçi Efendi

S.45, 1 Ağustos 1333, s.187

İskender Hoçi Efendi'nin bir portresi

Viyana Sefiri Sâbık Hüseyin Hilmi Paşa

S.49-62, 1 Nisan 1335- 1 Haziran 1337, s.63

Viyana Sefiri Sâbık Hüseyin Hilmi Paşa'nın bir portresi

Reşad Fuad Bey

S.49-62, 1 Nisan 1335- 1 Haziran 1337, s.126

Reşad Fuad Bey'in bir portresi

Ahmed Refik

Ahmed-i Sâlis Devrine Dair Madam Montegû'nun Mektupları

S.19, 1 Nisan 1329, s.1209 / 1211

Madam Montegû'nun şerif kıyafetinde bir resmi

İngiltere'nin Dersaadet Sefiri Vortley (Wortley) Montegû'nun bir resmi

Vefayat - Tervfik Paşa

S.33, 1 Ağustos 1331, s.564

Tevfik Paşa'nın bir portresi

Ahmed Tevhid

Menteşeoğulları

S.12, 1 Şubat 1327, s.766.

Menteşeoğulları döneminden kalma bir cami resmi

Âî

Sancağımız ve Ay-Yıldızlı Nakşı

S.48, 1 Şubat 1333, s.387

Ay-yıldız ve tuğra baskısı

E

Efdaleddin

Alemdar Mustafa Paşa

S.15, 1 Ağustos 1328, s.907.

Bir emir-i şerif sureti

H

Halil Edhem

Sultan Osman-ı Sâî'nin Leh Seferine
Dâir Türkçe Bir Kitabesi

S.4, 1 Teşrin-i Evvel 1326, s.224

Bir kitâbe fotoğrafı

Kitâbeler Nasıl Kayd ve Zabt
Olunmalıdır?

S.10, 1 Teşrin-i Evvel 1327, s.633

	Kitâbeler kaydında kullanılan yazı stillerini gösteren bir resim mevcuttur.
Kara Mustafa Paşa'nın Şopron Şehri Ahalisine Beyannâmesi	S.15, 1 Ağustos 1328, s.925 / s.927
	Beyannâme sureti / Paşa'nın mührü
Bibliyografya	S.26, 1 Haziran 1330, s.119 / 120 / 121
	Budin Kalesi'yle kral saraylarının Osmanlılar zamanındaki manzarasının çizimi Budin Kalesi'nin 1097'de Avusturyalılar tarafından vuku bulan muhasara ve zabtından sonraki manzarası Budin Kalesi'nin Osmanlılar zamanında yapılmış olan planı
Anadolu'da İslami Kitâbeler	S.34, 1 Teşrin-i Evvel 1331, s.580
	Tokat Kalesi'nin bir fotoğrafı
Anadolu'da İslami Kitâbeler	S.36, 1 Şubat 1331, s.730
	Bir kitabe fotoğrafı
Gegbûze'de (Gebze) 787 Tarihli Bir Osmanlı Kitâbesi	S.40, 1 Teşrin-i Evvel 1332, s.229
	Gebze'de Malkoçoğlu Mehmed'in kabri kitabesinin fotoğrafı
Sultan Kayıtbay Nâmına Bir Top	S.45, 1 Ağustos 1333, s.131
	Askeri Müzede Sultan Kayıtbay namına mamül topun fotoğrafı

Bir Atın Mezar Taşı Kitâbesi

S.86, 1 Mayıs 1341, s.197

Kitabenin fotoğrafı

İ

İmzasız

Tarih-i Osmani Encümeni A'zâ-yı
Muâvenesinden Faik Reşad Bey
Merhumun Tercüme-i Hâli

S.30, 1 Şubat 1330, s.338

Faik Reşad Bey'in bir portresi

M

Mehmed Arif

Öztimuroğlu Osman Paşa Makalesine
Zeyl: Şecaatname

S.26, 1 Haziran 1330, s.111 / 112 / 113 /
114 / 116 /

Osman Paşa'nın Şirvan'da bazı asileri
cezalendirdiğini gösterir minyatür

Osman Paşa'nın İmam Kulu Hanı ile
muharebesini anlatan minyatür

Dağıstan Esatin'in Osman Paşa nezdine
sevk ve te'dibini gösterir minyatür

Osman Paşa'nın İstanbul'a vardığında
Sadrazam ile mülakatının minyatürü
Osman Paşa'nın sadaretini gösteren
minyatür

Vefayat - Arifi Paşa

S.31, 1 Nisan 1331, s.400

Arifi Paşa'nın bir portresi

N

Necib Asım

Vefayat - Saffet Bey

S.24, 1 Şubat 1329, s.1517

Saffet Bey'in bir portresi

Arif Bey

S.49-62, 1 Nisan 1335- 1 Haziran 1337, s.122

Arif Bey'in bir portresi

S

Saffet

Merhum Şükrü Bey

S.6, 1 Şubat 1326, s.379

Şükrü Bey'in Bir Portresi

3.2.25. Vefeyât

A

Abdurrahman Şeref

İsmail Zühdü Bey

S.14, 1 Haziran 1328, s.862-864

Encümenin muhesabatından sorumlu İsmail Zühdü Bey'in vefatı dolayısıyla kendisinin hayatına dair kısa bir biyografi örneğidir.

İskender Hoçi Efendi

S.45, 1 Ağustos 1333, s. 186-188

İskender Hoçi Efendi'nin hayatına dair kısa bir bilgilendirme yazısıdır.

Reşad Fuad Bey

S.49-62, 1 Nisan 1335-1 Haziran 1337, s.126-128

Reşad Fuad Bey'in hayatına dair kısa bilgiler mevcuttur.

Ahmed Refik

Tevfik Paşa

S.33, 1 Ağustos 1331, s.564-569

Tevfik Paşa'nın kısa bir hayat bilgisi verilmektedir.

Âlî Emirî Efendi (1274-1342)

S.78, 1 Kânun-ı Sâni 1340, s.47-51

Hayat ve Âsârı

Âlî Emirî Efendi'nin hayatı ve eserleriyle ilgili bilgi verilmektedir.

İ

İmzasız

Tarih-i Osmani Encümeni A'zâ-yı Muâvenesinden Faik Reşad Bey Merhumun Tercüme-i Hâli

S.30, 1 Şubat 1330, s.338-345

Faik Reşad Bey'in hayatıyla ilgili kısa bilgi verilmektedir.

M

Mehmed Arif

Arifi Paşa

S.31, 1 Nisan 1331, s.400-404

Arifi Paşa'nın kısa biyografisi
verilmektedir.

Mükrimin Halil

Abdurrahman Şeref Efendi

S.86, 1 Mayıs 1341, s.211-214

Abdurrahman Şeref Efendi'nin hayatı,
encümendeki görevleri ve encümen için
öenmine değinilen kısa bir biyografi
metnidir.

N

Necib Asım

Saffet Bey

S.24, 1 Şubat 1329, s.1517-1520

Saffet Bey'in hayatına dair kısaca bilgi
verilmektedir.

Ârif (Mehmed) Bey

S.49-62, 1 Nisan 1335-1 Haziran 1337,
s.122-125

Ârif (Mehmed) Bey'in hayatına dair
kısaca bilgiler verilmektedir.

S

Saffet

Merhum Şükrü Bey

S.6, 1 Şubat 1326, s.378-382

Şükrü Bey encümen âzalarındandır. Yazar, merhuma dair notlarla taziye metni yazmıştır. El yazısı ile yazmış olduğu encümenin görevleri listesi bulunmuş ve bu görevlere metinde değinilmiştir.

3.2.26. Açıklama

A

Ahmed Refik

Encümen Raporu

S.96, 1927, s.161-165

Encümene başkan seçildiğinden 1927 tarihindeki bu sayı çıkana kadar yapılan çalışmaları özetlemiş, mecmuada neşredilen makalelerin sadece Türkiye'yi değil Avrupa ülkelerini de alakadar edeceğini belirtmiş ve bu encümenin başkanı olmaktan dolayı minnet ve teşekkürleri ile raporunu sonlandırmıştır.

İ

İmzasız

Târih-i Osmânî Encümeni Hakkında
Ta'limât Sûreti

S.1, 1 Nisan 1326, s. 4-8

Teşkilatı, vazifeleri, amaçları, mali yönden gerekli görülen açıklamalar verilmektedir.

T

Târih-i Osmânî Encümeni

İfâde-i Merâm

S.1, 1 Nisan 1326, s.1-3

Gazetenin yazılış amacı belirlenmiş, yazarlar tanıtılmış ve yapılması hedeflenenler açıklanmıştır.

3.2.27. Mecmua Ekleri

A

Ahmed Efendi - Mecmua Eki:7

Tarih-i Camii Şerif-i Nur-î Osmani

S.49-62, 1 Nisan 1335- 1 Haziran 1337

K

Kırımı El-Hac Abdülgaŧfar – Mecmua Eki:9

Umdetü't Tevarih

S.85, 1 Mart 1341

S.86, 1 Mayıs 1341

S.87, 1 Temmuz 1341

S.88, 1 Eylül 1341

S.89, 1 Teşrin-i Sâni 1341

S.90, 1 Kânun-ı Sâni 1926

S.91, 1 Mart 1926

S.92, 1 Mayıs 1926

S.93, 1 Temmuz 1926

S.94, 1 Eylül 1926

S.95, 1 Teşrin-i Sâni 1926

M

**Mehmed Ârif (Neşreden) - Mecmua
Eki:1**

Kanunnâme-i Âli Osman

S.13, 1 Nisan 1328

S.14, 1 Haziran 1328

S.15, 1 Ağustos 1328

S.16, 1 Teşrin-i Evvel 1328

S.17, 1 Kanûn-ı Evvel 1328

S.18, 1 Şubat 1328

S.19, 1 Nisan 1329

Yönetim, maliye ve cezalandırma konularında şer'i hukuk gözetilerek padişahın koyduğu yasalardır.

**Mehmed Ârif (Neşreden) – Mecmua
Eki:3**

Vakıât-ı Sultan Cem

S.22, 1 Teşrin-i Evvel 1329

S.23, 1 Kânun-i Evvel 1329

S.25, 1 Nisan 1330

Şehzade Cem'in hayatı, taht mücadelesi ve sürgün yılları anlatılmaktadır.

Mehmed Halife – Mecmua Eki:8

Tarih-i Gılmani

S.78, 1 Kânun-ı Sâni 1340

S.79, 1 Mart 1340

S.80, 1 Mayıs 1340

S.81, 1 Temmuz 1340

S.82, 1 Eylül 1340

S.83, 1 Teşrin-i Sâni 1340

S.84, 1 Kânuni Sâni 1341

IV. Murat, Sultan İbrahim ve IV. Mehmet devirlerine değinilmektedir. Sultan İbrahim'in tahttan indirilmesi ve öldürülmesi, Çınar Vak'ası, Köprülü Mehmet Paşa'nın Boğaz Seferi, Serdar Ali Paşa'nın Varat Seferi, Köprülü Fazıl Ahmet Paşa'nın Uyvar Seferi gibi konular işlenmektedir. Ayrıca 1660 yılında İstanbul'da yaşanan yangından ve Enderun teşkilatından da bahsedilmektedir.

Mehmed Refi Efendi – Mecmua Eki:6

İran Sefaretnâmesi

S:43, 1 Nisan 1333

T

Tâcizâde Tuğrâyî Ca'fer Çelebi - Mecmua Eki:2

Mahruse-i İstanbul Fetihnâmesi

S.20, 1 Haziran 1329

S.21, 1 Ağustos 1329

İstanbul'un fethi anlatılmaktadır.

Tursun Bey – Mecmua Eki:4

Tarih-i Ebu'l Feth

S.26, 1 Haziran 1330

S.27, 1 Ağustos 1330

S, 28, 1 Teşrin-i Evvel 1330

S.29, 1 Kânun-ı Evvel 1330

S.30, 1 Şubat 1330

S.31, 1 Nisan 1331

S.32, 1 Haziran 1331

S.33, 1 Ağustos 1331

S.34, 1 Teşrin-i Evvel 1331

S.35, 1 Kânun-ı Evvel 1331

S.36, 1 Şubat 1331

S.37, 1 Nisan 1332

S.38, 1 Haziran 1332

Fatih Sultan Mehmed'in gaza ve fetihlerinin anlatıldığı önemli bir kaynaktır.

Mecmua Eki:5

Hulâsatü'l-Kelâm Fî Reddî'l Avâm

S.39, 1 Ağustos 1332

(Koca Sekbanbaşı Risâlesi)

S.41, 1 Kânun-ı Evvel 1332

S.42, 1 Şubat 1332

Askeri yenilenme ve askeri eğitimin önemine değinilmekte, bu yenilenme ve eğitimde Batı usulünün önemine yer verilmektedir. Eserde önceki devirlerden örneklerle Osmanlı- Rus savaşları ve mağlubiyet anlatılarak yenilenmenin önemi vurgulanmaktadır.

4. SEÇİLİ YAZILAR

AHMED MİDHAT EFENDİ

Encümenimiz a'zâsından Ahmed Midhat 1260 tarihlerine doğru İstanbul'da dünyaya gelmiştir. ¹ Pederi Süleyman Ağa bir fakîr adam idi, vâlidesi Çerkes idi. Li-ümm büyük birâderi Hafız Ağa² Niş ve Vidin eyâletlerinde müdürlük ve voyvodalık gibi hidemâtda bulunur idi. Bir aralık bi-gayr-i hakkın Niş'de habs olunub Midhat Paşa Niş'e vali ta'yîn olundukda (1277) idareten habs olunanların tahkik-i ahvâliyle bî-cürm olanları salıverdiği sırada Hafız Ağa'nın dahi sebîli ihlâ kılınmış idi, ondan sonra Hafız Ağa, vali paşanın teveccüh ve takdirine mazhar olarak dâhil-i vilâyetde tekrar istihdâma başlanmakla vâlîde ve hemşîre ve birâderini Niş'e celb etmiştir. Ahmed Midhat'ın Rumeli'ye gitmesi Midhat Paşa'yı tanıyıp dâiresine intisâb eylemesi bu suretle olmuştur. Hatta ismi yalnız Ahmed iken Midhat lâkabını paşa merhumun emriyle ismine izâfe eylemiştir.

Midhat Paşa Niş'den Tuna'ya tahvil-i vilâyet eyledikde (1281) artık dâiresi mensûbîni zümresine dâhil olan Hafız Ağa'yı ve Ahmed Midhat'ı Rusçuk'a götürerek sahib-i tercümeyle vilâyet mektûbi kalemine çırağ eylemiştir. İstanbul'da rüşdiye tahsilini fi-l-cümle gören Ahmed Midhat gerek Midhat Paşa'nın tavsiyesi ve gerek kendi idrâk ve himmeti sayesinde Niş'de ve Rusçuk'da tevsî-i ma'lûmata ve erbâb-ı maârifden fûnun-ı mütenevviayı taallûme ez-can ü dil çalışır idi. Sa'y ve gayretinin ve ma'lûmatının tezâyüdü nisbetinde vali paşanın teveccühü dahi arttığından henüz yirmi dört, yirmi beş yaşlarında "Tuna" vilâyet gazetesine başmuharrir oldu. Midhat Paşa Bağdat valisi oldukda tertib eylediği parlak mâiyyete Ahmed Midhat'ı dahi katarak birlikte Irak'a götürdü. Sahib-i tercüme iki sene kadar Bağdat'ta kalarak ilâ-yevmina vilâyet gazetesini olan "Zevrâ"yı te'sîs ve ber-sâbık tahsil ve taallûme devam eyledi. İstanbul'a avdetinde devlet-i memuriyeti terk ile matbuat âlemine daldı ve iddihâr

¹ Bundan dört beş ay evvel 67,68 yaşında olduğunu bi'l-münâsebe söylemişti.

² Hafız Ağa, Ahmed Midhat Efendi'nin rivâyetine nazaran okuryazar hatta şiir söyler, kâmil bir adam imiş. Rumeli'de Efendi tabiri ziyî-i ulemâda bulunanlara mahsus olduğundan mûmâ-ileyhe efendi denmeyip ünvânı Ağa kalmış. Muahharen Hafız Ağa, Paşa olarak Basra mutasarrıfı iken bir urbân ihtilâlinde telef olmuş.

edebildiği meblağ-ı cüz'îyle bir küçük matbaa küşâd etti ki sonraları Kırk Anbar Matbaası ve el-yevm Tercümân-ı Hakikat Matbaası tesmiye olunan matbaaların esasıdır. Bu devirde nasıl çalışıp çabaladığı ve müşkilât-ı hayat ile ne gûnâ pençelediği Ebuzziya Tevfik Bey'in müşârün-ileyh hakkında yazdığı makalât-ı mahsûsadan pek güzel müstebân olur. Te'sis-gerdesi olan İbret gazetesi muharrirleri ki başta Namık Kemal olmak üzere o zamanın Genç Türkler'i sayılır idi. Bilâ-muhakeme nefy olundukları sırada Ahmed Midhat dahi onlara ilhâk olundu ve menfası Rodos oldu. Muharrirîn-i sâlifeden Ebuzziya Tevfik Bey refik-i zindanı düşmüştü. Sultan Murad Han'ı Hamîs'in cülûsundan sonra bu sürgünler mazhar-ı afv olmağla Ahmed Midhat dahi İstanbul'a geldi. Ebuzziya Tevfik Bey'in kavlınce Rodos'da ikametleri 1155 gün imiş.

Ahmed Midhat Rodos'da dahi takib eylediği neşriyyâtına bu defa İstanbul'da fevk-al-âde germiyyet verdi. Vaktiyle çıkarıp tatil olunan ve heyet-i tahrîriyyesinin bâis-i felaketi addolunabilen İbret gazetesinin yerine bu kere İttihâd namıyla yeni bir gazete te'sis eylediği gibi³ evvelce Dağarcık ve sonra Kırk Anbar nam risale-i muvakkatelerde envâ'-ı mubâhât-ı fennîye yazar ve bir takım romanlar, hikâyeler, müfid kıraat kitapları tahrîriyle enzâr-ı mütâlâaya arz eylerdi ve namını günden güne halka tanıtır idi. Hayatının o devr-i faaliyetinde yazdığı yazıların mikdarı yevmî beş sahifeden aşağı düşmemiştir. Sultan Abdülhamid-i Sâni ashâb-ı kalemi elde etmek ve himaye sûretiyle sükûtlarını temin eylemek siyasetini düşündüğü cihetle Ahmed Midhat Efendi'yi taltîf ve tatyîbe başlamış idi. Üss-i İnkılab ve Zübdet'ül -Hakayık nam iki eseri bir maksad-ı mahsûs ile o esnalarda mûmâ-ileyhe yazdırmış gerek Midhat Paşa muhâkemesinde ve gerek muhâkemededen sonra zayıf tarafını bularak istifadeye kalkışmıştır.

Ahmed Midhat Efendi cümle-i avâtıf-ı şehriyârîden olarak 1292 tarihinde Matbaa-ı Âmire müdürîyetine ve 1300 senesinde bu memuriyet uhdesinde bulunduğu halde Meclis-i Sıhhiye Başkitabetine tayin edilmiş ve 1310 senesinde mezkûr matbaa müdürlüğünden infisâlî vuku' bulmuştur. 1311 tarihinde Meclis-i Sıhhiye riyasetine tayin edilip 1325 tarihinde mezkûr riyâsetten tekaüd edilmiştir. Tuna ve Bağdad'daki küçük hizmetleri sayılmadığı takdirde hayat-ı resmiyesi bunlardan ibaretdir. Meclis-i Sıhhiye'ye muntazaman devam eylemiş ise de

³ Bir müddet sonra İttihad Gazetesi kapadılarak yerine Tercümân-ı Hakikat kâim olmuştur.

on sekiz sene imtidâd eden Matbaa-ı Âmire müdürîyetinde matbaaya ancak bir iki kere ayak basmış ve âlât ve edevâtını metruk bir halde bırakmış idi. Sebebi baş mâbeynci Osman Bey Matbaa-ı Osmaniyye'yi küşâd ederek matbuatı bir nevi' taht-ı inhisâra almayı kurması ve Matbaa-ı Âmire'yi istirkab eylesidir. Bunda Midhat Efendinin hatası olsa olsa istemeyerek fakat bilerek Matbaa-ı Resmiyye'nin harabına ses çıkarmamasıdır.

Ahmed Midhat merhum bizim tabirimizce münşi değildir. Binlerce sahife yazdığı yazılarda bir belâgat kitabında misal irâd edilecek iki üç cümle bulmak bile müşkildir. Hele şiire hiç intisâbı yok idi. İrsâl-i mesel nevinden zebânzedemiz olan ebyât-ı meşhûreyi bile ezberlememişti. Bir de yazdığı şeyleri bir daha okuyup noksanı tashih külfetini ihtiyar etmediğinden müellefât ve muharreratında itina görülmez hatta büyük romanlarını cüz cüz tahrir ve neşr ettiği cihetle mesela kırkıncı cüzü yazarken yirminci cüze de yazdığını unuttur ve bundan dolayı kârînin erbâb-ı dikkati tuhaf tuhaf tezatlarla müsadif olurdu. Lakin bu memleketin irfanına ettiği hizmetin derecesi tarif olunamayacak derecede yüksektir.

Merhum bütün manasıyla “populist” ve “vulgarizatör”dür. Mebahis-i fûnûn-ı şettayı açık bir lisan ile halka ta'mîm etmiştir. Âsârını teşnegân-ı mütalaa kapış kapış eder idi. Zannederiz ki köylerimize varınca Ahmed Midhat'ın âsârı yayılmış ve mucib-i istifade olmuştur.

İki sıfat mumaileyhi beyne'l-misal temyiz eder. Biri kaleminin gayetle mahsuldar olması ve ikincisi her bildiğini başkasına ifhâma iktidarındır. Kendisine kırk beygir kuvvetinde yazı makinesi demişlerdi ki ayn-ı hakikatdir. Muâsırîninden yalnız Şemseddin Sami Bey merhum bu hususlarda sahib-i tercüme ile mukayese edilebilir. Aralarında şu farklar vardır ki Sami Bey ciddi ve fennî şeyler yazar, halkın mahzâ istifadesini düşünür, hoşâ gidip gitmeyeceğini düşünmez. Ahmed Midhat ise herşeyden karıştırır ve tatlı tatlı okutur. Saniyen Sami Bey merhumun çalışması gayetle muntazamdır; en mühim eseri olan Kamusu'l Â'lâm'ı aynı kalemle aynı kıtada kâğıtlara aynı miktarda yazılmak şartıyla hafta nihayetinde formayı yetiştirir idi. Ahmed Midhat ise bu derece mazbutiyete tabi olamamıştır. Zira ne fitratı ne ihtiyacı ona müsaid değil idi.

Ahmed Midhat erbab-ı ihtisasdan değildir, yani hiçbir fende yedd-i tûlâsı vardır denilemez. Saniyen bahs ve tahrir ettiği mesaili de hakkıyla ta'mike vakit bulamamış ve malumatı sathi

kalmıştır. Yazmak için yeni şeyler öğrenmeğe ihtiyaç görmekle bir yandan yazar ve bir yandan okur öğrenir; yazdıkça okur okudukça yazar idi. Bu faaliyet kendisinde matbuata sansürün dest-i gadri uzanıncaya kadar bi'l-inkitâ devam etmiş ve hâsıl ettiği ihata-i külliye calib-i hayret bir mertebeye varmıştır.

Ahmed Midhat bir rical-i siyasi de değildir. Dâhili ve hârici siyasete dair evvel ve âhir kaleme aldığı bendler ve makalelerde derin bir vukuf his olunmaz. Öteden beri dûçâr-ı muâheze olan ibn-i vaktane bazı etvarı muhitin tesirâtına ve zamanenin ilcaâtına atf olunmak muvâfık-ı şân-ı insaf olur zannındayım. Bâhusus işbu etvârından hiçbir ferd manen ve maddeten zarardide olmamış, eğer andan bir leke kalmış ise sırf nefesine ait ve münhasır bulunmuştur. Vatandaşlarına ettiği hizmet ve bu hidamattan istihsal olunan menafi ise haric-i hâze-i tarif ve ta'dâtdır. Fezâilinden biri de çıkardığı gazetelerde şayan-ı erbab-ı kalemi daima alkışlayarak o yolda birçok adam yetişmesine hizmet etmiştir.

İlan-ı Meşrutiyetten sonra Meclis-i Sıhhiye riyasetinden tekaüd edildi, lakin muattal ve muakkad olmadı. Devr-i cedit henüz zinde ve tüvana olan fikir ve bünyesine yeniden yeniye sâha-ı cevelanlar açtı herhangi işe çağırılma zımnında bir faide-i amme me'mul etti mi, koşa koşa gider ve dört eliyle sarılır idi. Böylece Darülfünun hocalıklarından maada birçok mecâlis ve cemiyete âzâ olduğu gibi Cemiyet-i Tedrisiye-i İslamiye âzâlığı ile Darüşşafaka'ya fiilen ve fahriyen hizmeti cay-ı şükran idi. Cemiyet-i mezkûrenin meclis-i tedrisi reisi bulunmak ve meclis akşamından sonra haftada bir kere Darüşşafaka'da in'ikad etmek hasebiyle hanesi Beykoz'da olmaktan naşı o geceleri mektepte beytûteti ihtiyar eylemiş idi. İşte bu sûretle Darüşşafaka'da şehr-i Muharrem'in 1331'inci Pazar gecesini (10 Kanuni evvel 1328) itmam-ı vazife eyleyerek yatacağı sırada nisf'ul-leylde hunnak-ı sadrdan dar'ul bekâya göçmüştür. Lafz-ı "gufran" tarih-i vefâtıdır. Merhum müşarünileyh üşenmez ve usanmaz, yeis ve fütur nedir bilmez, her kârda müteşebbis ve teşebbüs ettiği şeylerde müdir ve müdebbir bir zat idi. Kibir ve gururdan muarrâ, mütevazı ve laubali meşrep idi. Bahis ve münakaşayı sever, hararetlenir, cidal derecesine geldikde bile iddiasını müdafaa ve tavzihe uğraşır, fakat edebi münazaradan hiç ayrılmaz ve kolaylıkla ilzâm olunmaz idi. Darülfünun derslerinden deruhte eylediği tarih-i edyan, tarih-i felsefe, tarih-i umumiye suret-i ciddiyede tettebbu edip tahrir ve neşretmeye teşebbüs etmişti ki her yiğidin göze aldıracağı şeyler değildir.

Her gecesini bir işe tahsis eylediğini ve yalnız bir gecesi ailesiyle musahabeye mahsus olduğunu söylerdi. Altmış beş yaşından sonra dahi bu merteye çalışıp didinmesine hayran olmamak gayr-ı kabildi. Sırf kendi mahsul-i sa'yi ile meydana çıkan ve çalışmak nasıl olunacağına ve çalışmakla neler olacağına memleketimizde nûmûne ittihazına seza bulunan Ahmed Midhat merhum kalabalık bir ailenin başında eb-i müşfik olmak için de misal gösterilebilir. İşbu makale-i muhtasarada müverrih sıfatıyla hakkında bazı merteye tenkidata girişilmiş ise de kendisini en ziyade takdir edenlerden biri olduğumu itiraf eder ve memleketimizde yüz kat fazla kusurlu ve daha az faideli keşke birkaç Ahmed Midhat olsaydı tahassürüyle izhâr-ı teessür eylerim. Cenâb-ı Hakk garîk-i rahmet ve gufrân eyleye.

(Abdurrahman Şeref, S.18, 1 Şubat 1328, s.1113-1119)

ŞAHANE FIKRA-I TÂRİHİYYE VE EDEBİYYE

Müessis-i bünyân saltanat-ı Osmâniyye Osman Han Gazi hazretlerinden Fatih Sultan Mehmed Han hazretlerine kadar geçen şehzâdegân hazerâtının sûret-i tahsilleri hakkında tarihçilerde izâhât görülmez. Bu bâbda “Ali b. Hüseyin El- Amâsî”nin 857 senesinde Türkçe te’lif eylediği “Tâcu’l-Edeb” unvanlı risalesinde görülen bir fıkra, selâtin-i kadime-i Osmâniyyenin nev-nihâlân-ı ravza-i saltanat olan şehzâdegân hazerâtının tahsil- ni’met-i ulûm ve kemâlât etmelerine ne derecelerde itina etmiş olduklarına bir numûne-i kıymetdar olduğundan mezkûr fıkranın aynen nakl ve derciyle tezyin-i sutûr olunur.

“Tâcu’l Edeb”den Aynen Nakl Olunan Fıkra

Yıldırım Hünkâr, Emir Süleyman adlı oğlunu mektebe vermiş; muallimi dahi şehzadedir iyi terbiyet bulsun deyu ziyadece meşgul olup küşmal edermiş.

Bir gün pâdişâhzâdenin vücudu incinmiş. Padişaha eyitmiş ben senin oğlun değil miyim? Padişah eyitmiş ki oğlumsun, tahtımın yaraşığı ve saltanatımın ârâyîşisin.

Şehzade eyitmiş ki sen Rum Sultanısın ve ben senin oğlunum; niçin hoca beni sâir oğlan uşak gibi döğüp ve ayağımı falakaya geçirip tabanımı çubuk ile döğer münasebet var mıdır dedi.

Padişah etti yarın senin ile varayım; ol danışmende bir iş kılayım ki işlere benzemesin.

Çûn sabah oldu. Heman padişah muallime bir hâdim gönderip dedi kim; Emir Süleyman'ın dimağında hâlel var, fiili iyi değil. İmdi birazdan varsam gerek. Ben söylediğim gibi heman göz baş demeyip hamle ile üzerime seğırtip oğlancıkları kovalar gibi beni kovalasın, yetişecek bir miktar dokundursun amma katı kıymasın diye muhkem tenbih edip ısmarladı ve illa iş fesada varır demiş.

Birazdan sonra padişah Emir Süleyman'ın eline yapışıp alıp mektebe götürdü. Bu tarafta muallim dahi yanına edep ağacın hazır etmiş idi.

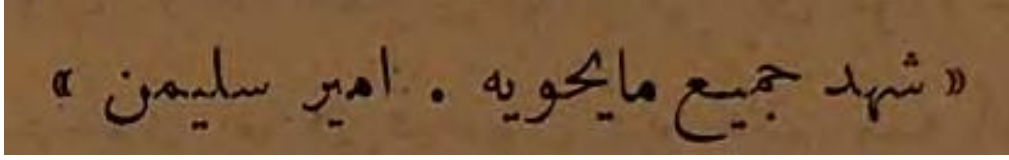
Padişah içeri girip eyitti ki: Bre muallim! Ben sana oğlumu okumaya verdim, sen niçin bunu kul ile beraber tutarsın ve ayağını falakaya geçirip döğersin deyince hemen sâat-i muallim yerinden duru gelip padişahın kâh eteğine ve kâh duvara ve kâh yere çat çat vura vura mektepten dışarı çıkardı; bir ikisini de şehzadeye dokundurdu ve kolundan yapışıp çıkıp meskeninde karar ettirdi.

Bu kere Emir Süleyman naçar ve giryan ve zâr-ı ebsem olup okumaya meşgul oldu.

Çünkü akşam eve geldi. Padişah eyitti ey oğul hocan ne yavuz kişi imiş, senin öcünden beni dahi döğdü. Hemen var edebinle otur, okumaya meşgul ol dedi.

Bu fıkra-ı lâtifinin Yıldırım'dan sâdır olmuş bir hareketi tasvir ettiğine şüphe edenler ihtimal ki bulunur ve ol âteşin-i hilkatten bu derece bir mutavaatın sudûru istib'âd olunabilir, lakin şecâat meydanının mehib bir arslanı olan Yıldırım'ın fazilet tahtgâhının dahi latif bir sultanı olduğuna efkâr-ı umûmiyye kâni olmuş olmalıdır ki Tâcu'l-Edeb müellifi bu sûrette nakş-ı sahîfe-i beyân etmiş olsun.

Yıldırım Sultan Bayezid Han hazretlerinin vakıfnâmelerinde ber-vech-i bâlâ-terbiye gören Emir Süleyman Çelebi'nin hatt-dest-î âlîleriyle şu mûciz ve muhtasar ibare-i Arabiyye beş yüz senelik bir yadigâr-ı kıymetdâr olmak üzere bâkî ve mevcuddur.

Şekil 2: Şahane Fıkra-ı Târihiyye ve Edebiyye Metnindeki Arapça Alıntı

Âlî Emirî. 1 Kânun-ı Evvel 1330. Şahane Fıkra-ı Târihiyye ve Edebiyye. **Türk Tarih**

Encümeni Mecmuası. s.29: 268.

“İbn Bâyezid Han Sene 802”

Emir Süleyman Çelebi’nin biraderleri; Çelebi Sultan Mehmed Han ile Şehzade Musa ve İsa Çelebilerin allâme-i şehîr Mevlana Şemseddin Muhammed b. Mehmed el-Cezerî’den ilm-i celil-i kıraâtından ahz-ı icâzet eyledikleri, şerikleri Ali Paşa İbn Safer Şah’ın el-yevm mevcud ve muhayyiz müşârün-ileyhin hatt-ı âlîleriyle müveşşah bulunan icâzetnâme-i bî-nazîrından anlaşılıyor.

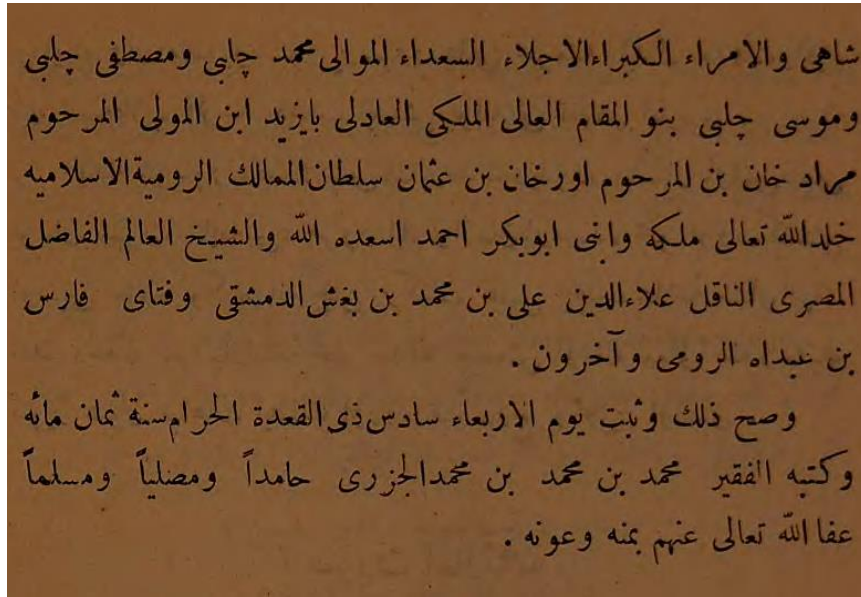
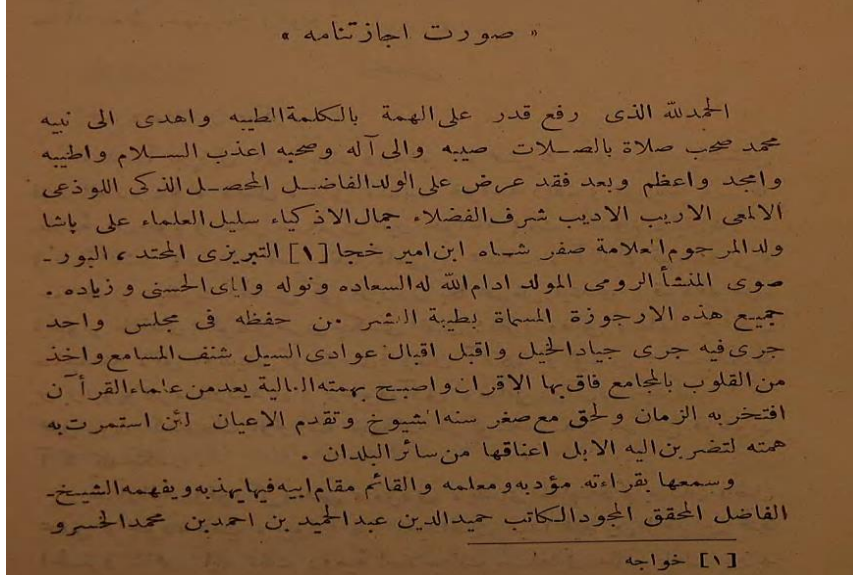
Mevlana Şemseddin Cezerî’nin icâzet verdikleri “Tayyibetü’n-Neşr” unvanlı te’lîf-i âlîleri bin beyitten mütecâvizdir.

Şehzadegân müşârün-ileyhimin hazır oldukları meclis-i münevver âleminde bir günde usul ve şerâiti üzere tamamen kırâat olunup ihraz-ı feyz-i icâzet buyurulsa, safahât tevarihinde görülmeyen ilmî ve edebî mefahir-i mümtâze-i milliyedendir. Eğer bu gibi meâlî şeref-i tahsîl hâiz olduğu ehemmiyet nisbetinde telâkki olunarak maziden müstakbele nakl-i vukuât eden tarihçilere geçmiş olsaydı ahlâfın çeşm-i intibahına ne ibret-i âmuz bir manzara arz ederdi ve kim bilir müdebdeb âlâ-yı vâlâ-yı şâhâne terettüb ve ne âli cemiyet-i füyûzât-ı ilmiye teşkil buyurulmuş olduğu ve nice fukara ve zuafâ ve eytâm ve erâmilin bu sûr-ı pür-sürûr-ı ilmî hürmetine ibzâl-i sadakat ve ifrah ve isticlâb-ı kulûbuna hizmet edilmiş bulunduğu tezâhür eylerdi.

İşte şu sûr-ı feyz-nâk-ı ilmînin feyezân ilminin bir müddet dillerde destan olması tabîi bulunan şöhrat-i şâiyası, mürur-ı eyyam ve ezmân arasında mahvolup gitmiş olduğu halde bu kere ele

geçen bir kitab-ı nefis içinde allâme-i müşârün-ileyhin hatt-destiyle şu icâzetnâme-i mücelled meydana çıkmış olmakla meâlî mündericatıyla tenvir-i uyûn-u mübâhât edilmek üzere aynen derc ve tahrîr olundu.

Sûret-i İcâzetnâme

Şekil 3: Şahane Fıkra-ı Târihiyye ve Edebiyye Metnindeki Sûret

Âlî Emîrî. 1 Kânun-ı Evvel 1330. Şahane Fıkra-ı Târihiyye ve Edebiyye. **Türk Tarih**

Encümeni Mecmuası. s.29: 269- 270.

Tercümesi

Hamd ve selâtdan sonra:

Esasen Tebrizli fakat bilâd-ı Rumda doğmuş; Bursa'da yetişmiş, fevkalâde âlim, fâzıl, zeki, edib hocazade Ali Paşa- ki allâme-i merhum Sefer Şah b. Emir Hoca'nın mahdûm-u âliyyeleridir- Tayyibetü'n-Neşr denilen kasidenin tamamını bir meclisde atların koşması; coşkun sellerin akması gibi ezberden bana arz etti; kulaklarımıza inciler taktı; gönüllerimizi çekti aldı; akranına fâik-i ulemâ-yi karâinden sayılmaya layık olduğunu gösterdi; zaman onunla öğündü, gençliğiyle beraber büyüklere karıştı; birçok adlı, sanlı zevâtı da geçti; eğer himmeti böyle gidecek olursa cihanın her köşesinden herkes koşup ona gelecektir.

Müşârün-ileyh okurken muallimi, müeddibi, pederi makamına kâim bulunan fâzıl muhakkik mücevved, kâtip, büyük âlim Hamideddin Abdülhamid b. Ahmed b. Mehmed el- Hüsrevşâhî ile memâlik-i Rumîye- î İslamiyenin sultanı Melik-i Âdil Bâyezid Han İbnü'l mevla el- merhum Murad Han İbnü'l merhum Orhan b. Osman (halledallahu mülkehû) hazretlerinin şehzadeleri emir-i kebir ve celil ve said Mehmed, Mustafa, Musa Çelebiler, bir de oğlum Ebubekir Ahmed (es'adehullah) bir de bu nüshanın nâsihi âlim ve fâzıl Mısırî Şeyh Alâaddin Ali bin Mehmed bin Bağş el-Dımeşkî kezâlik uşağım Fâris bin Abdullah el Rûmi ⁴ ve diğerleri de dinlediler.

İş bu arz⁵ doğru olup sekiz yüz sene-i hicriyesinin zilkâde ayının altıncı Çarşamba günü vukûa gelmiş ve bu yazıları da Mehmed b. Mehmed b. Mehmed el-Cezerî kendi eliyle yazmıştır.

(Âlî Emirî, S.29, 1 Kânun-ı Evvel 1330, s.266-271)

ŞAHANE BİR FIKRA-I TÂRİHİYYE VE EDEBİYYE

Birçok şaire ve şairlerimiz vardır ki Osmanlı “Tezâkir-i Şuarâ”sında isimleri görünmez. Emeviler ve Abbasiler gibi hulefâ-yı maziye zamanlarına ait yazılmış olan gerek Tezâkir-i

⁴ Kişverler zabt eden bir padişah-ı zîşânın üç güzide şehzadeleriyle bir kölenin meclis-i enver ilmiyyede birlikte bulunarak ahz-i icâzet etmiş olması şâyan-ı dikkattir.

⁵ İlm-i hadis ve ilm-i kıraat usulünce talebeden birisinin kitaptan veya ezberden herhangi bir eseri okuyarak hoca efendinin dinlemesine “arz” denilir ki gerek okuyan ve gerek dinleyen o eseri rivayet etmeğe me’zun ve bu hususda okuyan ile dinleyen müsâvî addolunur.

Şuarâ ve gerek sair muhadarat kitapları, asırları şuârasının latif menkıbelerini ve hususiyle mülûk ve hulefânın bazı edib ve edibeler ile aralıkda vukûa gelen müşâare ve mülâtafelerini ihtiva eyler.

Selatin-i Osmaniyyenin de bu yolda müşâare ve mülâtafeleri vukûa geldiği bazı hususi mecmualarda görülmekte ise de başlıca bir esere tesadûf olunamıyor. Eyâdî-i tedâvülde bulunan kadîm ve kıymetdar mecmualar ise harikler vesaire arızalar vasıtasıyla peyderpey telef ve nâbûd olmaktadır. Bununla beraber şimdiki halde elde mevcut kalmış olan bazı nefis mecmualarda görülen fikirler bir araya toplansa yine cildler teşkil eyler.

İşte bu kabil âsâr-ı nadireden olmak üzere Sultân Mehmed Han-ı Râbî hazretleriyle “Afife Kadın” arasında vukû bulan müşâare-i latife bazı mecmualarda müşahade olunuyor. Hâlbuki ne Sultân Mehmed Han-ı Râbî’ Hazretlerinin ve ne de Afife Kadın’ın şâiriyetlerine dair “Tezâkir-i Şuarâ”ımızın hiçbirinde bir işaret olmadığından zikr olunan müşâare-i nâdirenin derci ve her ikisinin tabiat-ı şi’riyeleri hakkında bazı izahat i’tası münasib görüldü.

Kıt’a-i Sultân Mehmed Han-ı Râbî’⁶

Beyazlar giydiğince dürr-i yektâya benzersin

Siyahlar giydiğince sen hemen Leylâ’ya benzersin

Yeşiller giydiğince tûtî-i gûyâya benzersin

Benim hoş-bû Afifem sen gül-i ra’nâya benzersin

Cevab-ı Afife Kadın

Beyazlar giydiğince padişahım aya benzersin

Siyahlar giydiğince Kâ’be-i ulyâya benzersin

Kızıllar giydiğince cevher-i hamrâ’ya benzersin

Benim heybetli hünkârım hemen deryâya benzersin

⁶ Bu müşâare müteaddid mecmualarda görülmüş ve bazılarında Sultan Murad-ı Râbî’in olmak üzere gösterilmiş ise de Sultan Mehmed Han-ı Râbî’in olmak gerektir.

Sultân Mehmed Han-ı Râbi’ hazretlerinin bir şâir-i mahir olduğu “Zeyl-i Şakâik”da Şeyhî’nin vâki’ olan şهادetiyle müsbet ve numûne-i tâbi’ şâhâneleri olmak üzere iki adet gazel-i belîğlerinden müfrez şu matla’ ve mahlas beyitleri muharrerdır:

Gönül ne Göksu’ya mâil, ne Sarıyer’e gider

Sipah-ı gamdan emin olmaya Hisar’a gider

Ey “Mehammed” mu’cizât-ı Ahmed-i Muhtâr ile

Umarım mağlub ola a’dâ-yı din ü devletim

Ve hakir dahi Sultân Mehmed Han-ı Râbi’ hazretlerinin selîka-i tabiat-ı şi’riyeleri hakkında “Cevâhir-ül-Mülûk”⁷de şu sözleri yazmıştır:

Dördüncü Mehmed oldu Sultân	Mâsûm iken etti taht-ı rahşân
Olmuşdu yedi yaşında câlis	Eş’arıdır enfes-i nefâis
Yok başkaca iltizâm-ı muhtass	Eş’arına ismi oldu mahlas
Sonra o şeh-i kâvî tabiat	Avcı diye aldı şan u şöret
Gittikçe şikâra şâh-ı âlî	Toplar idi elli bin ahâlî
Sayd-ı esed ve peleng ederdi	Dünyayı vuhûşa teng ederdi
Bazen de olurdu şah-ı âdil	Sahrâ-yı şikâ-ı nazma mâil
Âhû-yî mea’ni sayd ederdi	Mürgan-ı beyânı sayd ederdi
Nazm eyledi bir gazel ki hattâ	Hep lerezeye geldi cism-i a’dâ
Amma ki o nazm-ı nâs-ı ekser	İsnâd-ı cenâb-ı Fâtih eyler

Lakin o gazel bu safderindir

⁷ Bu kitabımızın beş bin küsur beyti hâvî on dört forması bundan iki sene mukaddem tab’ ve neşr olunmuş ise de üst tarafı bazı avârız-ı zaruriye hasebiyle henüz mevki-i intişâra çıkarılamamıştır. İnşallah birkaç mâh sonra neşrine devam olunacaktır.

Ol ahter-i nev bu haverindir.

Merhum Muallim Naci ve Ahmed Midhat efendilerin müştereken yazdıkları “Eş’âr-ı Şahane-i Osmaniyye” ünvanlı eserlerinde gazel-i mezkûru, Fatih Sultân Mehmed Han hazretleri namına tahrîr ederek zîrine bazı mütâlaât-ı dîrâ-dîr yürütmüşlerdir. Hâlbuki gazel-i mezkûrun makta’ beyti yukarıda beyan edildiği üzere Şeyhî’nin Şakâik-i Nu’mâniyye zeylinde mevcut olduktan başka o gazeli Sultân Mehmed Han-ı Râbi’ hazretleri 1067 senesinde vukûa gelen muharebe esnasında henüz on altı yaşlarında iken inşâd eylemiş, müteaddid mecmualarda görülmüş ve zaman-ı şahaneleri şuarâsından “Tal’atî” vesaire taraflarından da tahmis olunmuştur.

Afife Kadın dahi Sultân Mehmed Han-ı Râbi’ hazretlerinin kadınlarındanıdır. Hengâm-ı saltanatlarında dâhil-i harem-serây-ı şâhâneleri bulunduktan başka 1099 senesi Muharrem’inde halvet-hâne-i istirâhata meyl-i hümayun buyurdukları zaman zevce-i şâhâneleri Gülnûş Sultân ile Afife kadını intihâb ve ihtiyâr ederek inzivâgahlarında ikamet buyurdukları beş sene müddet zarfında dahi hizmet-i şâhânelerinden ayırmamıştır. Afife vefakâr, velinimetinin tâc u taht-ı saltanata veda’ buyurdukları zaman milli bir üslub ile Sultân müşârünileyh hazretleri lisanından inşâd eyledikleri manzume-i gurrâ el-hak âs’ar-ı muhalledendir. Afife-i tâze zebân imzalarını “Afife Sultân” vaz’ etmiş olmaları şehriyâr-ı müşârünileyhten îlâd-ı evlad ile muhadderât-ı selâtin-i izâm i’ dâdına dâhil bulunduklarını işrâb ediyor ise de tarihlerde buna dair henüz bir sarâhat görülememiştir.

Müşârün-ileyhin nakş-tırâz-ı sahâif eyledikleri manzume-i rikkatengîzi derc ve tarihi olan noktaları zîrinde îzâh ediyoruz. Şu manzume-i yektâ takdire sezadır.

Ali Emirî

A kullarım suçum nedir bilmedim

Yekini hırsızken paşa eyledim⁸

Bostancı Paşa Musa'ya neyledim⁹

Bana hayf değil midir Sultan Mehmed

Her ne dediniz ise hep eyledim

Vezirin başını size yolladım¹⁰

Kızlar ağasını âzâd eyledim¹¹

Bana hayf değil midir Sultan Mehmed

Ahmedimin figânına duramam¹²

Mustafamın dahi yüzün göremem¹³

Hatice Sultânın halin soramam¹⁴

Bana hayf değil midir Sultan Mehmed

Hâssa kimin tacın tahtın aldılar¹⁵

Yüreğimi bölük bölük böldüler

Sultan Süleyman'a taht mı verdiler

⁸ Yekin Osman Paşa'dır. Ahvâl-i fezâhat-ı iştimalî mazbut-ı tevârîhtir. Vak'adan bir sene sonra yani 1100 senesinde cezâ-yî sezâsını bulmuştur.

⁹ Bostancı başı Musa Ağa haseki ağa iken vak'a esnasında bostancı başı olmuştur. Birkaç gün sonra yeniçeri ağası ba'de paşa oldu.

¹⁰ Sadrazam Süleyman Paşa'dır ki 1098 ğarra zi-l-hiccesinde katl ve ser-maktu' mezkûr Musa Ağaya tesliman gönderilmişti. Ahvâl-i tevârîhde görülebilir.

¹¹ Dâr-üs-saâde ağası Yusuf Ağadır. On yedi seneden beri sadr-nişîn ikbâl idi. Ol vakit sadâret ka'im-i makamı bulunan Köprülüzâde Mustafa Paşa'nın iltimasıyla 1098 senesi zi-l-hiccesinin yirmi ikinci günü idamdan azâd ve emvâlî müsâdere olunarak cânib-i Mısır'a ib'âd olunmuştur.

¹² Küçük şehzadeleri Sultan Ahmed-i Sâlis hazretleridir ki ol vakit on dört yaşında idi.

¹³ Büyük şehzadeleri Sultan Mustafa Han-ı Sâni hazretleri.

¹⁴ Kerîme-i mükerreme-i şâhâneleri Hatice Sultan hazretleridir ki meşhur ser-musâhib ve vezir-i sânileri bulunan Bolulu Mustafa Paşanın zevce-i tev'emleri idi. Mustafa Paşa vak'adan bir sene kadar evvel vefat etmiş ve Nabi-i nûkte-dân gibi bir edîb-i şehîr müddet-i medîde onun mektubluğu ve kethüdalığı hizmetinde bulunmuş idi. Kendileri de edib ve şair olup isimlerini mahlas ihtiyar buyurmuşlardı. Bu zat dahi "Tezâkir-i Şuarâ"da yoktur. Bir na't-ı şeriflerinin mahlas beyiti şudur:

Yüzün ferş eylemişlerdendir devlet-i meâbında

Biri de ümmetinden "Mustafa"dır ya Resûl-ullah

¹⁵ Yukarıda ismi geçen Gülnûş sultandır ki "Haseki Sultan" diye meşhurdur.

Bana hayf değil midir Sultan Mehmed

Sultan kardaşlarım hâtırım sorsun¹⁶

Sultan Süleyman’a taht mübârek olsun

Er olsun, arasın, hasmını bulsun

Bana hayf değil midir Sultan Mehmed

Barıştırdım tavşan ile tazıyı

Görsem gerek başda olan yazıyı

Çünkü saldım nice yüz bin gâziyi

Bana hayf değil midir Sultan Mehmed

Kâfirlere otağımı verdiler

Eski sarayıma ateş ördüler

Anan öldü uğurun döndü dediler¹⁷

Bana hayf değil midir Sultan Mehmed

Söyleyin Gülnûş’a karalar bağlasın

Âh ettikçe ciğerimi dağlasın

Sultan Mehmed çemşirlikde ağlasın¹⁸

Bana hayf değil midir Sultan Mehmed

“Afife Sultan” bunu böyle söyledi¹⁹

İnip aşkın deryasını boyladı

¹⁶ Birader şehriyârileri Sultan Süleyman-ı Sâni ve Sultan Ahmed-i Sâni hazretleri.

¹⁷ Vâlîde-i hüsrev-âneleri Turhan Hatice Sultan hazretleridir ki 1094 senesi evsatında irtihâl-i dâr-i-beka eylemiştir. Fi’l-hakîka mebâdî vak’a ondan sonra başlamıştır.

¹⁸ Çemşirlik el-hâletü hâzihî Topkapı Sarâyı-ı Hümâyûnunda ma’ruf bir mevki’dir ki Sultan Mehmed Han-ı Râbi hazretleri o mevki-i inzivâ-gâha ihtiyar buyurmuşlar idi.

¹⁹ Bazı nüshada böyledir: -Afife Sultan ağlayıp söyledi-

Tacını tahtını vîrân eyledi

Bana hayf değil midir Sultan Mehmed

(Ali Emirî, S.27, 1 Ağustos 1330, s.129-134)

ZEYL

Doktor Karaçun'un bu makalesi münasebetiyle İbrahim Müteferrika'nın kabrini encümence tahkik etmek istedik. Bir rivayete göre Haseki semtinde, bir rivayete göre de Kasımpaşa'da olduğunu haber aldık. Haseki'ye encümenimiz âzâsından Ahmed Tevhid Bey'i, Kasımpaşa'ya da âzâ-ı encümenden bahriye erkân-ı harb kâim-makamı Saffet Bey'i gönderdik. Ahmed Tevhid Bey Haseki Nisa Hastahanesinin arka kapısı karşısında vâki' kabristanda İbrahim Müteferrika'nın muâsırinden diğer bir zâtın kabrini keşfetmiştir ki o da Damad İbrahim Paşa zamanında İstanbul'da ilk itfaiye heyetini te'sis eden Tulumbacı Paşa David Ağa Gerçek'in²⁰ mezarıdır. David Ağa Gerçek fî-l-asl Fransız olup, kitâbesinin mezarının mütâlâasından anlaşılacağı üzere devr-i mezkûrda maa-âile ihtidâ etmiştir.

(Kitâbe şudur)

Dergâh-ı Âlî Yeniçerileri Tulumbacı Başısı Merhum David Gerçek Ruhiçun Fatihâ 1146

Aslında Frengistan'da olup kenduye hidayet ve İslam'la beşâret olunup on nefer iyâl ve evladiyla arzu-yi İslam ve bin yüz yirmi sekizde gelip Galata'da sakin ve kendusu cevâhirci Merşan nâm Frenk Freñçe elçisine gamz ve ahz ve tesmim-i murad edip mümkün olmayup halâsından sonra kapudar İbrahim Paşa'yla hasebi Venedik seferine gidip azîm yararlığı ve Venedik donanmasına tiz-destliği ve marifetiyle bin dokuz yüz altmış dört pare topu cüz'î vaktinde nişandan atıp üzerine kalanın direği sinip ve bazı gark olup mehâreti zâhir ve gelup dîn-i Muhammedî'ye meşgul ve tersane önünde âfet erişip muhterik kalyona nazar ve tulumba îcâd edip bin yüz otuz tarihinde Tüfenkhaneden zuhur eden harik-i kebirde tulumbası halâs ağa kapusu

²⁰ Bazı tarihçilerde Küçük diye muharrerdir.

olmakta Nefî ve tarih-i mezburda Tophane harikinde dahi nice fâidesi müşâhede olundukda bin yüz otuz iki senesinde Vezir İbrahim Paşa bâ-rüus-ı hümayûn yüz yirmi akçe yevmi ile kenduye ser-tulumbacıyan-ı dergâh-ı âlî ve yevmi on beşer akçe ile elli aded nefer tayin ve yevmi otuz akçe ile bir odabaşı ve yirmi altı akçe bir çavuş ve yirmi dört akçeyle bir çavuş yamağı ve yirmi akçe ile bir kâtib ve altmış akçe ile ocak kethüdalığı ve kışla ve bina neferatı yüz elli adede teknil ve ortalarına on kıyye lehm ve yetmiş beş çift nân-ı azîz yevmiye ve doksan akçe yevmiye nöbetçi taâmiyesi ve tâyin-i hortum ve tulumba için ağalığa yevmi kırk akçe terakkî ve neferinden biri cebeci tulumbacı ağası ve biri topçu tulumbacı ağası ve biri de topçu tulumbacı başısı olmuştur. Yirmi dokuz akçe etmek ile odabaşı çırağı olmuştur. 1146

Bâlâda sûreti tahrir olunan kitâbe, mezarın baş taşını ve sondaki taşının iki dil'ını işgal eder, kabrin civarında David Ağa'nın ahlâfından birkaçının, ol zamanın itfaiye-i zabitan ve çavuşânından bazılarının mezarları dahi vardır. Raşid Tarihi bin yüz otuz yedi senesi vakâyi-i meyânında David Ağa hakkında mâlûmat veriyor ise de senelerce bâlâdaki kitâbe ile tefâvüt görülmektedir.

Kâim-mâkam Saffet Bey de Kasımpaşa'da Okmeydanı'ndan zindan arkasına giden ve İdrîs-i Muhtefî kabrinin yanından geçen yol üzerinde ve kabir-i mezkûrun 150 metre kadar şimalinde İbrahim Müteferrika'nın kabrini bulmuştur. Başında Horasanî kavuklu taşı yere devrilmiş ve kitabenin hududu mürur-ı zaman ile yosunlarla örtülerek okunmaz bir hale gelmiştir. Mîr-i mûmâileyh alelacele taşı ve yazıları temizletip toprağı tazeletmiş ve mezarıcılar marifetiyle taşı doğrultarak birkaç sene sonra zayî ve kim-nâm olması muhtemel olan o kabir-i mübareğin şimdilik ihyasına gayret eylemiştir.

Kitâbe-i mezarın sûreti şudur:

Hâce-i divân İbrahim Efendi kim anın

Basmamıştı bir nazirî sahn-ı imkâna kadem

Zâtı mâhiyyât-ı eşyâya medâr-ı inkişâf

Tab-ı pâki resm ü âyin-i tabâatda ilm
İtdi nakd ü vaktini masrûf-ı tasnif-i fûnûn
Kıldı kilk-i fikrini mevkûf-ı tertib-i hükm
Eyledi zabt-ı tevârih ile isbât-ı vücût
Oldu ihyâ-yı ulûm ile kalemrân-ı rakam
Hâdim bizzat ölürken kâminı telh eyleyüb
Sâkî merg âna da sundu dolu bir kâse sem
Nahl-ı bâlâ şâh-cismin hâksâr etti felek
Olsa bâri hissemend-i mîve-i bâğ-ı irem
Hasb-i hâli ola Nevres mısra-i târih ânın
Basdı İbrahim Efendi sahn-ı firdevse kadem

Sene 1160(Tarih-i mısra-yi bihesab 1157 çıkıyor)

1162 tarihlerine doğru Hamdi Efendi namında bir zât tarafından te'lif olunup yazma bir nüshası âzâdan Tevhid Bey'in kütüphanesinde bulunan coğrafyaya dair bir kitabın Yalova hakkında verdiği izâhatten İbrahim Müteferrika'ya tealluku olan zirdeki fikarâtı ehemmiyeti cihetiyle aynen zirde derc eyledik.

“Kurb Yalova’da bin yüz elli üç senesinde dergâh-ı âlî cebeci başı el-Hac İsmail Bey ince Kara Mustafa Ağa’dan iştirâ eylediği çiftliğinde bâdel-azl tavattun, elli dört ve beş seneleri hilalinde mûmâileyh İsmail Bey vefat eyledikde Dârüssaâde ağası el-Hac Beşir Ağa çiftliği kendusunun çerâğ-ı hassalarından Türkmen Ağası Hacı Mustafa Ağa’ya aldırıp anda olan değirmen ocağına Basmacı İbrahim nâm kimesne tavassutuyla Frengistan’dan üstâd kâğıtçılar getirtip kâğıda mahsus su üzerinde demir dibekler yaptırıp kâğıthane ihdâs olunup üzerine yalak-ı âbad deyu kitâbe ve tarihin resm etmişlerdir ve hilal müsveddeki bin yüz altmış iki senesi Cemaziyülevvelinin evâhiridir envâi kâğıt işlenip kefere eşkâliyle esnafa verilir

mâlûm değildir mesela kefere de arslan damga kâğıt memduh idi bunda dahi evvel şekli icâd ile kâğıt nerenin olduğu mâlûm olmayıp esnafa fûrûht olunur ve keyfiyyet-i san'atı İstanbul'da eskici yahud tayfasının cem' eyledikleri köhne kirpasın kayyesin sekizer akçeye kâğıt emini olan Yazıcı sabık Ali Efendi'ye verip ol dahi mahaline gönderip ve Erdek'te evvel tunç dibekte kirpası döverek ve sahî su ile gidip pak olup bir beyaz yoğurt gibi küçük sunak üzerine suûd edip, alıp hıfz eder vakt-i hâcette bir ağzı vâsi' fiçının içine bir mikdar koyup su ile karıştırdıkda yoğurt ayrıntı gibi bir cevher olur, büyük ve küçük kâğıdına göre telden kalbur misalinde çâr köşe kasnağı evvel suya gavs ettirip yukarı kaldırdıkda suyu telden aşağı fiçıya akıp ol kalıb gibi telden kasnak üzerinde beyaz zar-misal kalan şeyi keçe parçaları üzerine vaz' edip suları çekildikde birbiri üzerine aralıkda abâ ve keçeler ile yığılmış tamâm suları kalmakta sııklara sererler lakin buna yazı yazılmaz zira serin ve neşşafdır, sonra mahsus kaynamış paça suyu içinde şeb ile terbiyeli suyu batırıp tekrar kurutup kavî ve tunç mengenalere sıkıtılır ondan sonra gönderip bey' olundukda kâğıtçılar mühürletirler bu eczâlarda merkurum olan kâğıt dahi yalak-ı âbad kâğıthanesinde işlenen kâğıtlardandır Devlet-i Osmâniyye'de ol kâğıt kârhâne yoğidi el yevm vardır Allah Teâlâ zevâl ve kederden emin eyleye."

İntiha

İbrahim Müteferrika²¹ vatanımızda matbaayı ilk defa olarak te'sis ve kâğıt imâline teşebbüs eden erbâb-ı mârufdan bulunduğu cihetle namını tebcil ve mezarını ziyâdan vikâye için matbûat ve matbaacılar heyetinin bu bâbda îcab eden muâvenet kadirşinâsıda bulunacaklarını ümid ederiz. Mezarın ittisâlinde taşları toprağa gömülmüş birkaç kabir daha mevcut olup mezkûr taşlar topraktan çıkarıldığı takdirde İbrahim Müteferrika'nın akraba ve taallukâtının esâmesi meydana çıkması me'mûldur.

²¹ Müteferrikalar ol asırda çavuşlar misillû divan-ı hümayunun hizmetine memur edilir. İbrahim Efendi sonraları hâcegânlık rütbesine ihrâz eylemiş ise de tarihte müteferrika unvanıyla mâruf kalmıştır.

İş bu kabirlerin taharrisi esnasında Kâtip Çelebi merhumun da kabri ziyaret olundu. Mâlûm olduğu üzere Kâtip Çelebi Unkapanı'nda ilk İstanbul kadısı Celalzâde Hızır Bey'in medfun olduğu Vinik Şucâ' mescidi karşısında inşa-gerdesi olup son harikde harâb olan mektebin yanı başında vedâ-i hâk-i gufrandır. Mezar taşının hal-i harâbesi müstevcib-i esef ve elemidir. Baş ve ayak taşları üçer parça olmuştur, bu taşların ancak birer ikişer parçası bulunabilmiştir, diğer parçaların enkaz altından zuhuru me'mûldur. Kabrin ortasından bir ağaç bile çıkmıştır. Tarih-i Osmânî encümeni îâne toplayarak mezkûr kabrin îmarını deruhde eylemiştir.

İmzasız, Zeyl (Kâğıt Yapımına Dair),S.3, 1 Ağustos 1326, s.186-190

İSTANBUL'DA BALON

Uçmak, havalara hâkim olmak, beşeriyetin feza hakkındaki tecessüsünü tatmin etmek fikri ve merakı kim bilir kaç asır evvel başlamıştır. Mesela Yunan efsanesinde Abaris'in bir oka binerek havalarda seyahat eylediği söylenir. İkar ile babası Dadal'ın balmumu ile gövdelerine yapıştırdıkları kanatlarla Girit'in müsaferet sevmeyen sahillerinden kaçtıkları, İkar'ın babasını geçmek için güneşe yaklaşmasına kadar seyahatinin güzel geçtiği, güneşe yaklaşmalarıyla mumun eriyup İkar'ın denize düşerek boğulduğu rivayet olunur (Milattan 1350 yıl evvel).

Tarihçilerde, hemen her millette hava seyahatlerine çıkmak isteyenlere türlü makine ve aletler icâd eyleyenlere tesadüf edilir. Ezcümle Türk lügatçilerinden “Sihah” sahibi Cevâhirî'nin uçmak teşebbüsünde bulunduğu tercüme-i hâlinde görülüyor.

Şuradan “uçmak” dediğimde hatırıma bir şey geldi. Mâlûmdur ki Türkler cennete “uçmak”, cehenneme “tamuk” derler. Tamuk üstü kapalı bir bina demektir. Uçmak ise göğe uçmak manasındadır. Şu hesabca Türkler yazıklıkların (günahkârların) tamukta mahbus kaldığına ve iyilerin göklere uçtuğuna yani hayatta yapamadıkları cevelânı vefatlarında icrâ eylediklerine i'tikâd eylediklerine delâlet eyliyor. Her ne ise maksadımız bu gibi şeyleri tafsil değil İstanbul'da bir balon hadisesini kaydetmektir.

Balonu Montgolfier ailesinden Josef ve Etienne adlı iki kardeş icâd eylediler. Bu balon 1782 senesi Haziranında uçu ve salimen yere indi. O tarihten tayyareler çıkıncaya kadar balonlarla canbazlık yaparak para kazananlar bulunduğu gibi hava dâhilinde ilmî tedkîkler de yapıldı. Hatta Yusuf İzzeddin Efendi'nin sünnet düğününde balon uçuuruluğunu rivayet ederler. 1879 (Rumî 1295) de Hama'da süvari kaymakamı Hafız Ahmed Bey kerimesinin düğününde kendi eliyle yaptığı bir balonu uçuurarak şehir halkını taaccübde bıraktı. Şimdi İstanbul'dan balonla kaçana gelelim:

Kont Zambecari isminde mühim bir mevki sahibi olan bir zâtın oğlu olup Polonya'da doğan tabii babasının adını alan Zambecari ibtidâ hukuk tahsil etmiş idi. Fakat böyle sakin bir mesleğin tabiatına uyamadığından Türklerle boy ölçmek için İspanya bahriyesine yazılmış. Birçok müsâdemelerde bulunup yararlıklar gösterdiğinden ve iki fırtına geçirdiğinden sonra ağır bir suretle yaralanarak Türklerin eline esir düştü, küreğe konulmak üzere İstanbul tersanesine getirildi.

Burada iken elleri kendisine tahmil olunan angarya vazifeyi yaparken, zihni de balon tecrübeleri hakkında edinmiş olduğu mâlûmatın tatbiki cihetini düşünüyordu. Balonla kaçmak teşebbüsü iki defa akîm kaldı, bu, muhafazasına memurların kendisinden şüphelendiklerinden dolayı değil, ol muhafızların yaptığı şeyleri kırmak eğlencelerinden ileri gelmiş idi. Nihayet üçüncü veya dördüncü teşebbüsünde kaçabildi.

1790 senesi yani 1201'de Üçüncü Selim devrinde kaçan bu kürek mahkûmu memleketine döndü. Bahriye işlerinden elini eteğini çekti, balonculuğa çalışmaya başladı, meseleyi ehemmiyetle tedkik eyledi, hatta papalık hükümetinden teşvik de gördü. 1804'te sevk edebileceğini me'mûl ettiği bir balonla yükseldi, balonunu ateş sardı. Gösterdiği soğukkanlıkla yangını ıslak bezlerle söndürdü bilerek yere indiyse de vücudu yanık ve bere içinde idi.

Zambecari balonu sevk için can feda edercesine çok çalıştı. Nihayet Prusya kralından aldığı paralarla vücuda getirdiği balonunun istediği cihete gidebileceğini iddia ve ilan eyledi.

1812’de parlak alkışlar arasında uçan balonu ağaçlar boyunca yükselince ispirto lambası dallara ilişerek devrildi, balonu tutuştu, râkibi yere düşerek beli kırıldı. Durmak oturmak bilmeyen, tehlikelerden yılmayan ve kendisi için: ”İnzârı efkârdır” denilen Zambecari böylece telef oldu.

(Necib Asım, S.95, 1 Teşrin-i Sâni 1926, s.384-385)

SERPUŞ

Sultan Mahmud-i Sâni’nin zamanına ve yeniçerilerin ilgâsı tarihine kadar resmî ve husûsî hemen herkesin başına giydiği kavuk ve imâme gibi şeylerdi. Pâdişâhân-ı izam hazerâtıyla, vüzerâ ve erkânın giydikleri kavuklara, kullandıkları imâmelere dair vereceğimiz mâlûmat halkın iktisâ ettikleri serpuş hakkında bir fikir verebilir. Bi-evvel şurasını söyleyelim ki, şimdi fes meselesinde gördüğümüz gibi, vaktiyle kavuk işinde de halk o kadar insicâm ve yeknesakiye itinâ etmezdi. Bazılar kavuk giyer, bir takımlar keçe külâh iktisâ eder, bir kısım da hasır vesairenden yapılmış şeyleri serpuş ittihaz eylerdi. Yalnız eşhâs-ı resmiyenin giydikleri yekdiğerinin aynı idi ve kanunun târifatına tamamen muvâfıkdı. Halk için bu takyîdat mevcut değildi ise de Hristiyan ve Musevilerin ve tebaa-ı gayr-ı Müslime-i sâirenin Müslümanlarınkine şebih şeyler giymeleri memnû idi ve bu memnûat yalnız serpuş hakkında değil, elbise hususunda da cârî idi. Müslümanların giydikleri kavuk, elbise ve kunduraları takliden milel-i gayr-i Müslimenin imal ve iktisâyâ başladıkları görülünce derhal men’ edilir, bu hale îtibar etmeyenler heman tecziye olunurdu. Kanunnâmelerde bunun için sarâhat bulunduğu gibi ara sıra hasbelicâb ısdâr olunan o evâmîr-i vâridat –ı padişahîde de bunun için tehditler görülürdü. Bunlara bakarak, kanunnamelerle evâmîr-i müekkedeyi okuyarak vaktiyle bu misillû husûsata pek çok riâyet edildiğine ve bu sayede muhtelif milletlerin bi’s-suhûle tefrik edilebildiğine muttali’ oluyoruz. Müessis-i bünyân-ı saltanat Osman Han hazretleri Börk-i Horasânî

ismi verilen kırmızı çuha veya kadifeden mâmul fes büyüklüğünde bir külâh giyerler üstüne de Tatar usulünde bir destâr sararlardı. Bu kırmızı külâhın tepesiyle sarık kenarına gelen kısmına altın levhalar da konulurdu.

Tarih-i Ata'da müşârün-ileyhin tarikât-ı Mevleviyye'ye muhabbetinden dolayı Mevlevî dervişlerinin iktisâ eyledikleri sikkeyi giydikleri ve bunun üstüne bir destâr-ı tekvîr ve tepesine sırma vaz'ıyla tezyin eyledikleri muharrer ise de padişah-ı tahsîn-i Osmâniyân'ın Börk-i Horasânî giydiklerinde ve Mevlevî sikkesini müşârün-ileyhin değil, hafîdleri Süleyman Paşa'nın iktisâ eylediğinde şüphe yoktur. Nitekim Atâ-yı tarihîde Paşa'nın sikke-i Mevlevîyye giydiğini yazıyor ve o da bu ikinci mâlûmatı tasdik ediyor. Süleyman Paşa'nın giydiği sikke hârîka tâbir olunan bol yünlü ferâce ve tennure ve kemerden ibâret bir takım elbise ile birlikte Celaleddin Rumî hazretlerinin hafîdi Feridun Ulu Ârif Efendi tarafından kendisine ihdâ edilmiş ve müşârün-ileyhe tebriken ve maa'l-memnûniye bunları iktisâ eylediği gibi bu elbise Fatih hazretlerine kadar kisve-i selâtin-i Osmânî ittihaz olunmuştur.

Sikkeler bilâhire sırma ile serâpâ tezyid olunarak ismine takye denildi. Nitekim tennure (haftan), hırka (biniş ve kontuş), kemer de (kanun kuşağı) namını aldı, bu isimler pek çok zaman muhafaza edildi.²²

Hüdavendigâr hazretleri üskûf namını verdikleri bir serpuş ihdâs buyurmuşlar ve kendilerinden sonra taht-ı Âlî Osmânî'yi işgal buyuran pâdişahân-î izâm hazerâtı onu tâc-î sultanî ittihaz eylemişlerdir.

“Tâcu't Tevârih” Ayolonya Kalesi'nin zabtından sonra üskûf isti'mâle başlandığını söylüyor ve kalenin Lâlâ Şahin Paşa tarafından keyfiyyet-i işgâli izâh edildiğinden sonra üskûfün sebeb ve sûret-i ihdâsı hakkında şu mâlûmatı veriyor:

Tılâ ve nakra ve âlât ve nukûd vesâir teberrükât bir mertebede vâfir ve bî-kıyas idi ki bir altun tas bir sipahi eline girip hıfz-i emân idi, en-nâs başına giyip destâr ile setr etti. Şah-ı dil-âgâh evvel mu'tâda muhâlif külâha nigâh edecek, bu ne külâhdır deyu

²² [Mehmed Zeki'nin Serpuş metninde bu bilgi için yararlandığı eser bilgisidir.] Cevad Paşa, Târih-i Askerî-yi Osmânî, Kitab-ı Evvel, 111-112. sâhife.

istihbâr buyurdu. Ol sipahi dahi Sultan-ı kerim hazretlerinin lutf-ı amîm ve halk-ı azîmine îtimadı ve vüs'at-ı kerem ve rif'at-ı himmetine mezîd-i îtikâdı olmağla sermestûrunu izhâr ve bîm ve hirâs ile ketm ettiği tası âşikâr eyleyub dedi ki: Devlet-i şâhî ben hâk-ı râhi bu meserret külâhı birle miyahi etti. Ustur zehebîke mazmununu meslek edip ehl-i gadrdan setr için bu vaz'ı ihtiyar ettim dedikde külâh beyne'l-intâcî ve efser-i ser edindiği girân-ı maye tacı metbû-ı matbâ'-ı Hüsrev dâver ve makbûl şah-ı kerem-perver olup nesîm-i cûdları emvâc-ı bahr-ı keremlerini tahrik edip ol tas-ı tılâyı mücahid-i mezbure temlik buyurdular. Bazı nâkilân-ı ahbâr böyle ihbâr etmişlerdir ki bendegân-ı şâhî üskûf dedikleri külâhı ziver-i tılâ ile tezyin eylemek ol zamanda ferman buyuruldu ve bu vaz-ı cedid hudûsunun menşe 'i ol gazî-i tâs-puşe taklid oldu ve bu rivayetin sıhhati takdiri üzere tahmil-i Muradzâde iştihâr ve şüyuğun ol zamanda vukûu evvelâ Süleyman Paşa Gazi ihtirâ diye rivayet olunduğu sâbika-ı mezkûr olmuştur.²³ Diğer tarihçilerde, hususiyle Âlî ve Solakzâde'de Tâcu't-Tevârih'in verdiği mâlûmat tasdik edilmekte ve yalnız Sâdeddin Efendi "Üskûf" hadisesini Ayalonya Kalesi'nin zabtından sonra gösterdiği halde "Âlî" Efendi Siroz Kalesi'nin fethinden sonra olduğunu beyan etmektedir.²⁴²⁵

Hammer, üskûf namı verilen sırmalı külâhların icadı Ayalonya'nın fethine müsâdif olduğunu beyan ediyor ve ekser müverrihlerin icbârını kabul eyliyor. Müverrih-i müdekkik "Tezyilat" kısmında şu mâlûmatı da vermektedir:

"Sırma işlemeli külâhlara zırh külâh denilirdi. Trakyalılar zırhula derlerdi, Hâfız'da tesadüf olunur. Üskûf Latince Sikofya (Scuffia) kelimesinde görülür.

²³ [Mehmed Zeki'nin Serpuş metninde bu bilgi için yararlandığı eser bilgisidir.] Hoca Sâdeddin Efendi, Tâcu't-Tevârih, 1.cild.

²⁴ [Mehmed Zeki'nin Serpuş metninde bu bilgi için yararlandığı eser bilgisidir.] Âlî Efendi, Kühû'l-Ahbâr, 5-70

²⁵ [Mehmed Zeki'nin Serpuş metninde bu bilgi için yararlandığı eser bilgisidir.] Hemdemî Efendi Solakzâde 34.sahife.

Müvellididir san o şadırvan-ı rûh-efzâsı kim. Hem döner hem eşkini eyler sefasından revân. Zer-külâhiyle yahud bir dilber rakkâsdir. Bir ayağ üzere semâ etmekte dâmen-i dermiyân. Nefî²⁶

Yavuz Sultan Selim de bir serpuş meydana getirdi, cüz'î tebdil ve tagayyürle yeniçerilerin ilgasına kadar pâdişahân-ı izâmın tac-ı hüsrevanesi olan bu kavuğun adına selîmî denildi. Selîmî bir endâze uzunluğunda, üstüvânîyü'ş-şekl bir alâmet üzerine ince tûlbent (dilbend) sarılı bir nevi külâhdı. İş bu külâhın Keyhüsrev'in tacına benzediği mazbut-ı sahâif-i tarihtir.

Kanuni hazretleri pederinin ihdas-kerdesi olan külâhı üstünü müteaddid dilimler teşkil edecek ve tepesini biraz görünecek sûrette tûlbentle sarmış ve ön tarafına iki sorguç takarak buna yusufî ismini vermiştir.

Mehmed Hân-ı Râbi'ye kadar Mevlevîyye, Selîmî, Yusufî, Örf, Serdengeçti ismi verilen serpuşlar giyilirken, ondan sonra düz kaş, kalafat, dardağan, mollâyî, paşai, togtak, zaîmî, kâtibi, kafesî, perişanî, çatal, silahşorî isminde serpuşlar kullanılmağa başlamıştır. Bunların ne oldukları isimlerinden de anlaşılıyor, Mollâyî mollaların kullandıkları imâme, paşai paşalara mahsus bir nev'i alâmetti. Kâtibî, erbab-ı kalemin kullandığı serpuş, silahşorî silahşörlerin giydikleri külâhdı. Bunların arasındaki fark ise cüz'î idi. Bazıları üzerindeki tûlbendin dar veya geniş olması, bir takımları da diğerinden uzun veya kısa bulunmasıyla yekdiğerinden tefrik olunuyordu. Mesela kafesî çuhadan mâmul olan kavuğun içine bir okkadan ziyade pamuk konur, alt tarafa gelecek yere de tûlbend kafes gibi sarılırdı, diğerleri de buna mümâsil bir sûrette vücuda getirilirdi.

Orhan Gazi zamanında ulemaya beyaz, daire-i hümayun müstahdeminiyle zâbitan-ı askerîye kırmızı, erbab-ı kaleme sarı, sâir hidemaya da siyah börk²⁷ tahsis olunmuş, Yıldırım Bâyezid zamanında ise beyaz asker, kızıl âyân-ı saltanat alâmeti

²⁶ [Mehmed Zeki'nin Serpuş metninde bu bilgi için yararlandığı eser bilgisidir.] Hammer, Atâ Bey'in Tercümesi, cild:1, 339-340. sahife.

²⁷ Külâh nev'inden bir nev'i serpuştur. Beyaz çuha veya keçeden îmal olunurdu. Alt tarafı sırma ile işlenir, ön tarafına sarı tenekeden bir kaşık ilave olundu. S.Z.

addediymişti. Fatih hazretleri ak brk sanâ-yı-î zerdûzî ile tezyin ettirerek yeniçeriye, kızıl brk envâ-yı zîb ü ziynetle bî't-tersîm erkân ve ekâbir-i devlete mahsus alâmetten addettirdi. Kanuni, yarım endazeden uzunca ve üzerine gayet ince Hint tlbendi sarıldıktan sonra sağdan sola doğru dört parmak kalınlığında sırma ile işlenmiş haymiy'ř-şekl ve ön tarafı ağır telli serpuş sadrâzamalar ile vzeraya tahsis ettirmişti. Rical ve bendegân-ı bîrun ve enderûn selîmî ile mücevveze giyerlerdi. Mcevvezenin selîmîden farkı birincinin ikincisinden fazla olarak üstündeki fes gibi kırmızı bir şeyin bulunmasından ibaretti. Sonraları serpuşun enva'î çoğalmış, bunlar takke, yelken, barata, tas, kalpak, kalıp işi, perişanî, şemle isimlerini almıştı. Boyu az, iki ziyade fes gibi bir alâmetin etrafına iki parmak sarık sarmak sûretiyle hâsıl olan serpuşa kavuk, şeyhülislamların eyyâm-ı resmiyyede giydiklerine rf, örfe müşabih ve yalnız daha küçük olana kk tepeli, hırka dikişi gibi dikişli, uzunca, sarığı da kavuktaki gibi birbirine muhazî olmayıp biraz mukavvesce sarılmış olana patlak dikişli, aşağısı dar, yukarısı geniş ve birbirine muhazî destâr ile sarılmış olana kalafat, kalafatın çatal sarıklı olanına çatal kalafat, kıvrıcık kuzu postundan îmal edilene kalpak unvanı îta olunuyordu. Diğer şekillere, mesela mukaddem gibi olanlar da bulunup onlar da istimâl edenlere veya serpuşun şekline göre birer isim verilirdi.²⁸

Serpuşların nev'ilerine, sret-i istimallerine dair eski kanunnâmelerde izahat mevcuddur.

Fatih'e nisbet edilen Kanunnâme-i Âlî Osman'da serpuşa ait olmak üzere yalnız şu fıkraya tesadf edilebilmektedir.

“ve hidmetkârlarına mücevveze giydirmek vzeranın ve kadı askerlerin ve defterdarların yoludur. Ve beylerbeyleri, sancak beyleri skf yrnmek gerektir.”²⁹

Tevkiî Abdurrahman Paşa tarafından 1087 senesinde tedvin edilmiş olan kanunnâmede³⁰ ise daha fazla malmat vardır ve buradaki izahata göre sonraları

²⁸ [Mehmed Zeki'nin Serpuş metninde bu bilgi için yararlandığı eser bilgisidir.] Ahmed Cevad Paşa, Târih-i Askerî-yi Osmânî, Kitab-ı Evvel, 115-116. sâhife.

²⁹ [Mehmed Zeki'nin Serpuş metninde bu bilgi için yararlandığı eser bilgisidir.] Kânunnâme-i Âlî Osman (Tarih-i Osmanî Encümeni Mecmuası) 15-16.sahife

vükelâ ve vüzerayla ehl-i nâsın bir nevî serpuş istîmal etmeyerek eyyam-ı resmîye ve husûside başka başka şeyler giydikleri ve resmi günlerde serpuşlar bile aynı cinsden olmayup eyyam-ı resmîyeye göre onların da değıştikleri anlaşıyor. Ezcümle vezir-i âzam hazretleri rikab-ı hümayundan serdarlıkla a'danın üzerine azimet etmek lazım gelse başında selîmî olduğu halde huzur-u hümayuna çıkardı.

Sefer-i hümayun vukuunda vüzerâ-yı izâm yollarda kallavî giyerlerdi. Cuma alayına iştirak eden vüzerâ mücevveze takarlar, divân-ı hümayundan gayrı günde huzur-u şâhâneye çıkmak lazım gelse selîmî iktisâ ederlerdi. Yalnız yangına gittiklerinde ruzmerre istimâl ettikleri sarıkları takarlardı.

Divân günlerinde vezir-i âzam hazretleri selîmî giyerler, kanun-ı kâdim üzere kul dolaşmak üzere çıktıklarında gizlilik selîmî iktisâ ederlerdi. Divân-ı hümayun günlerinde vüzerâ-yı izâm mücevveze giyerler, bayrama mahsus olmak üzere arifeden bir gün evvel yapılan tebrik merasiminde sadrazam gizlilik mücevveze iktisâ eylerdi. Arife günü vezir-i âzam hazretleri kallavî giyer, arz odasında enderunu teşkil eden müstahdeminin tebrikâtını kabul ederdi. Sonra mücevveze ve üst giyerek divanhaneye çıkar ve o halde vüzerâ ve erkân-ı sâirenin tebrikâtını kabul eylerdi. Vüzerâ-yı izâm bayram günlerinde evlerinde kallavî ile gelenleri kabul eder, ve yalnız gelen vezir olur, ve selîmî giymiş bulunursa oda onu selîmîyle kabul eylerdi.

Sadrazam bayramın üçüncü günü Ebû Eyyûb Ensârî hazretlerini ziyarete gider, ve o sıralarda selîmî iktisâ ederdi.

Rikâb-ı hümayun ağaları da vüzerâ-ı izâmın selîmî iktisâ ettikleri yerlerde selîmî giyerler, mîrimîran divan-ı hümayuna geldiklerinde vüzerâ-yı izâm gibi mücevveze iktisâ eylerdi. Sancak beyleri divân-ı hümayuna mücevveze ile çıkarlardı. Sefer-i hümayun için yapılan büyük alaylarda vüzerâ-yı izâm kallavî iktisâ ederler, ve padişah hazretleri zırh giyerlerse onlar da zırh iktisâ eylerlerdi. Vüzerâtları olan nişancı ve defterdarlar kallavi; olmayanlar selîmî iktisâ eyler, şeyhülislâm ve kadı asker efendiler de ârifî giyerlerdi. Yeniçeri ağası, rikab-ı hümayun ağaları, cebeci

³⁰ [] Millî Tettebbûlar Mecmuası, 1.cild, 2 aded

başı işbu alaylarda selimi giyerler, divan-ı hümayun hocalarından yalnız reis efendi selimî giyip diğer hâcegân ise mücevveze iktisâ ederlerdi. Müteferrika, çaşnigir ağalar dergâh-ı âlî çavuşları mücevveze giyerlerdi.

Mevlid-i Şerif mahallerinde vüzerâ, nişancı, defterdar efendi, yeniçeri ağası, mîr-i ilm ağa, sair rikab-ı hümayun ağaları, bölük ağaları, çavuş başı, reis efendi, cebeci başı selimi giyerler, ulemâ-yı kirâm da ârifi iktisâ eylerdi.

Vüzerâ ve erkânı sâirenin tâbi oldukları bu ahkâmdan başka kanunnâmelerde hûddama varıncaya kadar herkesin ne giyeceği ve ne suretle hareket edileceği mezkurdur.

Mesela yukarıda görüldüğü vecihle sadrazam hazretleri kanun-ı kâdim üzere kul dolaşmak murad ettiklerinden selimî giyerler, subaşı şehir kadısının kethüdası perişanî denilen serpuş iktisâ ederek asesbaş, çârtâk çorbacısı ile birlikte sadrazam atbaşı beraber giderlerdi. Bunları dergâh-ı âlî çavuşları çavuşbaş, şehir kadısı ve yeniçeri ağası sırasıyla takip ederler, ve en nihayet mumcular iki sıra piyade olarak yürürlerdi. Bunlardan dergâh-ı âlî çavuşları mücevveze, Çavuşbaş ile yeniçeri ağası selimi, şehir kadısı ârifi, mumcular da üsküf giyerlerdi. Kul ağaları yalnız saydıklarımızdan ibaret değildi. Fazla olarak ihtisâb ağası, sirâc baş, bostancılar odabaş, muhızır ağa, kethüdâ erleri, cebeci, topçu başları, vezir-i âzamin ağaları birlikte bulunurlar, diğer mahzarlarda iştirak eylerdi.

Bunlardan evvelkiler perişanî, sonrakiler üsküf giyerlerdi. Vüzerâ ve erkânın divan serpuşları hakkındaki ahkâm zikr edilmiştir. Şimdi de sadrazamın maiyetini teşkil eden huddâmının giydikleri şeyleri söyleyelim:

Divan-ı hümayun günlerinde sadrazama refakat eden çaşnigirler sırma işlemeli gümüş yüklüklü kırmızı üsküf müteferrikaları, ağaları, sirâc başı mücevveze,

matharacı, tüfenkçileri sırma işlemeli gümüş yüklüklü üsküf, şâtırları ruzmerre sarık giyerler, yalnız şâtırbaşı başına sorguçlu perişanî takardı.³¹

Bu bahse hâtime vermeden evvel şimdiye kadar tafsîl edilen malumatı icmal eyleyen şu malumatı da iktibâs-ı fâideli addolunmuştur:

Efrâd-ı asakir sınıflarına göre eşkâl-i mütenevviada serpuş giydikleri gibi eshâb-ı rütbe dahi serpuşların şekline ve üzerlerindeki tezyinat ve alametin nev'ine göre yekdiğerlerine tefrik olunmak mu'tad idi.

Eski Osmanlı ordusunda serpuşların envâi muhtelifesi istimâl olunmuştur.

Sadrazamla vüzerâ kallavi, kafesî, kalfat, paşaî, kâtibî ve mollâyî tâc ve kavuklar giyerler idi.

Askerîden dış ağaları rütbelerine göre selîmî, mücevveze, kafesî, horasanî, paşaî ve kâtibi namlarında külah ve kavukları iktisâ eylerdi.

Sunûf-ı askerîden yeniçeriler börk giyerlerdi. Zâbıtana mahsus börklere üsküf denilirdi.

Yeniçeri zâbitanından bazısı alaylarda imal olunup âlet-i tarafı sırmalı şerit ve üst tarafı sorguç ile tezyin edilen ve rütbelerine göre sorguçlarının şekli ve tülû tebdil eyleyen külahı giyerler, evkât-ı sâire de umûmen kavuk iktisâ eylerlerdi.

Kapıkulu denilen asakir hassa ocaklarından altı bölük neferatı gerek hazır ve gerek seferde başlarına kavuk giyerlerdi, ve fakat bunların giydikleri kavuklar yeniçeri zabitanının giydiklerinden farklı idi.

Lağımcılar kalpak, topçu ile tersane kalyoncuları puşî istimâl ederlerdi.

Sunuf-ı askeriye içinde bulunan zırhlılar başlarına zerrin külah namındaki madenî miğfer giyer, ma'yyet-i şâhânede olan solaklar ile peykler tas namı verilen bir serpuş iktisâ eylerlerdi. Miğferlerin envâi muhtelifesi vardır.

³¹ [Mehmed Zeki'nin Serpuş metninde bu bilgi için yararlandığı eser bilgisidir.] Millî Tetebbûlar Mecmuası, 3.sayı, 497-544.sahife.

Eyalet askerine gelince: Bu askerin piyadesini teşkil eden yerli kolu sunuf-ı askeriyesiyle bir takım süvarisinden ibaret olan züema tımarlı sipahileri kendi memleketlerinde müstâmel olan baş kisvesini iktisâ edip delîl ve levend süvarisiyle dahi âlel-umûm kalpak giyerlerdi.³²

Hâlihazırda başımıza geçirmekte olduğumuz fesin tarih, kabul ve isti'mâli nisbeten yenidir, ve yukarıda da işaret ettiğimiz vecihle Sultan Mahmud'un yeniçerileri ilgasından sonradır.

Serpuş taa Bizans zamanına ircâ' ile buradan adalara, Yunanistan'a, Tunus'a ve hatta Fas'a nakl eden rivayetde vardır.³³

Abdurrahman Şeref Beyefendi de bu hususda şu malumatı îta ediyor:

“Küçük Asya'da kâin Yunan kolonilerinden Frigya'da azâd olan eserâyâ(esirler) kırmızı serpuş giydirmek mu'tad imiş. Fransa ihtilâl-ı kebirinde işbu kırmızı serpuş âlamet-i hürriyet olarak kabul olunup bütün halka taammüm etmiş idi. Şekli bizim feslere müşâbih olmayıp iyice kıllı idi. İhtilâl tavsadıktan sonra Fransa'da modası geçmiş ise de Yunan adalarına ve oradan garb ocaklarına sirayet etmiş idi.³⁴

Bu iki nakl karşılaştırılacak olursa her ikisinin son kısımlarında ittifak mevcut olduğu ve yalnız ilk kısımda ihtilaf bulunduğu görülür. Bu haberlerin her ikisi de tevcih olunabilir. Ancak Fransa İhtilali ile ecdadımız tarafından kabulü arasında az bir müddet olduğu için bir müddet-i kalîlede fesin Fransa'dan Yunan adalarına ve oradan da garb ocaklarına sirayet eylemiş olması bir parça müstab'ed görölse gerektir.

³² [Mehmed Zeki'nin Serpuş metninde bu bilgi için yararlandığı eser bilgisidir.] Mahmud Şevket Paşa, Osmanlı Teşkilat ve Kıyafet-i Askeriyesi, 1.cild, 28-30.sahife.

³³ [Mehmed Zeki'nin Serpuş metninde bu bilgi için yararlandığı eser bilgisidir.] Ahmed Rasim Bey, İstişâre, 6.varak, 274.sahife.

³⁴ [Mehmed Zeki'nin Serpuş metninde bu bilgi için yararlandığı eser bilgisidir.] Abdurrahman Bey, Sabah 10099. numara.

Fesin bizim tarafımızdan keyfiyyet-i kabulüne gelince, serpuş mazimizi tâmim eden Sultan Mahmud-i Sâni zamanında ser-asker ve kaptan-ı deryalıkta bulunmuş olan Koca Hüsrev Paşa'dır.

Napolyon'un Mısır'ı işgalini idrak eylemiş ve Fransızların tahliyesi üzerine oraya vali olmuş olan Hüsrev Paşa, oradan diğer vilayet valiliklerine gönderilmiş, bilâhire efendisi Küçük Hüseyin Paşa'nın işgal ettiği kaptan-ı deryalığa dahi nâil olmuştu. Bir müddet sonra oradan mâzul oldu, tekrar bazı memuriyetlerde bulundu ve en nihayet 1237 senesinde ikinci defa olmak üzere kaptan-ı deryalığa nasb olunmuş ve bu defaki memuriyeti 1242 senesine kadar dört sene imtidad eylemiş idi. İşte bu memuriyet uhdesinde iken Vak'a-i Hayriyye (1241) vukûa geldi. Yeniçeriler ortadan kaldırıldı. Hüsrev Paşa'nın Ağa Hüseyin Paşa ve Darendeli İzzet Paşa gibi Vak'a-i Hayriyye'de fiilen hizmeti sâbık edemedi. Çünkü kendisi o zaman İstanbul'da değil, donanma ile Akdeniz'de bulunuyordu.

Müteâkiben İstanbul'a virudunda Sultan Mahmud Han'ın Yeniçeriliğin kökünü kazımak için eski devri andırır hiçbir hatıra vesâir bırakmamak azminde olduğunu gördüğünden Tunus'tan tedarik eylediği bir mikdar fesi kalyoncu neferatına giydirip selamlık resm-i âliyesine çıkarmış olmağla şehriyar-ı müceddidin hoşuna giderek atık serpuşların yerine fes kâim olması tensib ve orada buyurulmuş ve kıyafet-i kadimemizin tebdil ve teceddüdüne bu suretle başlanmış idi.³⁵

Vak'anüvis muhteremin verdiği bu malumattan Koca Hüsrev Paşa'nın padişaha hoş görünmek maksadıyla böyle bir fes teşebbüsünde bulunduğu ve bu da ale'l-fevr vukûa gelmiş olduğu anlaşılıyor. Bu mevzuya dair Ahmed Rasim Bey tarafından İstişâre Mecmuası'na yazılan makalede ise şöyle deniyor:

“İşte bu dört sene zarfında Akdeniz'de bazı muvaffakiyete nâil olduğu gibi gemilerde bulunan binliklerinde (Bayrak asker) bilâhire Hurşid namını alan bir Fransız çavuşu

³⁵ [Mehmed Zeki'nin Serpuş metninde bu bilgi için yararlandığı eser bilgisidir.] Abdurrahman Şeref Bey, Sabah, 10099. numara.

marifetiyle tâlimât-ı mektezâyada bulunmuş ve bu askere Tunus'tan aldığı fesleri giydirmiş idi.”³⁶

1241 senesi vekayînde Tarih-i Lütî şü mâlûmatı veriyor: “Hüsrev Mehmed Paşa İzmir’de ve gemilerde memlûklerinden ve kimi askerinden tertib ettiği ve bir tabura bu tâlimi icrâ ettirip başlarına fes iksâsıyla darsââdete vusulünde” ³⁷

Vak’anüvis Lütî Efendi’nin verdiği bu mâlûmattan ve işe bir de ecnebi karışmış olmasından gemideki efrâda fes iksâ ettirilmesi keyfiyetinin birdenbire hatra gelmiş ve padişaha göstermek için yapılmış bir şey olmadığını kabul eylemek lazım gelir. Böyle bir yenilik gören ve tarih encümeni reis-i muhtereminin dediği gibi Yeniçeriler aid her nevî hatıratı kökünden kal’amelinde bulunan bir padişahın ordu-yı hümayun için bunları tercih eyleyeceğinden ise şüphe olamaz. Nitekim padişah hazretleri tarafından da daha ilk girişte mazhar-ı takdir olmuş ve heman o günden itibaren tâmimane emir verilmiştir.

(Mehmed Zeki, S.49-62, 1 Nisan 1335-1 Haziran 1337, s.103-116)

İBRAHİM MÜTEFERRİKA

Geçen asırlarda Devlet-i Osmâniyye’nin hizmetine dâhil olan Macarlardan Osmanlı milletine icra ettikleri faideli işleriyle bilhassa iki zât serfiraz olmuştur. Bunların birisi Topçu Urban, öteki matbaacı İbrahim Müteferrika’dır. Yüzlerce seneler bu iki zâtın eyyâm-ı hayatlarını birbirinden tefrik ediyorlar. Hizmetleri yekdiğerine müşâbih olduğu gibi vatan-ı Osmâniyye’ye dâhil olmaları esbâbı da başka başkadır.

Biri bir feth-i azîme maddeten, diğeri maârif-i Osmâniyye’ye mânen olmak üzere ikisinin hidemâtı da yâd ve tezkâra ahrâdır. Urban kendi arzusu ile Türklerin yanına gelip Fatih Sultan Mehmed zamanında Osmanlı ordusunun istîmali için ilk büyük

³⁶ [Doktor Karaçun'un İbrahim Müteferrika metninde bu bilgi için yararlandığı eser bilgisidir.] Ahmed Rasim Bey, İstişâre Mecmuası, Numara:6, 274.sahife.

³⁷ [Doktor Karaçun'un İbrahim Müteferrika metninde bu bilgi için yararlandığı eser bilgisidir.] Lütî Efendi, Tarih-i Lütî, cild:1, 162.sahife

topları isâga etti. İstanbul duvarlarında rahneler açan cesim topları Urban ustanın çîre-dest-i maharetiyle meydana gelmiş idi.

İbrahim Müteferrika kendi arzusu ile değil vukûatın ilcâsıyla Osmanlı milleti hizmetine girmiş idi. Bu memlekette birinci matbaanın teşkiliyle ulemânın tâmimi için gayr-ı kâbil ferâmûş bir hizmet îfâ etmiştir. Kıymetli teşebbüsâtı ile bir milletin tarih-i ulûm ve maârifinde zikr-i cemil ile anılmaya şâyan olan bu fâzıl-ı zâtın tercüme-i haline aid muttâlî olduğumuz mâlûmatı bu satırlar ile arz ediyoruz.

İbrahim Müteferrika Calvinist Hristiyan mezhebinde olan fakir bir Macar familyadan 1674 sene-i miladiyesinde yani tahminen 1085 sene-i hicriyesinde ³⁸ Macaristan'ın şark tarafında olan Kolojvar şehrinde³⁹ doğmuştur. Babası, anası fakir aileden olup Macaristan'da bu familyanın şöhreti, yadigârı kalmamıştır.

O zamanda Macaristan'da Katolikler ile Protestanlar arasında devam eden rekabet dolayısıyla bu mezheplerden birinin mürevvicleri kendi mezheplerindeki erbab-ı ilm ve irfânı tezyîd ile muhaliflerini mağlub etmeğe çalıştılar ve bu maksad ile kendi mezhebinde olan fakir fakat zeki çocukların meccânen tedrisatı için pek çok müessesât meydana getirdiler. İbrahim Müteferrika dahi zeki çocuklardan olmakla fakirliğine rağmen kollagiyum yani kolej tesmiye olunan büyük mektepte tahsil etmişti. Kendisi Protestan papası olmak niyetinde idi ⁴⁰ 1104 senesinde Orta Macar Kralı Tököli'nin Osmanlı ordusu ile müttefiken Nemçeliler aleyhine vuku bulan muharebe esnasında on sekiz yaşında olan bu genç talebe ismi meçhûl kalan bir yerde bir müfreze Osmanlı askerine müsâdif olup o zamanın âdeti üzere askerler tarafından fidye-i necât almak ümidiyle esir tutulmuştu. Bu fakir genç adam için hiç kimse fidye-i necat vermedi, bu vechle 1106 raddelerinde İstanbul'a getirilip burada esir olarak satıldı.

³⁸ İbrahim kendi rivayeti üzere 1692 senesinde 18 yaşında olup esir tutulmuştur. Bu hesapça sene-i mezbûrede tevellüd etmiştir. Buraya aid: De Saussure Czezarnak Torokorszagi levelei 1730-39 bol Budapest. 1909. 93. sahife.

³⁹ Risale-i İslâmiye nâm kitapta İbrahim kendi yazıyor: Bu bende-i zaîfin velâdeti memleket-i Macar'da şehr-i Kolojvar'da mukadder olmağla

⁴⁰ [Doktor Karaçun'un İbrahim Müteferrika metninde bu bilgi için yararlandığı eser bilgisidir.] De Saussure Czezarnak Torokorszagi levelei, s.93.

Bu genç Macar talebenin din-i İslâm'ı ne vechle kabul ettiğini dostlarından olan De Saussure şöyle hikâye ediyor: “İstanbul'da kaba ve zalim bir adamın eline geçip uzun müddet sefilâne yaşamıştı, artık köleliğe tahammül edemeyip İslâm'ı kabul etti. İbrahim tesmiye olundu. İbrahim zeki ve becerikli adam olup birkaç senede Türk lisanını ve erkân ve âdâb-ı İslâmiyeyi dahi öğrenmiş ve muktedir efendilerden birisi olmuştur.”⁴¹

Din-i İslâm'ı kabulünden 1128 senesine kadar sûret-i maişeti hakkında mâlûmat-ı sahîha yoktur ve olduğu da mâlûm değildir. Yalnız bu zamanlarda ” Risâle-i İslâmiye” namı ile din-i İslâm'ın müdâfaası için bir kitap te'lif ettiği mâlûmdur. Bu kitap ulûm-ı dinîye-i İslâmiyeyi mükemmel tahsil etmiş olduğunun burhânıdır. Bu kitabın tasnifi 1123-1126 seneleri arasında vuku bulmuştur. Bu hükmümüzü kitabın son sahifelerinde bulunan sözlerden istidlâl ve istintâc edebiliriz. Kitabını yazmış olduğu zamanda Avrupa milletlerinin ahvâlinden bahsedip Macarlara aid vukûattan bu cümleyi yazıyor:

“Rakoçi oğlu demekle mâruf Orta Macar Kralı Menkaç nâm kalede muhasara alındıkda Beç kralına giriftâr ve Beç'te kalebend olup bir hediye ile halâs bulup vilayet-i Macar'a dâhil oldukda ahâli-i memleket krallığa kabul edip ol günden beru Nemçe-i bedkâr ile ruz u şeb cenk ve cidaldedirler.”⁴²

Rakoçi 1115 senesinde Nemçeler aleyhine muharebeye başlamış ama yalnız ertesi senede ale'l-umûm Macarlar kendisine iştirak etmişler ve bu muharebe 1123 senesine kadar devam etmiştir. Böylece kitabın da bu senelerde tasnif edilmiş olması yukarıki sözlerden meydana çıkar. Muhteviyâtı dine aid olan bir kitapta bu satırlarla ahvâl ve siyaset âleminde bahs muvafık değilse de ihtimal ki bu kitabın bahsi o zaman kâim-i mâkam ve bilâhire sadrazam olan maârifperver Damad İbrahim

⁴¹ [Doktor Karaçun'un İbrahim Müteferrika metninde bu bilgi için yararlandığı eser bilgisidir.] Aynı kitap, s.93-94.

⁴² Risâle-i İslâmiye nâm yazma kitapta. Bu kitabın şurada burada nüshaları vardır. Müracaat ettiğim nüsha İstanbul'da Yerebatan'da Esad Efendi Kütüphanesinde 1187 numara altındadır.

Paşa'nın nazar-ı dikkatine çarpmış ve İbrahim Müteferrika'nın meziyyâtını takdirle kendisini tanımağa başlamış ve ondan sonra hâmîsi olmuştur.

İbrahim Müteferrika sahne-i vukûata 1128 senesinde çıkmıştır. Sene-i mezburede Devlet-i Osmâniye ile Avusturya arasında zuhura gelen muharebe esnasında Macarlar ve bilhassa birkaç sene evvel Rakoçi'nin ordusunda hizmet eden askerler Macaristan'ın her tarafından akın akın Osmanlı ordusuna gelerek Osmanlılar ile müttefiken Nemçe aleyhine cenk etmeğe müsaraat etmişler idi. Macar generallerinden Kont Berçeni, Kont Esterhazi, Mavyaşi, Kont Çaki, Kont Furgaç vesâirleri Hotin'de toplanıp padişahın emrine muntazır oldular; ama mâşûke-i vicdânları olan hürriyeti bir an evvel elde etmeye şitâbân olan ve sabra tahammül ve mecâlleri kalmayan Macarlar cenge rağbet edip Belgrad'da toplandılar. Bunların yanına Macarca bilen bir tercüman lazım oldu, bu hizmete en muvafık bir adam İbrahim Efendi idi. İbrahim Efendi 1128 senesinin son aylarında fermân-ı padişâhî mûcibince Belgrad'da bulundu ve sene-i mezburenin Zilkâdesinden beri bu hizmeti için kendiye taraf-ı mirîden yevmi altmış akçe maîşet tâyin olunmuştur.⁴³ Bu vechle hükümetin hizmetine dâhil olan İbrahim Efendi uhdesine ertesi senede dahi mühim bir iş tefvîz olundu. 1129 senesinde padişahın daveti ve sadrazamın ibrâmı üzere artık Macarların hükümdarı Rakoçi dahi Memâlik-i Osmâniye'ye gelmiş ve padişah o esnada Edirne'de meks ettiğinden kendisi dahi doğru Edirne'ye gitmiş ve ⁴⁴ orada padişah tarafından istikbâl olunmuştu. İbrahim Efendi bu zamanda emr-i padişâhî ile Rakoçi'nin yanına tâyin olunmuş ve bundan sonra Rakoçi'nin vefatına kadar her zaman mûmâ-ileyhin yanında bulunmuş ve Rakoçi ile Edirne'den boğaziçindeki Yeniköy'e ve Yeniköy'den Tekfur Dağı'na gitmişti.

Rakoçi yanında İbrahim Efendi tercümanlık ve Türkçe kâtiblik vazifesini îfâ etmiş ve bu memuriyeti için yevmi elli akçe tâyinatını Rakoçi'nin Yeniköy'de ikamet ettiği

⁴³ Topkapı Sarayı'nda muhafaza olan hesap defterlerinin birisinde sene-i mezbureye aid bu sözlere tesadüf olunur: "İbrahim Ağa Macarluyân üzerine Belgrad'da memur olup kendiyi maîşet tâyin olunmağla sâirlerine tâyin olduğu üzere maîşet tâyin olunmak ricasıyla istidâ-yi inâyet etmeğin bittelhîs ve ferman-ı âlî tarihimiz buradan yevmi altmış akçe maîşet tâyin olunmuştur."

⁴⁴ Rakoçi'nin baş mâbeyincisi Mikes tarafından yazılmış mektuplarda. Mikes, Torokorszagi levelei III. level

müddette İstanbul gümrüğü malından ve müşârün-ileyhin Tekfur Dağı'na gittikten sonra 1133 senesi Cemaziyülevvel guresinden itibaren hâzine-i âmireden almıştır.⁴⁵ Bu memuriyetinde Rakoçi krallık kapı kethüdalarından evvela Hırvat Ferenç ve bunun vefatından sonra Papay Gaşpar nâm Macar kapı kethüdası ile çok defa sadrazam Damad İbrahim Paşa yanına gidip bunun îtimadını kazanmağa fırsat bulmuştur.

Umumen mâlûm olduğu üzere 1128-1129 senelerinde vukû bulan muharebede Osmanlı ordusu Nemçe askerine mağlub olup Pasarofça Muâhede'sinde devlet-i Osmâniyye musâlahanın ağır şerâitini kabul etmeğe mecbur oldu ve Rakoçi dahi eğerçi padişah tarafından Osmanlı ordusu ile Macaristan'a gönderilmesi vaadiyle davet olunmuş ise de vukûatın bu halinde Macaristan'ın istiklâlini ihyâ etmek ümidini gâib ederek Nemçeliler tarafından Macaristan'dan fırara mecbur edilmiş olmakla Osmanlı milletin misafiri sıfatı ile Tekfur Dağı'nda oturdu.⁴⁶ İbrahim Efendi Rakoçi nezdine memur edilmiş ise de bundan sonra çok işi olmadığından ekser vaktini İstanbul'da sadrazam paşa yanında geçirdi.

İbrahim Efendi sadrazamın zekâvetini gördü. Sadrazam Osmanlılar arasında ulûm ve fûnun ile Avrupa medeniyetinin tâmin ettirilmesi için arzusunu ibrâz ve izhâr etmekte iken ⁴⁷ Fransa sefaretinden avdet eden Yirmi sekiz Mehmed Çelebi ile oğlu Said Efendi – ki bilâhire sadrazam olan Said Paşadır- İbrahim Paşa'yı teşvik ediyorlardı.

İbrahim Efendi bu maksada nâil olmak için sadrazama bir matbaanın teşkil ve tesisi hakkında Said Efendi ile beraber müracaat etti, sadrazam tasvîb edip icrâsını emretti ve bu husus için İbrahim Efendi'ye kifâyet mikdarı para dahi verdiğiinden İbrahim Efendi Viyana'dan hakkâklarıyla hurûfât dökmecileri ve matbaacıları getirtip işe başlamak istedi. Ama gayr-ı me'mûl olarak mûmânaâta uğradı. Buna dair İbrahim

⁴⁵ Topkapı Sarayı'nda bulunan hesap defterlerinde 1133 senesinin hesâbatı arasında.

⁴⁶ Rakoçi'nin baş mâbeyincisi Mikes tarafından yazılmış on dördüncü mektupta. Mikes, Torokorszagi levelei 14. level

⁴⁷ [Doktor Karaçun'un İbrahim Müteferrika metninde bu bilgi için yararlandığı eser bilgisidir.] De Saussure Torokorszagi levelei, s.93.

Efendi dostlarından De Saussure böyle yazıyordu: “Bu memlekette tarik-i ilmiyye ricâli zî-nüfuz olmağla bu ihtirâ-i cedide bir türlü cevaz vermediler. Matbaanın Müslümanlar arasında istîmal olunmasını sadrazama ale’l-tekrar arz ettiler ve lüzumundan fazla kitapların meydan-ı tedâvüle vaz’ edilmesiyle âsâyiş-i umûmî ve muâmelât-ı dîniyye ihtirâ-i mezkûrun tehlikeli olacağını zikr etmişlerdir.”⁴⁸

İstanbul’da o zamanlar yüzlerce adamın maişetleri yalnız kitapların istinsahı ve yazısı olmayanların mektuplarını yazmak hususuna münhasır idi. Bunlar da matbaanın küşadından mutazarrır olacaklarından ve medâr-ı maişetlerini gâib edeceklerinden hâif olduklarından matbaanın te’sisinden hoşnud olmadılar. Bunlar sadrazamın matbaayı iltizâm ettiğini görünce din-i mübinin muhâfazası bahanesiyle avâmı matbaa aleyhine teşvik etmeğe başladılar. Fiilen biraz patırtı ve çok dedikodu oldu. Artık bunlarla taraftarlarını teskin etmek için mesağ-ı şer’iyyi mutazammın fetvâ-yı şerife olmadıkça hiçbir kitabın tabı olunmayacağını va’d ettiler ve bu vechle matbaa 1139 senesinde İbrahim Efendi’nin kendi evinde işe başladı.⁴⁹

Bu matbaadan birinci defa çıkmış kitaplar şimdi dahi mâlûmdur. Bunların nüshaları İstanbul kütüphanelerinde dahi bulunur. Bu sebepten bunlardan tafsîlen bahsetmek, söz söylemek lüzumsuz görünür. Tafsîlât arzu edenler ve bilhusus matbaa küşadı hakkında müsaade îtasını âmir-i fetvâ ile hatta hümâyun suretini görmek dileyenler encümenimiz âzâ-yı muâvenesinden Osman Ferid Bey’in “Nevsâl-i Osmani”sine müracaat buyursunlar. Bu matbaada Fransızların istîmali için bir Osmanlı sarf ve nahiv kitabı dahi tab’ olundu. Bunun müellifi Fransa sefaretinin o zamandaki baş tercümanı Mösyö Dö Larye idi.⁵⁰

Matbaanın küşadından iki üç sene sonra İstanbul’da vukû bulan fitne esnasında sadrazam İbrahim Paşa katl olup matbaanın ve teceddüdün en büyük hâmîsi zâyî

⁴⁸ [Doktor Karaçun’un İbrahim Müteferrika metninde bu bilgi için yararlandığı eser bilgisidir.] Aynı kitap

⁴⁹ [Doktor Karaçun’un İbrahim Müteferrika metninde bu bilgi için yararlandığı eser bilgisidir.] Aynı kitap, s.65

⁵⁰ De Saussure yazdığı üzere bu sarf ve nahiv kitabı pek az nüshalarda tab’ olundu. Belki İstanbul’da şimdi hiçbir tanesi bulunmaz. De Saussure kendi nüshasını 1759 senesinde Lausanne akademisinin kütüphanesine hediye verdiğini yazıyor.

oldu. Matbaa, işbu devam etmiş ise de matbu kitaplar pek az satıldı ve İbrahim Efendi dostu De Saussure'ye matbaanın vâridatı pek az olduğundan şikâyet etmiştir.⁵¹

İbrahim Efendi yalnız matbaasının vâridâtından maişetini kesb etmeğe mecbur değildi, zira Rakoçi yanında tercümanlık memuriyetini muhafaza edip yevmi tâyinini hâzine-i âmireden muntazaman aldı. İbrahim Efendi vefâkârane hizmeti ile Rakoçi'nin itimâdını dahi kazandı. Rakoçi 1147 senesinde vefatından evvel sadrazam Ali Paşa'ya yazdığı vedânâmesinde bu sözler bulunur:

“Padişahın inâyetine husûsen benim vefâkâr tercümanım İbrahim Efendi'yi tevdi ederim.”⁵² Rakoçi'nin vefatından sonra devlet-i Osmâniyye ile Avusturya arasında yeniden vukû bulan muharebede İbrahim Efendi top arabacıları kâtibi oldu⁵³ ve Türk askeri ile muharebeye giden Macarların tahriri kendine tefvîz olundu. Bu muharebede Urşuh kalesinin Nemçeliler tarafından vire ile teslimi için mükâlemeye İbrahim Efendi gönderilmiştir.⁵⁴

İbrahim Efendi muharebeden İstanbul'a dönüp az bir müddetten sonra vefat eylemiş, vefatında terekisi satılamayan pek çok kitaplardan ibaret bulunmuş idi.⁵⁵ İbrahim Efendi kendi hayatında teşebbüsâtının semeresini maddeten görmeğe muvaffak olmadı ve bazı kere me'yûs olmağa başladı, ama şimdiki halde güzel neticelerini görüyoruz ve inşallah maârifin tâmimi için bundan sonra dahi büyük hizmet edecektir. Osmanlıların mânen teâlîsine yardım eden ve edecek olan bu fâideli ihtiraî bu memlekette te'sis eden Macar vatandaşımın yâd-ı cemilini ihyâ etmeğe ictisâr ettim.

(Doktor Karaçun, S.3, 1 Ağustos 1326, s.178-185)

⁵¹ [Doktor Karaçun'un İbrahim Müteferrika metninde bu bilgi için yararlandığı eser bilgisidir.] Aynı kitap, s.95.

⁵² [Doktor Karaçun'un İbrahim Müteferrika metninde bu bilgi için yararlandığı eser bilgisidir.] Mikes'in Mektupları, Mikes, Torokorszagi levelei 17-level

⁵³ Topkapı Sarayı'nda mahfûz bulunan hesabat defterlerinde. 1150 sene-i hesabları

⁵⁴ [Doktor Karaçun'un İbrahim Müteferrika metninde bu bilgi için yararlandığı eser bilgisidir.] Mikes'in Mektuplarında. Mikes, Torokorszagi levelei 139-level

⁵⁵ [Doktor Karaçun'un İbrahim Müteferrika metninde bu bilgi için yararlandığı eser bilgisidir.] De Saussure, Torokorszagi levelei. s.94

5. SONUÇ

Türk Tarih Encümeni Mecmuası, 14 Nisan 1910 – 1927 yılları arasında yayımlanan 96 sayılık bir tarih mecmuasıdır. Yayına 1927 yılı sonrasında Latin harfleriyle daha sonra da isim değişikliği ile devam etmiş olsa da bu çalışmada Osmanlı Türkçesi ile yayımlanan 96 sayı ele alınmıştır.

1925 yılına kadar mecmuanın sermuahharriri Abdurrahman Şeref, onun ölümünden 1927 yılına kadar da Ahmed Refik olmuştur. Bu isimler aynı zamanda encümene de başkanlık etmişlerdir. Yönetim bazındaki değişimler mecmuayı içerik veya kalite yönünden etkilememiş olsa da Osmanlı Devleti'nin siyasi durumu derginin yayımını sekteye uğratmıştır. Ancak 1927 yılına kadar hem mecmuanın basımı hem de encümen faaliyetleri, çıkış ilkelerine uygun şekilde devam ettirilmiştir.

Zengin bir kadroya sahip olan mecmuanın yazarları, encümen âzalarıdır ve yazılan her makalenin tarihimiz açısından ehemmiyeti hâizdir. Tarafsız bir tarih yazımı amacıyla toplanan encümen, bir mecmua yayımlayarak eldeki vesîkaları halka ulaştırmış; mecmua ile birlikte verdikleri ek metinlerle Selçuklu devrinden mecmuanın çıkış dönemine kadar uzanan bir tarih sürecinin yazımına aracı olmuştur. Encümen, nesnel bir Osmanlı Tarihi yazma amacını gerçekleştirememiş olsa da toplanan belgelerin kaybı bu şekilde önlenmiştir.

Mecmuadaki metinler konularına göre 26 başlıkta ele alınmış, 46 yazarın 280 kadar makalesi neşredilmiştir. Bu makaleler içeriklerine göre, konuya en uygun başlık altında ele alınmış olsa da sadece o başlık altında değerlendirilmesi de yanlış olacaktır. Daha açık söylemek gerekirse ele alınan metin bir vesîka ise konularına göre fihristte metin Tarihi Vesîka başlığında incelenmiştir. Ancak bu vesîka; siyasi tarih, edebiyat veya iktisat tarihi ile de alakalı ise o başlıklar altında tekrar zikredilmemiştir. Bu sebeple aslında metinlerin ne denli kapsamlı olduğu da göz ardı edilmemelidir.

Mecmuada özellikle biyografi yazılarının sayısı ve diğer metinlere oranla uzun olması dikkat çekerken, bunu vesîka, kitâbe ve siyasi tarih yazıları takip etmiştir. Biyografilerde sadece kişiyle alakalı detay ve kişinin münasebetlerine değil, sözü

edilen kimselerin yaşadığı döneme ve kişilerin kendilerinden sonra yaşanan olaylardaki etkilerine de değinilmiştir.

Mecmua yazarları nesnel tarih yazımı amacına ulaşmak için Osmanlı arşivciliğinin eksiklerinden söz ederken tarafsız eleştirilerde bulunmuşlar ve mecmuanın yayım dönemi boyunca bu tarafsızlık ilkesine sadık kalması hususunda da dikkati elden bırakmamışlardır. Bu hususiyetler göz önüne alındığında mecmuanın muhtevasının önemi, kendinden sonraki çalışmalara da kaynak olması ve bu çalışmaların önünü açan bir konumda yer almış olmasıdır. Ayrıca mecmua da neşredilen edebiyat tarihi, hâtırât, mektup, seyahatname türündeki yazılarla da mecmuanın sadece tarihî kaynak değil önemli bir edebî kaynak olduğu da göz ardı edilmemelidir.

KAYNAKÇA

Akçura, Yusuf. 2009. **Türk Yılı 1928**. Yay. Haz. Arslan Tekin, Ahmet Zeki İzgöer. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

_____. 2001. **Türkçülüğün Tarihi**. 2. bs. İstanbul: Kaynak Yayınları.

_____. 1976. **Üç Tarz-ı Siyaset**. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Akman, Mustafa. Haziran 2017. Kelâm Bağlamında Mûsâ Kâzım Efendi ve “Zevra Ve Hevra” İsimli Esere Yaptığı Tercüme ve Şerhin Sadeleştirilmesi, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**. c.10 s:50: 863- 881.

Akün, Ömer Faruk. 2000. İbnülemin Mahmud Kemal, **TDV İslam Ansiklopedisi**, c.21, s.249-262.

Akyıldız, Ali. 2009, Subhi Paşa, **TDV İslam Ansiklopedisi**, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. C.XXXVII, s. 450- 451.

Âlî Emirî. 1 Kânun-ı Evvel 1330. Şahane Fıkra-ı Târihiyye ve Edebiyye. **Türk Tarih Encümeni Mecmuası**. s.29: 269- 270.

Arslan, Ahmet Duran. Temmuz-Aralık 2018. Kitaplara Adanmış Bir Ömrün İzinde: İbnülemin Mahmud Kemal İnal -Cumhuriyet Devrinde Bir Osmanlı Efendisi, **Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları**, s.20: 186-188

Âşık, Melih. “Rumbeyoğlu Bey”, Milliyet Gazetesi,3 Kasım 2013.
<https://www.milliyet.com.tr/yazarlar/melih-asik/rumbeyoglu-bey-1786270> [10.06.2020]

Baş, Eyüp. 2005. Târîh-i Osmânî Encümeni Kurucularından Efdaleddin (Tekiner) Bey’in Hayatı, Eserleri ve Tarihçiliği Üzerine. **AÜİFD**. XLVI/2: 167-204.

Başar, Fahmeddin. 2013.Mükrimin Halil Yınanç, **TDV İslam Ansiklopedisi**. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. c.XLIII: 550.

Belen, Maksut. 2014. Kırım Kökenli Mehmet Nüzhet Efendi Sanatı ve Etkileşimi. **Kültür Evreni Dergisi**. 6/22: 106-117.

Belgelerle Arşivcilik Tarihimiz (Osmanlı Dönemi). 2000. Cilt I, Yay. Haz. Uğurhan Demirbaş vd. T. C. Başbakanlık Devlet İşleri Genel Müdürlüğü, Ankara.

Beyhan, Mehmet Ali. 2018. **Türk Basın Tarihi Uluslararası Sempozyumu Kitabı**,
Yayına Hazırlayan: Merve Uğur, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
c.1

Birinci, Ali. 2003. Mehmed Galip Bey, **TDV İslam Ansiklopedisi**, İstanbul: Türkiye
Diyanet Vakfı Yayınları, c.XXVIII: 486- 488.

_____. 2007. Mehmet Zeki Pakalın. **TDV İslam Ansiklopedisi**. İstanbul: Türkiye
Diyanet Vakfı Yayınları. c.XXXIV: 145.

Bulunur, K. İlker. 2010. II. Mehmed Tarafından Galatalılara Verilen 1453
Ahidnamesi ve Buna Yapılan Eklemeler Hakkında Yeni Bilgiler. **Tarih Dergisi**.
İstanbul. s.50 (2009/ 2): 59- 85.

Bulut, Arslan. İhanet Kapısı ve Rumbeyoğlu Fahreddin Bey, Yeniçağ Gazetesi,
11 Temmuz 2010.
<https://www.yenicaggazetesi.com.tr/ihanet-kapisi-ve-rumbeyoglu-fahrettin-bey-14026yy.htm> [10.06.2020]

Bursalı Mehmet Tahir. 1990. **İdare-i Osmaniye Zamanında Yetişen Kırım
Müellifleri**, Haz. Mehmet Sarı. İstanbul: Kültür Bakanlığı/1155 Kaynak
Eserler/41,

Çelik, Ahmet. 2013. **Hamdizade Abdülkadir Erdoğan'ın Ahî Evren Hakkında
Bir Makalesi, Ahilik, Ahi Teşkilatı ve Konya'daki İzleri**. Editör: Ahmet
Özdemir. Konya: Konya Ticaret Odası Dergisi- Konya Kitabı. s. 47-57.

_____. Hamdizade Abdülkadir'in Şeyh Sadreddin Konevi Adlı Makalesi ve
Değerlendirilmesi Üzerine, **III. Uluslararası Sadreddin Konevî Sempozyumu
Bildiri Kitabı, Aralık 2018**. Editör: Erdal Baykan vd. Necmettin Erbakan
Üniversitesi: 34-68.

Çimen, Feyzi. 2013. Dîvânü Lügâti't-Türk Üzerine İlk Dizin: Dîvân Anahtarı ve
Hüseyin Hüsameddin Yaşar'ın İlmî Kişiliği. **FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve
Toplum Bilimleri Dergisi**. c.1: 136-151.

Çoker, Fahri. 1983. **Türk Tarih Kurumu, Kuruluş Amacı ve Çalışmaları**. Ankara:
Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Demiryürek, Mehmet. Temmuz 2003. Biyografi Yazarı Olarak Abdurrahman Şeref
Efendi. **Tarih İncelemeleri Dergisi**. c.XVIII, s.1:45-59.

_____. Kış 2013. Tarih-i Osmani Encümeni ve Mehmet Fuat
Köprülü, **Karadeniz Araştırmaları Dergisi**. s.36:119-128.

Derin Paşaoğlu, Derya. 27- 29 Mayıs 2015. Hacı Abdülgaaffar Kırımı Bin Hasan
Efendi. **Bekir Çobanzade Dünyası Türkoloji Kongresi**. Karasu, Rusya: 1- 12.

- Dumlupınar Alican, Songül. Ağustos 2019. Halil Edhem ve “Bibliyografya (Âmida)” İsimli Çalışması Üzerine. **Tarih ve Gelecek Dergisi**. c.5, sayı 2: 449- 460.
- Erim, Nihat. 1953. **Devletlerarası Hukuku ve Siyasi Tarih Metinleri**. Osmanlı İmparatorluğu Antlaşmaları, Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları. c. I
- Evren, Gürbüz. Ocak 2018. Cepheden Cepheye Koşan Komutan: Gazi Ahmet Muhtar Paşa. **Bütün Dünya**. s.99- 103.
- Eyice, Semavi. 1995. Abdulkadir Efendi Maddesi. **TDV İslam Ansiklopedisi**. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. c.XI: 288.
- Fişekçioğlu, Güvendik. Halil Edhem Eldem Hatıra Madalyonu. **Milliyet Gazetesi**. 20.04.1984.
- Galanti, Avram. İstanbul 1928. **Vatandaş Türkçe Konuş” yahut “Türkçe’nin Ta’mimi Mes’elesi**. Hüsn-i Tabiat Matbaası.
- Gencer, Ali İhsan. 2008. Saffet Bey. **TDV İslam Ansiklopedisi**. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. c.XXXV: 466- 467.
- Gezgin, Suat. 2003. Gazeteciliğin ve Türk Yazılı Basınının Kısa Tarihsel Perspektifi I. **İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**. s.18: 11- 22.
- Göde, Kemal. Mart 2011. **Halil Edhem (Eldem) ve Kayseri Şehri –Selçuklu Tarihinden Bir Bölüm-**. 2. bs. Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Güleryüz, Naim. Ağustos 1986. Az Bilinen Yönleri ile Profesör Abraham Galante. **Şalom**. s.1966: 7.
- Hanılçe, Murad. 2014. **Bir Osmanlı’nın (Diran Kelekyan) Gözünden Harp Manzaraları. 100. Yılında Balkan Savaşları (1912- 1913) İhtilaflı Duruşlar**. Editör: Mustafa Türkeş. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları. c.1. s.443- 477.
- Hızlı, Kasım. Mayıs 2017. Unutulmuş Bir Kitap Koleksiyoneri: İskender Hoçi, **1453 İstanbul Kültür ve Sanat Dergisi**. s.24: 60-69.
- İbnülemin, Mahmut Kemal İnal. 1982. **Son Sadrazamlar I**. 3.bs. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Koca, Ferhat. 2006. Musa Kazım Efendi. **TDV İslam Ansiklopedisi**. İstanbul, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, c. XXXI: 221- 222.
- Kocamemi, Fazıl Bülent. 2010. **Baba, Oğul, Torun**. 1. bs. İstanbul: Ekinoks Yayınları.
- Köprülü, Orhan Fuad. 1996. Keçecizade Fuad Paşa. **TDV İslam Ansiklopedisi**. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. s.XIII: 202-205.

- Kurdakul, Şükran. 1985. **Şairler ve Yazarlar Sözlüğü**. İstanbul: Cem Yayınevi Kültür Dizisi. s.55-56.
- Nassi, Gad. Yıl:1/10, Mayıs- Haziran 1995. Belirlenmemiş Yönleri İle Avram Galante. **Tiryaki**. İstanbul, s.14- 19.
- Oral, Mustafa. İmparatorluktan Ulusal Devlete Türkiye’de Tarih Anlayışı (1908-1937), Basılmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2002.
- Ortaylı, İlber. 1990. **Tanzimat Devri Üzerine Notlar. Cahit Talas’a Armağan**, Ankara: Ankara Mülkiyeliler Birliği Yayınları, s.397- 404.
- Öner, Sema. 2007. Türk Basınının İlk Resmi Gazetesi Takvîm-i Vekâyî ’de Padişah Portresine İlişkin Haberler, **İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi**, s.29: 149- 168.
- Özakman, Turgut. Bırak Düşmanın Anlatsın. **Hürriyet Gazetesi**. 16 Ocak 2006. <https://www.hurriyet.com.tr/birak-dusmanin-anlatsin-3790632> [10.06.2020]
- Özcan, Abdülkadir. 2011. Tarih-i Osmani Encümeni. **TDV İslam Ansiklopedisi**. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. c.40: 83-86.
- Özçağlayan, Mehmet. 2008. Gazetelerin Gelişimi ve Gazeteciliğin Geleceği (Yeni Teknolojiler ve Medya Ekonomisi Açısından Genel Bir Değerlendirme), **Marmara İletişim Dergisi**, c.13, s.13: 131- 159.
- Öztuna, Yılmaz. 2006. **Tanzimat’ın Paşaları Fuad ve Âli Paşalar**. 1. bs. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Öztürk, Veysel. 2012. Gerçekten Kurmacaya: Gazeteci Ahmet Mithat’tan Yazar Ahmet Mithat’a. **Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi**. c. XLVII: 171- 182.
- Parlak, Mustafa. 1989. Ahmet Midhat Efendi’nin Türkçülük Anlayışı. Kayseri: **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**. s.3: 543- 555.
- Sarıay, Ercüment. Güz 2019. Necib Âsım (Yazıksız)’ın Tarihçiliği Üzerine Bazı Tespitler. **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi**, s.65: 381-414.
- Serbestoğlu, İbrahim; Turan Açık. Temmuz 2014. Hüseyin Hüsameddin’in Bilinmeyen Bir Eseri: Paşa Armağanı. **History Studies**. s.6/4: 155- 178.

Şalom, 18.03.2020. 17 Nisan 2013.

http://www.salom.com.tr/arsiv/haber-86658talmud_tora_75_yasinda.html
[10.06.2020]

Şehsuvaroğlu, Haluk. 1957. **Merhum Efdaleddin Tekiner**. Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Belleteni. s.169.

Şenoğlu, Kemal. Cumhuriyet Dönemi Fikir Hayatında Yusuf Akçura'nın Yeri. Yüksek Lisans Tezi, Ankara. Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü. 2008.

Tanpınar, Ahmet Hamdi. 1982. **İbnülemin Mahmut Kemal'e Dair, İbnülemin Mahmud Kemal'in Son Sadrazamlar Kitabının Ön Sözü**. 3. bs. İstanbul: Dergâh Yayınları. s.XIV-XXIII.

Tekiner, Efdaleddin. Temmuz 2009. Abdurrahman Şeref Efendi (Biyografisi, Resmi ve Özel Hayatı). Haz. Vehbi Günay. **Tarih İncelemeleri Dergisi**. c. XXIV, s.1: 253- 278.

Toprak, Zafer. Temmuz 1989. Diran Kelekyan, Fransız Devrimi ve Mülkiye Mektebi. **Tarih ve Toplum**. s.67: 69-71.

Türk Tarih Encümeni Mecmuası, 1 Şubat 1326, İstanbul, s.1: 1.

Uçan, Lale. Ocak 2012. Mehmed Zeki Pakalın. Editör: Âlim Kahraman. **Üsküdarlı Meşhurlar Ansiklopedisi**. 1. bs. İstanbul: Üsküdar Belediyesi Başkanlığı Kültür Yayınları. s.315.

Uçarol, Rıfat. 1996. Gazi Ahmed Muhtar Paşa. **TDV İslam Ansiklopedisi**. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. c.XIII: 445- 448.

Uğuz, Sacit; Eda Çaparlar. 2019. Ferik Ahmed Muhtar Paşa'nın Malûmat Dergisi'nde Yayımlanan Harp Tarihi ve Savunma Sanayiine Dair Yazıları. **Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**. Ek Sayı 2: 337-359.

Ünalın, Sıddık; Hakan Öztürk. 2008. Osman Ferit Sağlam'ın Hayatı ve Eserleri Üzerine Bir Değerlendirme. **Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**. Sayı: 13/ 1: 87–101.

Yakupoğlu, Cevdet; Seher Bölükbaşı. 2019. Musa Kazım'ın Osmanlı Eğitimi- Öğretimi Üzerine Görüşlerinin Günümüz Eğitim Sistemi Açısından Önemi. **Kastamonu Eğitim Dergisi**. c. 27. s.2: 444- 452.

Yıldız, Hakkı Dursun. Mart 1971, Ord. Prof. Dr. Mükrimin Halil Yınanç ve Eserleri. **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi**. s.25: 189-196.

Yüce, Nuri. 1989. Yusuf Akçura, **TDV İslam Ansiklopedisi**. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları. c.II: 228- 229.

ÖZ GEÇMİŞ

Merve Aras

İstanbul 2020

01.04.1990 tarihinde Van’da doğdu. İlk ve orta öğrenimini burada tamamladı. 2011 yılında Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Tarih Bölümü’nde başladığı lisans eğitimini 2015 yılında bitirdi. 2019 yılında İstanbul Üniversitesi Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Pedagojik Formasyon Sertifika Programını başarıyla tamamladı. 2016 yılında başladığı Yıldız Teknik Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Yeni Türk Edebiyatı alanında yüksek lisans öğrenimine devam etmektedir.